

10

E-DISERTACIJA

Nataša Milivojević

KONSTRUKCIONI IDIOMI U ENGLESKOM I SRPSKOM JEZIKU

Novi Sad, 2016.

Nataša Milivojević

KONSTRUKCIONI IDIOMI U ENGLISKOM I SRPSKOM JEZIKU

NAPOMENA O AUTORSKOM PRAVU:

Nijedan deo ove publikacije ne može se preštampati, reprodukovati ili upotrebiti u bilo kom obliku bez pisanog odobrenja autora, kao nosioca autorskog prava.

COPYRIGHT NOTICE:

No part of this publication may be reprinted, reproduced or utilized in any form without permission in writing from the author, as the holder of the copyright.

Ova monografija proistekla je iz teksta doktorske disertacije, pod naslovom *Konstrukcioni idiomi sa glagolima emitovanja zvuka u engleskom i srpskom jeziku – generativna analiza*, koja je odbranjena na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, dana 16. novembra 2011. godine, pred komisijom u sastavu:

- (1) Prof. dr Predrag Novakov, mentor, Filozofski fakultet, Novi Sad,
- (2) Prof. dr Biljana Mišić Ilić, Filozofski fakultet, Niš,
- (3) Prof. dr Milorad Radovanović, dopisni član SANU, Filozofski fakultet, Novi Sad.

Saglasnost za objavljivanje monografije dalo je Nastavno-naučno veće Filozofskog fakulteta, na sednici održanoj dana 12. februara 2016. godine.

Za Mašu koja je uvek moje svetlo, snaga i inspiracija.

KONSTRUKCIONI IDIOMI U ENGLSKOM I SRPSKOM JEZIKU

Apstrakt

Studija *Konstrukcioni idiomi u engleskom i srpskom jeziku* predstavlja pokušaj da se na sistematičan i dosledan način sagledaju formalne sintaksičke i semantičke karakteristike konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku i da se te karakteristike sa stanovišta savremene lingvistike opišu definisanjem ograničenog broja teorijski zasnovanih parametara. Ova studija bavi se specifičnim oblikom konstrukcije intranzitivnog usmerenog kretanja u okviru koje glagolska fraza u svojoj površinskoj realizaciji sadrži glagol stvaranja zvuka kojim se označava kretanje.

Pošlo se od definisanja leksičkih klasa glagola stvaranja zvuka u dva posmatrana jezika. Na osnovu izolovanih klasa relevantnih glagola došlo se do definisanog morfosintaksičkog obrasca prema kom se formiraju konstrukcioni idiomi koji se nalaze na izrazito fluidnom kontinuumu forme i značenja. Pokazalo se da glagol stvaranja zvuka može samo prema jasno definisanim strukturnim ograničenjima konstrukcije da izrazi kretanje. Sintaksički argument glagola koji predstavlja neophodni element konstrukcionog idioma u slučaju izražavanja kretanja zvukom u engleskom i srpskom jeziku je pripadajući element klase *P*. U svojim prototipskim instancama, elementi klase *P* pomoću kojih se grade konstrukcioni idiomi u engleskom jeziku su predlozi i predložke fraze, dok su u srpskom jeziku to prefiksi i predložko-padežne sintagme. Na ovaj način se leksikalizuje putanja kretanja objekta lokalizacije unutar događaja kretanja, dok glagol stvaranja zvuka leksikalizuje zvuk koji je najčešće neposredno izazvan kretanjem. Teorijski opis konstrukcionih idioma oslanja se na složeni međudnos sintakse i semantike, uz obavezni osvrt na relevantne pragmatičke i diskursne faktore koji doprinose pravilnoj interpretaciji konstrukcije.

Centralni deo studije predstavlja testiranje konstrukcionističkih i generativističkih teorijskih modela savremene lingvistike koji treba da dosledno prikažu i objasne strukturu i ponašanje konstrukcionih idioma u engleskom i srpskom jeziku. Pokazalo se da postoji niz srodnih morfosintaksičkih obrazaca u engleskom i srpskom jeziku kojima se može postići istovetna semantička interpretacija „zvuk umesto kretanja“. Prototipski obrazac jeste onaj koji se odlikuje neakuzativnom sintaksičkom strukturom. Ova studija nudi inovativni teorijski model koji se zasniva na relevantnoj literaturi, a izneseni zaključci značajni su u međujezičkoj perspektivi jer dodatno doprinose jasnijem primenjivanju univerzalne jezičke tipologije prirodnih jezika prema Lenardu Talmiju (Talmy 2000). Pokazano je da konstrukcioni idiomi kojima se označava usmereno kretanje imaju skup jasno definisanih, univerzalnih svojstava na osnovu kojih je moguće izvoditi šire i sveobuhvatnije zaključke o različitim jezičkim sistemima prirodnih jezika.

Teorijski zaključci na kojima se zasniva predloženi model potkrepljeni su korpusom rečeničnih primera na engleskom i srpskom jeziku koji, osim što sa empirijskog i praktičnog stanovišta potvrđuje teorijske zaključke ove studije, otvara niz interesantnih pitanja za buduća slična istraživanja.

Ključne reči: konstrukcioni idiom, glagol stvaranja zvuka, usmereno kretanje, leksička klasa, leksička specifikacija, struktura argumenata, neakuzativnost, neergativnost.

CONSTRUCTIONAL IDIOMS IN ENGLISH AND SERBIAN

Abstract

The present study aims to provide an exhaustive syntactic and semantic classification of constructional idioms headed by sound-emission verbs, as verbs lexicalizing a particular type of a manner-of-motion component. The movement event in this case represents a specific instance of the construction of directed motion, where the sound-emission verb lexicalises the meaning of motion.

The research is based on parallel lexical verb classes in English and Serbian, namely verbs of sound emission. The study starts from the synchronic description of these classes in both languages, stressing the relevance of the lexical specification and argument structure of the verb in the overall syntactic pattern of the motion event. Verbs of sound emission describe the emission or production of sound; they are differentiated from each other by the physical properties of the sound that they lexicalize as well as by its manner of production. They may also become verbs of directed motion; in such cases, they require a directional phrase as a complement, be it a directional phrase PP or some other XP which includes a relevant *class P* element. In this use, they describe the motion of an entity, characterized by the emission of the sound which accompanies the action and whose nature is lexicalized in the verb.

The dominant theoretical perspective which was adopted in the study is constructional and generative. The central part of the study is the theoretical insight into the morpho-syntactic and semantic behavior of constructional idioms headed by verbs of sound emission in English and in Serbian in terms of their interactions with the relevant constructional patterns.

The research focuses on the notion of intransitive directed motion event and on its structural realizations in the two languages, showing that there is a structural and semantic continuum along which the meaning of

motion can be properly lexicalized by verbs of sound emission. The relevant elements of the *class P* in English are prepositions and prepositional phrases, while in Serbian the same structural and syntactic interpretation depends on prefixes, prepositions and morphological case endings. The elements of *class P* represent an obligatory syntactic argument of the verb and not an adjunct or an optional element of the verb phrase which lexicalizes the scale or the path of movement.

The conclusions proposed here are relevant for a more comprehensive theoretical description of motion events in different natural languages in the cross-linguistic perspective (Talmy 2000). The theoretical assumptions of the study were checked against a sentential corpus in both languages which puts forth additional theoretical implications regarding lexically based semanticV classes, and which both practically and empirically confirms the availability of constructional idioms in different natural languages.

Key words: constructional idiom, verbs of sound emission, motion event, lexical class, lexical specification, argument structure, unaccusativity, unergativity.

SADRŽAJ

Predgovor.....	13
1. Uvodna razmatranja.....	17
1.1. Jezik i prostor.....	18
1.2. Jezik i kretanje.....	19
1.3. Konstrukcioni idiom kao centralni predmet istraživanja.....	22
1.4. Organizacija daljeg izlaganja.....	22
2. Teorijsko-metodološki okvir istraživanja.....	25
2.1. Glagoli stvaranja zvuka kao posebna leksička klasa.....	27
2.1.1. Prva faza metodološke provere jezičke građe: leksički nivo.....	28
2.1.2. Druga faza metodološke provere jezičke građe: leksički nivo.....	33
2.2. Posebna klasa srpskih glagola stvaranja zvuka s osvrtom na stanje u engleskom jeziku.....	35
2.3. Izvori i struktura rečeničnog korpusa: sintaksički nivo.....	38
3. Odnos konstrukcije i leksikona.....	47
3.1. Konstrukcija kao lingvistički pojam.....	47
3.2. Pregled relevantnih teorija o leksikonu.....	50
3.2.1. Leksikon i njegova autonomija.....	52
3.2.2. Teorija generativnog leksikona.....	56
3.2.3. Generativno-konstrukcionističko poimanje leksikona.....	62
4. Konstrukcija kao idiom – idiom kao konstrukcija.....	69
4.1. Idiomi i njihova svojstva.....	69
4.1.1. Aspektualna kompozitivnost i idiomatizovanost značenja.....	74

4.2. Pregled teorijskih pristupa tumačenju konstrukcionih idioma	81
4.2.1. Projekcionistički pristup	82
4.2.2. Konstrukcionistički pristup	96
4.2.3. Generativistički pristup	109
5. Nov teorijski model tumačenja konstrukcionih idioma	125
5.1. Talmijeva tipologija prirodnih jezika: engleski i srpski u kontrastu	126
5.2. Sintaksička struktura događaja kretanja u engleskom i srpskom jeziku	136
5.3. Značaj tipa glagolske situacije za strukturu događaja i teličnost...	138
5.4. Značaj leksičke specifikacije glagola unutar konstrukcionog idioma	149
5.5. Glagoli stvaranja zvuka i neakuzativna sintaksička struktura	154
5.5.1. Neakuzativnost u srpskom jeziku s osvrtom na stanje u engleskom	156
5.6. Subjekat i teleološki kapacitet agensa: problem agentivnosti u engleskom i srpskom jeziku	164
5.7. Rekapitulacija predloženih novina	177
6. Elementi klase <i>P</i> i konstrukcija	181
6.1. Semantika predloga i konstrukcija	181
6.1.1. Elementi klase <i>P</i> i skala kretanja	183
6.1.2. Algebarska struktura skale kretanja	184
6.2. Predlozi i struktura događaja	192
6.3. Funkcija oblika i leksička ograničenja skale	196
6.3.1. Skala kao uslov određivanja aspektualne strukture	198
6.3.2. Lokacija u ekstenziji i fiktivno kretanje	199
6.3.3. Pojam skale i tipovi skalirane promene	201
6.4. Sintaksička struktura predloške fraze	204
6.5. Elementi klase <i>P</i> u srpskom jeziku	207
6.5.1. Prefiks i konstrukcija u srpskom jeziku	209
6.5.2. Padežni sufiks i konstrukcija u srpskom jeziku	217

6.6. Konstrukcioni idiomi i metaforičnost u engleskom i srpskom jeziku	225
6.7. Rekapitulacija predloženih novina	230
7. Kvalitativna analiza korpusa.....	233
7.1. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom jeziku	233
7.2. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u srpskom jeziku	244
7.2.1. Konstrukcioni idiomi sa trenutnim glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku	254
7.2.2. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka i metaforično kretanje u srpskom jeziku	258
8. Zaključne napomene	261
Bibliografija	265
Dodatak 1: Rečenični korpus na engleskom jeziku	281
Dodatak 2: Rečenični korpus na srpskom jeziku	311

PREDGOVOR

U lingvističkoj teoriji, idiomi su prešli dug put od idiosinkretizama koji su pohranjeni u leksikonu do jezičkih konstrukcija čija struktura može da bude kompozitivna i (delimično) sistematična. Ako se pogleda razvoj raznorodnih jezičkih teorijskih modela, može se uočiti da se izučavanje idioma kao jezičkog fenomena od šezdesetih godina do danas premestilo sa margine generativističkih proučavanja u samu žižu pažnje gramatike konstrukcija, kognitivne lingvistike i drugih teorijskih okvira savremene lingvistike.

Tradicionalno posmatrano, idiomi su takvi jezički obrasci kod kojih postoji značajno razilaženje između formalne (morfosintaksičke) strukture i pripadajuće semantičke interpretacije te strukture. U okviru generativne gramatike i srodne generativistički orijentisane literature, idiomi se, u početku, najčešće povezuju sa svojstvom *nekompozitivnost*. Ipak, u kasnijim istraživanjima pokazalo se da tako rigidan teorijski stav zanemaruje neka empirijski potvrđena značajna svojstva idiomatskih konstrukcija, kakva su konvencionalnost upotrebe i metaforičnost u domenu značenja idioma. Grupa Autora Nanberg, Sag i Vasov (Nunberg, Sag i Wasow 1994) predlaže podelu idioma na *idiomatične kombinacije* i *idiomatične fraze* sa namerom da se u posebnu klasu idioma izdvoje oni koji imaju kompozitivnu strukturu. Idiomatična kombinacija je takav jezički izraz čije značenje, iako konvencionalizovano, jeste suma elementa konstrukcije, tj. ono podleže semantičkoj distribuciji, dok se idiomatične fraze razlikuju od idiomatičnih kombinacija po tome što kod njih ne postoji semantička distribucija na komponente strukture, tj. one su potpuno strukturno neprozirne.

Kada je reč o *konstrukcionim idiomima* kojima se bavi ova monografija u literaturi postoji nekoliko relevantnih pristupa koji se bave ovim pojmom. U zavisnosti od toga da li se akcenat stavlja na sintaksu ili na leksikon, možemo ih podeliti na *leksikalističke* (zovu se još i *projekcionistički* pristupi, jer se struktura „projektuje“ iz leksikona) i *konstrukcionističke* ili sintaksičko-semantičke. U okviru leksikalističkih pristupa, najzačajniji je model Bet Levin (Levin 1993), prema kom je leksičko značenje glagola

istovremeno i „generator“ konstrukcije, odnosno sintaksičke strukture. Na osnovu leksičkog značenja moguće je predvideti *alternacije argumenata* i potencijalne modifikacije značenja glagola. Dominantno sintaksički pristupi kakav je pristup Hagit Borer (Borer 2005), nasuprot tome zastupaju stav da je leksičko značenje podređeno sintaksičkoj strukturi, te da leksička jedinica „dobija“ značenje tek u kontekstu. Postoji i leksičko-sintaksički pristup (npr. Hale i Keyser 1993), gde se, osim sintaksičkog, uvodi još jedan „generator“ na morfološkom planu – takozvana *zatvorena sintaksa* koja je na morfološkom nivou odgovorna za leksičku inkorporaciju značenja, a potom i za ono što tako generisan glagol projektuje na sintaksičkom planu. Nešto drugačiji, umereniji pristup istom pitanju imaju konstrukcionista koji smatraju da je konstrukcioni idiom karakterističan po tome što kod njega potencijalno, na jednom kraju značenjskog kontinuuma, izostaje podudarnost između sintaksičke realizacije konstrukcije i semantičkog sadržaja komponenata njene strukture, ali sam idiom predstavlja predvidiv i produktivan jezički obrazac koji može da sadrži „upražnjene“ pozicije. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka predstavljaju upravo takvu konstrukciju: karakterističnom formom kojom se izražava usmereno kretanje ne upravlja glagol kretanja, već *glagol stvaranja zvuka*. Upravo ovde dolazi do karakterističnog razilaženja između morfosintaksičke strukture i semantičke interpretacije konstrukcije. Ova studija predstavlja pokušaj da se glagoli stvaranja zvuka kao nosioci konstrukcionih idioma kojima se iskazuje kretanje opišu u kontrastivnoj perspektivi, sa aspekta generativističko-konstrukcionistačke teorije u savremenoj lingvistici.

Glagoli stvaranja zvuka kao izdvojena leksička klasa povlače niz važnih lingvističkih pitanja kada se nađu unutar konstrukcionog idioma. Pomenućemo ovde samo neka od njih: pored izmenjene denotacije u okviru prototipskih leksičkih svojstava klase, oni otvaraju preispitivanje pojma agentivnosti, teličnosti i rezultativnosti, te strukture i *alternacije argumenata*. Ustanovljeno je, takođe, da konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka mogu imati i metaforičnu interpretaciju, kao i da se njima može iskazati fiktivno kretanje putem iste osnovne konstrukcije, tj. istim formalnim jezičkim sredstvima. U takvim slučajevima, kontekst koji je širi od rečeničnog (npr. tekstualni ili situacioni kontekst) ima ključnu ulogu u interpretaciji konstrukcije, često u sprezi sa konceptualnim i/ili vanjezičkim znanjem. Takođe, kada se srpski i engleski posmatraju u kontrastu, moguće je uočiti značaj implicitnog tekstualnog konteksta za pravilnu interpretaciju kretanja

označenog zvukom. Ovo je naročito značajno za srpski, jer on iskazuje nešto veći stepen slobode u ukupnom rasporedu argumenata i njihovim alteracijama kada je reč o iskazivanju kretanja zvukom.

Dva su važna doprinosa kojima se težilo putem hipoteza i rezultata ovog istraživanja: prvi je opšti doprinos sagledavanju leksičkih klasa glagola u međujezičkoj perspektivi i njihove motivacije i opravdanosti u lingvističkoj teoriji, dok je drugi pozicioniranje srpskog jezika u spektru sličnih istraživanja, na primer u okviru tipološke klasifikacije prirodnih jezika prema Talmiju (Talmy 1975, 1985, 2000). Zaključci se dominantno odnose na jezičku „višedimenzionalnost“ idiomatičnih konstrukcija sa glagolima stvaranja zvuka, te na neodvojivost strukture i konteksta u kom se ona tumači. Dodatno, ova studija imala je za cilj i da motiviše buduća slična istraživanja koja bi se bavila i ulogom jezičkog potencijala, a ne samo ustaljenom upotrebom jezika. Jezički potencijal je, smatramo, izrazito važan faktor za sagledavanje funkcionisanja prirodnih jezika kako u sinhronoj tako i u dijahronoj perspektivi kao i jedan od ključnih faktora koji vodi ka promenama u jeziku i ka njegovoj inventivnoj i kreativnoj upotrebi.

Veliku zahvalnost dugujem svojim profesorima i kolegama sa kojima sam započela i prešla put od ideje do napisane knjige: profesoru Džejmsu Pustejovskom koji me je zainteresovao za generativistički pristup leksikonu i leksičkoj semantici, prof. dr Predragu Novakovu, svom mentoru i višegodišnjem najbližem saradniku, prof. dr Olgi Mišeski Tomić koja me je prva ozbiljno uputila u lingvistiku, prof. dr Tvrtku Prčiću pod čijim budnim okom sam naučila da volim semantiku, akademiku Miloradu Radovanoviću koji me je uvek hrabrio i podržavao i bio moj lingvistički i profesionalni uzor, prof. dr Biljani Mišić Ilić hvala na dragocenom višegodišnjem prijateljstvu i profesionalnoj podršci. Posebno veliko hvala prof. dr Bobanu Arsenijeviću bez čijih smernica, saveta i podrške u završnoj fazi istraživanja (kad sam na momente gubila snagu) ova monografija sasvim sigurno ne bi bila dovršena i doc. dr Mirni Radin Sabadoš koja mi je pomogla da pronađem savršenu književnu građu za svoje istraživanje. Sve eventualne greške i propuste treba naravno pripisati isključivo autorki.

Na kraju, od srca se zahvaljujem svojim prijateljima, lingvistima i nelingvistima podjednako; prvima što su me slušali i korigovali kada je to

bilo potrebno, a drugima što su me slušali i podržavali. Najveću zahvalnost dugujem svojoj porodici, svojim roditeljima i Željku i Maši koji su uvek uz mene i koji daju lepši i dublji smisao svemu što radim.

U Novom Sadu, jula 2016.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Predmet izučavanja studije Glagoli stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku je teorijski opis *konstrukcionih idioma* (*engleski termin: constructional idiom*) sa glagolima koji označavaju stvaranje i emitovanje zvuka u engleskom i srpskom jeziku. Konstrukcioni idiom je jezička konstrukcija koja sadrži niz definisanih strukturnih i semantičkih svojstava. Dva najznačajnija svojstva konstrukcionih idioma su delimična strukturna fiksiranost i formalno-interpretativna raznorodnost gramatičkog obrasca spram ukupne sintaksičke i semantičke kompozitivnosti na nivou konstrukcije. Konkretno, kod konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka, glagol koji je upravni element konstrukcije ne označava zvuk, iako bi to bilo očekivano na osnovu njegove primarne denotacije, već on označava kretanje. Interpretacija kretanja postiže se strukturnim, sintaksičkim kombinovanjem glagola sa predloškim argumentom pravca u engleskom, odnosno sa predložko-padežnom sintagmom u srpskom jeziku. Ovaj argument pravca čitavoj konstrukciji dodaje interpretaciju kretanja, a često i značenje *usmerenog kretanja* (*engleski termin: directed motion*). Ovakva konstrukcija u veoma širokoj međujezičkoj perspektivi aktivira značajan deo morfosintaksičkog „arsenala“ prirodnih jezika: glagole, partikule, predloge, afikse (posebno glagolske prefikse, te padežne sufikse), subordinirane ili podređene komplemente, ali i poznavanje leksičke semantike i leksikona koje poseduju maternji govornici određenog jezika, zatim relevantnih pragmatičkih inferencija, kao i jezičkog i vanjezičkog konteksta u kom se konstrukcija javlja sa definisanom i relevantnom frekventnošću.

U ovoj studiji se u široj teorijskoj perspektivi savremene lingvistike (delom u okviru najrelevantnijih generativističkih i konstrukcionističkih modela) kontrastiraju dva morfosintaksička sistema i to su sistemi engleskog i srpskog jezika, kojima se može izraziti konstrukcija usmerenog, intransitivnog kretanja, te se oni posmatraju kao dva sistemski potencijala za kodiranje i opisanje prostora i kretanja raspoloživim jezičkim sredstvima. Budući da je predstavljen kontrastivno istraživanje znanovano na rečeničnom korpusu, ova dva sistema je bilo moguće i kontrastirati, čime se, pored

teorijskih, došlo i do jezgrovitijih praktičnih zaključaka o posmatranoj konstrukciji.

1.1. Jezik i prostor

Odnos jezika i prostora, potom prostora i kretanja, te konačno jezika i kretanja zaokuplja lingviste i teoretičare jezika još od antičkih vremena. Ovom temom se pored lingvistike bave i mnoge druge društvene nauke, na primer filozofija, etnologija i antropologija, a sama tema postavlja se široko – od semantičke preko strogo strukturno formalne perspektive, od kognitive i/ili konceptualne prema sociolingvističkoj, ali i psiho- i neurolingvističkoj perspektivi.

Prostorni odnosi u različitim prirodnim jezicima kodirani su i modeluju se na svim jezičkim nivoima od fonološkog do leksičkog, a istraživanja – bar za sada – još nisu pokazala da postoji neki jezik koji u manjoj ili većoj meri ne konkretizuje prostorne odnose. Sem toga, sintaksička konceptualizacija *spacijalnosti* u fokusu je ne samo konstrukcionističkih i generativističkih lingvističkih istraživanja, već i onih kognitivnolingvističkih. Jedna takva značajna kognitivistička teorija koju je u srbistici artikulisao Predrag Piper u svojim studijama *Obeležavanje prostornih odnosa predložko-padežnim konstrukcijama u savremenom ruskom i savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku* (1977–1978) i *Jezik i prostor* (1997), danas je temelj za nadograđivanje i produbljivanje sličnih istraživanja u srbističkoj literaturi. Istom ili pak srodnom linijom istraživanja kreću se, na primer, Duška Klikovac u studijama *Semantika predloga: studija iz kognitivne lingvistike* (2000) i *Metafore u jeziku i mišljenju* (2004), Ivana Antić u monografiji *Vremenska rečenica* (2002), Katarina Rasulić u monografiji *Jezik i prostor – iskustvo: konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku* (2004) i drugi. Nešto formalniju perspektivu koja se tiče pre svega sintakse i semantike glagola i glagolske fraze koji upravo jesu klasa leksema kojom se izražava kretanje ponudio je Predrag Novakov u svojoj studiji o aspektu *Glagolski vid i tip glagolske situacije* (2005). Ova studija jednako je značajna i za literaturu koja pripada potpoglavlju rada u kome se govori o odnosu jezika, prostora i kretanja koje je opet primarno kodirano u domenu glagolske fraze.

Kada je reč o anglističkoj literaturi, istraživanja su još brojnija. Pomenujemo samo neke studije (Bloom 1999, Jackendoff 1997, Levinson 2003, Levinson i Wilkins 2006), uz naglasak da je spektar pitanja o jeziku i prostoru izuzetno bogat i kreće se od kognitivističkih spacijalno orijentisanih opisa jezika u ljudskom umu (na primer Lakoff i Johnson 1980) prema tipološkim (na primer Talmy 1985, 1994, 2000, Beavers 2009) pa sve do formalno-teorijskih, odnosno onih koja se bave formalnom stranom gramatičkog kodiranja prostora u jeziku (na primer Coventry 2002, Zwarts 2004, 2006).

Konstrukcioni idiomi kojima se bavimo u ovoj studiji predstavljaju jezički fenomen blisko povezan sa jezičkim opisom prostora i kretanja, budući da glagol može odražavati kako realno tako i *fiktivno kretanje* (*engleski termin: fictional movement*), gde se, nasuprot realnom kretanju koje podrazumeva pomeranje objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator, na primer od tačke A do tačke B, podrazumeva prostiranje i/ili pružanje objekta lokalizacije u prostoru. Odnos prostora i kretanja u jeziku jesu neodvojivi koncepti koji se reflektuju kroz fragmente jezičke strukture, a ovo istraživanje je pokušaj da se još jedan takav relevantan fenomen dodatno rasvetli sa formalnog naučnog stanovišta. U delu teksta koji sledi biće više reči o odnosu jezika i kretanja koji će se posmatrati kao lingvistički događaj koji je strukturisan i definisan jezičkim sredstvima.

1.2. Jezik i kretanje

Događaj kretanja (*engleski termin: movement event*) često je glagolska fraza sa unapred definisanim elementima, odnosno to je jezički obrazac ili *konstrukcija*. Ovakve konstrukcije posebno su zanimljive zbog toga što podrazumevaju širok opseg interakcije glagolskih leksema sa situacionim informacijama i/ili činjenicama koje se iskazuju rečenicom. Takva interakcija izrazito je kompleksna, budući da uključuje različite oblike znanja kojima govornik jezika raspolaže i vlada. Ti oblici znanja stoga podrazumevaju kako jezičko tako i vanjezičko znanje, te njihovu inkorporaciju u sudove o validnosti relevantnog iskaza.

Prilikom formalnog beleženja i kodiranja glagolskih događaja koji uključuju kretanje u jeziku, a u okviru konstrukcije intranzitivnog kretanja koja je prototipska instanca izražavanja kretanja jezikom, a koja nastaje u

interakciji glagola, subjekta, objekta i argumenta pravca, krije se veliki broj informacija o samom događaju kretanja. Događaj koji je deo stvarnog (ili preciznije vanjezičkog) sveta, oslanja se na različite vrste informacija. Reči unutar rečenice imaju pojedinačna značenja, a značenje rečenice kao veće kompozitivne strukture zavisi kako od tih odvojenih značenja tako i od načina njihovog kombinovanja. Povrh toga, proces derivacije rečenice koja na adekvatan način izražava realnu situaciju sadrži više od pukog gramatičnog ili mehaničkog kombinovanja reči u rečenični iskaz. Ovakav proces oslanja se na kompleksne reprezentacije leksičkih značenja te na njihovu potkategorizaciju, čime se u saradnji sa formalnim i gramatičkim jezičkim mehanizmima isključuju semantički devijantne i/ili nemoguće kombinacije reči.

Sem poznavanja prirode koncepata, semantička kompozicija inkorporira i znanje o načinu vršenja radnje (u ovom slučaju o načinu kretanja). Tako u rečenici *Jovan/balon/pauk/avion/voz se popeo na planinu*, svaki od mogućih sintaksičkih subjekata rečenice podrazumeva različit način vršenja radnje. Dalje, govorniku je, da bi razumeo rečenicu *Jovan se sa vrha popeo u dolinu*, potrebno određeno znanje o prirodi putanje po kojoj se kreće objekat lokalizacije i to u sprezi sa konceptualnim znanjem o tom objektu, tačnije znanje o odgovarajućem konceptualnom entitetu. Jezička situacija koja beleži kretanje često podrazumeva i rezonovanje o ukupnom prostornom kontekstu koji postoji u rečenici. Lingvistička teorija, prema tome, pokušava da odgovori na brojna kompleksna pitanja. Neka od njih su:

- I. Na koji način se istinitosna vrednost iskaza beleži putem prostora?
- II. Koji su to uslovi koji su neophodni da bi se odvijalo opisano kretanje, i to tako da je rečenični iskaz istinit i prema uslovima koji postoje u eksplicitnom kontekstu vanjezičke situacije?
- III. Odakle dolaze svi potrebni oblici znanja?

Interakcija koja se odvija između glagola, subjekta, objekta i ostalih argumenata unutar strukture argumenata predstavlja izvor ovih „skrivenih“ informacija. Prilikom kombinovanja reči u rečenice, a sa ciljem formiranja iskaza koji podrazumeva određenu informativnu vrednost, potrebno je primeniti nekoliko različitih koraka u procesu kombinovanja delova ili atoma informacija, traženja dodatnih informacija i rezonovanja o posledicama samog procesa. Sintaksa i semantika omogućavaju inicijalni prenos informacija o značenju rečenice. Na nivou semantike, značenja reči omogućavaju semantičku kompoziciju. Glagol bira i vezuje određene argumente uspostavljajući tako relacije među referentima. Sa konceptualističkog sta-

novišta, sintaksa i semantika zajedno predstavljaju *međudnos (interfejs)* između gramatike i koncepata.

Neke važne karakteristike *leksičkog znanja (engleski termin: lexical knowledge)* lako je ustanoviti posmatranjem i proučavanjem *leksičkih obeležja (engleski termin: lexical features)* klasa reči, posebno glagola. Glagol kao leksička kategorija, te strukturalna jedinica koja bira i vezuje argumente i ispoljava veoma zanimljivo i kompleksno ponašanje po pitanju leksičkog i strukturalnog značenja, te prisustva tih značenja ne samo u domenu leksikona već i u ukupnom gramatičkom sistemu određenog jezika. Maternji govornici pojedinačnih prirodnih jezika imaju jasno razvijenu intuiciju o mogućim kombinacijama glagola i argumenata, o strukturalnim varijacijama ispoljavanja tih argumenata, o konstrukcijama u kojima se glagol javlja, o semantičkim svojstvima i specifičnostima tih konstrukcija, o mogućim ekstenzijama značenja glagola kako semantički inovativnih tako i prenesenih, metaforičnih i tome slično. Sem toga, intuicija maternjeg govornika je gotovo nepogrešiva kad je reč o detektovanju finih razlika u značenju koje se očituju, na primer pri *alternacijama argumenata (engleski termin: argument alternations)* ili pri upotrebi glagola u specifičnom strukturalnom okruženju, tačnije unutar relevantne konstrukcije.

Ova sposobnost intuitivnog rasuđivanja u domenu leksičkog znanja primenljiva je i kod upotrebe poznatih, usvojenih leksičkih jedinica u potpuno novom okruženju, na primer u kombinaciji glagola i argumenata koja je govorniku tog jezika potpuno nova i nepoznata. Takve „inovativne“ konstrukcije imaju posebno mesto u lingvističkoj literaturi koja se bavi kako sintaksom i semantikom prirodnih jezika tako i njihovim međudnosom. *Inovativne jezičke konstrukcije (engleski termin: online constructions)* jesu jezički fenomen čije se ponašanje prati, proučava i beleži, a same konstrukcije se klasifikuju od semantički prozirnih ka potpuno neprozirnim i to prema strukturalnim i sistemskim obeležjima, te se, ukoliko se ustale u jezičkoj upotrebi unose u rečnike, elektronske leksikografske izvore i slično. Postoje podeljena mišljenja o tome u kojoj meri ovakve konstrukcije mogu biti posmatrane kao idiosinkretizmi koji su deo leksikona (kada je reč o teorijskom jezičkom *modelovanju*) ili kao jezički iskazi koji se izvode *komputacijom (computation)* elementa, kao i kombinovanjem i sumiranjem njihovih značenja i/ili implicitnih svojstava.

Jedna takva konstrukcija, konstrukcija intranzitivnog *usmerenog kretanja (engleski termin: directed motion construction)* sa *glagolima stvaranja*

nja zvuka (*engleski termin: sound emission verbs*) koji se javljaju na poziciji *upravnog elementa* (*head*) konstrukcije, jeste i predmet ovog istraživanja. Ono za svoj cilj postavlja iscrpnu analizu njenih semantičkih i sintaksičkih svojstava u kontrastivnoj perspektivi.

1.3. Konstrukcioni idiom kao centralni predmet istraživanja

Pojam *konstrukcionog idioma* relativno je nov koncept u savremenoj lingvističkoj literaturi koji je zastupljen, razmatran i proučavan pre svega u *generativnoj gramatici* (*engleski termin: Generative Grammar*) te u *gramatici konstrukcija* (*engleski termin: Construction Grammar*), kao i u još nekim srodnim teorijskim modelima. Radi se o konstrukciji koja je delimično *produktivna* (*productive*), ali koja svojom denotacijom obuhvata značenje koje, iako strukturno-kompjuciono izvodivo, može da se posmatra i kao delimično idiomatizovano te ga je, shodno tome, moguće smatrati delom relevantnog idiomatskog kontinuuma.

U studiji će biti sučeljeni postulati nekoliko savremenih lingvističkih teorijskih modela, posle čega će biti ponuđeno nezavisno teorijsko stanovište koje treba da sistematizuje posmatrani fenomen u engleskom i srpskom jeziku. Na osnovu inovativne teorijske analize aspektualnih klasa, a kroz jasno formalno određivanje semantičkih predikata i njihovih tipova, otvoriće se mogućnost predviđanja aspektualnih klasa sa realizacijama argmenata u rečenici. Takav presek biće osnova za definisanje i određivanje kako tipa glagolskog događaja, tako i njegovih formalnih svojstava. Dalje, u analizu koja će biti ishodište ovog istraživanja, biće integrisan *skalirani pristup* (*engleski termin: scalar approach*) glagolskoj frazi, gde će od *složenosti skale* (*scalar complexity*) zavisiti klasifikacija glagolskih događaja na proste i složene, te određivanje *rezultativnosti* kao ključnog svojstva konstrukcije intranzitivnog usmerenog kretanja.

1.4. Organizacija daljeg izlaganja

Tekst je organizovan na sledeći način:

Poglavlje 1. sadrži uvodne napomene o istraživanju. Poglavlje 2. opisuje metodološki aparat istraživanja, te njegovu svrsishodnost i opravda-

nost spram cilja istraživanja. Potpoglavlje 2.1. obuhvata opis semantičke klase glagola stvaranja zvuka, te opravdanost takve klase u međujezičkoj perspektivi. Ovo potpoglavlje (i to delovi teksta 2.1.1. i 2.1.2.) takođe sadrži detaljan prikaz metodološke provere materijala na kom je zvanovan rečenični korpus koji je sačinjen za potrebe ovog istraživanja. Potpoglavlje 2.2. opisuje način izolovanja srpske klase glagola stvaranja zvuka, te njen detaljan opis i argumente semantičke zasnovanosti. Potpoglavlje 2.3. prikazuje metodologiju i sastavljanje rečeničnog korpusa, koji sadrži rečenice na engleskom i srpskom jeziku kako iz književnih tako i iz neknjiževnih tekstova i velikih jezičkih korpusa. Na kraju 2. poglavlja, dati su dodaci ovom delu teksta teze u vidu tabelarnih prikaza i pregleda metodološkog postupka i podataka o korpusima.

Poglavlje 3. bavi se odnosom konstrukcije (kao prototipske formalne instance konstrukcionog idioma) i leksikona. Potpoglavlje 3.1. opisuje pojam konstrukcije i njegovo mesto u savremenoj lingvistici. Potpoglavlje 3.2. obuhvata pregled značajnijih teorija o leksikonu, stavljajući akcenat na generativističke teorije. Deo teksta 3.2.1. pruža uvid u ulogu leksikona u ukupnoj gramatičkoj strukturi kao načinu modelovanja jezika. Deo teksta 3.2.2. nudi prikaz teorije generativnog leksikona Džejmsa Pustejovskog, dok deo teksta 3.2.3. pruža uvid u ostale relevantne poglede na leksikon, takođe generativističke (ali i konstrukcionistačke) orijentacije.

Poglavlje 4. bavi se detaljno pojmom konstrukcionog idioma. Potpoglavlje 4.1. sistematizuje značajna svojstva idioma, sa posebnim osvrtom na njihovu strukturnu i aspektualnu kompozitivnost (deo teksta 4.1.1.). Potpoglavlje 4.2. razdvaja konstrukcione idiome od „standardnih“ fraznih leksema, te pruža pregled relevantnih teorijskih pristupa tom pojmu u literaturi: projekcionistačkog (deo teksta 4.2.1), konstrukcionistačkog (deo teksta 4.2.2) i sintaksičkog (ili dominantno generativističkog) (deo teksta 4.2.3.).

Poglavlje 5. definiše teorijski pristup koji će biti osnov za analizu konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u ovoj studiji. Kreće se od postojećih relevantnih istraživanja koja se u pojedinim aspektima modifikuju, a potom i kombinuju u model koji će biti primenjen u ovom istraživanju. Potpoglavlje 5.1. bavi se prikazom tipološke klasifikacije prirodnih jezika prema Lenardu Talmiju. Potpoglavlje 5.2. uvodi i objašnjava pojam *strukture događaja* (*event structure*). Potpoglavlje 5.3. povezuje strukturu događaja sa tipom glagolske situacije i svojstvom teličnosti. Potpoglavlje 5.4. objašnjava pojam leksičke specifikacije glagola, te njen značaj za način

na koji konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka opisuju kretanje. Potpoglavlje 5.5. postavlja osnove sintaksičke neakuzativnosti (te neakuzativnosti u srpskom jeziku, i to u delu teksta 5.5.1.). Potpoglavlje 5.6. bavi se doprinosom koji značenju konstrukcionog idioma daje specifikator glagolske fraze ili spoljašnji argument glagola, odnsono sintaksički subjekat glagolske fraze.

Poglavlje 6. bavi se doprinosom predložko-padežne sintagme ukupnoj konstrukciji. Potpoglavlje 6.1. daje prikaz semantike predloga, te doprinos predložke fraze konstrukciji koja se analizira u radu. Posebna pažnja poklanja se elementima konstrukcionog idioma koji se leksikalizuju predložkim elementima, i to: skali kretanja (u delu teksta 6.1.1.), te opisu tog pojma putem jezičkih funkcija (u delu teksta 6.1.2.). Potpoglavlje 6.2. povezuje predloge sa ukupnom strukturom događaja konstrukcionog idioma. Potpoglavlje 6.3. produbljuje opis i značaj putanje za ukupni događaj kretanja. Putanja se opisuje kao ograničavajući faktor aspektualne strukture (deo teksta 6.3.1.), potom se opisuje leksikalizacija lokacije u ekstenziji (ili fiktivnog kretanja) u delu teksta 6.3.2., a zatim se govori o značaju fenomena skale (deo teksta 6.3.3.). Potpoglavlje 6.4 daje opis sintaksičke strukture predloga, da bi se u potpoglavlju 6.5. uspostavila ukupna klasa elementa tipa P (sem predloga, tu spadaju i partikule, i afiksi – glagolski prefiksi i padežni sufiksi - i različite sintaksičke adpozicije). Prefiksima i padežima bave se delovi teksta 6.5.1. i 6.5.2. (prema redosledu navođenja). Potpoglavlje 6.6 bavi se specifičnim leksikalizacijama metafore, te metaforičnog kretanja u okviru konstrukcionih idioma.

Poglavlje 7. bavi se analizom korpusa. Potpoglavlje 7.1. je prikaz analize konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom jeziku, na delu rečeničnog korpusa na engleskom jeziku. Potpoglavlje 7.2. daje takav prikaz analize korpusa za srpski jezik.

Poglavlje 8. obuhvata ukupne završne zaključke istraživanja. Slede prilozi: odabrana bibliografija i rečenični korpus.

2. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Kao što je prethodno spomenuto, predmet istraživanja ove studije je konstrukcija koja za svoj upravni element ima glagol stvaranja zvuka. Glagol stvaranja zvuka nalazi se na poziciji upravnog elementa konstrukcije, koja ima nekoliko osnovnih odlika koje je odvajaju od sličnih struktura u jeziku i čine je specifičnom strukturom koja zavređuje posebno istraživanje, opis i objašnjenje. Naime, ovde ćemo posmatrati *konstrukcije usmerenog kretanja* (*engleski termin: directed motion constructions*) koje sadrže glagol stvaranja zvuka na poziciji upravnog elementa, pri čemu taj glagol unutar konstrukcije ne označava zvuk već *kretanje*, što je razlog da se ukupno značenje konstrukcije smatra (delimično) idiomatizovanim. Ovakva realizacija značenja moguća je zahvaljujući specifičnoj *strukтури argumenata* (*engleski termin: argument structure*) konstrukcije, čiji obavezni element, pored glagola te sintaksičkog subjekta koji taj glagol projektuje u okviru sintaksičke strukture, jeste i *predložka fraza* (*predložka fraza ili skraćeno PP*) kojom se označava *putanja kretanja* (*engleski termin: path of motion*) tokom kog se stvara i emituje zvuk koji je deo primarne leksikalizacije upravnog elementa konstrukcije. Reč je, prema tome, o specifičnom, strukturno realizovanom značenju, čije postojanje u pomenutim konstrukcijama nosi još niz odlika kako semantičkih tako i sintaksičkih, a koje je potrebno sagledati i objasniti u međujezičkoj kontrastivnoj perspektivi. Neke od specifičnosti konstrukcije koje ćemo navesti u ovom uvodnom delu teksta, kao i ciljevi istraživanja koji bi trebalo da te specifičnosti rasvetle sa teorijskog aspekta su:

- 1) Specifične odlike subjekta – ispitivaće se prisustvo i odsustvo svojstva *agentivnosti* (*agentivity*), te *animatnosti* (*animacy*), zatim ukupni *teleološki potencijal sintaksičkog subjekta* (*teleological capacity of the subject*), te konceptualna, semantička i strukturno-sintaksička ograničenja fraznih elementa na toj sintaksičkoj poziciji unutar konstrukcije usmerenog kretanja u engleskom i srpskom jeziku;
- 2) Specifične odlike glagola koji leksikalizuje stvaranje zvuka – bavićemo se procesom leksikalizacije i leksičke inkorporacije, fenomenom temporalne strukture, a zatim i aspektualne strukture konstrukcionog

idioma; testiraćemo različite tipove kompozitivnosti strukture, leksičke specifikacije glagola i njihovo značenje unutar konstrukcije u engleskom i srpskom jeziku; takođe će biti reči o engleskim predlozima i srpskim prefiksima, ali i o drugim *elementima klase P* (*engleski termin: P elements*)¹ kao što su padežni sufixi u srpskom jeziku koji su relevantni za teorijski opis konstrukcije usmerenog kretanja u dva posmatrana jezika;

- 3) Specifične odlike predloške fraze – posebno ćemo se baviti načinom leksikalizacije *putanje* kao *skale*, te značajem *oblika* (*engleski termin: shape*) putanje; strukturno ćemo pokušati da sagledamo uticaj *sekundarnog predikata* (*secondary predicate*) na značenje i sintaksičku stabilnost konstrukcije.

Kada je reč o glagolima stvaranja zvuka, prototipska instanca konstrukcije usmerenog kretanja u engleskom jeziku koja uključuje takav glagol zapravo iskazuje kretanje praćeno zvukom, a ne glagolski događaj u kom je agens i voljni, intencionalni emiter zvuka. Ova razlika može se u engleskom jeziku ilustrovati primerima 1a i 1b:

1.

- a) The train whistled into the station. (zvuk je posledica kretanja)
- b) Peter whistled a tune. (zvuk je rezultat intencionalne radnje stvaranja)²

Sa stanovišta sintaksičke analize, primer 1a je *neakuzativna konstrukcija* (*engleski termin: unaccusative construction*), dok je 1b *neergativna konstrukcija* (*engleski termin: unergative construction*). Podela na neakuzativne i neergativne glagole u okviru ove studije posmatra se kao deo univerzalnog jezičkog ponašanja i predstavlja jedan od ključnih aspekata poređenja srpskog i engleskog jezika prema našoj analizi. Poseban aspekt analize jeste i činjenica da se u dva posmatrana jezika pomenuta konstrukcija usmerenog kretanja sa glagolom stvaranja zvuka manifestuje na različite načine, kao što se vidi iz primera 2a, 2b i 2c (gde se primer 2c kontrastira sa engleskim primerom 2d):

¹ Termin prema Berit Gerke (Gehrke 2008).

² Ukoliko nije drugačije naznačeno, rečenični primeri koji se analiziraju u tekstu su autorkini. Primeri iz rečeničnog korpusa označeni su odgovarajućim šiframa.

2.

- a) Kamion je protutnjao kroz tunel. (neakuzativna konstrukcija)
- b) Jovan je zviždao poznatu melodiju. (neergativna konstrukcija)
- c) Jovan je zviždao/pevao/vikao ulicom. (neergativna konstrukcija; emisija zvuka je glagolski događaj koji se odvija paralelno sa događajem kretanja)
- d) *Peter yelled down the street.³

Zastupljenost i postojanje konstrukcije u oba jezika sa jedne, te njene jezički uslovljene formalne specifičnosti sa druge strane, jesu pretpostavke koje čine leksičko-strukturnu, ili semantičko-sintaksičku bazu uporednog posmatranja engleskog i srpskog jezika.

2.1. Glagoli stvaranja zvuka kao posebna leksička klasa

Glagoli stvaranja zvuka su glagoli koji se svojom denotacijom vezuju za stvaranje i emitovanje zvuka. To su glagoli koji leksikalizuju zvuk u raznorodnim sintaksičkim okruženjima. Budući da su ovim istraživanjem obuhvaćena dva jezika, engleski i srpski, za potrebe istraživanja trebalo je izolovati i srpsku leksičku klasu glagola stvaranja zvuka. Iz tog razloga, prvo je proverena validnost i utemeljenost klase engleskih glagola koja je data u studiji Bet Levin (Levin 1993) *English Verb classes and Alternations*. Da bi se ova klasa, ili neki njen deo, mogla koristiti kao polazna tačka istraživanja, proveren je status navedenih engleskih glagola stvaranja zvuka po pitanju postojanja leksičkih ekvivalenata ovih glagola u srpskom jeziku. Postojanje ekvivalenata provereno je konsultovanjem tri najveća i najopsežnija dvojezična englesko-srpska, odnosno srpskohrvatska rečnika. Potom je postojanje dobijenih leksičkih ekvivalenata provereno na kombinovanom rečeničnom korpusu, koji je sačinjen od književnih i neknjiževnih rečeničnih situacija u kojima se javljaju posmatrani glagoli. Dalje, u ovom procesu, kao što je prethodno spomenuto, izvršena je i adaptacija engleske klase glagola budući da neki od njih nisu pronađeni u rečnicima, a da su neki imali više prevodnih ekvivalenata ili sinonima u srpskom jeziku, i to takvih da su

³ Prema anglističkoj literaturi (up. Goldberg and Jackendoff 2004, Culicover and Jackendoff 2005), ovakve realizacije zvuka i kretanja su u engleskom jeziku (za razliku od srpskog) negramatične.

i oni realizovani kao glagoli stvaranja zvuka u srpskom, te je njihovo postojanje i značenje provereno u najvećoj i trenutno najznačajnijoj elektronskoj bazi podataka za engleski jezik kada se radi o leksičkoj semantici, *Vordnetu* (engleski: *Wordnet*).⁴

Konačni cilj analize bio je da se pokaže da se konstrukcija usmerenog kretanja u engleskom jeziku ispoljava kroz lanac srodnih konstrukcija, odnosno unutar relevantnog idiomatskog kontinuuma, te da se uporedi njeno ponašanje sa istovetnom konstrukcijom u srpskom jeziku. Analiza će takođe pokazati da srpski ispoljava nešto slobodnije ponašanje konstrukcije (kako u semantičkom tako i u strukturnom, sintaksičkom smislu) kao i širi spektar gramatičnih realizacija emisije zvuka unutar konstrukcije usmerenog kretanja.

2.1.1. Prva faza metodološke provere jezičke građe: leksički nivo

Prva značajna pretpostavka na kojoj se bazira ovo istraživanje, a koja je potvrđena i u literaturi jeste da je postojanje glagola stvaranja zvuka kao koherentne semantičke klase glagola međujezički značajan fenomen. Uopšteno govoreći, kada je reč o glagolima stvaranja zvuka, radi se o neprelaznim glagolima, no neki od njih mogu se javiti sa objektom poput *toll* ili *chime* (Levin 1993: 236). Dalje, prema Levin, pojedini članovi ove klase mogu se javiti u konstrukciji usmerenog kretanja, tačnije sa *površinskim značenjem* (*surface meaning*) *kretanja*, ali samo u slučajevima kada je reč o kretanju koje za posledicu ima zvuk, tj. onda kada je emitovani zvuk neizbežna posledica kretanja:

3.
 - a. *Shelly whistled down the street.
 - b. The train whistled into the station.

Povrh toga, sintaksički referentan fenomen koji prevazilazi granice pojedinačnih prirodnih jezika jeste i sintaksički pojam *neakuzativnosti* (*unaccusativity*).⁵ Neakuzativnom konstrukcijom smatra se takva glagolska predikacija kod koje spoljašnji argument glagola nije pravi agens, već je argument na poziciji sintaksičkog subjekta istovremeno i participant *even-*

⁴ Baza podataka Vordnet dostupna je za pretraživanje na <http://wordnet.princeton.edu/>

⁵ O samom pojmu *neakuzativnosti*, a potom i o manifestovanju neakuzativne sintakse i semantike, biće više reči u poglavlju 5.

*tualnosti engleski termin: (eventuality)*⁶ koji trpi radnju. Razlika između neakuzativne i neergativne konstrukcije se u najkraćem može podvesti pod pitanje *agentivnosti (engleski termin: agentivity)*, ili sposobnosti i kapaciteta subjekta da inicira, kontroliše i/ili vrši radnju iskazanu glagolom.

Polazna tačka za uspostavljanje klase glagola koje proučavamo u ovoj studiji jeste engleska klasa glagola stvaranja zvuka koja je inicijalno sakupljena i objavljena u studiji Bet Levin (Levin 1993) pod naslovom *English Verb Classes and Alternations*. Ova studija je najopsežniji lingvistički priručnik takvog tipa. Rezultat je višegodišnjeg transjezičkog istraživanja koje je na Institutu za tehnologiju u Masačusetsu u Sjedinjenim Američkim Državama sproveda grupa istraživača i teoretičara, pripadnika Centra za kognitivne studije u okviru projekta pod nazivom *Leksikon (The Lexicon Project)*. Sam projekat bavio se sakupljanjem i sistematizacijom građe u cilju istraživanja semantičkih i sintaksičkih odlika glagola. U suštini, ova studija se rukovodi idejom da se ponašanje glagola, posebno po pitanju vezivanja i interpretacije argumenata koje glagol projektuje u okviru pripadajućeg jezičkog iskaza, u najvećoj meri može predvideti na osnovu njegovog značenja, te predstavlja pokušaj da se sistematizuje leksičko znanje koje se u jeziku izražava glagolskim leksemama. Ishod istraživanja koje je sproveda Levin trebalo je da budu motivisani leksički unosi koji inkorporiraju značenje glagola, te omogućavaju da se to značenje na odgovarajući način poveže sa sintaksičkim izrazom glagolskih argumenata.

Klasa glagola stvaranja i stvaranja zvuka predstavlja jednu od najbrojnijih klasa glagola prema kriterijumima koje imenuje i uspostavlja Levin, a sama je podskup opštije klase *glagola stvaranja (verbs of emission)*, u koju spadaju još i *glagoli stvaranja svetlosti, glagoli stvaranja mirisa i glagoli stvaranja materije (verbs of light emission, verbs of smell emission, verbs of substance emission)*. Veliki broj glagola koji pripadaju ovoj klasi istovremeno su članovi pojedinih drugih klasa koje navodi Levin, poput glagola koji leksikalizuju način govora (na primer, engleski glagol *babble*), ili glagola koji leksikalizuju zvuke kojima se oglašavaju životinje. Važno je napomenuti i to da je originalna klasa glagola prema Bet Levin *modifikovana* za potrebe ovog istraživanja, i to tako što je jedan deo glagola isključen

⁶ Pod ovim terminom podrazumeva se događaj koji se realizuje kroz glagolsku frazu, odnosno događaj koji ima temporalnu strukturu. U ostatku rada ćemo koristiti opšti termin *događaj (event)* i za imeničke i za glagolske strukture.

iz inicijalnog popisa glagola, dok je jedan broj glagola dodat u modifikovanu, novouspostavljenu klasu za potrebe našeg istraživanja.

Glagoli kojima se u prirodnim jezicima označava zvuk čine otvorenu klasu koja je izuzetno dinamična. Onomatopeje, kao motivisane, nearbitrarne leksičke jedinice u prirodnim jezicima, čine leksički „inventar“ koji sa sobom nosi jak potencijal promene, neprekidnog dopunjavanja, ali i mogućnost *kratkotrajnih jezičkih rešenja* (*one-time lexical instances*) koja će vrlo često direktno zavisiti gotovo isključivo od preferencija i idiolekta govornika. Budući da je studija *English Verbs Classes and Alternations* objavljena 1993. godine, bilo je logično pretpostaviti da se i originalni skup glagola od tada do danas donekle izmenio.

Postojanje glagola iz klase koju u svojoj studiji navodi Levin, te njihova zastupljenost u upotrebi u savremenom engleskom jeziku na leksičkom nivou, provereni su u dvojezičnim rečnicima koji su, kao relevantni leksikografski izvori konsultovani u uvodnoj fazi uspostavljanja takve klase glagola u srpskom jeziku. Za odabir glagola od kojih će se sastojati srpska klasa glagola stvaranja zvuka koristili smo sledeće rečnike:

4.

1) ENGLISH CROATIAN OR SERBIAN DICTIONARY

U redakciji Rudolfa Filipovića, 1996. Školska knjiga, Zagreb.

2) ENGLISH SERBIAN OR CROATIAN DICTIONARY

Benson, Morton. 1997. (Morton Benson, Version 1.0, Copyright (C) Procon; Autori: Dejan Jelovic i Zoran Kos) CD izdanje.

3) VELIKI ENGLESKO-HRVATSKI RJEČNIK

Bujas, Željko. 2005. Nakladni zavod Globus, Zagreb. (Četvrto izdanje)

Ono od čega se krenulo u ovoj, prvoj metodološkoj fazi istraživanja bilo je uspostavljanje leksičkih ekvivalenta engleskih glagola stvaranja zvuka u srpskom jeziku, te provera toga da li u leksikografskim priručnicima postoji zabeležena upotreba takvih glagola u strukturnim obrascima poput konstrukcije usmerenog kretanja, koja je prisutna u oba jezika. U skladu sa inicijalnom pretpostavkom istraživanja, ispostavilo se da veliki broj glagola koji u engleskom jeziku pripadaju klasi glagola stvaranja i stvaranja zvuka, kao i njihovih srpskih prevodnih ekvivalenata, u rečnicima jeste, pored primarne definicije stvaranja zvuka, određen i kontekstualnim opisom kretanja

i to takvim da je zvuk posledica kretanja a ne intencionalnog stvaranja. Primera radi, dvojezični rečnik Mortona Bensona sadrži sledeći unos za engleski glagol *buzz* (relevantna definicija koja sadrži opis kretanja u prevodu na srpski koji je dat kao primer frekventne upotrebe posmatranog glagola „to buzz a control tower“ = „nisko nadletati toranj u brišućem letu“, data je pod brojem (5) 2):

5.

• **buzz II v**

1. *tr* (colloq.) telefonirati
2. *tr* nisko nadleteti (nadletjeti); *to ~ a control tower* nadletati kontrolni toranj u brišućem letu
3. *intr* zujati; *my ears are ~ing* zuji mi u ušima
4. *intr* žagoriti, brujati; *the classroom is ~ing with the children's voices* učionica bruji od dečijih (dječijih) glasova.

Slično je i sa engleskim glagolima *splash*, *rattle* i *whistle*:

6.

• **splash II v**

1. *tr* poprskati, prsnuti; pljusnuti, zapljusnuti; *to ~ smb. (at the beach)* poprskati nekoga (na plaži); *to ~ smb. in the face with water* prsnuti nekoga u lice vodom; *the car ~ed us with mud* kola su nas zapljusnula blatom
2. *intr* brčkati se, pljusnuti (se); *to ~ in the water* pljuskati se u vodi; *the stone ~ed into the water* kamen je pljusnuo u vodu
3. *intr* šljapati; *to ~ in the mud* šljapati po blatu.

• **rattle II**

1. *tr* and *intr* čangrljati, čegrtati, klepetati, zveckati, zvečati (nečim); *to ~ a doorknob* čangrljati kvakom od vrata
2. *tr* (*to ~ of*) brzo izgovoriti, izvesti; *to ~ off a list of names* brzo izgovoriti spisak imena
3. *tr* (colloq.) zbuniti; *he was ~d by the question* pitanje ga je zbunilo
4. *intr* klopapati; klopotati; *the engine ~s* motor klopara
5. *intr* (or: *to ~ on*) torokati
6. *intr* tandrkati; *to ~ along (over) cobblestones* tandrkati po kaldrimi
7. *intr* zaštekati; *the machine gun ~d* mitraljez je zaštektao.

• **whistle II v**

1. *tr* zviždati; *to ~ a tune* zviždati melodiju; *the crowd ~ed its approval* gledaoci su zviždanjem izražavali svoje oduševljenje
2. *intr* zviždati; pištati; *he ~ed at the girl* zazviždao je od radosti (zadovoljstva) kad je ugledao devojk (djevojk)
3. *intr* fijukati; *the bullets ~d past us* zrna su fijukala oko nas
4. *misc.*; **to ~ in the dark* pokušavati da se ne klone duhom.

Leksički unos za engleski glagol *splash* sadrži kontekstualizacije glagola koje su primeri njegove frekventne upotrebe, koje podrazumevaju strukturno realizovanu upotrebu glagola stvaranja zvuka umesto glagola kretanja, kako u engleskom tako i u srpskom jeziku, pod brojem 2 i 3. Leksički unos glagola *rattle* sadrži iste takve odrednice kontekstualne upotrebe u odrednicama 1 i 6, dok leksički unos glagola *whistle* daje takav kontekstualni opis glagola u odrednici broj 3. Ovakvi podaci do kojih se došlo po zaključivanju prve faze provere validnosti osnovne hipoteze ovog istraživanja, pokazuju da glagoli stvaranja zvuka, osim leksičke, ispoljavaju i strukturno-upotrebne sličnosti u engleskom i srpskom jeziku. Tačnije, provera podataka putem leksikografskih izvora upućuje na zaključak da je ispravna naša hipostudija o značaju semantičko-sintaksičkog međudodnosa leksičkih odlika glagola i konstrukcije.

Ono što se pojavilo kao problem tokom ove faze istraživanja jeste činjenica da leksički unos za pojedine prevodne ekvivalente engleskih glagola sadrži više od jedne glagolske lekseme, koje nemaju jednak potencijal po pitanju realizacije značenja usmerenog kretanja. Pored toga, jedan mali broj engleskih glagola nije pronađen u rečnicima (na primer engleski glagoli *blat*, *chir*, *chitter*, *clomp* itd.) ili se, ako glagol i postoji u prevodu, prevodni ekvivalent javlja isključivo kao imenica koja lesksikalizuje ili imenuje zvuk kao proizvod jedne instance stvaranja (na primer glagoli *plink* i *thunk* čiji su srpski prevodni ekvivalenti opisna imenička fraza „metalni odjek“ u rečniku Željka Bujasa, odnosno imenička onomatopeja „lup!“ u istom rečniku), pri čemu njihov leksički unos ne sadrži i glagolski leksički ekvivalent. Zbog ovakvih početnih neusaglašenosti dve leksičke klase, pristupilo se dodatnoj proveru ustanovljenih podataka, daljim „filtriranjem“ engleske klase glagola.

2.1.2. Druga faza metodološke provere jezičke građe: leksički nivo

Druga faza provere validnosti izvorne leksičke klase prema Bet Levin (Levin 1993) obavljena je uz pomoć elektronske baze podataka *Vordnet*. Projekat *Vordnet* vodi multidisciplinarna grupa istraživača na univerzitetu Princeton u Sjedinjenim Američkim Državama. Grupa se sastoji od lingvista, informatičara i psihologa i ima za cilj usavršavanje jezičkog modelovanja, te praktičnu primenu takvog znanja na polju računarske lingvistike, računarske leksikografije, veštačke inteligencije i teorijske lingvistike. *Vordnet* je opširna leksička elektronska baza podataka, u kojoj su imenice, glagoli, pridevi i prilozi grupisani u setove kognitivnih sinonima, ili *sinsetove* (*engleski termin: synsets*), od kojih svaki predstavlja različiti koncept. Sinsetovi su međusobno povezani konceptualno-semantičkim i leksičkim relacijama. Rezultat ovakvog unosa podataka i njihovog povezivanja na pomenuti način jeste mreža reči i koncepata koji su povezani semantičkim vezama, gde je navigacija kroz mrežu moguća putem pretraživača. *Vordnet* je baza podataka koja je dostupna za pretraživanje onlajn i predstavlja značajan leksikološki i leksikografski resurs za istraživanja u oblasti, na primer, računarske lingvistike ili modelovanja prirodnih jezika, i naravno – teorijske lingvistike. Ova faza leksičkog istraživanja poslužila je kao dodatni filter podataka koji su sakupljeni na osnovu engleske klase glagola stvaranja zvuka prema Levin, te tri dvojezična englesko-srpska rečnika.

Levin u svojoj studiji navodi sledeće glagole unutar klase glagola stvaranja (ili stvaranja) zvuka:

7.

Engleski glagoli stvaranja zvuka: 119 glagola (Levin 1993: 43.2: 234–5)

babble, bang, beat, beep, bellow, blare, blast, blat, bleat, boom, bubble, burble, burr, buzz, chatter, chime, chink, chir, chitter, chug, clack, clang, clank, clap, clash, clatter, click, cling, clink, clomp, clump, chunk, crack, crackle, crash, creak, crepitate, crunch, cry, ding, dong, explode, fizz, fizzle, groan, growl, gurgle, hiss, hoot, howl, hum, jangle, jingle, knell, knock, lilt, moan, murmur, patter, peal, ping, pink, pipe, plink, plonk, plop, plunk, pop, purr, putter, rap, rasp, rattle, ring, roar, roll, rumble, rustle, scream, screech, shriek, shrill, sing, sizzle, snap, splash, splutter, sputter, squawk, squeak, squeal, squelch, strike, swish, swoosh, thrum,

thud, thump, thunder, thunk, tick, ting, tinkle, toll, tootle, trill, trumpet, twang, ululate, vroom, wail, wheeze, whine, whir, wish, whistle, whoosh, whump, zing.

(119 engleskih glagola)

Po konsultovanju leksikografskih priručnika i elektronske baze podataka iz originalne klase prema Levin (Levin 1993) izostavljeno je 5 glagola koji nisu pronađeni u dvojezičnim rečnicima koji su korišteni za proveravanje značenja glagola, ili ih nema na *Vordnetu* (bilo da ne postoje uopšte, bilo da nisu zastupljeni sa glagolskim značenjem). Glagoli koji su izostavljeni su: *blat, chir, clomp, plink, thunk*.

Takođe, po uspostavljanju englesko-srpskih leksičkih ekvivalenata, te njihove naknadne provere na *Vordnetu*, ustanovljeno je postojanje jednog broja engleskih glagola koji nisu zastupljeni u početnoj verziji klase, ali su pridodati klasi posle pomenute provere značenja putem *Vordenta*. Originalnoj klasi je po završetku provere postojanja i značenja glagola dodato devet novih glagola, pošto je utvrđeno da oni postoje na *Vordnetu*, i da su tu zabeleženi kao glagolske lekseme: *chirr, clop, dingdong, drone, guggle, splosh, strum, swash, whoop*. Ovi glagoli se u bazi podataka *Vordnet* javljaju sa sledećim definicijama:

8.
 - a. S: (v) **chirr** (make a vibrant noise, of grasshoppers or cicadas)
 - b. S: (v) **clomp**, clump, clunk, plunk (make or move along with a sound as of a horse's hooves striking the ground)
 - c. S: (v) ding, dong, **dingdong** (go 'ding dong', like a bell)
 - d. S: (v) **drone** (the motorcycle was droning in the hills)
 - e. S (v) **guggle** (make a sound like a liquid that is being poured from a bottle)
 - f. S: (v) **guggle**, gurgle (drink from a flask with a gurgling sound)
 - g. S: (v) squelch, squish, splash, **splosh**, slosh, slop (walk through mud or mire) "We had to splosh across the wet meadow"
 - h. S: (v) **strum** (sound the strings of (a string instrument)) "*strum a guitar*"
 - i. S: (v) spatter, splatter, plash, splash, **swash** (dash a liquid upon or against) "The mother splashed the baby's face with water"
 - j. S: (v) **whoop** (shout, as if with joy or enthusiasm) "The children whooped when they were led to the picnic table"

Rezultat ukupnog procesa filtriranja jezičke klase na engleskom jeziku jeste izmenjena klasa glagola stvaranja zvuka koja obuhvata sledeće glagole:

9.

Izmenjena klasa engleskih glagola stvaranja zvuka

babble, bang, beat, beep, bellow, blare, blast, bleat, boom, bubble, burble, burr, buzz, chatter, chime, chink, chirr, chitter, chug, clack, clang, clank, clap, clash, clatter, click, cling, clink, clop, clump, clunk, crack, crackle, crash, creak, crepitate, crunch, cry, ding, dong, dingdong, drone, explode, fizz, fizzle, groan, growl, guggle, gurgle, hiss, hoot, howl, hum, jangle, jingle, knell, knock, lilt, moan, murmur, patter, peal, ping, pink, pipe, plonk, plop, plunk, pop, purr, putter, rap, rasp, rattle, ring, roar, roll, rumble, rustle, scream, screech, shriek, shrill, sing, sizzle, snap, splash, splosh, splutter, sputter, squawk, squeak, squeal, squelch, strike, strum, swish, swash, swoosh, thrum, thud, thump, thunder, tick, ting, tinkle, toll, tootle, trill, trumpet, twang, ululate, vroom, wail, wheeze, whine, whir, whish, whistle, whoop, whoosh, whump, zing.

(123 engleska glagola)

2.2. Posebna klasa srpskih glagola stvaranja zvuka s osvrtom na stanje u engleskom jeziku

Klasa srpskih glagola stvaranja zvuka uključuje sve prevodne ekvivalente engleskih glagola, onako kako su oni zabeleženi u rečnicima, dakle i glagole sa afiksima, odnosno *polimorfne glagolske lekseme*⁷ bez obzira na to da li pojedinačni afiksi uvode ili ne uvode novo leksičko značenje glagola. Glagoli sa afiksima zadržani su zato što njihovo postojanje u rečnicima (kao i u posmatranim korpusima, što će biti detaljnije prikazano u narednom odeljku rada) dodatno ukazuje kako na njihovo semantičko ponašanje tako i na sintaksičku distribuciju, u okviru neakuzativnih i neergativnih konstrukcija, unutar teličnih i neteličnih fraza, i konačno u ukupnom ponašanju konstrukcije usmerenog kretanja, odnosno u okviru konstrukcionih idioma koji su predmet proučavanja ovog rada.

Pojedini glagoli do kojih se došlo upoređivanjem na leksičkom nivou, takođe su u rečnicima definisani putem konstrukcije usmerenog kretanja, ili

⁷ Termin prema Prčiću (Prčić 1997).

putem neke bliske strukture. Ovde navodimo nekoliko primera iz elektronskog izdanja rečnika Mortona Bensona:

10.

- a) Fijukati: Zrna su fijukala oko nas.
- b) Kucati: Kucati na vrata.
- c) Pljusnuti: Kamen je pljusnuo u vodu.
- d) Tandrkat: Kola su tandrkala po kaldrmi.
- e) Zveckati: Novac mu zveckao u džepu.

Slična je situacija i sa ostalim rečnicima. Sporadično će se u leksičkom unosu određenog glagola pojaviti kontekstualizacija koja pokazuje da se taj glagol može upotrebiti na mestu glagola kretanja u okviru glagolske konstrukcije. Proverom leksikografskih izvora koji su korišteni u radu, došlo se do sledeće klase glagola:

11.

Srpski glagoli stvaranja zvuka

aplaudirati blebetati blejati brbljati brektati brujati bubnuti bućati ciknuti cviljeti cvoknuti cvokotati cvrčati cvrkutati čangrljati čavrljati čegrtati ćućoriti ćurlikati dahtati dobovati drećati dreknuti drndati eksplodirati fijukati fiskati frfljati grgotati grmjeti groktati grunuti gruvati gudjeti hripati hroptati hrskati hućati hujati izbrbljati izlupati izviždati jećati jeknuti klepetati klokotati klopapati klopotati krckati krenuti krćati krićati kriješćati krkljati kucati lupiti lupnuti meketati mrmoriti odjekivati odzvanjati odzvoniti oriti se otkucati pisnuti pišćati pljeskati pljesnuti pljusnuti pozvoniti praskati prohujati promrmoriti prošišćati prozviždati prožuboriti pršćati pucati puckarati puckati pucketati pucnuti pući rastrubiti rećati rikati romoriti soptati stenjati strugati svirati šišćati škljocati škljocnuti škripati šljapati šljapćati štektati štropotati šumjeti šušćati šušćati tandrkat tresćati tresnuti trešćati trubiti tuliti tutnjati urlati uzdisati vrćati vrisnuti zagrmeti zalupiti se zaštektati zavijati zazvećati zujati zveckati zvećati zveketati zveknuti zviznuti zviždati zviždukati zvižduknuti zvoniti zvrndati žagoriti žamoriti žuboriti

(134 srpska glagola)

Ovako sastavljenoj klasi leksičkih ekvivalenata je posle prve etape, u kojoj su pretraživani rečnici, pridružen još jedan broj glagolskih leksema koje su izolovane na osnovu rečničkog korpusa. Konkretno, izlovano je još 24 glagola, tako da je ukupan broj leksema 158.⁸

No koliko god očigledna bila situacija koju ovde naglašavamo, o tome da rečnici zaista beleže slično strukturno ponašanje glagola stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku, bilo je nemoguće samo na osnovu leksičkih ekvivalenata napraviti bilo kakav sistematični opis tog ponašanja – jedini pouzdani zaključak posle navedenih leksičkih provera jeste da takvo ponašanje postoji na nivou *leksičkog inventara* (*lexical inventory*), da se može smatrati legitimnom i relativno frekventnom upotrebom glagola kada govorimo o glagolima stvaranja i emitovanja zvuka, te da je takvo značenje, značenje zvuka uz kretanje, svakako deo ukupnog jezičkog znanja i jezičkog potencijala jednog i drugog jezika.

Međutim, opšte je poznato da je jedini način da se suštinski ispita i opiše značenje bilo koje jedinice jezika, posmatranje njenog ponašanja u kontekstu. Kako navodi Prčić (1997: 28) „Jezički kontekst u kome se lekseme i idomi po pravilu javljaju nalazi se pre svega u sklopu teksta, koji se može definisati kao kraći ili duži niz izgovorenih ili napisanih rečenica, povezanih u koherentnu i zaokruženu celinu.“ Ovakvu definiciju pojma *kontekst*, Prčić karakteriše kao maksimalističku, nasuprot koje postoji još i minimalistička definicija, prema kojoj „kontekst čine samo dve leksičke jedinice (semantičke i/ili funkcijske), međusobno tako uslovljene da je jedna (prateća) podređena drugoj (glavnoj) u sklopu imeničke, glagolske ili neke druge sintagme.“ (Prčić 1997: 28). Budući da, kako sam autor smatra, dva pomenuta stava predstavljaju dve krajnosti, od kojih svaka nosi svoja ograničenja i nijedna nije savršena, jer prva sadrži višak podataka za potrebe formalne analize jezika a druga ih pak ne sadrži dovoljno, treba se okrenuti trećem, *optimalnom kontekstu*. Prčić (1997: 28) konkretno kaže:

Optimalni kontekst, onaj koji obično pruža realno dovoljno potrebnih podataka nalazi se, očito, između ove dve krajnosti – to je najčešće, iako ne uvek, rečenica, kao deo teksta, što ukazuje na izvesnu prednost maksimalističkog pristupa, ali njegove fleksibilno i osmišljeno redukovane varijacije. Stoga će se u nastavku, terminom „jezički kontekst“ označavati upravo definisani optimalni kontekst.

⁸ Za detalje videti tabelu II u dodatku 2. poglavlja.

Usvojivši ovakvu postavku i definiciju jednog od ključnih metodoloških pojmova analize, pristupili smo narednoj fazi metodološkog utemeljivanja pretpostavke istraživanja: proveriti konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolima stvaranja zvuka na korpusu rečeničnih primera.

2.3. Izvori i struktura rečeničnog korpusa: sintaksički nivo

Da bi analiza semantičkih i sintaksičkih odlika konstrukcije usmerenog kretanja, ili konstrukcionog idioma sa glagolom stvaranja zvuka mogla biti obavljena tako da se dođe do sistematizovanog opisa njenih lingvističkih osobenosti u engleskom i srpskom jeziku, bilo je neophodno građu na kojoj je analiza vršena, sa vankontekstualnog, leksičkog, prebaciti na sintaksički plan. Preciznije, trebalo je lekseme do kojih se došlo u prethodnim fazama metodološke provere građe, sagledati u *optimalnom kontekstu*.

Budući da je reč o specifičnoj klasi glagola koja u određenom specifičnom sintaksičkom okruženju može da strukturno izrazi za tu klasu netipično značenje – kretanje a ne zvuk – bilo je neophodno napraviti rečenični korpus primera za oba jezika.

Činjenica da je u prethodnoj fazi istraživanja inovirana i adaptirana klasa engleskih glagola, na osnovu koje je onda, uspostavljanjem prevodnih ekvivalenata na leksičkom nivou oformljena i takva klasa srpskih glagola, predstavljala je osnov za sakupljanje rečenične građe. U književnim delima na osnovu kojih je sastavljen književni deo rečeničnog korpusa tragalo se za odgovarajućim kontekstualizacijama upravo tih, odabranih glagola koji pripadaju engleskoj i srpskoj klasi glagola stvaranja zvuka. Birane su konstrukcije u okviru kojih se glagol stvaranja zvuka javlja u okviru fraze koja uključuje najmanje dva argumenta, i to sintaksički subjekat i predložku frazu (odnosno drugu frazu tipa XP, ili, u srpskom jeziku, leksemu u kombinaciji sa nekim elementom klase P, (na primer imenicu sa padežnim nastavkom) u postverbalnoj poziciji. U korpus su ušle i sve one konstrukcije koje za upravni element imaju glagol stvaranja zvuka koji vezuje i neki dodatni sintaksički argument, na primer objekat, ukoliko se njima leksikalizuje kretanje.

Korpus obuhvata i semantički prozirne i semantički neprozirne, odnosno metaforične konstrukcije, ukoliko je njihovo značenje izraženo odgovarajućom sintaksičkom strukturom. Pre nego što ilustrujemo neke od

najtipičnijih konstrukcija od kojih se sastoji ukupni korpus istraživanja, reći ćemo nešto o strukturi i svrsishodnosti samog korpusa.

Korpus rečeničnih primera koji je poslužio kao osnova ovog istraživanja je kombinacija književnog i elektronskog jezičkog materijala. Sačinjen je na osnovu ukupno dvanaest književnih dela, i to romana, od kojih je prvih šest na engleskom, a drugih šest na srpskom jeziku. Književnom delu korpusa potom je pridodat i deo građe koja je sakupljena pretraživanjem tri velika elektronska korpusa.

Nekoliko je razloga za to što se tragalo za autentičnim tekstovima na engleskom i srpskom jeziku, umesto da smo se poslužili prevedenom (književnom) građom.

Pre nego što se krenulo u poduhvat pretraživanja književnih dela u potrazi za odgovarajućim kontekstualizacijama glagola stvaranja zvuka, inicijalno samo u engleskom jeziku, napravljen je preliminarni, probni korpus koji se sastojao od engleskih primera sakupljenih na osnovu anglističke literature koja se bavi ovom temom. Već na tom malom uzorku (50 rečeničnih primera) bilo je jasno da je konstrukcija u engleskom jeziku nešto razuđenija nego što to pokazuje njen teorijski opis koji postoji u literaturi. Bilo je očigledno da postoje i slučajevi prelaznih, odnosno tranzitivnih (a ne samo neakuzativnih!) glagola, da dodatni argument glagola ne mora biti predložka fraza već da to može biti i pridevska fraza, da konstrukcije mogu biti i telične i netelične, da se kontinuum značenja prostire od potpuno doslovnih (sem pomeranja značenja glavnog glagola) pa do potpuno metaforičkih i tome slično. Istom takvom pretragom test korpusa za srpski jezik, ovoga puta uspostavljanjem situacionih rečeničnih ekvivalenata engleskih primera⁹, bilo je jasno da je strukturna manifestacija istog konstrukcionog idioma u značajnoj meri različita u dva posmatrana jezika. Za početak, konstrukcija rezultata sa glagolom stvaranja zvuka kakva je data u primeru (12)

12. Peter slammed the door shut.

ne postoji u srpskom jeziku, jer u srpskom izostaje glagolski obrazac pridevskog rezultativa prema tipološkoj klasifikaciji koju predlažu, između ostalih Lenard Talmi i Berit Gerke (Talmy 1975, 1985; Gehrke 2008).

⁹ A usled nedostatka relevantnih studija na srpskom jeziku o srpskom jeziku.

13. *Jovan je zatvorio vrata zatvorena/zatvoreno/na zatvoreno/zatvorenim...

Budući da sama konstrukcija ne postoji jer srpski jezik ne raspolaže istovetnim morfosintaksičkim sredstvima za izražavanje značenja koje se proučava¹⁰, jasno je da se takva konstrukcija neće pojaviti u tom obliku ni u eventualnom prevodu sa engleskog na srpski jezik. Sem toga, ukupna morfosintaksa dva jezika, koja je osnovni „motor“ za generisanje ovakvih struktura, dodatno se razlikuje i po pitanju ponašanja elementa klase *P*, jer se ono što u engleskom jeziku izražava partikula ili predlog, u srpskom može pojaviti na primer kao prefiks ili kao padežni nastavak. Stoga smo smatrali da bi insistiranje na potpunom preslikavanju strukture vodilo u nepotpune zaključke i eventualne greške kod izvođenja završnih stavova analize.

Povrh toga, deo relevantne generativističke anglističke literature (iako nešto ranijeg datuma te u kontrastu sa trenutnim trendom u literaturi) karakteriše konstrukcije idiome kao jezički epifenomen koji pripada jezičkoj margini. To znači da se ovakve konstrukcije smatraju nedovoljno frekventnim i nedovoljno produktivnim u prirodnim jezicima, kao i nedovoljno sistemski značajnim da bi se posmatrale i kao deo aktivne jezičke upotrebe a ne samo sporadične, odnosno takve upotrebe koja reflektuje isključivo jezički potencijal a ne realno stanje u jezičkoj praksi. Rastući broj studija koje se bave konstrukcionim idiomima od devedesetih godina do danas (Levin 1993, Levin i Rappaport-Hovav 1991, 1993, 2003, Folli i Harley 2005, 2006, Talmy 1985, 2000a, 2000b, Cappele i Declerck 2005, Jackendoff 2008, Culicover i Jackendoff 2005, Mateu 2000, 2001a, 2001b, Beavers 2008, 2009. i drugi) međutim svedoče upravo suprotno: konstrukcioni idiommi su veoma frekventne konstrukcije koje su produktivne i kompozitivne, te su i semantički i sintaksički relevantan jezički fenomen. Dodatna istraživanja za neke druge jezike (na primer francuski, italijanski i ruski) pokazuju da je sam pojam relevantan i u međujezičkoj perspektivi.

Iz ovih razloga, korpus koji je prikupljen da bude empirijska potpora naše analize ima dva segmenta: književni i neknjiževni. Književni deo korpusa sačinjen je na osnovu 12 književnih dela (sva dela su prozna i pripadaju romanima ili zbirkama kratkih priča), od čega je 6 književnih dela na engleskom i 6 na srpskom jeziku, engleskog autora Tomasa Pinčona (Tho-

¹⁰ Za detalje videti Gerke (Gehrke 2008).

mas Pynchon) i srpskog autora Živojina Pavlovića. Srpska književna dela koja su ušla u sastav srpskog dela književnog korpusa su:

- 1) *Zid smrti* (roman), (1985). Prosveta: Beograd. (320 strana)
- 2) *Zadah tela* (roman), (1985). Beogradski izdavačko-grafički zavod: Beograd. (309 strana)
- 3) *Raslo mi je badem drvo* (roman), (1988). Narodna knjiga: Beograd (122 strane)
- 4) *Lov na tigrove* (roman), (1988) Prosveta, BIGZ: Beograd. (296 strana)
- 5) *Divlji vetar* (izabrana proza u 10 knjiga) (1993) DP „Znanje“: Novi Sad; KVVIT Podijum: Beograd.
Lapot (knjiga 1) (124 strane);
Oni više ne postoje (knjiga 2) (125 strana)
- 6) *Azbuka* (roman) (1997), Prometej: Novi Sad (Biblioteka Moje dečinstvo) (87 strana).

U ovoj fazi sačinjavanja korpusa pretraženo je 6 književnih dela i 1383 strane teksta, te je izdvojeno 288 primera.

Engleska književna dela koja su ušla u sastav engleskog dela književnog korpusa su:

1. *V.* (1963). World Publishing Company: New York. (492 strane)
2. *The Crying of Lot 49* (1966). J.B. Lippincott Company: New York. (164 strane)
3. *Gravity's Rainbow* (1973). Penguin Books: London, New York. (772 strane)
4. *Slow Learner* (1984). Grove Press: New York. (193 strane)
5. *Vineland* (1990). Little, Brown i Co: Canada, USA. (385 strana)
6. *Mason i Dixon* (1997). Henry Holt and Company: New York (46 strana).

U ovoj fazi sačinjavanja korpusa pretraženo je 6 književnih dela i 2052 strane teksta i izdvojeno je 300 primera.

Ukupno je pretraženo 3435 strana književnog teksta i izdvojeno je 588 primera koji čine književni deo korpusa.

Pored književnog segmenta korpusa, deo korpusa zasnovan je na primerima koji su pronađeni u elektronskim korpusima srpskog i engleskog jezika. Pretraživani su sledeći korpusi:

Korpus savremenog srpskog jezika (dostupan na <http://www.korpus.matf.bg.ac.yu/korpus/login.php>)

British National Corpus (100 miliona reči, dostupan na <http://corpus.byu.edu/bnc/>).

The Corpus of Contemporary American English (400+ miliona reči, dostupan na <http://www.americancorpus.org/>).

Srpski elektronski korpus uključuje 212 primera, dok engleski deo primera sadrži 200 rečeničnih primera. Ukupni broj primera od kojih se sastoji korpus sačinjen za potrebe ovde predstavljene analize je 1000.

Skraćenice koje se koriste u tekstu da bi se njima označili primeri iz korpusa su:

KKS – srpski književni korpus;

KKE – engleski književni korpus;

ES – srpski elektronski korpus;

EE – engleski elektronski korpus.

Srpski deo književnog korpusa (KKS) obuhvata sledeće skraćenice, koje su zasnovane na naslovima književnih dela na osnovu kojih je sastavljen:

- KKS-ZS (*Zid smrti*);
- KKS-ZT (*Zadah tela*);
- KKS-RM (*Raslo mi je badem drvo*);
- KKS-LT (*Lov na tigrove*);
- KKS-DV (*Divlji vetar*);
- KKS-AZ (*Azbuka*).

Pored osnovne skraćenice koja određuje pripadnost primera određenom segmentu ukupnog korpusa, kao i književnom delu u okviru tog segmenta, primeri su označeni i rednim brojem, recimo: KKS-LT (1).

Engleski deo književnog korpusa (KKE) obuhvata sledeće skraćenice, koje su zasnovane na naslovima relevantnih književnih dela:

- KKE-GR (*Gravity's Rainbow*);
- KKE-V (*V.*);
- KKE-CL (*The Crying of a Lot 49*);
- KKE-MD (*Mason i Dixon*);
- KKE-SL (*Slow Learner*);
- KKE-VL (*Vineland*).

I engleski rečenični primeri su, kao i srpski, pored osnovne skrać-nice koja određuje pripadnost primera segmentu ukupnog korpusa, kao i književnom delu u okviru tog segmenta, označeni i rednim brojem, recimo: KKE-GR (1).

Skraćenice kojima se u tekstu obeležavaju rečenični primeri iz elek-tronskih korpusa su:

- ES-KSS (Korpus savremenog srpskog jezika);
- EE-BNC (British National Corpus);
- EE-COCA (Corpus of Contemporary American English).

Tabelarni pregled korpusa

I. Tabelarni prikaz književnog dela korpusa

Književni deo korpusa	588 primera					
Srpski književni deo korpusa (288 primera)	<i>Zid smrti</i> (82 primera)	<i>Zadah tela</i> (83 primera)	<i>Raslo mi je badem drvo</i> (27 primera)	<i>Lov na tigrove</i> (34 primera)	<i>Divlji vetar</i> (39 primera)	<i>Azbuka</i> (23 primera)
Engleski književni deo korpusa (300 primera)	<i>Gravity's Rainbow</i> (127 primera)	<i>V.</i> (59 primera)	<i>The Crying of Lot 49</i> (13 primera)	<i>Mason i Dixon</i> (35 primera)	<i>Slow Learner</i> (30 primera)	<i>Vineland</i> (36 primera)

II. Tabelarni prikaz elektronskog dela korpusa

Elektronski deo korpusa	412 primera
<i>Korpus savremenog srpskog jezika</i>	212 primera
<i>British National Corpus</i>	100 primera
<i>The Corpus of Contemporary American English</i>	100 primera

III. Tabela prikaz srpskih glagola stvaranja zvuka

- **polucрно**: lekseme koje su se pojavile i u rečničkom i u književnom korpusu;
- *kurziv*: lekseme koje su izolovane na osnovu književnog dela korpusa;
- **standardni font**: lekseme koje su izdvojene na osnovu rečničkog dela korpusa.

Srpski glagoli stvaranja zvuka (158 leksema)	Rečnički korpus (134 lekseme)	Književni korpus (124 lekseme)
aplaudirati blebetati blejati <i>biti brboriti brbljati brektati</i> <i>brenčati brujaati bubnuti</i> <i>bubnjati bučati bukati</i> <i>cangrljati cijuknuti ciknuti</i> <i>ciktati cmoknuti cvileti</i> cvoknuti cvokotati cvrčati cvrkutati čangrljati čavrljati čegrtati ćućoriti ćurlikati dahtati dobovati drečati dreknuti drndati eksplodirati fijukati fiskati frfljati grgotati grmeti groktati grunuti gruvati gudeti hripati hroptati hrskati hučati hujati izbrbljati izlupati izviždati ječati jeknuti jektati klepetati klepnuti klokotati klopapati klopotati krcati krekatati krenuti krčati kričati krešati krkljati krškati kucati kuckati kvrcnuti lepetati lupati lupiti lupnuti meketati mlatiti mrmoriti odjekivati odzujati odzvanjati odzvoniti oriti (se) otkucati pijukati pisnuti pišati pljeskati pljesnuti pljusnuti pljušati pozvoniti prasnuti praskati prašati prhnuti prohujati prokucati prolomiti (se)	aplaudirati blebetati blejati brbljati brektati brujaati bubnuti bučati ciknuti cvileti cvoknuti cvokotati cvrčati cvrkutati čangrljati čavrljati čegrtati ćućoriti ćurlikati dahtati dobovati drečati dreknuti drndati eksplodirati fijukati fiskati frfljati grgotati grmeti groktati grunuti gruvati gudeti hripati hroptati hrskati hučati hujati izbrbljati izlupati izviždati ječati jeknuti jektati klepetati klokotati klopapati klopotati krekatati krenuti krčati kričati krešati krkljati kucati lupiti lupnuti meketati mrmoriti odjekivati odzvanjati odzvoniti oriti (se) otkucati pisnuti pišati pljeskati pljesnuti pljusnuti pozvoniti praskati prohujati promrmoriti prošištati prozviždati prožuboriti pršati pucati pucarati pucati pucketati pucnuti pući rastrubiti režati rikati romoriti soptati stenjati strugati svirati šištati škljocati škripati šljapati šljapkatati štekati štropotati šumeti šuškatati	biti brboriti brektati brenčati brujaati bubnuti bubnjati bučati bukati cangrljati cijuknuti ciktati cmoknuti cvileti cvokotati cvrčati čangrljati čavrljati čegrtati dahtati dobovati eksplodirati fijukati fijuknuti grgoljiti grmeti gromati gruvati hripati hučati hujati ječati jektati klepetati klepnuti klopapati krcati krekatati krškati kucati kuckati kvrcnuti lepetati lupati lupiti lupnuti mlatiti mrmoriti odzujati odzvanjati pijukati pljusnuti pljušati prasnuti praskati prašati prhnuti prohujati prokucati prolomiti (se) prosvirati protutnjati prozviždati prsnuti pucati pucketati razlegati (se) rikati ruknuti siknuti siktati skarlikati slupati (se) soptati strugati suknuti svirnuti šikati šištati škljocati škljocnuti škripati škripnuti šljapkatati šljiskati šumoriti šuškatati šuštatati švićnuti tandrkatati treskatati tresnuti treštatati trubnuti trupkatati trupnuti tući

promrморити <i>prosvirati</i> prošištati protutnjati prozviždati prožuboriti <i>prsnuti</i> prštati pucati puckarati puckati pucketati pucnuti pući rastrubiti <i>razlegati (se)</i> režati rikati romoriti <i>ruknuti siknuti siktati</i> <i>skarlikati slupati (se)</i> soptati stenjati strugati <i>suknuti</i> svirati <i>svirnuti šikati šištati škljocati</i> <i>škljocnuti škripati škripnuti</i> šljapati šljapati <i>šljiskati</i> štektati štropotati šumeti <i>šumoriti</i> šuškati šuštati <i>švićnuti</i> tandrakati treskati tresnuti treštati trubiti <i>trubnuti trupkati trupnuti</i> <i>tući</i> tuliti <i>tumbati</i> tutnjati udarati urlati uzdisati vrčati vrisnuti zagrmeti <i>zagromati</i> <i>zакrckati</i> <i>zakucati</i> zalupiti (se) <i>zaplјuskivati</i> <i>zašištati</i> <i>zaškripati</i> zaštektati <i>zašuškati</i> zavijati zazvečati <i>zažuboriti</i> zujati <i>zunzoriti</i> zveckati <i>zvecnuti</i> zvečati zveketati zveknuti zviznuti zviždati zvižducati zvižduknuti zvoniti zvrndati žagoriti žamoriti žuboriti	tutnjati urlati zagromati <i>zакrckati</i> <i>zakucati</i> zalupiti (se) <i>zaplјuskivati</i> <i>zašištati</i> <i>zaškripati</i> zaštektati <i>zašuškati</i> zavijati zazvečati <i>zažuboriti</i> zujati <i>zunzoriti</i> zveckati <i>zvecnuti</i> zvečati zveknuti zviždati zvoniti žuboriti (124) šuštati tandrkati treskati tresnuti treštati trubiti tuliti tutnjati udarati urlati uzdisati vrčati vrisnuti zagrmeti zalupiti (se) zaštektati zavijati zazvečati zujati zveckati zvečati zveketati zveknuti zviznuti zviždati zvižducati zvižduknuti zvoniti zvrndati žagoriti žamoriti žuboriti (134)	tutnjati urlati zagromati <i>zакrckati</i> <i>zakucati</i> zalupiti (se) <i>zaplјuskivati</i> <i>zašištati</i> <i>zaškripati</i> zaštektati <i>zašuškati</i> zavijati zazvečati <i>zažuboriti</i> zujati <i>zunzoriti</i> zveckati <i>zvecnuti</i> zvečati zveknuti zviždati zvoniti žuboriti (124)
--	--	---

3. ODNOS KONSTRUKCIJE I LEKSIKONA

U ovom poglavlju osvrnućemo se detaljnije na pojam konstrukcionog idioma, i to sa dva relevantna aspekta: razjasnićemo razliku između pojma konstrukcionog idioma i idioma uopšte, te sagledati mesto ovakve konstrukcije u savremenoj lingvističkoj teoriji, a potom argumentovati potrebu da se ona analizira sa stanovišta generativne gramatike i formalne lingvističke teorije. Biće razmotreni postulati najvažnijih savremenih teorijskih modela po pitanju leksikona, te mesta *konstrukcije* u leksikonu i u gramatici uopšte, potom o pojmu ili konstrukciji koju tradicionalno zovemo idiomom i različitim manifestacijama takve konstrukcije u međujezičkoj perspektivi, o njenim aspektualnim i kompozicionalnim odlikama, te o značaju idiomatskog kontinuumu u svetlu analize fenomena konstrukcionog idioma.

Sam pojam biće prvo rasvetljen u okviru modela gramatike konstrukcija, a potom će biti razjašnjeno sagledavanje istovetnog fenomena u okviru generativističkih teorijskih pristupa. Postavke na kojima se temelji ova analiza jesu istovremeno i argumenti u korist druge po redu navedene teorije.

3.1. Konstrukcija kao lingvistički pojam

Opšteprihvaćeni stav u literaturi je da se termin *konstrukcija* odnosi na ono što se u najširem smislu smatra *gramatičkim obrascem* (*engleski termin: grammar pattern*). Ovaj termin dugo postoji u tradicionalnim, deskriptivnim gramatičkim modelima, gde se koristi da okarakterise strukture kakve su na primer relativna rečenica, pasiv, topikalizacija i tome slično. U okvirima pomenutih modela, pod konstrukcijom se u najširem smislu shvata svako sistematično kombinovanje forme i funkcije.

Pod konstrukcionim idiomom ovde ćemo podrazumevati konstrukcije koje sadrže elemente za čiju semantičku interpretaciju je potreban ukupni „strukturni unos“. Konstrukcioni idiom je konstrukcija jer se strukturno manifestuje na jedan ili više ustaljenih načina u jeziku, no njegovo značenje nije prosta suma elemenata konstrukcije, već postoji određen stepen semantičkog

odstupanja, odnosno neusklađenosti između doslovnog značenja konstrukcije i značenja konstrukcionog idioma. Poput „standardnih“, ili ne-konstrukcionih idioma, konstrukcioni idiomi takođe ispoljavaju spektar značenja od gotovo potpuno transparentnog ka potpuno metaforičnom, pa se tako nalaze na idiomatskom kontinuumu i sa aspekta strukture, ili sintakse, ali i sa aspekta značenja.

U savremenoj lingvistici, pristupi fenomenu konstrukcije su različiti i raznorodni. I ovde će većina autora ovaj termin koristiti za postojeće i ustaljene gramatičke obrasce, često i za one koji imaju neke specifične osobine po pitanju forme i značenja. *Gramatika konstrukcija* (*Construction Grammar*) promoviše stanovište da su upravo te neregularnosti uklapanja forme i njene semantičke interpretacije dokaz da su konstrukcije obrasci koji nisu u potpunosti sistemski niti strukturno predvidivi, oponirajući time onima koji tvrde da konstrukcija mora biti predmet isključivo sintaksičke kompjutacije te joj, kao takvoj nije mesto u leksikonu. Prema konstrukcionalistima konstrukcije se ne izvode, ili bar ne u potpunosti, na osnovu skupa univerzalnih pravila – potrebno ih je naučiti i memorisati; one su deo *leksičkog znanja* (*engleski termin: lexical knowledge*) govornika. Ipak, one nisu samo okamenjeni nizovi leksema, niti tradicionalno shvaćene idiosinkratičke jedinice kakvim se u tradicionalnim teorijama smatraju na primer idiomi – reč je o *fraznim obrascima* (*engleski termin: phrasal patterns*) koji imaju vlastita pravila forme i interpretacije.

Jednu u literaturi frekventnu ilustraciju termina *konstrukcija* u engleskom jeziku navode autori Goldberg i Kazenhajzer (Goldberg i Casenhiser 2008: 12). Oni govore o konstrukciji koju na engleskom jeziku nazivaju *time-away construction*, a koja se kontekstualizuje kao u primeru (1):

1.
 - a) Sam slept the whole trip away.
 - b) They sang the night away.
 - c) John knitted the entire weekend away.
 - d) Dance away the heartache.

Sa konstrukcionistačkog stanovišta, sintaksa ove konstrukcije, tj. pravila njene strukturne i kombinatorne interpretacije odstupaju od standardnih gramatičkih obrazaca koji postoje u engleskom jeziku.¹¹ Povrh toga, semantički sadržaj ili semantička interpretacija konstrukcije nije prosta suma značenja sastavnih elemenata konstrukcionog iskaza. Kako navode autori,

¹¹ Za detalje, videti npr. Jackendoff (1997).

u engleskom jeziku, iskazi poput niza primera koji sledi nemaju validnu ni semantičku niti gramatičku interpretaciju:

2.

- a) *John slept a trip.
- b) *They sang the night.
- c) *John knitted the weekend.
- d) *Dance the heartache.

Zaključak je da je upravo konstrukcija odgovorna za razliku u prihvatljivosti nizova primera (1) i (2), tj. da je isključivo u okviru konstrukcije jasno da je, interpretativno, ovde reč o vremenskom periodu koji je proveden na određeni način. Konstrukcija specifikuje da je određeno vreme potrošeno i provedeno na određeni način koji je takođe specifikovan u okviru elementa konstrukcije za vreme trajanja radnje označene glavnim glagolom.

Gramatika konstrukcija, dalje, oslanja se na tradicionalno shvatanje o tome da su obrasci kakav je obrazac pasivne transformacije ili formiranje relativne klauze konvencionalizovana „spajanja“ forme i funkcije – a to su upravo *konstrukcije*.

Nasuprot tome, generativna lingvistika gramatičkim obrascima kakvi su pasiv, relativna ili upitna rečenica pripisuje univerzalni status i tvrdi da je reč o *formalnim univerzalijama* koje treba teorijski objasniti i argumentovati. Generativističko i konstrukcionističko shvatanje univerzalija takođe je različito. Konstrukcionista će takođe reći da su konstrukcije u izvesnom smislu univerzalne – no njihova suština je u njihovoj jezičkoj funkcionalnosti. Drugim rečima, sasvim je prirodno i komunikativno korisno imati obrazac za prebacivanje fokusa sa jednog glagolskog argumenta na drugi, na primer u slučaju pasiva; ili modifikovati određeni imenski argument propozicijom u slučaju relativne rečenice; ili naprosto postaviti pitanje. Postoje i druge i drugačije generalizacije, ne samo formalne koje će uvek imati struktirni odraz u datom jezičkom sistemu, takve da uključuju kognitivne, pragmatičke ili „procesne“ faktore (up. Goldberg i Jackendoff 2004, Goldberg 2009).

Još jedno izuzetno značajno pitanje kojim se bavi savremena teorijska lingvistika jeste pitanje *eksplanatorne adekvatnosti*. Lingvisti su najčešće saglasni oko toga da je jedna teorija eksplanatorno adekvatna ako može da uspešno objasni kako se jezik usvaja kod inicijalnog jezičkog inputa. Lingvistički pristupi i analize se međusobno razilaze oko toga šta svaka od teorija sebi stavlja u udeo kao konkretni zadatak, te oko toga kakav stav zauzeti

po pitanju „bogatstva“ početnog jezičkog inputa. Generativisti, na primer, smatraju konstrukcije isključivo predmetom sintakse, pa tako i nemaju potrebu da objasne kako se one usvajaju, pamte ili uče. Povrh toga, mnoge konstrukcije, poput na primer pasiva, postoje u ogromnom broju jezika pa se kao takve mogu smatrati univerzalnim delom „genetske“ komponente jezika – *univerzalne gramatike (Universal Grammar)*.

Konstrukcionisti ne dele ovakav stav. Oni veruju da teorija o usvajanju jezika treba da bude u stanju da objasni i usvajanje konstrukcija. Gramatika konstrukcija zasniva se na stavu da je jezički unos od samog početka izrazito bogat, da nije ogoljen niti lišen konkretnih svojstava i predispozicija u bilo kom smislu, a da ljudi tokom procesa usvajanja jezika neprekidno koriste kompleksne pragmatičke mehanizme interpretacije kao i određene kognitivne sposobnosti. Ovo se odnosi na primer na sposobnosti izvođenja statističkih generalizacija, ili korišćenje pragmatike, koja treba da u pojedinim situacijama pomogne pri semantičkoj interpretaciji strukture i/ili neke jezičke generalizacije. Upravo je takva jedna „mešavina“ systemske pravilnosti sa jedne i idiosinkratičnosti sa druge strane, a potom i jezičkog i vanjezičkog znanja, kako strukturisanog tako i enciklopedijskog, pa čak i diskursno-pragmatičkog u konstrukcionističkom duhu odgovorna za postojanje *leksikona* koji je sastavni deo ukupne arhitekture gramatičkog sistema a koji sadrži ne samo morfeme ili pojedinačne leksičke jedinice nego i strukture ili konstrukcije koje su u stvari konvencionalizovane forme usklađene sa pripadajućim značenjima zajedno sa pravilima njihove realizacije u jeziku.

Konačno, uprkos ovim suštinskim i značajnim razlikama, generativna gramatika i gramatika konstrukcija imaju i neke važne zajedničke ideje. Oba pristupa promovišu stav da je neophodno jezik posmatrati kao kognitivni (čak „mentalni“) sistem; oba pristupa iznose i dokazuju tezu da je potrebno objasniti kako se od „osnovnih“ jezičkih elementa stvara neograničeni broj novih struktura i oba pristupa su saglasna po pitanju neophodnosti eksplanatorno adekvatne teorije o usvajanju jezika.

3.2. Pregled relevantnih teorija o leksikonu

Konvencionalna generativna gramatika tradicionalno shvaćeni pojam *jezičke kompetencije (engleski termin: linguistic competence)* deli na tri osnovne komponente i to su:

3.

- i. leksičko znanje,
- ii. pravila fraznog kombinovanja i
- iii. pravila transformacija (up. Chomsky 1972, 1981).

Jedna od višegodišnjih (višedecenijskih čak) fundamentalnih debata u generativističkoj literaturi, a koja je jednako zanimljiva i živa i danas, jeste debata o leksikonu. Suština problema u stvari tiče se „podele posla“ između leksikona (leksičkih informacija i leksičkih „procesa“) i *sintaksičke kompjutacije* (engleski termin: *syntactic computation*).

Literatura prepoznaje najmanje dva različita tipa leksičkih informacija: sa jedne strane tu je nestrukturisano *enciklopedijsko znanje* koje obuhvata neograničeni, otvoreni skup leksičkih informacija sa pripadajućim asocijativnim mrežama i nijansama značenja; sa druge strane, postoji sistematičnija, gramatički relevantnija klasa informacija koja stoji u određenoj vrsti interakcije sa sintaksom pri generisanju gramatičnih iskaza u prirodnim jezicima (up. Chomsky 1972, Jackendoff 1983). Najšire prihvaćena pretpostavka u literaturi jeste da leksikon uključuje obe vrste navedenih informacija, pri čemu je druga vrsta informacija „lingvistički relevantan podskup prve“ (Ramchand 2008: 3)¹². Značajan deo ranih generativističkih rasprava vođen je i oko toga gde i kako treba „bazirati“ pojedine lingvističke generalizacije, tj. da li su one po svojoj prirodi leksičke ili sintaksičke. Tvrdnja da postoje generalizacije koje je moguće konstatovati na nivou leksičkih informacija suštinski je različita od teze da leksičke jedinice poseduju sopstvene „sintaksičke“ informacije – otud i debata. Pa tako pojedini teorijski modeli, poput *leksičko-funkcionalne gramatike* (*Lexical-Functional Grammar*) ili *teorije generativnog leksikona* (*Generative Lexicon Theory*) pokušavaju da uspostave zasebne leksičke module koji se oslanjaju na skupove primitiva, te na mehanizme kombinovanja leksički determinisanih i dostupnih informacija (npr. Bresnan 1982, Pustejovsky 1995), dok teorija upravljanja i vezivanja, kao i kasniji prateći modeli iste osnovne ideje leksikon smatraju „skladištem“ esencijalno idiosinkretičkih formi; leksikon je skup „gotovih“ informacija koje se pamte i ne sadrži odvojene primitive sa posebnim kombinatoričkim potencijalom.

Savremenije verzije generativnog minimalističkog jezičkog modela pretpostavljaju verziju *l-sintakse* (*l-syntax*), kao *zatvorenog i umetnutog*

¹² Up. Levin and Rapaport Hovav (1995, 1998).

(*engleski termin: encapsuled*) sintaksičkog sistema koji je aktivan na nivou leksičke tvorbe (up. Hale and Keyser 1993), a koji je kompatibilan sa (takođe relativno novom i savremenom) idejom *distributivne morfologije* koju predlažu Hal i Maranc (Halle i Marantz 1993).

3.2.1. Leksikon i njegova autonomija

Kako navodi Ramčand (Ramchand 2008), savremeni jezički modeli obuhvataju dva najznačajnija teorijska pristupa leksikonu:

4.
 - i. *Leksičko-tematski pristup* (*engleski termin: the lexical-thematic approach*) koji se oslanja na semantičku klasifikaciju tematskih uloga, te na *pravila povezivanja* (*linking rules*) koja je deo šire teorije o pravilima povezivanja, koja smešta različite uloge u različito strukturno definisane pozicije; u okviru ovakvog pristupa, relevantne leksičke informacije se *projektuju* (*project*) iz leksikona. Ovakav pristup takođe podrazumeva određeni stepen autonomije leksikona, jer se smatra da leksikon sadrži vlastiti set primitiva i modela kombinovanja tih primitiva u veće strukture.
 - ii. *Generativno-konstruktivistički pristup* (*engleski termin: the generative-constructivist approach*) prema kom postoje sintaksičke strukture u koje se unose leksičke jedinice, pri čemu je memorisano enciklopedijsko znanje medijator pri validnosti takvih unosa (npr. Borer 2005). Pri ovakvom pristupu, leksikon nije poseban gramatički modul jer ne sadrži nikakve gramatički relevantne informacije ili procese.

Kada je reč o leksičko-tematskim pristupima, Ramčand grupiše pripadajuće teorije u dve osnovne skupine:

5.
 - i. *Statički leksikon* (*engleski termin: the static lexicon*)
Statički leksikon sadrži informacije o strukturi argumenata. Te informacije se nalaze u sistematičnom odnosu korelacije sa elementima sintaksičke strukture. Leksikon sadrži vlastiti „vokabular“ ali nema leksički-internih manipulacija strukture pre sintaksičkog unosa. Takođe, sintaksičke informacije utiču na manifestovanje leksičkih informacija u rečenici.

ii. *Dinamički leksikon (engleski termin: the dynamic lexicon)*

Dinamički leksikon sadrži informacije o strukturi argumenata. Te informacije se nalaze u sistematičnom odnosu korelacije sa elementima sintaksičke strukture. Leksikon sadrži vlastiti „vokabular“, kao i određeni broj unutrašnjih leksičkih „manipulacija“ strukture pre sintaksičkog unosa. Sintaksičke transformacije kojima se objašnjavaju različite alternacije leksičkih informacija svedene su na minimum.

Oba tipa leksikona, i dinamički i statički, podrazumevaju postojanje *pravila povezivanja* i svaki poseduje vlastiti specifični vokabular. Razlike postoje u okviru samog *povezivanja*, tj. razlikuju se načini povezivanja leksičkih informacija sa sintaksičkom strukturom. Samo povezivanje može biti determinističko i apsolutno, determinističko i relativno ili čak potpuno opcionalno ili nedeterminističko.

Primer determinističkog, odnosno statičkog leksikona jeste model kakav predlaže Bejker (Baker 1988), dok je model koji predstavljaju Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rapaport-Hovav 1995) primer dinamičkog leksikona. Sam koncept pravila povezivanja podrazumeva međusobno povezivanje ili uklapanje dva „vokabulara“ iz dva različita modula: leksikona i sintakse. Koja i kakva pravila i/ili transformacije postoje u kom modulu pojedinačno, a koja postoje i u leksikonu i u sintaksi jeste osnovni predmet dugogodišnje debate, koja se direktno tiče i uspostavljanja obeležja i prirodnih klasa, kao i tematskih uloga koje su deo leksikona.

Prema Bejkeru (Baker 1988), tematske uloge povezuju se sa strukturnim, odnosno gramatičkim funkcijama, prema determinističkim pravilima, dakle u *apsolutnom* smislu. Preciznije rečeno, Bejker tvrdi da se svaka pojedinačna tematska uloga povezuje sa tačno određenom strukturnom pozicijom u sintaksi. Pa tako, *hipostudija o uniformnosti dodeljivanja tematskih uloga (engleski: The Uniformity of Theta Assignment Hypothesis - UTAH)* glasi:

Identične tematske (semantičke) veze među jedinicama kombinovanja predstavljene su identičnim strukturnim vezama među tim jedinicama kombinovanja na nivou dubinske strukture. (Baker 1988: 46)¹³

¹³ *The Uniformity of Theta Assignment Hypothesis (UTAH).*

“Identical thematic relationships between items are represented by identical structural relationships between those items at the level of D-structure.” (Baker 1988: 46)
Prevod citata je autorkin.

U nešto novijem svom radu, Bejker (Baker 1997) donekle modifikuje sopstvenu raniju analizu i tvrdi da je koncept tematske (ili semantičke) uloge nešto apstraktniji nego što se tradicionalno smatra, dok se lista tematskih uloga svodi na sledeće uloge: tematski *agens* koji je specifikator u derivaciji *više glagolske fraze* (*engleski termin: higher VP*) tj. u sintaksi, *tema* ili sintaksički objekat koji je specifikator *niže glagolske fraze u sintaksi* (*lower VP*), i potom *cilj* (*goal*) ili *putanja* (*path*) što su sintaksički komplementi niže glagolske fraze.

Takođe, standardna pretpostavka je da leksički unos leksičke jedinice koja se koristi u jeziku sadrži kako jezički specifične tako i jezički nespecifične informacije koje govornici jezika pamte, ili skladište u „memoriji“ podataka. Ako leksikon shvatimo kao odvojeni jezički modul koji sadrži i podatke o strukturi argumenata npr. određenog glagola, onda ono što je deo informacija koje sadrži leksički unos a koje su „lingvistički“ relevantne, za engleski glagol *run* izgleda ovako:

6.

run; V

<1>

Theme

Međutim, najznačajniji problem koji treba razrešiti kod ovakvog (i sličnih) pogleda na leksikon, jeste formulisanje i uspostavljanje pravila povezivanja između leksičkog modula i njegove unutrašnje strukture, te sintaksičkog modula i pripadajuće unutrašnje organizacije. Jedan od načina da se takva pravila uspostave a problem reši, jeste postavljanje *tematskih hijerarhija* (*thematic hierarchy*) koje omogućavaju pripisivanje bilo strukturnih pozicija, bilo gramatičkih funkcija „tematizovanim“ učesnicima radnje.

Kako bismo nešto detaljnije objasnili i ilustrovali pojam dinamičkog leksikona, ovde ćemo nešto reći i o pristupu za koji se zalažu Levin i Rappaport Hovav (Levin i Rappaport Hovav 1993, 1995, 1998). Osnovna ideja u ovom pristupu jeste da je ponašanje glagola, pogotovu kada se radi o izražavanju, te strukturnom interpretiranju glagola i njegovih argumenata u najvećoj meri definisano i ograničeno značenjem glagola. Stav navedenih autora je da lingvistička teorija treba da opiše i uključi lingvistički motivisani leksički unos pojedinačnih jedinica, u ovom slučaju glagola, koji će inkorporisati i strukturnu reprezentaciju glagolskog značenja, te koja će omogućiti sistematizovano povezivanje leksičkog značenja sa sintaksički

i strukturno izraženim argumentima datog glagola. Drugim rečima, upravo je značenje glagola ključ njegovog sintaksičkog ponašanja. Poznavanje enciklopedijske leksičke informacije vodi ka razumevanju sistematizovanog ispoljavanja strukturne realizacije glagola kao leksičke jedinice. Levin i Rapaport ovakve tvrdnje temelje na činjenici da se određena sintaksička svojstva najčešće dosledno vezuju za određenu leksičku klasu glagola, tj. za glagole određenog semantičkog tipa. Prema tome, opšti gramatički principi u stvari omogućavaju da se sintaksičko ponašanje glagola predvidi na osnovu njegovog leksičkog značenja. Povrh toga, logično je pretpostaviti da oni glagoli koji spadaju u istu klasu prema svom strukturnom ili sintaksičkom potencijalu, takođe ispoljavaju i zajedničke semantičke komponente. Prema tome, glagoli koji pripadaju istoj semantičkoj klasi imaju srodno ili istovetno sintaksičko ponašanje (tj. strukturni potencijal). Još jedan značajan zaključak koji nudi ovakav pristup jeste da pomenuta povezanost između značenja i pripadajuće strukturne realizacije tog značenja nije specifična niti validna samo za pojedine jezike – ta veza je međujezička, transjezička i univerzalna. *Alternacije argumenata* očituju se na isti način u različitim jezicima u okviru leksički ekvivalentnih klasa glagola, odnosno kod glagola istog semantičkog tipa u različitim jezicima. Glagoli koji pripadaju određenim semantičkim klasama imaju zajednička svojstva, istovetne realizacije strukture argumenata, kao i zajedničke morfosintaksičke manifestacije strukture na gramatičkom nivou.

Postojanje ovakvog sistemskog i sistematizovanog povezivanja značenja i ponašanja glagola jeste osnov za to da se pojedine gramatički relevantne odrednice isključe iz pojedinačnih leksičkih unosa glagola. Naime, sistemski produktivne i strukturno dosledne strukture (i njihova strukturna „regularnost“) nisu informacije koje treba skladištiti u leksikonu, niti pamtititi – to je zadatak sintaksičke kompjutacije. Ponašanje glagola nastaje kroz interakciju značenja i opštih gramatičkih pravila. Kako navodi Levin, *leksičko znanje* govornika uključuje poznavanje značenja ili konceptualnog sadržaja, poznavanje semantičkih komponenti koje definišu sintaksičko ponašanje lekseme, te opštih pravila ili principa koji „proizvode“ strukture u zavisnosti od leksičkog značenja. Takođe, leksički unos određene jedinice treba da uključuje minimum informacija o njoj – on ne treba da uključuje unos informacija o ustaljenom strukturnom ispoljavanju argumenata, ili o sintaksičkom ponašanju te jedinice. Ovaj cilj može se dostići *projektovanjem* sintaksičkog potencijala iz leksikona, dok leksikon beleži samo

osnovne leksičke „idiosinkratizme“, odnosno *enciklopedijsko znanje* o značenju reči. Budući da je svako značenje reči samo po sebi uvek i neminovno idiosinkratičko ili enciklopedijsko, ovakva teorijska postavka ide u korak sa blumfildijanskim viđenjem leksikona koji treba da bude centar jezičke idiosinkratičnosti.

U narednom odeljku teksta posvetićemo pažnju savremenoj teoriji o leksikonu, koja, sa svojim izrazito generativističkim karakterom, predstavlja pionirski pokušaj savremene teorijske lingvistike da suštinsku ideju generativizma prenese i na leksički plan. Iako ova teorija neće biti dominantan okvir analize koju ovde predstavljamo, smatramo da se neke ideje, poput ideje o aktivnom učešću leksičkog sadržaja u sintaksičkoj kompoziciji, a koja ova teorija promoviše, ne smeju zanemariti – štaviše postulati, odrednice i ciljeva ove teorije u velikoj meri su „prevodivi“ na pojedine savremene dominantno sintaksičke teorije (na primer Ramchand 2008), s tim da je suštinska razlika među njima i dalje nesuglasje oko „centra jezičkog zbivanja“ – da li je taj centar leksikon ili sintaksa?

3.2.2. Teorija generativnog leksikona

Jedna od najvažnijih ideja u literaturi o leksikonu uopšte, jeste potreba o razdvajanju enciklopedijskog znanja o značenju reči i samog *lingvističkog značenja*. Jedna od vodećih savremenih teorija koja se suštinski bavi upravo ovim pitanjem jeste teorija generativnog leksikona Džejmsa Pustejovskog (Pustejovsky 1995).

U literaturi su se do sada izdvojila dva osnovna i suštinski različita pristupa proučavanju značenja reči; postoje *teorije zasnovane na semantičkim primitivima* (*engleski termin: primitive-based theories*) i *teorije zasnovane na relacijama* (*engleski termin: relation-based theories*). Oni koji se zalažu za postojanje primitiva tvrde da se značenje može definisati na osnovu statičnog, fiksnog skupa primitivnih elemenata. Logičko zaključivanje odvija se putem *primitiva* (*primitives*) koji su *dekompozicioni* delovi reči. Nasuprot ovome, relacione teorije o značenju zastupaju stanovište prema kom ne postoji legitimna potreba da se značenje dekomponuje (pa samim tim ni koncept), niti dekompozitivno posmatra, ako su reči i koncepti povezani mrežom eksplicitno definisanih *veza* (*links*). Ovaj pristup zasnovan je na odrednicama logičkog zaključivanja čijom primenom je moguće uspostaviti povezanost između leksičkog i rečeničkog značenja.

Ono što u svojoj lingvističkoj studiji *Generativni leksikon (engleski Generative Lexicon, 1995)*, predlaže njen autor Džejms Pustejovski, jeste način sagledavanja značenja putem *lesksičke dekompozicije (engleski termin: lexical decomposition)*, koji se zasniva na generativnim aspektima leksičke semantike, a ne na postojanju ograničenog seta semantičkih primitiva. Jednu od osnovnih premisa teorije generativnog leksikona (u daljem tekstu GL), jeste da je svaka reč potencijalno polisemna ili višeznačna, te da se ta višeznačnost očituje kroz njenu upotrebu u kontekstu¹⁴. Veoma je važno naglasiti i da svaki jezički iskaz mora imati i *nešto* sa čime je pomenuta kontekstualizacija *u interakciji*. Preciznije, kontekst sam po sebi nikako nije dovoljan,¹⁵ premda poruka koju dati iskaz nosi često znatno zavisi od toga kako i koliko govornik razume kontekst. Veoma je važno razgraničiti pojedinačni udeo značenja i konteksta u interakciji, što nikako nije moguće adekvatno učiniti ako se fokus analize nalazi isključivo na kontekstu. Prema tome, GL je *relacioni sistem (relational system)* koji se sastoji iz četiri nivoa semantičke reprezentacije:

7.

- a) *struktura argumenata (argument structure)*;
- b) *struktura događaja (event structure)*;
- c) *struktura kvalova (Qualia structure)*;
- d) *struktura leksičkog nasleđa (lexical inheritance structure)*.

Prema Pustejovskom, cilj semantičke teorije jeste pravo da utvrdi *pravičnost (engleski termin: well-formedness)*, te *prihvatljivost (acceptability)* formiranog iskaza, zatim da objasni način na koji se on generiše, a potom treba da obezbedi teorijsku osnovu za njegovu interpretaciju.

Problem sa kojim se suočava leksička semantika je u tome što je u praksi nemoguće uočiti i izlistati *sva* značenja koja reč u određenom kontekstu može poprimiti. Ona treba da objasni *kreativnu upotrebu jezika*, tačnije kreativnu upotrebu reči, a da pri tom postavi pravila i ograničenja kojima će se obezbediti poštovanje gramatike svakog pojedinačnog jezika. GL nastoji da ovaj problem razreši raslojavanjem reči, odnosno semantičkom *dekom-*

¹⁴ Opšte je poznato da i rečenice vrlo često mogu imati različita tumačenja, opet zavisno od konteksta.

¹⁵ Postoji niz argumentacija koje dolaze iz filozofije jezika (npr. Wittgenstein 1953) o tome da jezički izraz uopšte nema fiksirani semantički sadržaj, budući da on uvek zavisi isključivo od konteksta.

pozicijom predikata (*engleski termin: predicate decomposition*). Imenske jedinice imaju *strukturu kvalova* (*qualia structure*), dok se glagoli sastoje iz hijerarhijski organizovanih *glagolskih događaja* (*events*). Engleski glagol **to give** se na primer sastoji od *glagolskih događaja i poddogađaja* (*events and subevents*) i predstavlja trorelacioni predikat, budući da zahteva tri imenska argumenta.

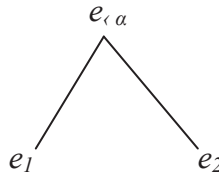
8.

Peter gave the book to Mary.

NP₁ NP₂ NP₃

Struktura događaja dakle podrazumeva mogućnost dekomponovanja glagolskog značenja, ili preciznije, klasifikaciju, te unutrašnju analizu domena glagolske denotacije. Struktura događaja može se predstaviti i dijagramom (Pustejovsky 1995: 69):

9.

Dijagram (9) prikazuje kompleksnu strukturu događaja, koja se sastoji iz dva poddogađaja, e_1 i e_2 , između kojih postoji *temporalno uspostavljeni redosled* (*temporal ordering*), ili temporalna veza, i to tako da prvi poddogađaj prethodi drugom, a svaki od njih je logički deo nadređenog događaja e . Ovakav *atomički pogled* (*atomic view*) na strukturu događaja ima određene implikacije i na to kako se definiše gramatički aspekt ili glagolska situacija vezana za značenje i kontekstualnu upotrebu određenog glagola. Prema Pustejovskom, potrebno je formalno predstaviti i opisati ne samo poddogađaje unutar glagolskog događaja, već i relacije među njima, kao i relacije među argumentima glagola, pri čemu određeni argumenti mogu tipično „pripadati“ određenim poddogađajima. Zajedno, struktura događaja i struktura argumenata predstavljaju liste varijabli:

10.

[ARGSTR = ARG₁, ARG₂, ..., ARG_n]

[EVENTSTR = EVENT₁, EVENT₂, ..., EVENT_n]

Ove liste varijabli su, zajedno sa strukturom kvalova, ključni faktori koji ograničavaju značenje i kontekstualno ponašanje glagola. Prema Pustejovskom, glagolski događaji mogu se klasifikovati na tri osnovna tipa: *proces* (engleski termin: *processes*), *stanja* (engleski termin: *states*) i *prelaze* (engleski termin: *transitions*). Sva tri tipa događaja mogu se dekomponovati na poddogađaje, i među tim poddogađajima mogu postojati različite vrste uređenih relacija. Na primer, dva poddogađaja mogu biti poređana po striktnom redosledu, tako da prvi u potpunosti prethodi drugom; oni mogu biti simultani, istovremeni; i konačno, moguće je da prvi poddogađaj prethodi drugom u smislu da počinje pre drugog, ali da se posle toga deo oba poddogađaja odvija paralelno, tj. da postoji delimična simultanost dva poddogađaja. Takođe, struktura događaja može sadržati *upravni događaj* (engleski termin: *head event*). Upravni događaj služi da označi onaj deo matičnog ili ukupnog događaja koji je u fokusu interpretacije. Pustejovski takođe smatra da se struktura događaja može sastojati iz najviše dva poddogađaja, tj. da je reč o binarnom fenomenu, među kojima postoje tri pomenute temporalne relacije. Struktura događaja je takođe odgovorna za određene instance glagolske polisemije koja se pojavljuje ukoliko jedan te isti događaj može u semantičkoj intepretaciji imati više od jednog upravnog događaja – leksička jedinica je polisemna na onoliko načina na koliko se može interpretirati upravni član strukture događaja. *Upravnost događaja* (*event headedness*) omogućava dovođenje u prvi plan, ili pak senčenje, tj. dovođenje u drugi plan određenih argumenata ili učesnika glagolskog događaja. Prema tome, poddogađaji nisu definisani samo prema temporalnom redosledu već i prema *relativnoj prominentnosti* (*relative prominence*). Na primer, upravni događaj se definiše kao sintaksički najprominentniji poddogađaj u strukturi događaja, koji doprinosi fokusu intepertacije.

Struktura kvalova pokazuje na koji način je svojstva leksičkih konceptata moguće klasifikovati u nekoliko različitih tipova *kvalova*. Drugo, ova svojstva ne moraju imati jedinstvenu, monadičnu strukturu; svako od njih može imati unutrašnju strukturu. I treće, značenje rečenice nije moguće dobiti prostim „slepljivanjem“ semantičkih sadržaja pojedinih reči. Ono što ima aktivnu ulogu u formiranju značenja fraza, klauza i rečenica jesu informacije sadržane u pojedinim kvalovima, koje utiču na to kako se reči modifikuju prilikom kombinovanja u šire strukture, u procesu koji se naziva

*ko-kompozicija (co-composition)*¹⁶. Značajna funkcija pojedinačnih *kvalova* jeste da sugerišu nezabeležena, nova značenja reči u kontekstu¹⁷.

Pustejovski identifikuje četiri različita *kvala*:

11.

- a) *formalni (formal)*,
- b) *konstitutivni (constitutive)*,
- c) *agentivni (agentive)*
- d) *telički (telic)*.

Formalni kval¹⁸ zasnovan je na taksonomiji entiteta; pas je, na primer, vrsta životinje, vrsta živog bića i fizički objekat. Konstitutivni kval sadrži informacije o strukturalnim atributima entiteta, koji se nadalje dele na različite podtipove:

12.

- i. *indentifikacioni atributi* entiteta: dimenzionalnost, oblik, veličina, boja, težina, tekstura, miris, itd.
- ii. *materijal* od kog se dati entitet sastoji
- iii. *parcijalna priroda* entiteta (ako je entitet samo deo nečega (npr. *krilo*) onda se specifikuje struktura čiji deo entitet predstavlja (npr. *avion*)).

Preostala dva *kvala* su po svojoj suštini malo kompleksniji pojmovi. Agentivni kval beleži informacije o tome kako određeni entitet nastaje: ako je reč o predmetu (ili artefaktu), agentivni kval nam govori kako je napravljen; ako se radi o organizmu, saznajemo kako funkcioniše njegov životni ciklus. Ovaj kval takođe može da sadrži informacije o tome u šta će se određeni entitet razviti. Agentivni kval može delimično da zađe u domen teličkog *kvala*, budući da se oba u nekim aspektima tiču adekvatne namene entiteta.¹⁹ Telički kval sadrži informacije o aktivnostima u kojima entitet učestvuje.

¹⁶ Pojam *ko-kompozicije*, po svojoj suštini odgovara pojmu *semantičko-sintaksičke kompozicije* u sintaksički orijentisanim modelima.

¹⁷ Po ovome se generativni pristup razlikuje od tradicionalne leksikološke ili leksikografske prakse.

¹⁸ Ovaj deo strukture *kvalova* javlja se u knjizi *Generativni leksikon* (1995), tj. u izvornoj verziji teorije, ali se kasnije ukida kao suvišan, jer se njime samo ponavlja pripadnost entiteta određenoj ontološkoj klasi.

¹⁹ Lista *kvalova* koju prezentuje Pustejovski (1995) u literaturi nije uvek shvaćena

Pustejovski motiviše postojanje strukture kvalova primerima koji pokazuju da je ona neophodna za razumevanje rečenica u kojima se pojavljuju prelazni glagoli kakvi su engleski glagoli *begin* i *enjoy* (srpski: *početi* i *uživati*). Ovi glagoli zahtevaju aktivnost kao semantički argument (engleski: to *begin doing things*, to *enjoy doing things*; srpski: *početi raditi nešto*, *uživati u nečemu*²⁰), ali se sintaksički pojavljuju u kombinaciji sa imeničkim direktnim objektom (engleski: to *begin a book*, to *enjoy a book* što zapravo znači „to *begin reading a book*”, „to *enjoy reading a book*”; srpski: *početi knjigu*, *uživati u knjizi*, tj. „*početi sa čitanjem knjige*”, „*uživati u čitanju knjige*”). Pustejovski naglašava da je aktivnost koja je po pravilu neophodna da bi se razumela ovakva upotreba direktnog objekta zapravo rezultat postojanja teličkog kvala upravo unutar imenice koja ima sintaksičku funkciju objekta: adekvatna namena knjige je da bude pročitana; iz toga sledi da je struktura kvalova ono što u ovom slučaju omogućava pravilnu semantičku kompoziciju glagola i direktnog objekta.

Što se tiče mehanizma *kompozicije* (*composition*), u okviru modela kakav je GL, polazi se od leksičke reprezentacije pojedinačne leksičke jedinice, a onda se primenjuju metode *ko-kompozicije* koja se odigrava pod nadzorom skupa *generativnih mehanizama* (*generative mechanisms*) da bi se došlo do kontekstualnog značenja i konačno do značenja neke šire strukture (kakva je npr. fraza). Generativni mehanizmi koje uključuje GL su:

13.

- a) *tipološko pomeranje* (*type coercion*) što je semantička operacija koja transformiše ili „konvertuje“ argument u tip koji odgovara zadataj funkciji;
- b) *selektivno vezivanje* (*selective binding*) kao semantički mehanizam koji tretira pridev kao funkciju koju primenjuje na odgovarajući kval unutar imenice sa kojom je taj pridev u *kompoziciji*;
- c) *ko-kompozicija* (*co-composition*) koja opisuje strukturu koja dopušta da se na nju primeni više od jedne funkcije čime se omogućava ekstrakcija semantičkih informacija i iz *funktora* (*functor*) i iz argumenta unutar fraze, što sve rezultuje stvaranjem značenja koja nisu zastupljena u leksikonu.

kao konačna, ali su razilaženja u okviru te klasifikacije od minornog značaja za razrešavanje teorijskih problema u okviru leksičke semantike.

²⁰ U srpskom se iz ovako prevedene engleske šeme ne vidi da li je neophodni semantički argument zapravo aktivnost, ali je ta mogućnost *dozvoljena*.

Konačno, prema teoriji GL, *semantički sadržaj* leksičke jedinice odvojen je od onoga što se smatra *vanjezičkim znanjem*, ali opšte je poznato da upravo vanjezičko znanje upotpunjuje značenja reči u kontekstu utičući time i na strukturu diskursa. Razvijanjem teorije leksičkih tipova koja bi objasnila kako se leksičke jedinice kombinuju u procesu semantičke kompozicije i interpretacije diskursa, leksička semantika bi bila osposobljena za generisanje isključivo pravilno formiranih kombinacija, kao i za detektovanje onih koje to nisu.

3.2.3. Generativno-konstrukcionističko poimanje leksikona

Radikalan konstrukcionistički pogled na teorije o leksikonu, jeste da *leksički koren* (*engleski termin: lexical root*) reči ne sadrži nikakve sintaksički relevantne informacije; koren obuhvata isključivo informacije kognitivne, odnsono enciklopedijske prirode. Pa tako, npr. Borer (Borer 2005c) navodi sledeći niz primera za engleski glagol stvaranja zvuka *to siren*:

14.

- a) The fire stations sired throughout the raid.
- b) The factory sired midday and everyone stopped for lunch.
- c) The police sired the Porsche to a stop.
- d) The police car sired up to the accident.
- e) The police car sired the daylight out of me. (Borer 2005c: 63)

Ipak, ono što je problem sa ovakvim pristupom je to što struktura argumenta nije u toj meri fleksibilna da podrži tvrdnju o izostajanju bilo kakve kategorizacije leksičkog korena reči pre sintaksičke kompjutacije. Pojedini neprelazni glagoli ne pojavljuju se u kauzalnim strukturama, dok kod nekih drugih izostaje gramatičko-strukturno iskazivanje teličnosti:

15.

- a) *John slept the baby.
- b) *John watched Mary bored/to boredom.

Kako tvrdi Borer, ovakvi problemi nisu od suštinskog značaja za strukturnu jezičku analizu; oni su posledica jezičke konvencije, navika u govoru ili vanjezičkog znanja, dok je enciklopedijsko znanje o leksičkoj jedinici tu da u kombinaciji leksema sa širom strukturom potvrdi ili otkáže gramatičnost, te pragmatičku prihvatljivost konstrukcije.

Ramchand (Ramchand 2008: 85–97) ponovo navodi dva suprotstavljena stava:

16.

- i. pristup koji podržava postojanje *ogoljenih korena* (*engleski termin: naked roots view*) u leksikonu, prema kom koren ne sadrži nikakve sintaksički značajne informacije i ne nosi obeležje kategorije.
- ii. pristup koji podržava postojanje *odevenih korena* (*engleski termin: well-dressed roots view*) u leksikonu; prema ovom drugom pristupu, koren može sadržati neke „sintaksičke“ informacije, od kategorijalnog obeležja do informacija o svojstvima sintaksičke selekcije, ili informacija o strukturi argumenata, a što će zavisiti i od ukupnog teorijskog pristupa. Ove informacije se na sistematičan način preslikavaju na sintaksičkom nivou, pri čemu ih sintaksička struktura direktno enkodira. Osnovne postavke pristupa odevenih korena bliske su postavkama statičnog leksikona o kom je bilo reči u prethodnom poglavlju.

U diskusiji o suštinski „konstrukcionističkim“ modelima, potrebno je još nešto dodatno reći i o *gramatici konstrukcija*. Pod gramatikom konstrukcija podrazumeva se teorijski model jezika prema kom struktura nosi i oblikuje značenje. Strukture, na primer frazne konstrukcije, takođe mogu biti pohranjene u leksikonu. Jedan takav model zastupa Goldberg (Goldberg 1995). U skladu sa prethodno navedenim pogledom na koren reči, struktura je ta koja nosi značenje, no suštinska razlika između Goldbergove, Džekendofa i drugih „konstrukcionalista“ i konstrukcionista-sintaksičara poput Borer (Borer 2005), je u tome što prema „nesintaksičkom“ modelu, konstrukcija stoji u analogiji sa leksičkom jedinicom, te se kao takva konstrukcija mora „izlistati“ u leksikonu, a potom skladištiti odnosno *pamtiti*. Ovakav model takođe suštinski umanjuje generativni karakter prirodnih jezika, tj. suštinsku generativnost sintaksičke kompjutacije, i postavlja tezu o tome da se „teške“ strukture moraju pamtiti na isti način kao i pojedinačne lekseme, tj. da se i one naprosto moraju memorisati.

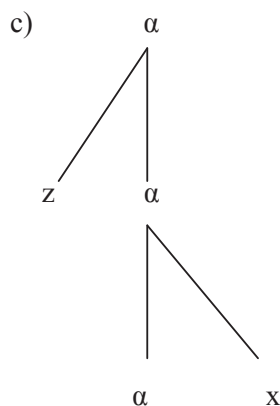
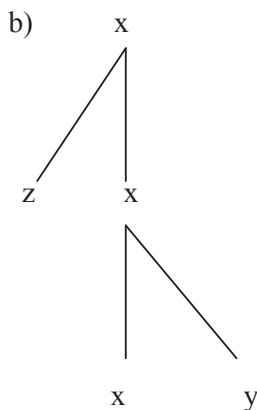
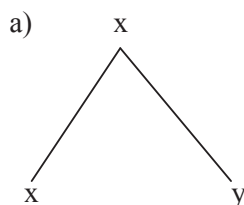
Još jedan značajan pristup leksikonu, ili tačnije prirodi leksičkog značenja koji je važan za našu analizu jeste i *model leksikalističke sintakse* (*the syntactic model*). Detalje i sintaksičku suštinu ovog modela ćemo izneti u narednom poglavlju, a ovde ćemo nešto kratko reći o tome kako ta teorija

„vidi“ leksikon, te na koji način objašnjava leksičko značenje. Autori ovog pristupa Hal i Kajzer (Hale i Keyser 1993) proučavaju vezu između leksičkih jedinica, posebno glagola i sintaksičkih struktura u kojima se ti glagoli pojavljuju, sa ciljem da rasvetle tezu prema kojoj se sintaksa „projektuje“ iz leksikona (na primer Chomsky 1981). Struktura argumenata jednaka je sintaksičkoj konfiguraciji koju projektuje određena leksička jedinica (na primer glagol). Struktura argumenata je sistem strukturnih relacija između nukleusa (nukleus fraze najčešće se u literaturi naziva upravnim elementom fraze) i argumenata koji su sa njima povezani, a predstavljaju deo njihovog leksičkog unosa u leksikonu. Iako leksički unos sam po sebi obuhvata još mnogo dodatnih informacija o leksičkoj jedinici, struktura argumenata se može u potpunosti svesti na prethodno navedenu definiciju/opis. Prema tome:

„Struktura argumenata definiše se uz pomoć dve osnovne relacije koje se očituju između upravnog elementa i argumenta, i to su relacije upravni element-komplement i upravni element-specifikator.“ (Hale i Kayser 1999: 454).

Upravni element može se naći u nekoliko strukturno definisanih pozicija: 17a gde je *glava (head)* (x); 17b gde je komplement (y of x); 17c gde je *predikat*²¹ (x of z).

17.

²¹ Termin *predikat* koji se koristi u radu pozajmljen je iz predikatske logike i formalne semantike, i različit je od istog termina kojim se označava pripadajuća sintaksička funkcija.

Prema ovim autorima, adekvatna reprezentacija argumenata predikat-skih elementa jeste isključivo sintaksička. Oni naglašavaju značaj *leksičke strukture relacija* (*engleski termin: lexical relational structures*), odnosno *leksičke strukture argumenata* (*engleski termin: lexical argument structures*). Obe navedene leksičke strukture su po svojoj suštini sintaksički konstrukti i formalno se predstavljaju sintaksičkim *derivacionim dijagramima* ili „*stablima*“ (*engleski termin: tree diagrams*), a služe da na strukturno definisan i nedvoznačan način opišu vezu leksičkog elementa i njegove kategorije u sistemu prirodnog jezika. Dakle, reč je o sintaksičkom pogledu na leksičku strukturu argumenata.

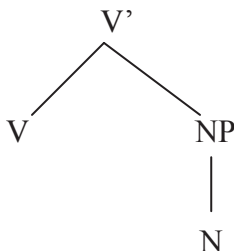
Empirijski domen obuhvaćen ovom analizom obuhvata *denominalne glagole* (*engleski termin: denominal verbs*) glagole, *neergativne glagole* (*unergative verbs*), npr. *laugh*, *prelazne glagole*, npr. *shelve*, *glagole lociranja* (*locatum verbs*), npr. *saddle*, kao i *deadjektivne glagole* poput *glagola clear*:

18.

- a) John laughed.
- b) John shelved the book.
- c) John saddled the horse.
- d) John cleared the screen.

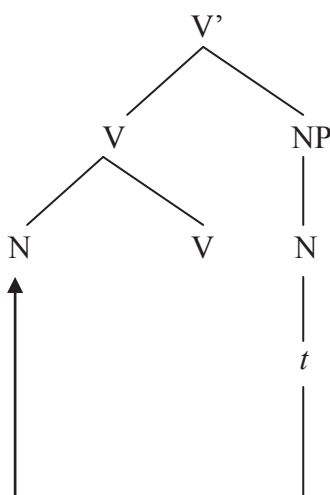
Hal i Kajzer (Hale i Keyser 1993) analiziraju ukupnu klasu neergativa posmatrajući ih kao prelazne glagole, koji nastaju tako što glagol inkorporira imenski koren sa pozicije direktnog objekta u prelazni laki glagol koji ga selektuje, dakle glagol nastaje *konflacijom* (*engleski termin: conflation*) prelazne (ili tranzitivne) strukture. Za klasu *neergativnih glagola* (*unergative verbs*), Hal i Kajzer predlažu sledeću sintaksičku strukturu (H i K, 1993: 54):

19.

U engleskom jeziku ova klasa glagola uključuje na primer glagole *laugh*, *sneeze*, *neigh* i tako dalje. Inicijalna leksička projekcija sadrži samo glagol i argument tog glagola. Reprezentacija leksičke strukture neergativnog glagola podrazumeva *inkorporaciju* (*incorporation*) imenice koja je upravni član NP komplementa glagola u poziciju na derivacionom stablu na kojoj se nalazi apstraktni glagol. Proces inkorporacije prikazan je sledećim dijagramom (H i K 1993: 55):

20.

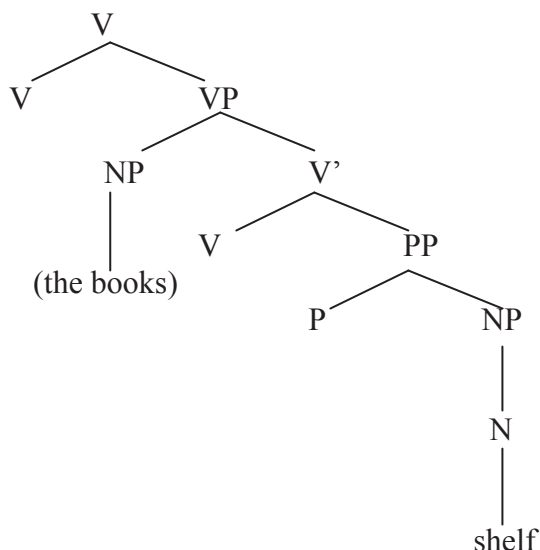
Slično stanovištu koje zauzima Bejker (Baker 1988), Hal i Kajzer tvrde da se upravni element nominalne fraze NP, a to je imenica N kojim *upravlja* glagol V, pomera sa svoje pozicije i *pridružuje* (*adjoin*) glagolu. Rezultat ovakvog pomeranja i pridruživanja je „složenica“ čiji (samo) imenički deo biva fonološki realizovan, te tako nastaje denominalni glagol.

I denominalni i deadjektivni glagoli podrazumevaju/impliciraju proces *konflacije* (*conflation*). Reč je o operaciji kopiranja pune fonološke matrice u drugu koja je prazna, a gde se sama operacija izvodi u okviru lokalnog domena na relaciji upravni element – komplement. Prema tome, nije moguća konflacija sa pozicije specifikatora, kao ni sa pozicije adjuunkta. Ako je konflacija sastavni deo operacije *stapanja* (*merge*), može se reći da strukture imaju svoju sintaksičku i semantičku prirodu. Konflacija je operacija koja uključuje *fonološke tagove* (*phonological tags*). Na primer,

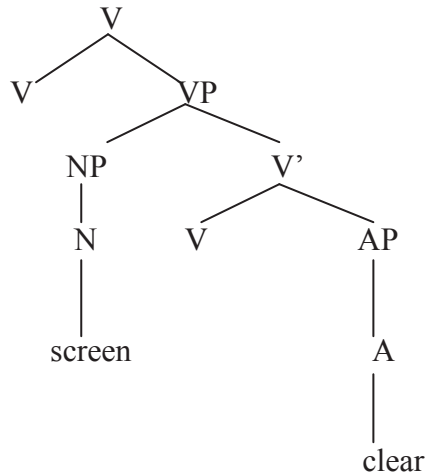
konflacija u slučaju neergativnog glagola *laugh*, jeste proces gde se kopira puna fonološka matrica imenice, te se onda ona prenosi/kopira/preslikava u praznu fonološku matricu glagola, čime nastaje novi, neergativni glagol. U slučaju *glagola lokacije*, proces se sastoji iz dve etape: prvo se fonološka matrica imenice kopira u praznu matricu predloga, a potom se proces ponavlja ka praznoj matrici glagola. U slučaju deadjektivnih glagola, prvo se kopira fonološka matrica prideva u odgovarajuću matricu unutrašnjeg (internog) glagola; no pošto je fonološka matrica spoljašnjeg glagola takođe prazna, konflacija se ponavlja sa unutrašnjeg ka spoljašnjem glagolu, čime nastaje novi, deadjektivni glagol.

Glagoli lokacije i lociranja su prelazni jer njihova unutrašnja projekcija P ne može biti samostalni predikat (*the book shelved, *the horse saddled). Nasuprot njima, deadjektivni glagoli mogu biti neprelazni (tj. neakuzativni, kao *the screen cleared*; videti dijagrame 21 i 22) jer njihova unutrašnja projekcija V može da bude samostalni predikat (važno je da upravo ova projekcija odražava morfologiju glagolskog vremena). Povrh toga, sintaksički spoljašnji argument tranzitivnih konstrukcija (uključujući i neergativne glagole), istinski je spoljašnji argument i u okviru strukture argumenata. On će se takođe pojaviti kao specifikator odgovarajuće funkcionalne projekcije.

21.

22.

Blisko povezana sa idejom leksikalističke sintakse je i ideja distributivne morfologije prema Halu u Marancu (Hall i Marantz 1993). *Distributivna morfologija* je takav teorijski model u kom se dva sistema generisanja strukture stapaju u jedan. Morfološka struktura suštinski je jednaka sintaksičkoj. U literaturi se ovakav teorijski pristup često karakteriše i kao morfološka analiza putem *zatvorenog sintaksičkog sistema* (*encapsulated syntax*). Drugim rečima, radi se o sintaksičkom principu derivacije na planu morfološke strukture, što podupire ideju o tome da leksikon sadrži jedinice koje su manje od reči, ali i one koje su veće, te se to znanje onda koristi pri konstrukciji i kompjutaciji iskaza.

Za našu analizu, veoma su značajne i ideje o leksičkoj inkorporaciji, konflaciji i konačno leksikalizaciji inkorporiranog značenja u kontekstu, pre svega po pitanju glagolskih leksema. Upravo ova teorijska postavka jeste i jedna od nosećih ideja na kojoj je građena analiza koja je predmet ovde prikazanog istraživanja.

4. KONSTRUKCIJA KAO IDIOM – IDIOM KAO KONSTRUKCIJA

U ovom poglavlju biće definisana sintaksičko-semantička struktura koja je predmet analize u okviru naše studije. Krenuće se od osnovnih, tradicionalnih odrednica, prema relevantnim postavkama i konceptima savremenih teorijskih modela. U uvodnom potpoglavlju pozabavićemo se samim pojmom idioma i njegovim mestom u lingvističkoj literaturi. Potom ćemo nešto reći o konstrukcijama koje se mogu posmatrati kao idiomatske strukture, te o samim konstrukcionim idiomima i njihovim odlikama. Posebna pažnja biće posvećena komputacionim, te kompozitivnim svojstvima konstrukcionih idioma, zatim i njihovim aspekatskim svojstvima ili *aspektualnoj strukturi* (*engleski termin: aspectual structure*), te interakciji takve strukture sa *strukturom argumenata* (*engleski termin: argument structure*) glagola i njegovom *strukturom glagolskih događaja* (*engleski termin: event structure*²²).

4.1. Idiomi i njihova svojstva

U lingvističkom diskursu kao i u ustaljenoj leksikografskoj praksi, termin *idiom* koristi se da označi *fazi* (*engleski termin: fuzzy*) *kategoriju*²³ koja se može okarakterisati i objasniti posmatranjem njenih prototipskih manifestacija u prirodnim jezicima kakve su *kick the bucket* u engleskom ili *obrat bostan* u srpskom jeziku sa jedne, te implicitnom opozicijom u kakvoj ovakvi izrazi stoje sa potpuno shematizovanim jezičkim iskazima kakvi su formulaični iskazi, poslovice i izreke i tome slično sa druge strane. U svetlu ovakve „opozicije“ idiomi zaokupljaju višedimenzionalni leksički prostor zbog svojih distinktivnih obeležja koja su semantička, sintaksička i diskursna.

²² Struktura glagolskog događaja definisana je u prethodnom poglavlju. Naša analiza podrazumevaće većinu ključnih pretpostavki teorije GL vezane za višečlanu te atomičku strukturu događaja, dok će sva eventualna odstupanja i modifikacije modela biti specifikovana u pripadajućim odeljcima teksta.

²³ Termin postoji npr. u Nunberg and Zaenen (1992) i Radovanović (2009).

Tradicionalno posmatrano, idiomom se smatra svaka jedinica jezika čije značenje nije predvidivo na osnovu značenja ili svojstava njegovih elementa. Kada kažemo da je izraz kakav je *kick the bucket* prototipska manifestacija idioma, ovakva tvrdnja odnosi se na veći broj svojstava koje ovaj iskaz poseduje.

Na primer Prčić (1997: 115) koristi termin *leksički spoj* kojim se pokrivaju kolokacije i idiomi. Leksički spoj je svako sistemsko kombinovanje leksema, po pravilu najmanje dve, u okviru jezičkih iskaza, i to kombinovanje na najbolji način odslikava odnos između leksikona i gramatike. Ovi spojevi čine kompaktne celine, i to tako da se ta kompaktnost može gradirati, odnosno može kao svojstvo biti prisutna u različitim stepenima. Stepenn kompaktnosti određenog leksičkog spoja proizilazi iz tri relevantna činioca i to su:

1.

a. zamenljivost

Svojstvo *zamenljivost*, koje je jedno od dva formalna svojstva, odnosi se na mogućnost zamene određene lekseme drugom leksemom srodnog značenja.

b. postojanost

Drugo formalno svojstvo jeste postojanost. Ovo je morfosintaksičko svojstvo koje se odnosi na mogućnost podvrgavanja celine transformacijama, na primer promeni morfosintaksičke klase, tematske organizacije rečenice i tome slično.

c. prozirnost

Konačno, prozirnost, kao sadržinsko svojstvo (za razliku od formalnih) tiče se stepena izvodljivosti ukupnog smisla frazne lekseme na osnovu njenih komponenata. Prozirnost se takođe može rangirati, odnosno frazne lekseme postoje duž kontinuuma koji se pruža od prozirnih do neprozirnih.

Prema tome „ukoliko se kod leksičkog spoja uočava nemoguća ili minimalna zamenljivost, relativno visoka postojanost, te neprozirnost, u pitanju je idiomatizovan i time kompaktan spoj koji će se ovde nazivati idiomom.“ (Prčić 1997: 115) Prčić dalje navodi da idiomi mogu biti idiomatizovani sadržinski, formalno ili i sadržinski i formalno. Takođe, jedan broj idioma ispoljava i mogućnost „kompozitivne (re)interpretacije“ (Prčić 1997: 125), pri čemu se njihova idiomatizacija, kako sadržinska tako i for-

malna, u određenoj meri narušava – naime, kako navodi autor, u situacijama kada je moguća kompozitivna interpretacija frazne lekseme, ona prestaje da bude idiom i postaje obična sintagma ili rečenica. Jedan takav primer dvostrukog ponašanja je idiom *He showed me the door* (na srpskom *Pokazao mi je vrata*), gde je pored idiomatizovane interpretacije moguća i doslovna intepertacija prema kojoj je struktura semantički kompozitivna: nekome su usitinu pokazana određena vrata.

Neke od značajnih osobina idioma koje navode autori Nanberg, Sag, i Vasov (Nunberg, Sag i Wasow, 1994) su:

2.

a. konvencionalnost i učestalost upotrebe

Idiomi su konvencionalizovani. Njihovo značenje i upotreba ne zavise od strukturnih elementa, kako od njihovih pojedinačnih značenja tako ni od njihove upotrebe izvan idiomatske strukture.

b. nefleksibilnost strukture

Idiomi se ustaljeno javljaju u ograničenom broju sintaksičkih obrazaca ili konstrukcija, za razliku od slobodno formiranih izraza. Takođe, nije moguće supstituisati delove strukture.²⁴

c. semantička figurativnost

Idiomi su često nosioci metaforičkog značenja, ili figurativnog, odnosno prenesenog značenja neke druge vrste, na primer metonimije kao u *lend a hand* ili *count heads* ili hiperbole kao u idiomu *not worth the paper it's printed on*.

d. proverbijalnost

Tipična upotreba idioma je deskripcija i objašnjenje: oni se najčešće koriste da opišu i/ili objasne situaciju koja se ponavlja i koja je na primer društveno značajna, i to ne samo zbog frekventnosti i ustaljenosti nego i zbog nejezičkih implikacija koje nosi.

e. neformalnost

Poput ostalih proverbijalnih izraza, idiomi se takođe uglavnom vezuju za neformalni registar i govorni jezik.

f. afektivnost

Idiomima govornik izražava vlastiti emocionalni stav prema govornoj situaciji. Idiomi se retko koriste da bi se njima okarakterisala neutralna jezička situacija; njihova slikovitost i figurativnost, kao i

²⁴ Na primer **kick the vessel* ili **obradi breskve*.

konvencionalnost upotrebe kombinuju se u izražavanju afektivnog stava govornika prema datoj situaciji.

Navedena svojstva jesu uobičajena svojstva idioma u prirodnim jezicima prema pomenutoj grupi autora, no treba naglastiti da je moguće da neće svaki idiomatski izraz posedovati svako od ovih svojstava, te da su i na tom planu moguća određena odstupanja i izuzeci. Pojedini idiomi uključuju veoma visok stepen figurativnosti, odnosno neprozirnosti po pitanju značenja, dok su drugi semantički transparentni, prozirni. U svetlu ove pojave, veliki broj idioma su suštinski *dvoznačne*²⁵ *strukture jer ih je moguće interpretirati i doslovno*²⁶, *no to nije slučaj sa svakom konstrukcijom ovog tipa*.

U okviru generativne gramatike i generativistički orijentisane literature, idiomi se najčešće povezuju upravo sa svojstvom *nekompozitivnost* (*noncompositionality*). No takav stav najčešće ne uzima u potpunosti u obzir neka od značajnih svojstava idiomatskih konstrukcija, kakve su konvencionalnost i metaforičnost. Grupa autora Nanberg, Sag i Vasov, predlažu podelu idioma na *idiomatične kombinacije* (*engleski termin: idiomatically combining expressions*) i *idiomatične fraze* (*engleski termin: idiomatic phrases*). Idiomatična kombinacija je takav jezički izraz čije značenje, iako konvencionalizovano, jeste suma elemenata konstrukcije, tj. ono podleže *semantičkoj distribuciji* (*semantic distribution*). To znači da, u relevantnom *informativnom kontekstu* (*informative context*) značenje takvog idioma može biti parcijalizovano ili podeljeno na sastavne delove jezičkog iskaza. Primeri idiomatičnih kombinacija u engleskom jeziku koje navode Nanberg, Sag i Vasov su *take advantage* ili *pull strings*. Tako, u rečenici:

3. John was able to pull strings to get the job, since he had a lot of contacts in the industry.

frazu *pull strings* moguće je, u odgovarajućem kontekstu povezati sa značenjem „upotrebiti lične veze i poznanstva“, pa čak i ako isto to značenje nije očigledno ukoliko se rečenica pojavi u *neinformativnom kontekstu* (*uninformative context*), izolovano od relevantnog situacionog ili tekstualnog konteksta. Moguće je, dakle, pod određenim uslovima uspostaviti relacioni odnos

²⁵ Termin prema Prčiću (1997).

²⁶ *Kick the bucket* može označavati konkretni telični glagolski događaj gde je upravni element fraze glagol *kick* dok je *the bucket* njegov objekat, ali može označavati i idiomatizovani način da se izrazi značenje poput *die* ili *croak*.

između strukturisane denotacije jezičkog iskaza i određenih delova tog iskaza.²⁷ U navedenom primeru to je relacija između značenja „upotrebiti lične veze i poznanstva“ sa delovima iskaza „pull“ i „string“, i to tako da se određeni delovi konstrukcije metaforično vezuju za odgovarajuće elemente interpretacije. Drugim rečima, ovakva idiomatska struktura, odnosno idiomatična kombinacija jeste *strukturno kompozitivna* (engleski termin: *structurally compositional*) konstrukcija, premda je njeno značenje idiosinkretično.

Sa druge strane, idiomatične fraze razlikuju se od idiomatičnih kombinacija po tome što kod njih ne postoji semantička distribucija na komponente strukture. Prema tome, nije moguće ustanoviti značajnu relaciju između delova strukture i denotacije iskaza, pa ni onu figurativnu, prenesenu niti u potpunosti metaforičnu. Ne postoji semantička relacija između značenja elementa konstrukcije i značenja konstrukcije kao celine, a sa aspekta *sinhronijske strukture* (*synchronic structure*). Primeri idiomatičnih fraza u engleskom jeziku su *kick the bucket* i *saw logs*. No kao što je slučaj i sa idiomatičnim kombinacijama, i ove konstrukcije mogu imati najmanje dve semantičke interpretacije: doslovnu i prenesenu.

Ono što je od suštinskog značaja za u literaturi ustaljeno karakterisanje idioma nije samo činjenica da se semantička interpretacija vrši na osnovu leksičkog znanja govornika – shodno tezi da je idiom idiosinkretizam koji je izlistan u leksikonu kao bilo koja druga leksička jedinica. Postoje argumenti koji se tiču međuodnosa semantike i sintakse koji takođe podupiru postavku i nekonvencionalnoj interpretabilnosti idiomatskih konstrukcija. Naime, pravila sintaksičke interpretacije ponekad ne važe za intepretaciju idioma. Ova pravila se krše na nekoliko različitih načina:

4.

a) pravilo strukture argumenata

Izraz *kick the bucket* pri svojoj idiomatskoj interpretaciji zapravo je intransitivna glagolska fraza, što je suprotno od sintaksičko-semantičke intepretacije njenog doslovnog značenja. Dakle, *pravila povezivanja* se pri idiomatskoj interpretaciji krše.

b) pravilo referencije

Ne postoji referent za imenicu *bucket* u idiomu *kick the bucket*.

c) pravilo jezičke forme

²⁷ Moguća je i treća, doslovna interpretacija o kojoj govori Prčić, gde bi *pull strings* označavalo istinsko fizičko povlačenje ili postudijanje neke veze, na primer kanapa – kod ovako doslovne interpretacije, međutim, idiom prestaje da postoji.

U literaturi postoji polemika oko *kompozitivnosti* idiomatskih konstrukcija. Ključno pitanje je da li se i u kojoj meri idiomi mogu smatrati izrazima koji podležu opštim pravilima *sintaksičke kompjutacije* (*syntactic computation*), čak i ako se prihvati studija o generalnoj semantičkoj „neinterpretabilnosti“. Jedan od testova koji pruža bolji uvid u suštinu ovog problema jeste aspektualno ponašanje idioma, tj. uvid u njihovu aspektualnu strukturu, te njen teorijski opis. O tome ćemo nešto više reći u narednom odeljku teksta.

4.1.1. Aspektualna kompozitivnost i idiomatizovanost značenja

Prema tradicionalnoj lingvistici, kao što je već prethodno bilo reči, idiomi su po pravilu nekompozitivne strukture. Iz toga sledi da je njihova aspektualna struktura takođe po svojoj suštini nekompozitivna: to znači da aspekatska obeležja nisu proizvod sintaksičke kompjutacije idioma (u ovom delu teksta govorićemo isključivo o idiomima koji imaju strukturu glagolske fraze ili glagolske frazne lekseme).

No takav stav se donekle izmenio ako posmatramo literaturu nešto novijeg datuma. Primera radi, autorka Marta Mekginis (McGinnis 2003) tvrdi da su idiomi u stvari sintaksički kompozitivne strukture, i nudi argumente koji se tiču aspektualnosti idiomatizovanih izraza. Dakle, aspektualna svojstva idioma odražavaju njihovu strukturnu kompozitivnost. Na primer:

5.

- a. Hermione was the cat's pyjamas for years/*in an hour.
- b. *Hermione is being the cat's pyjamas.

Značenje frazne lekseme *be the cat's pyjamas* je *be terrific*. Ovo značenje se manifestuje glagolskom fraznom leksemom koja je prema venderijanskoj tipologiji leksičkog aspekta, ili preciznije, glagolske situacije, STANJE. Zbog toga je primer 5b negramatičan – stanja tipično nisu kompatibilna sa gramatičkom formom trajnog glagolskog vremena. Nasuprot tome, idiom *to jump through hoops* ima drugačija aspektualna obeležja, odnosno ponašaće se kao *aktivnost*:

6.

- a. Harry jumped through hoops for years/*in an hour.
- b. Harry is jumping through hoops.

Ono što pokazuju primeri 5a-b i 6a-b jeste da će doslovna i idiomatska interpretacija navedenih glagolskih fraza imati iste aspektualne odlike – prema tome, tvrdi Mekginis, idiomi su aspektualno kompozitivni elementi jezika.

Za razliku od stanja i aktivnosti, idiomatska ostvarenja, poput *pay one's dues* ('*earn one's right to something*') mogu se, putem standardnog aspektualnog testa kombinovati sa mernom frazom *in X time*, što je dokaz o teličnosti glagolske fraze:

7. Hermione paid her dues in ten years.

Idiomatska dostignuća takođe će se tipično kombinovati sa istom mernom frazom, budući da se ponovo radi o teličnim glagolskim događajima:

8. Harry struck paydirt in an hour.

U svetlu analize koju iznosi Mekginis, Maranc (Marantz 1993: 398) navodi sledeće primere:

9.

- a. Hermione was dying for weeks.
b. *Hermione was kicking the bucket for weeks.

Iako bi glagol *die* trebalo da je semantički ekvivalent idioma *kick the bucket*, glagolska leksema, tj. samostalni glagol može se pojaviti u trajnom glagolskom obliku što nije slučaj sa glagolom koji je deo idioma. Budući da se idiom aspektualno ponaša drugačije od glagola sa istim značenjem, nameće se zaključak da idiom ima vlastitu kompozitivnu strukturu.²⁸

Mekginis potom razmatra sintaksičko ponašanje idioma, ili preciznije glagolskih leksema koje mogu ili ne mogu sintaksički vezivati komplemente. Ukoliko se neidiomatična glagolska leksema javi sa komplementom, konstrukcija je telična, a kada se javi samostalno, bez komplementa, situacija je generalno atelična:

10.

- a. Hermione ate her vitamins in two seconds flat/*for five minutes.
[telična, ne-id.]
b. Harry ate for/*in a week.
[atelična, id.]

²⁸ Autor takođe navodi da je idiomu *kick the bucket*, kao semantički i strukturni ekvivalent bliži engleski glagol *croak*, a ne *die*, kako se uobičajeno smatra.

Isto tako se ponašaju i idiomi:

11. Hermione ate her words in two seconds flat/*for five minutes.
[telična, id.]

No ukoliko je komplement frazne lekseme nebrojiva imenica, ili imenica u množini, aspektualna svojstva fraze se ne menjaju i ona ostaje atelična:

12.
a. Harry ate turkey for/*in a week.
b. Harry ate sandwiches for/*in a week.

Isto je, naglašava Mekginis, i sa idiomima:

13. Harry ate crow for/*in a week.

Idiomi kakvi su *eat one's words* (*admit to being wrong*) ili *eat crow* (*lose one's pride*) ponašaju se isto kao i neidiomatične glagolske fraze u kombinacijama sa različitim vrstama komplemenata. Na osnovu ovakvih i sličnih primera i argumenata, Mekginis zaključuje da su idiomi *aspektualno kompozitivne frazne lekseme*.

Nasuprot ovakvoj argumentaciji, Glazbi (Glasbey 2003, 2007) analizira idiom *paint the town red* sa značenjem *to have a very enjoyable time, esp. in a lively and noisy manner*, kako bi pokazala da nisu svi idiomi aspektualno kompozitivni. Ovaj idiom može se kombinovati sa frazom merenja koja ima strukturu *in X time*, ali ne i sa *for X time*:

14. Mary and her friends painted the town red for a few hours./*in a few hours. [idiom]

Ovako upotrebljen, ovaj idiom se ponaša kao *proces* (*process*), ili kao *aktivnost*, prema Vendlerovoj klasifikaciji. No, kada se intepretira doslovno, aspektualna svojstva se menjaju, kao i unutrašnja struktura glagolskog događaja. Pri doslovnoj interpretaciji, pomenuta glagolska fraza postaje *ostvarenje*²⁹ (*accomplishment*):

²⁹ Termin prema Novakovu (Novakov 2005).

15. Marry and her friends painted the town red in a few hours. [doslovna interpretacija]

Galzbi koristi ovaj primer da pokaže da aspektualna svojstva glagolske fraze zavise od toga da li se značenje interpretira doslovno, ili je ono pri interpretaciji idiomatizovano. Kako pokazuju primeri 14. i 15, tvrdnja i teorijski stav kakav promovira Marta Mekginis nije održiv, jer svi idiomi nemaju (ili bar nemaju istovetnu!) kompozitivnu aspektualnu strukturu. Da bi takva tvrdnja bila održiva, trebalo bi da ne postoji razlika u interpretaciji glagolske situacije istog glagolskog događaja kod doslovne i idiomatične interpretacije. Mekginis pak tvrdi da je moguće konstruisati kontekst u engleskom jeziku gde bi se idiom *paint the town red* mogao interpretirati kao aktivnost koja nema kontekstualno definisani završetak radnje, kao u primeru 16

16. We painted the set red for a couple of hours, but then the director realised it looked boring.

na osnovu čega dalje sledi da je aspektualno odstupanje pri idiomatičnoj interpretaciji u stvari posledica pragmatičke implikacije radije nego formalne nekompozitivnosti idioma, ili eventualno različitog ishoda aspektualne kompozicije.³⁰

Osim ovog primera, postoji i čitav niz konstrukcija, tačnije konstrukcionih idioma, u koje spadaju i *konstrukcije lažnog rezultata (fake resultatives)*³¹. Takve konstrukcije u engleskom jeziku su na primer *cried X's eyes out*, *sang X's heart out*, *yelled X's head off* ili *poured X's heart out*. Na primer:

17.
a. Mary cried her eyes out for hours.
b. *Mary cried her eyes out in an hour.

³⁰ Galzbi (Glasbey 2007) naime ne tvrdi da postoje potpuno nekompozitivni idiomi: radi se o tome da se rezultat aspektualne kompozicije menja pod uticajem različite semantičke kompozicije elementa frazne lekseme pri njenoj doslovnoj ili pri njenoj idiomatičnoj interpretaciji.

³¹ Prema Džekendofu (Jackendoff 1983).

18.

- a. Peter yelled his head off for hours.
- b. *Peter yelled his head off in an hour.

Aspektualne klase kojima pripadaju ovi konstrukcioni idiomi su rezultat njihovog idiomatskog značenja, a ne sintaksičke kompozicije. Idiom *to cry one's eyes out* znači u engleskom isto što i *he cried a great deal*. Ovaj idiom spada u klasu aktivnosti, dok je pri doslovnoj interpretaciji, fraza u stvari dostignuće. Slično je i sa konstrukcionim idiomom koji je prikazan u primeru 19 (takozvana *time away konstrukcija*):

19. He gambled his life away.

Pri doslovnoj interpretaciji konstrukcije, ovde se radi o ostvarenju, no pri idiomatskoj interpretaciji, ovakav glagolski događaj predstavlja aktivnost. Ipak, jedan od ovih konstrukcionih idioma može se i u svom idiomatskom značenju interpretirati kao događaj koji je teličan, odnosno omeđen:

20. Patsy poured her heart out in two hours, on the phone to her sister.

Značenje ovog idioma je *to tell all one's personal worries, problems, feelings, etc.* Ovaj primer je, prema Glazbijevoj, prihvatljiv zato što glagolska fraza, kada se interpretira kao idiom, leksikalizuje takav događaj koji „prirodno“ ima završnu tačku, što bi bilo *telling the last problem*. U ovom slučaju postoji odgovarajuća *referencija* (*reference*) za metaforični sadržaj koji je prikazan jezičkim sredstvima, gde se događaj završava kada se, metaforično govoreći, isprazni „sadržaj metaforičnog srca“. ³²

Na ovaj način, Glazbi uspostavlja relaciju između kompozitivnog-nekompozitivnog aspekta konstrukcionih idioma, ali i drugih fraznih leksema između svog istraživanja i podele idioma koju predlažu Nanberg, Sag i Vasov (Nunberg, G., Ivan Sag i T. Wasow 1994) na *idiomatične kombinacije* i *idiomatične fraze*. Glazbi zaključuje da između idiomatične i doslovne interpretacije frazne lekseme postoji podudarnost aspektualne klase prema Vendleru³³, ukoliko u domenu idiomatske interpretacije, za deo te interpretacije postoji *konceptualni referent* (*engleski termin: conceptual referent*)

³² Za detaljniju diskusiju, te za dodatne primere aspektualno nekompozitivnih konstrukcionih idioma videti Glazbi (Glasbey 2003).

³³ Termin koji koristi Novakov (2005) je *glagolska situacija*.

u domenu doslovne intepretacije. Takva podudarnost postoji i kod idioma *paint a picture*, pa će tako ovaj idiom i pri doslovnoj i pri metaforičnoj interpretaciji ispoljiti ista aspektualna svojstva, odnosno biće interpretiran kao ostvarenje, što se vidi iz primera 21:

21. Tom painted a bleak picture of the city in/*for a couple of hours
[ostvarenje, doslovna interpretacija].

Ovakvi idiomi, prema Nanbergu, Sagu i Vasovu (Nunberg, Sag i Wasov1994) spadaju u klasu *idiomatičnih kombinacija*; to su idiomi čije značenje jeste delimično zasnovano na motivisanoj povezanosti jezičkog i vanjezičkog znanja, odnosno idiomi koji su (delimično) semantički, te aspektualno u potpunosti kompozitivni. Takvi idiomi mogu se pojaviti i u pasivu, poput idioma *spill the beans* koji ima značenje *reveal a secret*:

22.

- a. Hermione spilled the beans.
- b. The beans were spilled (by Hermione).

Delovi ovog idioma koje je moguće identifikovati na osnovu referencije prema vanjezičkom znanju jesu *spill* i *beans*; *spill* se povezuje sa *reveal*, dok se *beans* metaforičnom vezom interpretira kao *secret*.

Glazbi (Glasbey 2007) nudi moguću teorijsku analizu za ovakvo ponašanje idioma. Aspektualna kompozitivnost glagolskog događaja je, prema širokom konsenzusu u literaturi (na primer Krifka 1992, Smith 1991, 1997) proizvod kombinacije svojstava relevantnog glagola: glagolskog vremena, sintaksičkih argumenata, mogućeg definisanog stanja rezultata, svojstava spoljašnjeg sintaksičkog argumenta glagola, adverbijalnih modifikatora, te važećih tematskih relacija između, na primer, objekta i ukupne *glagolske situacije* (*eventuality*)³⁴. Dakle, aspektualna kompozitivnost idioma postoji, no sam proces kompozicije, te njen rezultat može biti različit za doslovnu i idiomatičnu interpretaciju istog idioma.

³⁴ Termin *glagolska situacija* se u ovom radu definiše različito u odnosu na termin *glagolska radnja*, kao i na termin *aspektualna klasa*, te *glagolski događaj*. *Glagolska situacija* (*eventuality*) jeste pojam koji je širi od pojma *glagolski događaj* (*event*), tj. on se odnosi i na statične i na dinamične situacije, no ne predstavlja formalno ime za skup svojstava koji glagol definišu u svetlu aspekta; za ta svojstva koristimo termin *aspektualna klasa* (*aspectual class*).

Ranije je spomenuto da idiom poput *paint the town red* ima implicitnu granicu radnje, tj. u doslovnoj interpretaciji se ponaša kao *ostvarenje*. Razlog za takvu interpretaciju, prema Glazbijevoj leži u prisustvu *inkrementalne teme* (*engleski termin: incremental theme*)³⁵. To znači da se temporalni razvoj događaja podudara sa postepenom, *inkrementalnom promenom* (*incremental change*) određenog svojstva nekog učesnika događaja (u ovom slučaju *the town is becoming red*). No, ovakvo graduelno svojstvo moguće je identifikovati samo pri doslovnoj interpretaciji fraze, a nije ga moguće uspostaviti pri njenoj idiomatičnoj interpretaciji. Budući da ovakva tematska relacija koja se uspostavlja između objekta sa graduelnim svojstvom, te događaja u kom se taj objekat javlja doprinosi ukupnoj aspektualnoj kompozitivnosti iskaza, njeno prisustvo ili odustvo će značajno uticati na aspektualnu strukturu nekog događaja.

Kako navodi Džekendof (Jackendoff 2002), ideja o unošenju idioma u leksikon nije savršena. Klasa idioma u prirodnim jezicima je po pravilu izuzetno heterogen skup: idiomi mogu biti fraze, klauze ili čak čitave rečenice. To mogu biti strukturni obrasci sa varijablama ili *lakim elementima* (*engleski termin: light elements*) te *upražnjenim pozicijama* (*engleski termin: empty positions*). Oni mogu sadržati na primer pronominalni element kao u *take PRON's pigs to the market*, ili u *V NPs head off*. Takvi idiomi nazivaju se još i *formalnim idiomima* (*formal idioms*), za razliku od *supstantivnih idioma* (*substantive idioms*) (up. Filmore 1988). Formalni ili konstrukcioni idiomi su oni idiomi koji nisu leksički potpuni, te kod kojih pri strukturnoj kompoziciji dolazi do delimične *onlajn interpretacije značenja* (*online interpretation*). Jedan takav slučaj jeste i konstrukcioni idiom sa glagolom stvaranja zvuka, gde takođe postoji sintaksičko-semantičko razilaženje, odnosno nepodudarnost površinske strukture i semantičke interpretacije.

Veoma su važne implikacije ovakvog stanovišta u svetlu ukupne interakcije leksikona i sintakse. Glazbi navodi da je ideja *distributivne morfologije* (*distributed morphology*, u daljem tekstu *DM*) Hala i Maranca (Halle i Marantz 1993) prema kojoj dolazi do interakcije dve komponente i to strukturne i idiosinkretičke, kompatibilna sa argumentacijom koju ona iznosi u svom članku o kompozitivnosti idioma. Prema modelu *DM*, strukturne komponente značenja sadržane su u leksičkoj semantici lekseme kojom manipu-

³⁵ Videti i Krifkin (Krifka 1992) opis termina *graduelnog svojstva pacijensa* (*gradual patient property*) koji je jednak terminu *inkrementalna tema* (*incremental theme*).

liše sintaksa, dok se idiosinkretička komponenta dodaje u postsintaksičku fazu. Iz ovoga sledi da semantička kompozicija idioma ima određene sintaksičke posledice, te da je aspekt (bar kod pojedinih vrsta idioma) u potpunosti kompozitan, dok kod onih drugih, supstantivnih, izostaje semantička kompozitivnost, ali sintaksička i dalje postoji. *Potpuna kompozitivnost* (engleski termin: *full compositionality*) postiže se onda kada se elementi idiomatične fraze mogu povezati sa referentima koji predstavljaju deo metaforičnog značenja elementa idioma. Ovakvo stanovište koje je zajedničko i Mekginisovoj i Glazbijevoj, suprostavljeno je stanovištu Reja Džekendofa, te njegovom modelu *reprezentativne modularnosti* (engleski termin: *representational modularity* prema kom su idiomi konstrukcije kod kojih postoji *arbitrarno preslikavanje* (*arbitrary mapping*) konceptualne strukture na sintaksičku strukturu. Iz takvog stanovišta dalje sledi da su oba tipa „značenja“ podložna arbitrarnoj intepretaciji – iz čega sledi da je aspekt kod idioma *nekompozitan* (*noncompositional*).

4.2. Pregled teorijskih pristupa tumačenju konstrukcionih idioma

U literaturi postoji nekoliko relevantnih pristupa koji se bave pojmom *konstrukcionog idioma* (*constructional idiom*). U zavisnosti od toga da li se akcenat stavlja na sintaksu ili na leksikon, možemo ih podeliti na *leksikalističke* (zovu se još i *projekcionistički* pristupi, jer se struktura „projektuje“ iz leksikona) i *konstrukcionističke* ili sintaksičko-semantičke. Kada je reč o leksikalističkom pristupu, dominantan je model Bet Levin (Levin 1993), prema kom je leksičko značenje glagola istovremeno „generator“ konstrukcije, odnosno sintaksičke strukture: poznavanje leksičkog značenja omogućava nam, na primer, da predvidimo strukturno okruženje glagola, tačnije da predvidimo pojavne oblike njegove kontekstualizacije. Na osnovu leksičkog značenja moguće je predvideti *alternacije argumenata* i modifikacije značenja glagola. Dominantno sintaksički pristupi kakav je pristup Hagit Borer (Borer 2005), nasuprot tome, zastupaju stav da je leksičko značenje podređeno sintaksičkoj strukturi, te da leksička jedinica „dobija“ značenje tek u kontekstu. Nešto drugačiji, umereniji pristup istom pitanju imaju konstrukcionista koji smatraju da je konstrukcioni idiom karakterističan po tome što kod njega izostaje podudarnost između sintaksičke realizacije kon-

strukcije i semantičkog sadržaja komponenata njene strukture. Konačno, postoji i leksičko-sintaksički pristup (npr. Hale i Keyser 1993), gde se, osim sintaksičkog, uvodi još jedan „generator“ na morfološkom planu – takozvana *zatvorena sintaksa* (*encapsulated syntax*) koja je na morfološkom nivou odgovorna za leksičku inkorporaciju značenja, a potom i za ono što tako generisan glagol projektuje na sintaksičkom planu.

U narednom delu teksta reći ćemo nešto o svakom od navedenih pristupa. Osim pregleda najvažnijih postavki teorijskih modela, biće ponuđen i kritički osvrt po pitanju strukture kojom se bavi ova studija, te argumenti u korist semantičko-sintaksičke analize konstrukcionih idioma u međujezičkoj perspektivi.

4.2.1. Projekcionistički pristup

Najčešće kontrastirana viđenja istih problema koji se vezuju za pojam konstrukcije jesu upravo projekcionističko i konstrukcionističko. Obe teorije uključuju istovetne pretpostavke koje se tiču leksičkog značenja i strukture argumenata, ali se razlikuju po tome koliko „snage“ se pripisuje leksikonu, a koliko sintaksi.

Sušтина projekcionističkog stanovišta (Levin 1993, Levin i Rappaport-Hovav 1998, Levin 2004) je u tome da leksičko-semantička reprezentacija glagola uslovljava njegovu morfosintaksičku realizaciju u okviru neke šire strukture. Određeni *leksičko-semantički okvir* (*lexical semantic template*)³⁶ jeste osnov za svrstavanje glagola u klase – pripadnici iste klase imaju zajednički semantički okvir, ili „projektivni potencijal“. Povrh toga, leksičko-semantički okvir ne može samostalno da definiše glagol; postoji i drugi, idiosinkretički deo značenja, odnosno specifičan *koren* (*verb root*) glagola, na osnovu kog se pripadnici iste klase međusobno razlikuju. Ukupna semantička reprezentacija glagola sastoji se od leksičko-semantičkog okvira glagola koji se vezuje za njegovu strukturu argumenata (ili strukturu događaja)³⁷ i idiosinkretičkog značenja njegovog korena.

³⁶ Pojam *leksičko-semantičkog okvira* u projekcionističkim pristupima veoma je blizak pojmu *strukture događaja* koji pripada sintaksičkim i konstrukcionističkim teorijama.

³⁷ Iako su struktura događaja i struktura argumenata u literaturi najčešće odvojeni i zasebno razmatrani pojmovi, u ovom radu ćemo ih smatrati odrazom iste strukture – prema npr. Arsenijević 2009.

Leksički koren je element značenja koji pripada ontološkoj klasi koja određuje, definiše i ograničava strukturu događaja sa kojom se glagol može povezati putem *vezivnih pravila*. Kada neki glagol ima višestruke realizacije argumenata, postoje i višestruke strukture događaja koje su međusobno različite, a gde svaka pojedinačna struktura događaja omogućava različite realizacije argumenata. Različite strukture događaja su posledica raznorodnih ontoloških kategorizacija.

Kada je reč o konstrukciji usmerenog kretanja, najčešće razmatrana klasa glagola jesu *glagoli koji leksikalizuju način kretanja* (*engleski termin: manner of motion verbs*). Prema Levin (Levin 1993, 1998) ovi glagoli pripadaju najbrojnijoj klasi glagola u engleskom jeziku. Ova klasa obuhvata i dve podklase: *glagole tipa roll i glagola tipa run* (*Roll verbs and Run verbs*). Glagoli tipa *roll* specifični su po tome što leksikalizuju kretanje koje se ustaljeno javlja uz *neanimatne entitete* (*inanimate entities*) na poziciji sintaksičkog subjekta, gde ne postoji *voljnost* (*volition*) niti *kontrola* (*control*) procesa kretanja od strane entiteta koji se kreće, odnosno od strane sintaksičkog subjekta sintaksičke strukture u kojoj se takav glagol pojavljuje. Ovi glagoli, prema tome, mogu se nazvati *neagentivnim glagolima kretanja* (*nonagentive manner of motion verbs*). Tipični glagoli koji pripadaju ovoj podklasi u engleskom jeziku su:

23.

Glagoli tipa roll (Levin 1993: 51.3.1: 264–65)
bounce, drift, drop, float, glide, move, roll, slide, swing

Istoj podklasi pripadaju i glagoli koji leksikalizuju *kretanje oko osovine* (*motion around an axis*):

24.

coil, revolve, rotate, spin, turn, twirl, twist, whirl, wind.

Strukturno okruženje u kom će ovi glagoli označavati *usmereno kretanje* (*directed motion*) jeste ono u kom glagol vezuje predložku frazu; veliki broj glagola koji leksikalizuju kretanje oko ose ili osovine vezuju ograničeni skup predloga kojima se leksikalizuje *putanja kretanja* (*path of motion*).

25.

- a. The ball rolled down the hill.
- b. The Earth revolves around the Sun.

U primeru 25a, *lopta* (*the ball*) je entitet koji se kreće po putanji *niz brdo* (*down the hill*), gde je putanja označena predložkom frazom; u primeru

25b, ponovo se javlja usmereno kretanje, ovoga puta to je kretanje nebeskog tela *Zemlje (the Earth)* koje kruži po putanji *oko Sunca (around the Sun)*.

Glagoli tipa run (engleski: Run verbs) su *agentivni glagoli načina kretanja (agentive verbs of motion)*. Razlikuju se od prethodno navedene podklase po tome što leksikalizuju način kretanja animatnih entiteta koji su, posmatrano iz ugla sintakse, često i inicijatori kretanja i eniteti koji to kretanje kontrolišu. Iako često leksikalizuju neki oblik *dislokacije (displacement)*, ovi glagoli ne leksikalizuju pravac kretanja – pravac ili usmerenost uvek je posledica prisustva predloga. Neki od relevantnih glagola prema Levin su:

26.

*...creep, dart, dash, dodder, drift, file, flit float, fly, frolic, gallop, gambol, glide, goosetstep, hasten, hike, hobble, hop, hurry, hurtle, inch, jog, journey, jump, leap, limp, lollop, lope, lumber, lurch, march, meander, mince, mosey, nip, pad, parade, perambulate, plod, prance, promenade, prow, race, ramble, roam, roll, romp, rove, run, rush...*³⁸

Kako navodi Garudo (Garrudo 1991, 1996), klasa glagola načina kretanja koju inicijalno u svojoj knjizi navodi Bet Levin nije konačna; Garudo dodaje još jedan niz agentivnih glagola kretanja:

27.

*barge, blow, break, burn, cruise, crush, drop, leapfrog, sag, schuss, scorch, scrape, scuff, shin, shoot, shove, shuttle, slip, snake, spank, spring, sprint, stamp, steal, steam, steer, step, storm, stream, struggle, surge, swing, throng, thrust, tobbogan, toil, tootle, whirl.*³⁹

Ova izuzetno brojna klasa glagola (odnosno podklasa, u koju spadaju glagoli tipa *run*) koja se javlja u konstrukciji usmerenog kretanja, slična je po toj svojoj strukturnoj realizaciji velikom broju drugih odvojenih klasa glagola. U delu teksta koji sledi navodimo samo neke od njih. Glagoli u nizu klasa 28a-l svi mogu da se u engleskom jeziku jave kao *glagoli usmerenog kretanja (verbs of directed motion)* unutar *konstrukcije usmerenog kretanja (directed motion construction)*:

³⁸ Navedeni glagoli su samo uzorak klase; ukupna klasa može se videti u Levin (1993: 51.3.2: 265–66).

³⁹ Zanimljivo je da su neki od ovih glagola, na primer *crush* i *tootle* takođe pripadnici klase glagola stvaranja zvuka.

28.

- a) *Glagoli kretanja putem prevoznog sredstva (verbs of motion using a vehicle)*: (Levin 1993: 51.4⁴⁰: 267–68)).

Na primer:

- a. Peter and his crew were kayaking down the river.
- b. John was skiing down the slope.

- b) *Glagoli instrumenta (instrument verbs)* (Levin 1993: 17.1: 150).

Na primer:

- a. Mary paddled the bicycle down the street.
- b. They wheeled the patient into surgery.
- c. John sailed the boat to LA.
- d. They shall tanker the oil to the US.

- c) *Glagoli nastali od imena životinja (verbs from names of animals)* (prema Clark i Clark 1979)).

Na primer:

- a. squirrel away the money
- b. chicken out of a fight
- c. snake through the cars
- d. hare down the road
- e. rabbit along at 90 miles an hour
- f. moused along the parkside
- g. cat it up the waterpipe.

- d) *Glagoli tipa waltz (waltz verbs)* (Levin 1993: 51.5: 268–9).

Na primer:

- a. The couple waltzed to the window.
- b. They danced into the ballroom.

- e) *Glagoli unutrašnjeg telesnog kretanja (verbs of body-internal motion)* (Levin 1993: 49: 261).

Na primer:

- a. Sylvia wriggled out of her seat.
- b. The sick man wobbled down the stairs.

⁴⁰ Oznaka potpoglavlja koje obuhvata klasu glagola u Levin 1993.

f) *Glagoli bacanja (verbs of throwing)* (Levin 1993: 17: 146)

Na primer:

- a. John threw the book to Bill / John threw Bill the book.
- b. John flung the book to Bill / John flung Bill the book.
- c. John flicked the ball to Bill / John flicked Bill the ball.
- d. John flicked the coin to Bill / John flicked Bill the coin.⁴¹

g) *Glagoli tipa chase (chase verbs)* (Levin 1993: 51.6: 269)

Na primer:

- a. Peter chased Mary accross the street.

h) *Glagoli smeštanja sa definisanim pravcem (verbs of putting with a specified direction)* (Levin 1993: 9.4: 114))

Na primer:

- a. I lifted the book onto the table / out of the box.
- b. I lifted the books from the floor to the table.

i) *Glagoli tipa meander (meander verbs)* (Levin 1993: 47.7: 256))

Na primer:

- a. The river runs from the lake to the sea.
- b. The stream winds/twists/crawls through the valley.⁴²

j) *Glagoli tipa spray i load (spray/load verbs)* (Levin 1993: 9.7: 117–8).

Na primer:

- a. Jessica loaded boxes onto/into/under the wagon.
- b. Jessica sprayed paint onto/under/over the table.

k) *Glagoli načina kretanja (verbs of manner of motion)* (Levin 1993: 51.3: 264–265)

Na primer:

- a. The drawer rolled open
- b. Peter stumbled into the hall.⁴³

⁴¹ Primeri preuzeti od Den Dikena (den Dikken 1995: 156).

⁴² Dauti (Dowty 1979) ove glagole naziva lokacionim *glagolima pseudo-kretanja* (*pseudo-motional locative verbs*); studije nešto novijeg datuma (up. Talmy 2000), koriste termine *fiktivno kretanje* (*fictional movement*).

⁴³ Glagoli načina kretanja pokazuju paralelno ponašanje sa glagolima stvaranja

- 1) *Glagoli stvaranja zvuka (verbs of sound emission (119 glagola u: Levin 1993: 43.2: 234–5))*.

Na primer:

- a. The bullet whistled into the room.
- b. . . . the elevator wheezed upward.
- c. The kettle clashed across the metal grid.

Glagoli *stvaranja zvuka* (*engleski termin: sound emission verbs*) su još jedna velika klasa glagola koja u kombinaciji sa predloškom frazom može formirati konstrukciju usmerenog kretanja. Sve ostale navedene klase jesu primarno klase glagola koji leksikalizuju kretanje – koliko god razuđena, kada bi ukupna klasa ovih glagola bila saglediva bez preklapanja sa drugim klasama, koji primarno ne leksikalizuju kretanje (nego, na primer, zvuk), projekcionistački pogled na leksičko značenje i sintaksičku strukturu bio bi jasno utemeljen na argumentima – značenje usmerenog kretanja moglo bi se objasniti kao ekstenzija primarnog značenja kretanja. Međutim, konstrukcija usmerenog kretanja se ne vezuje samo za jednu klasu glagola. Glagoli stvaranja zvuka su takva klasa glagola čije primarno značenje jeste stvaranje i emisija zvuka, dok je veza sa značenjem kretanja samo indirektna. Prema Levin, ovi glagoli mogu označavati kretanje samo ako se nađu upravo u konstrukciji usmerenog kretanja, i to tako da je zvuk koji glagol leksikalizuje ili direktna posledica kretanja, ili tipična odlika kretanja, dok se pravac kretanja ponovo označava predlogom ili predloškom frazom. Otud kontrast koji navodimo u primerima 29a i 29b:

29.

- a. * Mary whistled into the room. (rečenica je neprihvatljiva i negramatična sa interpretacijom kretanja)
- b. The bullet whistled into the room.

U primeru 29a ne postoji gramatička mogućnost tumačenja paralelnog odvijanja kretanja i emisije zvuka; u primeru 29b, zvuk je posledica brzog kretanja metka, a rečenica je gramatična i prihvatljiva. Glagol stvaranja zvuka sem toga, izražava i specifikuje prirodu zvuka koji se emituje kao

zvuka po pitanju sintakse i strukture argumenata; kao i glagoli stvaranja zvuka, i ovi glagoli se mogu javiti kako u neakuzativnim, tako i u neergativnim konstrukcijama, i mogu postati glagoli usmerenog kretanja u kombinaciji sa frazom pravca ili rezultata, sa obe vrste subjekata (animatnim i inanimatnim).

posledica kretanja, ili način njegovog stvaranja. Levin i Rapaport (Levin i Rapaport 1995: 189–190) navode sledeće primere:

30.

- a. . . . the elevator wheezed upward.
- b. At that moment, a flatbed track bearing a load of steel rumbled through the gate.
- c. The kettle clashed across the metal grid.

Sem toga, autori navode da postoje ograničenja kod ovakve upotrebe glagola stvaranja zvuka. Na primer, kada se jave kao agentivni glagoli, ovakva interpretacija izostaje:

31.

- a. * He yelled down the street.
(up. He yelled his way down the street.)
- b. * She shouted down the street.
(up. She shouted her way down the street.)
- c. *The frogs croaked to the pond.
(up. The frogs croaked their way to the pond.)

Ipak, kako uočavaju autori Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rapaport-Hovav 1995: 190), ovo ograničenje nije sasvim dosledno, jer se ipak javljaju i primeri konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolom zvuka sa animatnim subjektom:

32.

- a. . . . Sedgwick often clanked into town in sabre and spurs from the cavalry camp.
- b. She rustled out of the room without waiting for a word from Lind.

Važno je uočiti razliku između primera 31 i 32: dok se u nizu primera 31 sa animatnim subjektom javljaju glagoli stvaranja zvuka koji su posledica voljne i intencionalne emisije zvuka, ili preciznije *zvuka koji se emituje iz vokalnog trakta*, primeri 32a i 32b ilustruju konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolom stvaranja zvuka koji vezuje animatni subjekat, no taj subjekat, koji je istovremeno i entitet koji se kreće, odnosno *pacijens (undergoer)* kretanja, u ovim situacijama ne stvara zvuk, već ga uzrokuje svojim kretanjem, baš kao što to čine i inanimatni entiteti u primerima 30.

Glagoli stvaranja zvuka su neprelazni glagoli čiji je argument koji je emiter zvuka najčešće i subjekat glagolske fraze. Ovi glagoli uglavnom ne dozvoljavaju apstraktnim imenicama da se nađu na poziciji subjekta, na primer (Levin 1993: 450):

33.

- a. *Peacetime cooed.
- b. *Industrialization buzzed.

Ipak, glagoli stvaranja zvuka vezuju čitav niz raznorodnih entiteta na poziciji spoljašnjeg argumenta, kako animatnih tako i inanimatnih, kao i niz različitih zajedničkih imenica. Zbog različite prirode samog zvuka, te njegovih specifičnih odlika, pojedinačni glagoli razlikovaće se po pitanju subjekata koji su im „dostupni“. Ono što je prema Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rappaport-Hovav 1997), važna odlika glagola stvaranja zvuka je da su neki od njih uvek neagentivni (poput *creak* ili *whirr*), dok su drugi neagentivni samo u nekim svojim pojavnim oblicima (na primer *groan* ili *whistle*).

Budući da su neki glagoli stvaranja zvuka neprelazni, postavlja se i pitanje njihove klasifikacije u svetlu *hipoteze o neakuzativnosti* (*Unaccusativity Hypothesis*, u daljem tekstu UH)⁴⁴ Prema dva najznačajnija kriterijuma ove hipoteze, a to su *teličnost* (*telicity*) i *agentivnost* (*agentivity*), ovi glagoli nemaju jasnu pripadnost ni prvom ni drugom tipu neprelaznih glagola, tj. nisu dosledno ni *neakuzativni* (*engleski termin: unaccusative*) ni *neergativni* (*engleski termin: unergative*).

Ako posmatramo sintaksičko ponašanje ovih glagola, možemo izvesti zaključak da su oni u svojoj primarnoj interpretaciji neergativni. Jedna od važnih sintaksičkih odrednica, prema Burziju (Burzio 1986), jeste da neakuzativni glagoli ne mogu argumentima pripisati padež akuzativ, što je razlog za to da se ovi glagoli ne pojavljuju u sintaksičkim kombinacijama sa direktnim objektom. Nasuprot tome, neergativni glagoli mogu dodeliti akuzativ, no kako su ovi glagoli neprelazni i ne selektuju unutrašnji argument, oni mogu dodeliti padež samo *nesupkategorizovanom objektu* (*unsubcategorized object*).

⁴⁴ Vidi Perlmutter (Perlmutter 1978).

34.

- a. The bell above her head had jangled its first summons.
- b. The grandfather clock ticked its majestic tread through the Hall of Silence.
- c. The very word was like a bell that tolled me back to childhood summers. (Levin i Rappaport-Hovav 1997: 492)

Još jedan srodan primer konstrukcije sa nesupkategorizovanim objektom jeste engleska konstrukcija *x's way konstrukcija* (engleski: *X's way construction*).⁴⁵ U ovoj konstrukciji, neergativni glagol stvaranja zvuka selektuje objekat koji se sastoji od imeničke fraze čiji je upravni element imenica *way*, iza koje sledi prisvojna modifikacija čija je forma uslovljena subjektom glagola. Ovaj objekat u stvari je predikat XP koji opisuje rezultativno stanje ili lokaciju subjekta. Na primer:

35. The candidate was dreaming his way to the nomination.

Prema Marancu, glagol u ovakvoj konstrukciji mora biti neergativan, dok sama konstrukcija treba da „dijagnostikuje“ kojoj klasi glagol pripada. Ova konstrukcija (ili konstrukcioni idiom), javlja se sa glagolima stvaranja zvuka i kad vezuju animatne i kad vezuju neanimatne subjekte:

36.

- a. Then he watched as it gurgled its way into a whiskey tumbler.
- b. The huge vehicle groaned and belched its way up the stony slope as steep as a house roof.
- c. ...showing Marlon Brando mumbling his way through “The Godfather”.
- d. A singer warbled her way through “Georgia On My Mind”.
(Levin i Rappaport-Hovav 1997: 493)

Takođe, glagoli stvaranja zvuka pojavljuju se u konstrukcijama sa *obrascem rezultata* (*resultative pattern*), kako u neergativnim (37a i 37b), tako i u neakuzativnim primerima (38a i 38b):

⁴⁵ Vidi Goldberg (Goldberg 1995), Džekendof (Jackendoff 1990, 2005), Maranc (Marantz 1992), itd.

37.

- a. We searched the woods and cliffs, yelled ourselves hoarse and imagined you drowned.
- b. Well, the conclusion was that my mistress grumbled herself calm.

38.

- a. ...the curtains creak open and radiant evening light streams into the cluttered room.
- b. The lid of the boiler clunked shut.
(Levin and Rappaport 1997: 494)

U primerima 37 i 38, javlja se pridevska fraza kojom se iskazuje rezultat, tj. lokacija vezana za stanje rezultata, pa se ovakva konstrukcija u engleskom jeziku zove još i *pridevski rezultativ* (*engleski termin: adjectival resultative*)⁴⁶.

Ukoliko je fraza rezultata XP relacijom predikata vezana za *površinski subjekat* (*engleski termin: surface subject*) glagola, radi se o konstrukcionom obrascu u kom nema površinskog objekta, dakle radi se o *neakuzativnoj konstrukciji*. Sa druge strane, kada je rezultativna fraza relacijom predikata vezana za objekat, reč je o *neergativnim glagolima*, dok se isti obrazac vezuje i za tranzitivne glagole.⁴⁷

Levin i Rappaport smatraju da je u okviru njihovog pristupa ovakvo „dvostruko“ ponašanje glagola stvaranja zvuka problem samo ukoliko se različite sintaksičke manifestacije istih glagola posmatraju kao projekcije istovetnog leksičkog značenja. Oni tvrde da glagoli stvaranja zvuka zapravo imaju dva različita značenja (koja su međusobno povezana), gde svako od tih značenja za sebe projektuje različitu sintaksičku strukturu. Dakle, kada se glagol stvaranja zvuka javi unutar neakuzativne sintaksičke strukture, na primer u neakuzativnom rezultativu, on ima značenje koje je u korelaciji sa neakuzativnom klasom glagola; kada se pak, glagol stvaranja zvuka pojavi u rezultativnoj konstrukciji koja je neergativna, njegovo značenje je u korelaciji sa neergativnom klasifikacijom.

⁴⁶ O ovakvim konstrukcijama ćemo detaljno govoriti u poglavlju 5, jer je dostupnost ovakvog obrasca u jeziku jedan od kriterijuma za njegovo svrstavanje u tipološki determinisanu grupu jezika, bilo da se radi o jezicima *glagolskog* (*verb framed*) bilo *satelitskog okvira* (*satellite framed*).

⁴⁷ Na primer u rečenici *They scrubbed the floors clean*.

Još preciznije rečeno, prema analizi Levin i Rapaport, glagoli stvaranja zvuka mogu postati *glagoli usmerenog kretanja* (*engleski termin: verbs of directed motion*). Kada glagol zvuka ispolji značenje usmerenog kretanja, neophodno je da u konstrukciji postoji fraza usmerenog kretanja. Ta fraza može biti predložka fraza, ili neka druga fraza tipa XP koja će imati *interpretaciju pravca* (*directional interpretation*), poput pridevske fraze koja imenuje rezultat ili lokaciju u prethodno navedenim neakuzativnim konstrukcijama. Ovakva fraza je komplement glagola.⁴⁸ Na primer:

39.

- a. A flatbed truck rumbled through the gate.
- b. The kettle clashed across the metal grid. (Levin i Rappaport 1997: 495)

Kada ispoljavaju značenje usmerenog kretanja, ovi glagoli opisuju kretanje određenog entiteta koje je praćeno karakterističnim stvaranjem i/ili emitovanjem zvuka, pri čemu je upravo priroda tog zvuka ono što glagol koji se nalazi na poziciji upravnog elementa konstrukcije leksički izražava, ili *leksikalizuje*. Rečenicu 39a, moguće je parafrazirati kao u primeru 40:

40. A flatbed truck moved through the gate while rumbling.

Dalje, kada glagoli stvaranja zvuka „postanu“ glagoli usmerenog kretanja, oni na sebe preuzimaju pripadajuća sintaksička svojstva takvih glagola. Glagoli usmerenog kretanja specifikuju ili unutrašnju deiksu kretanja (na primer engleski glagoli *arrive, come, go*) ili unutrašnji pravac (na primer engleski glagoli *descend, rise*). Ovi glagoli razlikuju se od jedne velike klase glagola – glagola *načina kretanja* (*verbs of manner of motion*), kakvi su, na primer glagoli *run* ili *swim*. Glagoli usmerenog kretanja se u literaturi posmatraju kao tipično neakuzativni (Hoekstra 1984; Levin i Rappaport-Hovav 1992; Rosen 1984; Van Valin 1990)⁴⁹. Ukoliko je ta teorijska pretpostavka tačna, te ukoliko su glagoli usmerenog kretanja neakuzativni, a glagoli stvaranja zvuka mogu postati glagoli usmerenog kretanja, sledi da sa takvim značenjem glagoli stvaranja zvuka takođe treba da pripadaju gla-

⁴⁸ U narednim poglavljima iznećemo argumente kontra ove teze, odnosno pokazaćemo da fraza pravca treba da ima status argumenta a ne komplementa glagola.

⁴⁹ Jedan od najčešćih testova u literaturi jeste činjenica da ovi glagoli vezuju pomoćni glagol *essere* u italijanskom i sličnim jezicima.

golima koji projektuju neakuzativnu sintaksičku strukturu kada ispoljavaju značenje kretanja, a ne svoje primarno leksičko značenje, tj. značenje stvaranja zvuka. Autori dalje navode argumente u korist ovakve pretpostavke, modifikujući poziciju rezultata i fraze rezultata. Pa tako, u rečenici

41. The door banged shut.

fraza *shut* (XP) ne opisuje stanje, već položaj koji se vezuje za stanje *of being shut*. Slično je i sa

42. The gates slowly creaked apart. (Levin i Rappaport 1997: 496)

Fraze pozicije rezultata ili lokacije jesu odraz *promene značenja* (*meaning shift*) glagola stvaranja zvuka. Do ovakve promene značenja dolazi kada glagol stvaranja zvuka postane glagol usmerenog kretanja. Levin i Rappaport dodatno argumentuju svoj teorijski pristup, navodeći da su fraze koje nedvosmisleno izražavaju rezultat isključene iz gramatičnog neakuzativnog obrasca u engleskom jeziku (primeri 43a-c), dok su prihvatljive sa neergativima i tranzitivima koji uključuju glagol stvaranja zvuka (primeri 44a-b):

43.

- a. *The skylight thudded to pieces.
- b. *The curtains creaked thin.
- c. *The phone rang to death.

44.

- a. ...you can't just let that thing ring itself to death, can you?
- b. He had set an alarm, which rang at five thirty the following morning, shrilling them both awake (Levin i Rappaport 1997: 496).

Konačno, ukupni problem ne može biti podignut na opšti nivo analize – nije moguće zaključiti da postoji apsolutna nekompatibilnost između fraze stanja rezultata i neakuzativnog rezultativa, jer postoje primeri tipičnih fraza rezultata koje se ipak javljaju sa neakuzativnim glagolima:

45.

- a. The bag of flour broke open.
- b. The lake froze solid.
- c. The cookies burnt to a crisp. (Jackendoff 1992, 145)

Kada je reč o spoljašnjem argumentu glagola, agentivni glagoli stvaranja zvuka neće se javiti kao glagoli usmerenog kretanja, dok se neagentivni glagoli stvaranja zvuka mogu pojaviti sa takvim značenjem. Međutim, povremeno će se glagoli stvaranja zvuka koji vezuju animatni subjekat ipak pojaviti u kombinaciji sa frazom pravca, kao u primeru.

46. She rustled out of the room without waiting for a word from Lind.
(Levin i Rappaport 1997: 497)

Kako tvrde autori, u ovakvim primerima, zvuk ne dolazi iz vokalnog trakta – prema tome, strukturna analiza konstrukcije razlikuje se od one vezane za primere 31. Zvuk koji leksikalizuje glagol u primeru 46 jeste posledica kretanja entiteta na sintaksičkoj poziciji subjekta (precizno, zvuk proizvodi odeća osobe koja se kreće, a ne ona sama nekom voljnom radnjom, intencionalno), prema tome, emiter zvuka, premda animatni, niti kontrološe proces kretanja, niti ga inicira.

Ako se vratimo na trenutak na konstrukcije rezultata sa glagolom stvaranja zvuka, videćemo da se glagoli stvaranja zvuka ne mogu javiti u neakuzativnom obrascu rezultata, ukoliko se radi o zvuku koji se emituje iz vokalnog trakta, kako pokazuju primeri 47a-c, dok se mogu pojaviti u konstrukciji gde je zvuk posledica kretanja i ne dolazi iz vokalnog trakta, kao u primeru 48:

- 47.
- a. *He yelled clear of the falling rocks.
 - b. *The frogs croaked apart.
 - c. *They shouted free of their captors.

48. We splashed clear of the oncoming boat. (Jackendoff 1992: 148)

Takođe, glagol stvaranja zvuka sa animatnim subjektom može se pojaviti u okviru neergativnog rezultativa, sa pridevskom frazom rezultata koja nedvosmisleno iskazuje *rezultujuće stanje* (*result state*), kao što je pokazano primerima 49a i 49b:

- 49.
- a. We yelled ourselves hoarse.
 - b. She grumbled herself calm. (Jackendoff 1992, 170)

Zanimljivo je naglasiti da još jedna velika grupa glagola koja je u studiji Bet Levin ustanovljena kao posebna klasa glagola, ispoljava slično ponašanje kako po pitanju semantičke modifikacije (u okviru odgovarajućeg sintaksičkog obrasca), tako i po pitanju neakuzativno-neegativne klasifikacije glagola. Naime, *glagoli načina kretanja* (engleski termin: *verbs of manner of motion*), mogu se javiti sa interpretacijom usmerenog kretanja. Na primer:

50. Sally shuffled over to the counter.

Takođe, ovi glagoli mogu se pojaviti i u neegativnom (51a) i u neakuzativnom obrascu (51b) u kombinaciji sa frazom rezultata:

51.

- a. Don't expect to swim yourself sober!
 - b. She swam free of her captors.
- (Levin 1993: 499)

Ovi primeri su, prema projekcionista, dokaz da glagoli stvaranja zvuka kao i glagoli načina kretanja imaju dva značenja, gde je svako pojedinačno značenje povezano sa posebnom sintaksičkom klasifikacijom. Po pitanju sintakse, obe klase glagola ispoljavaju značenje usmerenog kretanja u okviru neakuzativne sintaksičke konstrukcije.

Najvažniji argument u korist projekcionista (a istovremeno je to i argument protiv konstrukcionizma) jeste taj što je u ovakvom teorijskom okviru moguće objasniti fenomen *leksičke idiosinkretičnosti* (*lexical idiosyncrasy*). Prema ovom teorijskom pristupu, leksički unos glagola će projektovati sve relevantne informacije o pripadajućim sintaksičkim strukturama u kojima se taj glagol može javiti. Prema tome, ustrojstvo sintakse i načina na koji se leksičko značenje manifestuje u okviru sintaksičke strukture u velikoj meri zavisi upravo od leksikona. Pomeranja značenja koja se na istovetan način javljaju unutar većeg broja glagolskih klasa, pokazuju da komponente značenja koje su važne za sintaksu nisu uvek očigledne – potrebno je sprovesti detaljne studije ponašanja glagola kako bi se zabeležile moguće alternacije argumenata, te eventualna slična strukturalna ispoljavanja inicijalno različitih glagola (i pripadnika različitih klasa).

Ovakav pristup stavlja težište lingvističkog istraživanja na leksikon, naglašava leksičko značenje koje je „generator“ sintaksičke strukture, te

značaj vezivnih pravila pomoću kojih se struktura vezuje za značenje. Sama struktura nije, prema tome, jedinica jezika koja se pamti, niti je na bilo koji način nezavisna – ona je odraz leksičkog značenja. Suprotno projekcionističkom pristupu, gramatika konstrukcija kreće od direktno suprotne teorijske postavke, o čemu ćemo nešto više reći u delu teksta koji sledi.

4.2.2. Konstrukcionistički pristup

Jedna od najvažnijih prednosti konstrukcionističkog pristupa u odnosu na projekcionistički je manji broj početnih leksičkih značenja individualne lekseme u leksikonu. Neka manje frekventna, atipična značenja, te značenja koja se manifestuju samo pod definisanim strukturnim uslovima nisu deo leksikona, niti pripadaju primarnoj leksičkoj specifikaciji leksičke jedinice. Na primer:

52.

- a. He sneezed the napkin off the table.
- b. She baked him a cake.
- c. I saw her into the room.
- d. I started out of the room. (Goldberg i Jackendoff 2004: 533)

U primeru 52a, glagol stvaranja zvuka pojavljuje se u konstrukciji sa objektom, premda je reč o neprelaznom glagolu. Gramatika konstrukcija sagledava ovakve i slične pojave kao posledicu interakcije konstrukcije sa svakim pojedinačnim leksičkim značenjem. Konstrukcija kao morfosintaksička struktura odgovorna je za to što se javljaju ovakva, neuobičajena značenja (u ovom slučaju glagola). Prema tome, suprotno postavkama leksikalističke teorije, konstrukcionisti tvrde da nema potrebe da u leksikonu postoje dva glagola sa dve različite leksičke specifikacije, kako bismo time objasnili njihovu dvoznačnost, te sintaksičku nedoslednost na strukturnom planu.

Povrh toga, ovakav pristup zalaže se za kompozitivnost strukture – idiosinkretički elementi značenja predstavljaju doprinos ukupne konstrukcije. Jedno relevantno konstrukcionističko viđenje predstavljaju autori Adel Goldberg i Rej Džekendof u svom članku *The English Resultative as a Family of Constructions* (Jackendoff i Goldberg 2004: 532–568). Neki od primera konstrukcija sa neuobičajenom sintaksom koje oni navode uključuju i ditranzitivne i rezultativne konstrukcije poput primera 53a-b:

53.

- a) I'll fix you a drink
- b) Peter belched his way out of the restaurant. (Goldberg i Jackendoff: 535)

Kako autori navode, ovo su primeri jezičkih situacija gde struktura argumenata ne zavisi isključivo od glagola, što autori ističu kao inovativnost u teorijskoj lingvistici i kao tačku razilaženja sa tradicionalnim generativističkim pristupom (uz navođenje da ima autora i u generativističkoj literaturi koji dele ovakvo stanovište, ali uz značajno restriktivniji odnos prema semantici individualnih glagola i uz naglašavanje univerzalističke, međujezičke perspektive), već da ona zavisi od kompozitivnog efekta kombinacije glagola sa konstrukcijom; drugim rečima, glagol ne menja značenje da bi *licencirao* (*license*), odnosno projektovao dodatni argument, pa prema tome glagol *belch* ne menja svoje značenje i ne pretvara se u, kako tvrde projekcionista, glagol kretanja ni u leksikonu niti na nekom drugom nivou modelovanja, već zadržava svoju primarnu denotaciju telesne funkcije uz emisiju zvuka; u okvirima ovakvog pristupa značenje kretanja (i ponavljanja emisije zvuka) nastaje u interakciji glagola i konstrukcije. To je rezultat načina na koji se konstrukcija kompozitivno uklapa sa glagolom u cilju izražavanja *kompleksnog događaja* (*complex event*). Doprinos ovakvog pristupa je značajno smanjenje „prividne glagolske polisemije na nivou leksikona“ (Goldberg i Jackendoff 2004).

Dalje, tu je razdvajanje semantike pojedinačnog glagola od ukupnog značenja specifične konstrukcije u kojoj se taj glagol javlja sa nešto izmenjenim značenjem što pomaže razumevanju činjenice da različiti jezici mogu realizovati različita značenja glagola u raznorodnm „konstrukcionim kontekstima“; konstrukcije su dakle *jezički-specifične* (*language specific*⁵⁰), i često ne podležu međujezičkim generalizacijama.

Konstrukcionista analiza ističe da je potrebno „verifikovati“ status pojedinačnih konstrukcija unutar leksikona određenog jezika, te napustiti „rigidni generativistički stav“ da glagol samostalno projektuje i određuje strukturu argumenata, tj. strukturu komplemenata glagolske fraze (up.

⁵⁰ Ovo je značajno stanovište u okviru konstrukcionista analize prema analizi ova dva autora, no ono je neodrživo o čemu svedoči ovde prikazano istraživanje i korpus na kom se ono zasniva. Kada bi ovakva konstrukcionista tvrdnja bila istinita, u srpskom jeziku ne bi bilo moguće iskazati kretanje zvukom, odnosno ne bi postojali strukturni obrasci sa takvom semantičkom interpretacijom.

Goldberg i Jackendoff 2004: 534). Važan u teorijskom smislu inovativni pristup ovom problemu jeste predlog da se u leksikonu sem individualnih leksičkih jedinica „prepoznaju“ i *produktivni* (engleski termin: *productive*) i *polu-produktivni* (engleski termin: *semi-productive*) *frazni obrasci* (*phrasal patterns*) za koje se u tradicionalnom generativnom pristupu smatra da spadaju u domen sintakse.⁵¹

Goldberg i Džekendof smatraju da nije dovoljno posmatrati fenomen *konstrukcije rezultata* (*resultative constructions*) u koju spadaju i konstrukcije usmerenog kretanja (samim tim i konstrukcioni idiomi sa glagolom stvaranja zvuka), kao jedinstveni fenomen, nego treba posmatrati čitav niz *potkonstrukcija* (*subconstructions*) koje spadaju u „porodicu konstrukcija rezultata“, te identifikovati sličnosti koje one ispoljavaju kao članovi te zajedničke grupe, a potom ih klasifikovati prema specifičnim osobenostima i razlikama. Postoje dva osnovna tipa rezultativnih konstrukcija ili rezultativa (skraćeno *R*) u engleskom jeziku:

54.

a) Herman hammered the metal flat. [R = AP]

b) The critics laughed the play of the stage. [R = PP]

(Goldberg i Jackendoff 2004: 539)

Strukturna karakteristika konstrukcije rezultata je postojanje fraze tipa AP ili PP (pridevske ili predložke fraze) na poziciji argumenta glagola. *Rezultative* (*resultatives*) je takođe potrebno razlikovati, te suštinski odvojiti od *depiktiva* (*depictive*) ili skraćeno *D*

55. She handed him the towel wet. [D]

koji su i sintaksički i semantički različit od rezultativa. Sintaksička različitost je to što AP ili PP nije argument već adjunkt glagola, a semantička to što ovakve fraze ne označavaju rezultat, i ne odnose se na „rezultujuća“ svojstva glagolskog događaja.

Autori Goldberg i Džekendof (Goldberg i Jackendoff 2004) su ponudili sledeću podelu porodice konstrukcija rezultata na *potkonstrukcije* (*subconstructions*):

⁵¹ Ovakav pristup podržan je i nešto kasnije u okviru teorije *paralelnih arhitektura* (*Parallel Architectures Theory*) autora Pitera Kulikavera i Reja Džekendofa (Culicover and Jackendoff 2005), o kom ćemo takođe nešto reći u nastavku ovog poglavlja.

56.

a. *Kauzativni rezultativ (causative property resultative)*

Peter hammered the metal flat.

Sintaksa: NP₁ V NP₂ AP₃

Semantika: X₁ CAUSE [Y₂ BECOME Z₃]

MEANS: [VERBAL SUBEVENT]

b. *Neakuzativni rezultativ (noncausative property resultative)*

The pond froze solid.

Sintaksa: NP₁ V AP/PP₂

Semantika: X₁ BECOME Y₂

MEANS: [VERBAL SUBEVENT]

c. *Neakuzativni rezultativ sa putanjom (noncausative path resultative ("intransitive motion construction"))*

The ball rolled down the hill; the truck rumbled into the station

Sintaksa: NP₁ V PP₂

Semantika: X₁ GO Path₂

i. MEANS: [VERBAL SUBEVENT]

ii. RESULT: [VERBAL SUBEVENT: X₁ EMIT SOUND]

iii. RESULT: [VERBAL SUBEVENT: X₁ DISAPPEAR]

d. *Kauzativni rezultativ sa putanjom ("caused motion construction", e.g. Bill rolled the ball down the hill)*

Sintaksa: NP₁ V NP₂ PP₃

Semantika: X₁ CAUSE [Y₂ GO Path₃]

MEANS: [VERBAL SUBEVENT]

Ono po čemu se uzročne ili kauzativne konstrukcije koje sadrže putanju razlikuju od kauzativa navedenih u definicijama 56a i 56b jeste to što se u kauzativima bez putanje u okviru konstrukcionalnog poddogađaja svojstvo određenog učesnika događaja ili *participanta (event participant)* konstrukcije pod definisanim uslovima menja. Sa druge strane, u kauzativima sa putanjom, konstrukcionalni poddogađaj obuhvata učesnika (*participant*) koji se kreće po putanji. U tom slučaju, fokus kretanja je sam podogađaj, a ne neminovno promena nekog svojstva.

Samo značenje konstrukcionog idioma je, kao što je i prethodno naglašeno, prema ovakvom modelu proizvod interakcije konstrukcije (memo-

risanog sintaksičkog obrasca) sa glagolom, ili tačnije sa leksičkim značenjem glagola. U tom smislu, konstrukcija podrazumeva glagolski i konstrukcionalni poddogađaj, i ta dva elementa događaja stoje u definisanoj relaciji. Goldberg i Džekendof posebnu pažnju poklanjaju konstrukcijama sa glagolima stvaranja zvuka. Na primer:

57.

- a. The trolley rumbled through the tunnel.
- b. The wagon creaked down the road.
- c. The bullets whistled past the house.
- d. The knee replacement candidate groaned up the stairs.

(Goldberg i Jackendoff 2004: 545)

Primeri 57a-d su rezultativi sa putanjom kretanja, gde glagol leksikalizuje emisiju zvuka (up. Levin i Hovav 1990). U okviru ovakvog događaja, *glagolski poddogađaj* (*verbal subevent*) obuhvata subjekat koji inicira i/ili izvodi radnju izraženu glagolom, na primer *the trolley is rumbling*, dok je *konstrukcionalni poddogađaj* (*engleski termin: constructional subevent*) onaj događaj koji uključuje subjekat i njegovo kretanje po putanji koja je izražena predložkom frazom, na primer *the trolley moves through the tunnel*. No značenje rečenice nije da je glagolski poddogađaj *sredstvo* (*means*) putem kog se realizuje konstrukcionalni poddogađaj, na primer *rumbling is the means of moving through the tunnel* – radije, intepretacija podrazumeva da kretanje direktno uzrokuje zvuk, čime zvuk postaje *rezultat kretanja*, na osnovu čega se onda konstrukcija svrstava u porodicu rezultativa. Goldberg i Džekendof (Goldbetg i Jackendoff 2004) naglašavaju kontrast između primera 57a-d i primera 58a-c:

58.

- a. *The car honked down the road.
- b. *The dog barked out of the room.
- c. *Bill whistled past the house.

Kako autori navode, ovi primeri su negramatični jer zvuk nije posledica kretanja entiteta po putanji. Zvuk koji nastaje u primerima 58a i 58b, *the car's honking* ili *the dog's barking* jeste radnja koja se dešava nezavisno od događaja kretanja. U primerima

59.

a. The bullet whistled into the room.

b. *Bill whistled down the street⁵². (Goldberg i Jackendoff 2004: 556)

postoje dva različita događaja leksikalizovana glagolom *whistle*: 59a podrazumeva zvuk kao posledicu kretanja, dok 59b leksikalizuje nezavisnu radnju stvaranja zvuka, odnosno voljno emitovanje zvuka iz vokalnog trakta. Autori takođe naglašavaju da animatnost agensa nije presudna za gramatičnost konstrukcije (nasuprot tvrdnji projekcionalista), već da je za pravilnu realizaciju konstrukcije od presudnog značaja to da između zvuka i kretanja postoji kauzalna veza. Prihvatljivost i gramatičnost primera 57d, tvrde Goldberg i Džekendof, pokazuje da je ovakvo značenje moguće i sa animatnim subjektom: ovde konstrukcionalni podogađaj nastaje jer kretanje uzrokuje *painful groaning* koje se manifestuje kao kauzalno izazvana emisija zvuka. Ovaj primer ima različitu strukturu događaja od primera 57a-c, jer se u primeru 57d, premda zvuk dolazi iz vokalnog trakta, njegovo emitovanje dovodi u uzročno-posledičnu vezu sa kretanjem⁵³. Formalno, ovakvi kauzativi, prema analizi koju predlažu Goldberg i Džekendof imaju sledeću reprezentaciju:

60.

Syntax: NP₁ V PP₂

Semantics: X₁ GO Path₂

RESULT: [VERBAL SUBEVENT: X₁ EMIT SOUND]

Povrh toga, autori tvrde da ovakva konstrukcija podrazumeva i određena *selektivna ograničenja* (*selectional restrictions*) koja se tiču klase glagola koja se može javiti u ovakvom kontekstu, konkretno ilustrujući takvu *tvrdnju ponašanjem glagola stvaranja svetlosti* (*light emission verbs*), koja predstavlja klasu glagola semantički izuzetno blisku glagolima stvaranja zvuka:

⁵² Culicover and Jackendoff 2005 takođe naglašavaju negramatičnost primera 59b, i drugih sličnih primera, kada je reč o interpretaciji kretanja koje se „menja“ zvukom.

⁵³ Stav autorke ovog istraživanja je da ovakva konstrukcija formalno-lingvistički nije kauzativ, već da je emisija zvuka događaj koji ne zavisi od kretanja. Eventualna kauzalna povezanost moguća je samo u domenu pragmatičke inferencije, odnosno ona je potencijalno kontekstualno izvodljiva, ali ne utiče na formalnu lingvističku strukturu događaja. O tome će biti više reči u koji slede poglavljljima teksta.

61. *The trolley sparked through the tunnel.⁵⁴

Goldberg i Džekendof (Goldberg i Jackendoff 2004) zaključuju da je porodica rezultativa koju oni opisuju veoma retka u međujezičkoj perspektivi, i da se u onim jezicima gde se ona javlja takav niz konstrukcija realizuje različitim morfosintaksičkim sredstvima, što je, prema njima osnov za postavljanje posebnog *parametra* za engleski jezik, prema teoriji principa i parametara, zbog čega su ove konstrukcije *jezički specifične*.⁵⁵ Napomenućemo i to da ovakva analiza odstupa od dominantno generativističke ideje projektovanja argumenata i pravila povezivanja sa jedne, odnosno leksičke inkorporacije sa druge strane. Autori formulišu dva nova principa koji su odgovorni za gramatičnu realizaciju konstrukcionog idioma, i to su *uslov potpune realizacije argumenata* (*the conditions of Full Argument Realization*) i *uslov semantičke koherentnosti* (*Semantic Coherence*), što su dva principa zaslužna za direktno povezivanje forme i značenja u ovakvim konstrukcijama.⁵⁶

Na sličan način, u *okviru modela paralelnih arhitektura* (engleski: *Parallel Architectures Theory*)⁵⁷, autori Piter Kulikaver i Rej Džekendof promovišu teorijski model prema kom glagol pod određenim okolnostima kakve su one kontekstualno definisane za idiomatske strukture ne licencira vlastito značenje, već samo pripadajuća sintaksička i fonološka svojstva. Time, na semantičkom planu, glagol obezbeđuje *okvir* (*frame*) koji se usklađuje sa značenjem imeničke fraze, tako da sintaksička struktura argumenata konstrukcije koja sadrži na primer imenicu i *laki glagol* (*light verb*) postaje jedinstvena, zajednička struktura. No semantika, ili pripadajuća semantička

⁵⁴ Naše istraživanje međutim opovrgava ovu tvrdnju: ne samo što se glagoli stvaranja svetlosti mogu pojaviti unutar konstrukcionih idioma sa putanjom, nego je takvo njihovo ponašanje prisutno u transjezičkoj perspektivi, podjednako za obe klase glagola (i u engleskom i u srpskom jeziku), što je takođe suprotno od onoga što tvrde Goldberg i Džekendof. Više o osnovama za opovrgavanje konstrukcionalističkog modela u ovim aspektima biće u poglavlju koje se bavi analizom korpusa ovog rada.

⁵⁵ Ovo bi podrazumevalo, na primer, da se u srpskom kauzativ sa putanjom sa glagolom zvuka ne realizuje na isti način kao u engleskom, što međutim nije slučaj.

⁵⁶ Za detalje videti Goldberg and Jackendoff (2004)

⁵⁷ Za detalje analize videti Kulikaver i Džekendof (Culicover and Jackendoff 2005); za neke implikacije koje uloga leksikona ima u ovakvom teorijskom modelu u transjezičkoj perspektivi, te za konkretniji pogled na neke srodne konstrukcije u srpskom jeziku videti Milivojević (2007, 2008).

intrepretacija zavisi od samo jednog elementa konstrukcije, a taj element ne mora biti glagol – to može biti i imenica, ili čak definisana *relacija (relation)* između predikata i njegovog argumenta.

Kulikaver i Džekendof takođe smatraju da „leksikon nije nastanjen samo rečima“ (Culicover i Jackendoff 2005: 276). U leksikonu se nalaze i idiomi, poput idioma *kick the bucket* ili *take NP for granted* – to su leksički elementi leksikona, ili *leksičke glagolske fraze (engleski termin: lexical VPs)*⁵⁸. Takođe, određeni sistemski frekventni afiksi takođe su deo leksikona, na primer sufixi poput engleskog nastavka za prošlo vreme (*ed suffix*) takođe se mogu smatrati samostalnim semantičkim jedinicama. Na primer, pravilni glagolski oblik prošlog vremena je sistemski ustaljena kombinacija fonološke, sintaksičke i semantičke strukture koja se može slobodno kombinovati sa drugim delovima jezičke strukture koji zadovoljavaju njene kontekstualne varijable. Takođe, takva „slobodna kombinacija“ je deo *dugoročne memorije (long term memory)* govornika. Nasuprot tome, nepravilni glagoli kakvi su *sank* ili *thought* nalaze se u leksikonu kao cele lekseme, ili leksičke jedinice koje su paralelne po statusu sa idiomima. Prema tome, određena *konceptualna struktura (conceptual structure ili CS)* mora biti izražena samo jednim leksičkim segmentom.⁵⁹ Ono po čemu su idiomi specifični jeste to što značenje celine ne može da se dekomponuje na atomističke segmente, niti na pojedinačna značenja reči: samo cela glagolska fraza može biti nosilac značenja, a ne njeni pojedinačni segmenti. U idiomu *kick the bucket*, na primer, imenička fraza *the bucket* ne nosi nikakvu semantičku referenciju, tačnije nema *koindeksacije (coindexing)* između fraze NP i konceptualne strukture.

Za naše istraživanje zanimljiviji su oni slučajevi strukture u kojima se standardna frazna konstrukcija može parafrazirati konstrukcionim idiomom, poput konstrukcije ZVUK+KRETANJE (Culicover i Jackendoff 2005: 226):

62.

- a. The trolley went around the corner, squealing.
- b. The trolley squealed around the corner.

⁵⁸ Termin je blizak odrednici *frazna leksema* prema Prčiću (Prčić 1997).

⁵⁹ Konceptualna struktura = značenje.

Konstrukcija koja se javlja u primerima 62a-b, smatraju Kulikaver i Džekendof (Culicover i Jackendoff 2005) (up. takođe Goldberg 1995, Jackendoff 1990, 2002) u stvari je idiomatična leksička glagolska fraza koja sadrži otvorenu poziciju glagola.⁶⁰ Poput ostalih idioma, i ovakav konstrukcioni idiom je deo interfejsne strukture sa definisanom sintaksom. No ono što ovu konstrukciju čini posebno zanimljivom je to što ona narušava pravilo upravnog elementa – glagol *squeal* u primeru 62b nije upravni element fraze. Sam glagol *squeal* ovde je samo načinski modifikator fraze. Upravni element Kulikaver i Džekendof definišu na semantičkom a ne na sintaksičkom planu: u ovoj konstrukciji upravni element je *predikacija kretanja* (*predication of motion*) koja nije izražena na strukturnom planu, niti na nivou sintakse, i upravo je ova predikacija odgovorna za licenciranje predloškog argumenta *around the corner* koji opisuje putanju kretanja entiteta *the trolley*. Formalno, u okviru ovakve analize, struktura konstrukcionog idioma sa glagolom stvaranja zvuka izgleda ovako (Culicover i Jackendoff 2005: 226):

63.

Konceptualna struktura

Sintaksa Fonologija

CS: [GO ([TROLLEY]_α, [AROUND([CORNER]])]; [SQUEAL(α)]

a.	i.	[GO (<i>Object</i> ,	<i>Path</i>	)	] ₁	V ₁	go ₁
	ii.					[SQUEAL(Z)] ₂	V ₂ squeal ₂
b.	i.	[GO(<i>Object</i> _α ,	<i>Path</i>	);[EMIT-SOUND(α)] _i]	] ₃	[_{VP} VP _i PP] ₃	
	ii.					[SQUEAL(Z)] ₂	V ₂ squeal ₂

Formalna realizacija 62a opisuje funkciju GO kao glavni glagol *go*; argumenti tog glagola su objekat koji se kreće *the trolley* i putanja, koja je izražena argumentom *around the corner*. Glagol *squeal* izražen je kao deo adjunkta. Da bi konceptualna struktura bila pravilno izražena, argument [TROLLEY] ima indeks α, što znači da taj argument semantički vezuje argument glagola SQUEAL. Rezultat ovakvog semantičkog povezivanja je da *trolley* kontroliše adjunkt *squealing*. Konačno, po pitanju fonologije,

⁶⁰ Ideja da idiomi sadrže *lake* (*light*) ili *otvorene* (*open*) elemente relativno se često sreće u studijama o idiomima novijeg datuma, na primer (pored Kulikavera i Džekendofa, videti Svenonijusov ogleđ o idiomima (Svenonius 2005a, 2005b)).

konstrukcija sama po sebi ne vezuje nikakvu fonološku strukturu, već sva fonološka obeležja dolaze od argumenata.

Postoje i drugi, slični konstruktivni idiomi o kojima se dosta govorilo u anglističkoj literaturi (Goldberg i Jackendoff 2004, Cappelle 2004, Matau 2005, Culicover i Jackendoff 2005 i drugi):

64.

- a. We fished the day away.
- b. I laughed my socks off.
- c. They cooked up a storm.

Još jedna od važnih karakteristika ovakvih i sličnih konstrukcija⁶¹ jeste da se partikula kombinuje sa imenicom koja je u velikoj meri pred-specifikovana kontekstom. Prema Kalikoveru i Džekendofu (Culicover i Jackendoff 2005), ovakvi i slični konstruktivni idiomi, uključujući i konstrukciju usmerenog kretanja sa glagolom zvuka, imaju fiksirani sintaksički obrazac koji sadrži *upražnjenu poziciju glagola*. Drugim rečima, izbor glagola unutar konstrukcionog idioma je slobodan, ali je npr. imenski element konstrukcije fiksiran. No postoje dokazi da čak ni imenski element nije u potpunosti fiksiran, te da treba ozbiljno uzeti u obzir mehanizme analogije i *kreativnog proširivanja (coinage)* kada se razmatraju idiomatski kontinuumi ovog tipa. U primeru 64a, semantički obrazac je *sekundarno aspektualni (lightly aspectual)*, budući da se radi o naglašavanju trajanja radnje. U druga dva primera manje je prisutna takva aspektualnost, jer nije primarno reč ni o trajanju radnje, ni o njenoj strukturi (npr. u smislu prisustva ili odsustva segmenata radnje), već o teličnosti, bilo da se ona posmatra kao *završna teličnost (engleski termin: endpoint telicity)*, bilo kao *dovoljna teličnost (threshold telicity)*. U primerima 65a-c umesto svega prethodno navedenog, naglašen je *intenzitet (intensity)* radnje.⁶²

65.

- a) We fished the day away in a second/ ??all day long.⁶³

⁶¹ Kulikaver i Džekendof (Culicover and Jackendoff 2005) koriste termin *konstruktivni idiom (constructional idiom)*.

⁶² Termin koji se koristi u literaturi (npr. Folli and Harley 2005, 2006) je inkorporacija *načina vršenja radnje (manner incorporation)*. Tačnije, to je *intenzitet (intensity)* ili kako, na koji način se razvija radnja leksikalizovana glagolom.

⁶³ Ova rečenica je dvoznačna: prihvatljiva je i ukoliko se vremenska modifikacija odnosi samo na završni segment događaja.

- b) I laughed my socks off in a second/??all day long.
- c) They cooked up a storm in a second/??all day long.

Buduću da se radi o naglašavanju intenziteta radnje, a ne o aspektualnim svojstvima radnje, može se reći da je o značenju ovakvih strukturnih šema uputnije razgovarati u okviru *strukture događaja (event structure)*. Kada je reč o konstrukcionim idiomima sa partikulom *away*, primer 66

66. We chatted away. (Culicover i Jackendoff 2005: 340)

izražava ateličnu radnju, dok je primer 67

67. We chatted two hours away.

telična radnja, jer sadrži kvantifikovanu mernu frazu *two hours*. Takođe, Džekendof (Jackendoff 1997b: 140) navodi da zato što konstrukcija već obuhvata specifikovani vremenski period trajanja radnje, ovde nije moguće primeniti klasične aspektualne sintaksičke tekstove npr. *in/for two hours*, zbog čega je primer 68 negramatičan:

68. We chatted two hours away*({for / in} two hours).

Ipak, sledeći primer je gramatičan i pragmatički prihvatljiv:

69. We chatted two hours away in a moment/single moment/second/split second/blink of an eye, etc. (Jackendoff 1997b: 140)

Moguće je, naime, testirati teličnost konstrukcije, i čak i eksplicitno izraziti vremensku mernu frazu u kombinaciji sa konstrukcijom tipa *time away* samo ukoliko sama fraza specifikuje *minimalno vremensko trajanje radnje*.⁶⁴ Naime, ovako izražena vremenska modifikacija nema funkciju da primarno naglasi trajanje radnje (a još manje njenu kratkotrajnost!), već je reč o isticanju unutrašnjeg doživljaja vremena govornika, tj. osećaja da se radnja odigrala veoma brzo, iako je trajala duže (u datom primeru dva sata). Čini se da je ponovo reč o intenzitetu, baš kao i kod *He laughed his socks off*.

⁶⁴ Up. ??We chatted two hours away in a lifetime. (Culicover and Jackendoff 2005: 345).

Tačnije, nasuprot prethodnoj analizi, ni konstrukcija tipa *time away* nema primarno aspektualno značenje, tj. nije reč o trajanju radnje, već ponovo o naglašavanju načina i intenziteta radnje, baš kao i u primerima 65. Partikula *away* kao i u ostalim primerima, naglašava intenzitet radnje, a ne vremensko trajanje, iako je tačno da je vremenski period obuhvaćen konstrukcijom prisutan, u smislu da, na primer *Peter danced two hours away* podrazumeva da je radnja trajala dva sata, posle čega se može nastaviti. Tema glagolskog događaja, imenica *the afternoon* sa druge strane, predstavlja mernu frazu događaja, ograničava ga vremenski, čime se postiže semantičko prisustvo trajanja radnje (a ne partikula *away*), što se vidi iz neprihvatljivosti sledećih primera:

70.

- a) *We chatted two hours away in an hour.
- b) *We chatted two hours away in a day.
- c) ??We chatted two hours away in two hours.

71.

- a) We chatted two hours away in a split second.
- b) He scattered his life away in five minutes.
- c) We shattered a lifetime away in five minutes. (moguće je značenje gde se *lifetime* posmatra kao objekat/tema a ne kao vremenski period, a gde se opet frazom *in five minutes* intenzivira sama radnja, tj. naglašava se brzina vršenja radnje).

Obrazac *time away* u engleskom jeziku često specifikuje da je dati vremenski period proveden na bezbrižan, veseo način. U rečenici 72,

72. Pam fished the afternoon away. (Jackendoff 1997: 538)

kako navodi Džekendof, postoji insinuacija da je radnja vršena na način koji uključuje „bahato zadovoljstvo“ i da je subjekat (*Pam*) zapravo trebalo da u vreme vršenja radnje bude drugde radeći nešto drugo, gde je čak i ovakva interperatacija konstrukcije vezana za način odvijanja ili vršenja radnje.

Za Džekendofa je postojanje ovakvih gramatičkih obrazaca ili konstrukcija važan faktor organizacije jezičkog znanja u ljudskom umu. Porodica srodnih konstrukcionih idioma uključuje konstrukciju *time away*,

konstrukciju usmerenog kretanja, pseudo-rezultativnu konstrukciju *laugh one's X off* itd.

Pomenuti konstrukcioni idiomi su deo takozvanog idiomatskog kontinuumu: kombinacije glagola i partikule javljaju se duž značenjskog spektra glagola i partikula, od doslovnih i potpuno transparentnih ka prenesenim ili metaforičnim značenjima. Ono što je zajedničko svim tranzitivnim realizacijama konstrukcije, sem činjenice da sve nose informaciju o „snazi“ ili intenzitetu glagolskog događaja, jeste da glagol ne licencira objekat NP, već da NP zajedno sa partikulom formira integralni deo čitavog konstrukcionog idioma. Sam glagol popunjava upražnjenu poziciju glagolskog predikata unutar konstrukcije, i premda je izbor glagola u velikoj meri slobodan, on ipak nije u potpunosti slobodan, tj. postoje konstrukcije u okviru kojih je izbor glagola restriktivniji u odnosu na neke druge. Pa tako *one's eyes out* može da se kombinuje sa glagolom *cry*, što je glagol koji imenuje radnju proliivanja suza i kao takav nosi direktnu referenciju ka imenici *eyes*. Takođe se javlja konstrukcija *laugh one's eyes out*, možda opet zbog implikacije proliivanja suza, dok su konstrukcije poput *sing one's eyes out* ili *work one's eyes out* neprihvatljive. U svakom od navedenih primera kombinacija NP+partikula nosi određeni adverbijalni intenzitet, te označava intenzivnu (moguće „strastvenu“ radnju prema Jackendoff 1997b: 551). Dalje, ovakve konstrukcije su suštinski atelične, što je dodatni argument za njihov formalni tretman suštinski odvojeno od „pravih“ rezultativa, što opet potvrđuje njihov prenesni semantički sadržaj. Na primer:

73. She exercised her butt off in less than ten days. (Jackendoff 1997b: 551)

Prema doslovnom, rezultativnom čitanju, fraza *her butt off* doslovno bi značila da je pomenuti deo tela ne značajno smanjen ili oblikovan, već potpuno nestao. Prema Džekendofu, semantika je ovde suštinski važnija od sintakse jer se izbor glagola rukovodi principima koji ne zavise direktno i isključivo od sintaksičke strukture, što autor potkrepljuje primerima poput rečenice 74:

74.

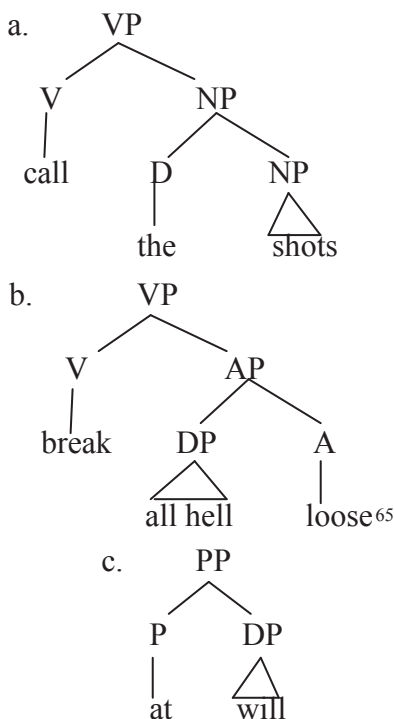
- a) *Bill blushed his way out of the room.
- b) *Bill had to crouch his way through the low opening. (Jackendoff 1992: 171)

Džekendof (Jackendoff 1990, Culicover i Jackendoff 2005) posmatra opisane sintaksičke strukture kao *vanleksički fenomen* (*engleski termin: extralexical*), tačnije, to su *konstrukcioni idiomi*. Najznačajnija karakteristika konstrukcionih idioma je to što je njihova sintaksička struktura nepodudarna sa njihovom konceptualnom strukturom. Tačnije, glagol ne projektuje argumente, niti ih *licencira* u okviru strukture argumenata, već to čini ukupna *konstrukcija* u koju je taj glagol inkorporiran.

4.2.3. Generativistički pristup

U sintaksičkoj i minimalističkoj literaturi, najrasprostranjeniji stav o idiomima je da su to leksički konstituenti koji su izlistani u leksikonu. Standardne reprezentacije date su u dijagramima 75a-c (prema Svenonius 2005b):

75.

⁶⁵ Idiomatski leksički konstituenti ne uključuju vreme (tense) (za detalje diskusije videti Svenonius 2005a, 2005b).

Prema Marancu (Marantz 1984: 56), idiomi mogu sadržati unutrašnje elemente fraze tipa *vP*:

76.

- a. kick the bucket ‘die’
- b. pass muster ‘meet with approval’
- c. pass the buck ‘shirk responsibility’
- d. pass the hat ‘request donations’
- e. bring down the house ‘stimulate an audience to an enthusiastic response’
- f. call off the dogs ‘stop threatening’
- g. call the shots ‘be in charge’
- h. climb the walls ‘become agitated with boredom’
- i. lay an egg ‘put on a lackluster performance’
- j. gum up the works ‘slow down or complicate operations’
- k. miss the boat ‘be too late’
- l. fly the coop ‘escape’

Pored toga, idiomi mogu uključivati i subjekte, ukoliko se oni generišu unutar fraze *vP* (primeri prema Svenonius 2005b):

77.

- a. Heads will roll ‘people are going to be punished’
- b. The shit hit the fan ‘a seriously bad thing happened’
- c. All hell broke loose ‘the situation became chaotic’
- d. The cat is out of the bag ‘the secret has become known’
- e. The jig is up ‘the deception has come to an end’

Delovi idioma mogu biti otvoreni konstituenti, naročito ako je reč o zamenicama:

78.

- a. keep tabs on DP ‘keep apprised of DP’s actions’
- b. part company with DP ‘leave DP’
- c. close ranks behind DP ‘collectively support DP’
- d. close the door on DP ‘rule out DP’
- e. fall in love with DP ‘develop intense emotional obsession with DP’
- f. fly in the face of DP ‘run counter to DP’
- g. hold a candle to DP ‘compare favorably to DP’ (NPI)
- h. bend DP’s ear ‘talk a lot to DP’

- i. breathe down DP's neck 'put pressure on DP'
- j. clip DP's wings 'restrict DP's freedom'
- k. cramp DP's style 'interfere with DP'
- l. get under DP's skin 'irritate DP'
- m. bet DP(self)'s bottom dollar 'be certain'
- n. drown DP(self)'s sorrows 'drink to relieve depression'

Idiomi mogu biti diskontinuirane strukture:

79.

- a. know DP from Adam 'have any familiarity with DP' (NPI)
- b. drop DP a line 'contact DP'
- c. give DP the time of day 'show respect for DP' (NPI)
- d. haul DP over the coals 'reprimand DP'
- e. get DP across 'communicate DP'

Neki delovi pojedinih idioma mogu se modifikovati:

80.

- a. The DHS kept close tabs on us
- b. We laid an occasional egg
- c. Things will settle down as soon as a few heads have rolled.

Svenonijus (Svenonius 2005b: 14) takođe analizira mesto partikule i predloga u sintaksičkoj strukturi idioma, i izvodi zaključak da, u slučajevima kada se glagolska fraza kombinuje sa predlogom, ukoliko se predlog može predvideti na osnovu konstrukcije, nije reč o okoštaloj strukturi, odnosno predlog nije „okamenjeni“ deo idioma:

81.

- a. toy with DP
- b. depend on DP
- c. play with DP
- d. rely on DP
- e. mess with DP
- f. count on DP
- g. screw with DP
- h. bank on DP
- i. lean on DP
- j. fool with DP

- k. call on DP
- l. fight with DP
- m. hinge on DP
- n. lock horns with DP

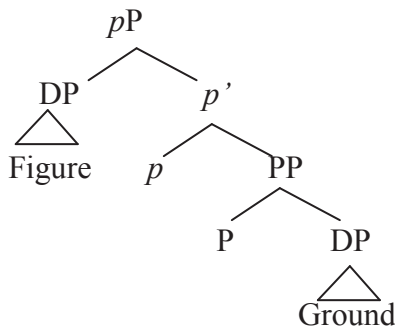
Takođe, idiomi odslikavaju odnos između *objekta lokalizacije* i *lokalizatora* (*engleski termin: figure vs. ground* prema Talmy 1978, Talmy 2000, Svenonius 1994, Svenonius 2004a, 2005b) (primeri 82a-f preuzeti su iz Svenonius 2005b: 9):

82.

- a. fly the firefighters up (the firefighters = objekat lokalizacije)
- b. fly up the mountain (the mountain = lokalizator)
- c. roll the car down the slope
- d. stick the knife in the butter
- e. slide the envelope under the door
- f. dribble honey all over the manuscript

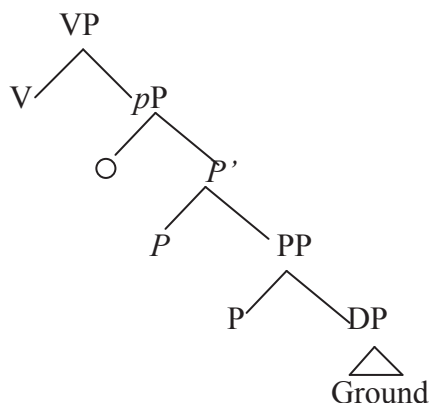
Odnos između lokalizatora i objekta lokalizacije Svenonijus (Svenonius 2005: 21) predstavlja se kao u primeru 83:

83.

Jedan prikaz idioma sa otvorenim elementom i predložkom frazom koja izražava odnos lokalizator-objekat lokalizacije dat je u dijagramu 84, gde je DP *otvoreni element* idioma:

84.

Ukupni zaključak koji iznosi Svenonijus (Svenonius 2005b) jeste da je kod idioma *idiomatska klauza* (*idiomatic clause*) organizovana po principu striktno hijerarhije. Struktura argumenata izražava se pomoću funkcionalnih struktura u okviru fraze vP, dok se idiomatizovana značenja nalaze isključivo unutar fraze vP. Glagolsko vreme, aspekt i modalnost uvek se generišu izvan fraze vP (a unutar funkcionalne projekcije T koja je izvan domena vP). Samim tim, aspektualni i kvantifikativni prefiksi takođe se nalaze izvan projekcije vP.⁶⁶

Pošto smo sažeto prikazali jedno savremeno sintaksičko viđenje idiomatske strukture u domenu interakcije leksikona i sintaksičke kompjutacije⁶⁷, okrenućemo se sada nešto kompleksnijoj analizi konstrukcionih idioma koji su predmet interesovanja naše analize. Osnovna pretpostavka na osnovu koje se izvodi sintaksička analiza konstrukcionih idioma jeste da se predložki argument u sintaksičku strukturu uvodi kao sekundarna predikacija koja ima strukturu *male klauze* (*engleski termin: small clause*). Pojam male klauze nije nov pojam u generativističko-sintaksičkoj literaturi (vidi Chomsky 1981, Stowel 1981, Kayne 1984, Hoekstra 1988, 1992). Sam pojam u sintaksičku teoriju po prvi put zapravo uvodi Stael (Stowel 1981), tako što postavlja sintaksički ekvivalent semantičkoj subjekatsko-predikat-

⁶⁶ Ovo je posebno značajno za jezike u kojima se aspektualna kvantifikacija postiže morfološkim sredstvima, kao što je ruski ili srpski (Svenonius 2005 detaljno analizira ruske prefikse).

⁶⁷ Ovde citirana analiza oslobođena je suvišnih tehničkih detalja; za detaljnu analizu i brojne primere videti Svenonijus (Svenonius 2005a, 2005b).

skoj relaciji. Prema analizi koju definiše Hukstra (Hoekstra 1988), mala klauza je sintaksički komplement koji se ne javlja kao proizvod leksičke selekcije; to je komplement (ili argument) glagola koji nije leksički određen. Hukstra navodi sledeći kontrast rečenica:

85.

a. He washed the soap out of his eyes.

b. John washed his car.

(Hoekstra 1988: 5)

U rečenici 85b, glagol *wash* leksički selektuje unutrašnji argument (objekat ili *temu*), što znači da je određeno leksičko svojstvo glagola odgovorno za *licenciranje* fraze *his car*. Nasuprot tome, komplement glagola u konstrukciji rezultata 85a, *out of his eyes* javlja se kao rezultat šireg opšteg principa. Hukstra tvrdi da je reč o univerzalnom principu koji postoji u svakom prirodnom jeziku. Sem toga, Hukstra navodi niz argumenata u korist tvrdnje da se uvođenje male klauze ne zasniva ni na kakvom striktnom niti principijelnom sintaksičkom ograničenju⁶⁸; radije, tvrdnja je da svaki glagol koji opisuje aktivnost⁶⁹ može da se kombinuje sa malom klauzom koja opisuje rezultat te aktivnosti. Drugim rečima, glagol koji označava aktivnost ima strukturnu mogućnost iskazivanja rezultata malom klauzom, i takva *struktura komplemenata* (*complement structure*) može se pojaviti i sa prelaznim i sa neprelaznim glagolima.

Osnovno obeležje male klauze jeste da se relacija predikacije ostvaruje bez prisustva glagola u ličnom glagolskom obliku. Čomski (Chomsky 1981) analizira malu klauzu kao sintaksičku strukturu unutar koje predikat nije vezan za čvor INFL, dakle nije flektivno određen za lice ili vreme. Tipična struktura male klauze je [NP XP], dok je struktura pune klauze [NP INFL VP]. Unutar pune klauze, glagolska fraza VP dodeljuje tematsku ulogu subjektu, dok je kod male klauze takav „dodeljivač“ pridevska fraza AP, predložka fraza PP ili imenička fraza NP. Neki česti primeri ko-

⁶⁸ Hukstra (Hoekstra 1988:130–131) na primer dokazuje je da je *hipostudija o eliminaciji argumenata* (*the stripping hypothesis*) prema analizi koju predlaže Simpson (Simpson 1983) neodrživa, jer unutrašnji argument glagola (ili *tema*) ne mora biti eliminisan da bi se u strukturu mogla uvesti mala klauza, već objekat može biti prisutan bilo kao NP bilo kao PP.

⁶⁹ U smislu koji opisuje Vendler (Vendler 1964), Dauti (Dowty 1979) ili Novakov (2005).

jima se ilustruje ova pojava dati su u nizu primera 86a-d (prema Hoekstra 1988:119–131):

86.

- a. I worked myself to death.
- b. He hammered the metal flat.
- c. The butter melted to a liquid.
- d. He drank himself into the grave.

Kada je reč o tipovima male klauze, a prema kriterijumu kategorije predikata koji se javlja unutar nje, postoje imeničke, pridevske, predloške i glagolske male klauze, tj. moguće ih je subkategorizovati u [+V] I [-V]. Osim toga, mala klauza može imati različite funkcije: ona može biti komplement, subjekat ili adjunkt, pri čemu adjunkti dalje mogu biti orijentisani prema subjektu ili prema objektu. Pridevske i predloške male klauze nemaju restriktivno ponašanje po pitanju strukture, već se mogu javiti kao argument, adjunkt ili kao rezultat. Distribucija strukture kakva je mala klauza direktno zavisi od aspektualnog svojstva *nestatičnost*. Naime, da bi bilo moguće uvesti strukturu kojom se sintaksički opisuje rezultat, po pravilu je neophodno da je upravni glagol element dinamičke glagolske fraze koja ima takvu unutrašnju strukturu koja podrazumeva, na primer, inicijaciju aktivnosti ili unutrašnju završnu tačku procesa što tipično nisu odlike statičnih glagolskih situacija. Dakle, prema opštem principu, dinamičke glagolske fraze mogu se kombinovati sa komplementom koji opisuje stanje koje je posledica aktivnosti opisane glagolom, ili *stanje rezultata* (*result state*) relevantne aktivnosti, tako da je tipična sintaksička realizacija argumenta koji opisuje rezultat mala klauza. Semantički, ili interpretativno posmatrano, mala klauza je uvek povezana sa unutrašnjim argumentom glagola, tj. sa objektom (ili *temom*). Ponekad je objekat strukturno „nevidljiv“. U takvim slučajevima dolazi do pomeranja subjekta male klauze na poziciju subjekta ili sintaksičkog spoljašnjeg argumenta upravnog glagola, što je tipično ponašanje neakuzativnih glagola, čime se objašnjava odsustvo objekta u onim slučajevima u kojima izostaje interpretacija *izazvanog rezultata* (*engleski termin: causative meaning*). Štaviše, u svom članku *Verbs of Inherently Directed Motion are Compatible with Resultative Phrases* (Tortora 1998), Kristina Tortora detaljno argumentuje stav koji je u suprotnosti sa stanovištem koje zastupaju Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rappaport-Hovav 1995), a prema kom glagoli koji inherentno leksi-

kalizuju kretanje, bez obzira na to što ispoljavaju neakuzativnu sintaksu, nisu kompatibilni sa strukturnim komplementom rezultata (Tortora 1998: 340):

87.

- a. *Willa arrived breathless.
- b. *John came sad.
- c. *John returned happy.

Kako navode Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rappaport Hovav 1995: 134), inherentni glagoli kretanja najčešće su *interno delimitirani* što je upravo i razlog za negramatičnost rečenica 87a-c, sa interpretacijom kretanja. Prema ograničenju koje je opisala Kerol Teni (Tenny 1994), glagolski događaj može gramatički biti delimitiran samo jednom. Budući da je takvo ograničenje već prisutno u samom značenju inherentnih glagola kretanja, oni se ne mogu kombinovati sa dodatnom delimitirajućom frazom – takve kombinacije su negramatične, što se vidi iz niza primera 87. No Tortora analizira sledeći primer.

88. The bottle broke open.

uz napomenu da se inherentno delimitirani glagol može kombinovati sa frazom rezultata ukoliko je ta fraza dodatna specifikacija ili predstavlja *elaboraciju rezultata* sadržanog u značenju glagola. U primeru 88, pridevska fraza rezultata *open* nije opis novog rezultata (niti je to fraza koja dodatno omeđuje ili ograničava radnju), već je to samo dodatna specifikacija inherentnog značenja glagola *break*. Na osnovu toga, Tortora formuliše *ograničenje dodatne specifikacije* (*further specification constraint*) koje je tu da objasni kontrast primera 89a-b:

89.

- a. The vase broke open.
- b. *The vase broke worthless. (primer 89b prema Jackendoff 1990: 240)

Rečenica 89b je negramatična jer je tu na snazi ograničenje dodatne specifikacije, a ne zato što su inherentno ograničeni glagoli uvek nekompatibilni sa komplementom rezultata.

Glagoli inherentnog kretanja podležu istovetnom ograničenju, s tim da oni ne specifikuju promenu stanja nego promenu lokacije (*Bill arrived at the airport*).

U oba slučaja se, prema Tortori, istovetnom argumentacijom dolazi do rezultativne intepretacije konstrukcije, dakle fraze tipa XP koje se javljaju uz glagole kretanja su takođe fraze rezultata (up. i Goldberg 1995). Ista generalizacija važi i za glagole stvaranja zvuka kada se u okviru glagolske fraze jave sa strukturom argumenata koja tipično pripada uz glagole (inherentnog) kretanja, ili uz fraze kojima se opisuje usmereno kretanje. Tortora nudi još jedan, sintaksički dokaz o istovetnosti funkcije fraze XP uz glagole promene stanja i glagole kretanja:

90.

- a. The bottle broke open.
- b. John arrived at the airport. (Tortora 1998: 340)

Ona navodi da ne postoji lingvistički osnov za različito sintaksičko posmatranje pridevske fraze *open* u primeru 90a i predloške fraze *at the airport* u primeru 90b. Ovo se vidi na osnovu primene testa *do so*, koji sintaksički dijagnostikuje da li se fraza PP nalazi na poziciji koja pripada frazi VP ili je pak reč o spoljašnjoj modifikaciji VP; ukoliko je fraza PP obuhvaćena frazom VP ona je deo centralnog glagolskog događaja, dakle ona je argument glagola, baš kao i prototipska manifestacija rezultata XP (prema Tortora 1998: 344):

91.

- a. *John put the book on the table, while Bill did so on the chair.
- b. *John broke the vase open, while Mary did so to pieces.

92.

- a. *Willa arrived at the station, while John did so at the airport.
- b. *Willa came to the colloquium, while John did so to the party.
- c. *Willa returned to Italy, while John did so to England.

93. Willa exercises at the health spa, while John did so at the YMCA.

Iz kontrasta koji se vidi u ponašanju fraza tipa XP u primerima 91a-b, te 92a-c prema primeru 93, sledi da se samo u primeru 93 fraza *at the health spa* nalazi izvan sintaksičkog opsega događaja opisanog glagolom (*engleski termin: VP-external phrase*), dakle na poziciji spoljašnje modifikacije, dok se fraze u okviru druge dve grupe primera nalaze na unutrašnjoj poziciji VP (*VP-internal phrase*), i prema tome sintaksički, jesu fraze rezultata, koje, u oba slučaja služe da dodatno specifikuju stanje rezultata koje je inicijalno obuhvaćeno i značenjem glagola, ili koje je inherentno semantički prisutno u samoj denotaciji glagola. Budući da ovakve kombinacije podležu istim

semantičkim ograničenjima, te da imaju istovetno sintaksičko ponašanje, Tortora zaključuje da se u oba slučaja radi o rezultativnim konstrukcijama.

Već je napomenuto da se mala klauza javlja i uz glagole koji nisu tipično prelazni. Takav je slučaj i sa glagolima stvaranja zvuka. Glagol stvaranja zvuka u konstrukcionom idiomu vezuje *sekundarni predikat*⁷⁰ koji opisuje putanju kojom se kreće tema ili objekat lokalizacije. Mateu (Mateu 2001b: 1) iznosi argumentaciju da se sledeće konstrukcije mogu dosledno teorijski objasniti sintaksičkom analizom koja uključuje pojam male klauze:

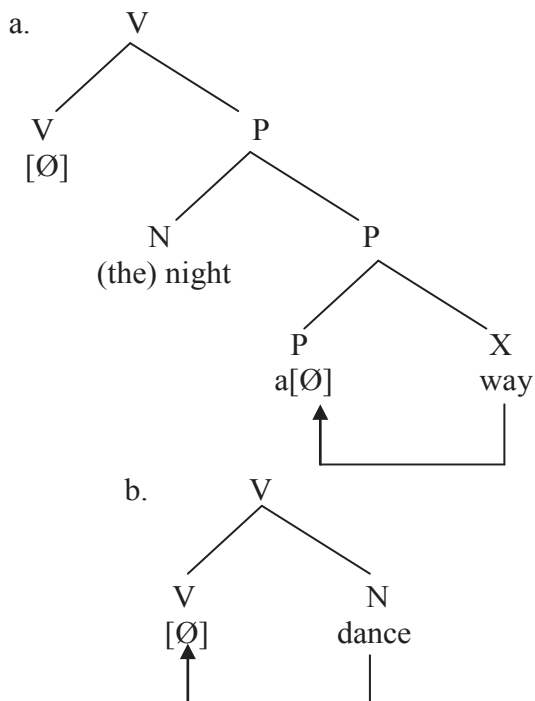
94.

- a. They danced the night away.
- b. Morris moaned his way out of the hall.
- c. He sneezed the tissue off the table.
- d. The dog barked the chickens awake.
- e. The truck rumbled into the yard.
- f. The boy danced into the room.

Rečenica 94a je primer engleske konstrukcije tipa *time-away (time-away construction)*; rečenica 94b ilustruje konstrukciju tipa *way (way construction)*; 94c je primer konstrukcije *uzrokovano gretanja (caused motion construction)*; 94d ilustruje rezultativnu konstrukciju; 94e je konstrukcioni idiom usmerenog kretanja sa glagolom stvaranja zvuka; konačno, 94f je ilustracija konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolom načina kretanja. Mateu naglašava značajnu ulogu morfosintakse pri analizi ovakvih konstrukcija, te iznosi stav da se upravo morfosintaksička derivacija uzima kao osnov teze da ovakvi konstrukcioni idiomi nisu strukture pohranjene u leksikonu (sa ili bez praznih, odnosno lakih elemenata). Rezultativne konstrukcije su, prema sintaksičkoj analizi koju predlaže Mateu u stvari kombinacija dve strukture argumenata koje pripadaju dvema konstrukcijama i to glavnoj konstrukciji koja je tranzitivna i subordiniranoj, koja je neergativna. Tako u primeru 94a, glavna neergativna konstrukcija sintaksički ima strukturu argumenata koja pripada sintaksičkoj realizaciji *ostvarenja (accomplishment)*, dok subordinirana konstrukcija povlači prototipsku strukturu argumenata događaja *aktivnosti*. Dve konstrukcije za primer 94a (prema Mateu 2001b: 18) prikazane su u dijagramima 95a (ostvarenje) i 95b (aktivnost):

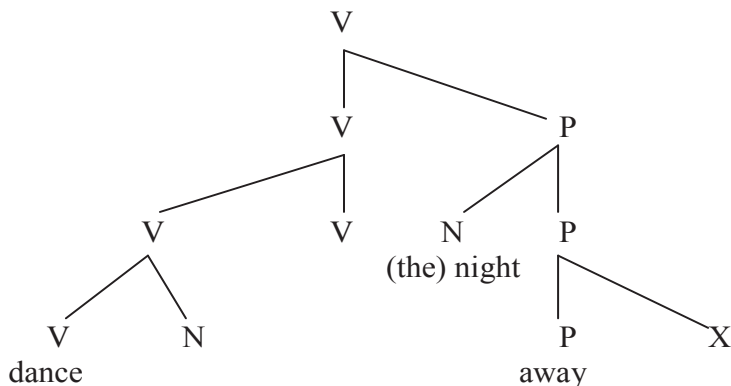
⁷⁰ Sekundarni predikat (*secondary predicate*) je po pravilu neverbalni predikat.

95.

Mateu dalje predlaže *konflaciju* (*conflation*) ove dve strukture u jednu, principom pravila *generalizovane transformacije* (*engleski termin: generalized transformation*) prema Čomskom (Chomsky 1995) koja dozvoljava adjunkciju struktura putem sintaksičke subordinacije. Rezultat takve konflacije je sintaksička struktura pod brojem 96:

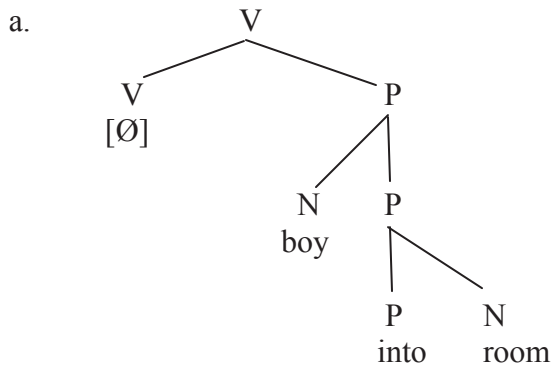
96.

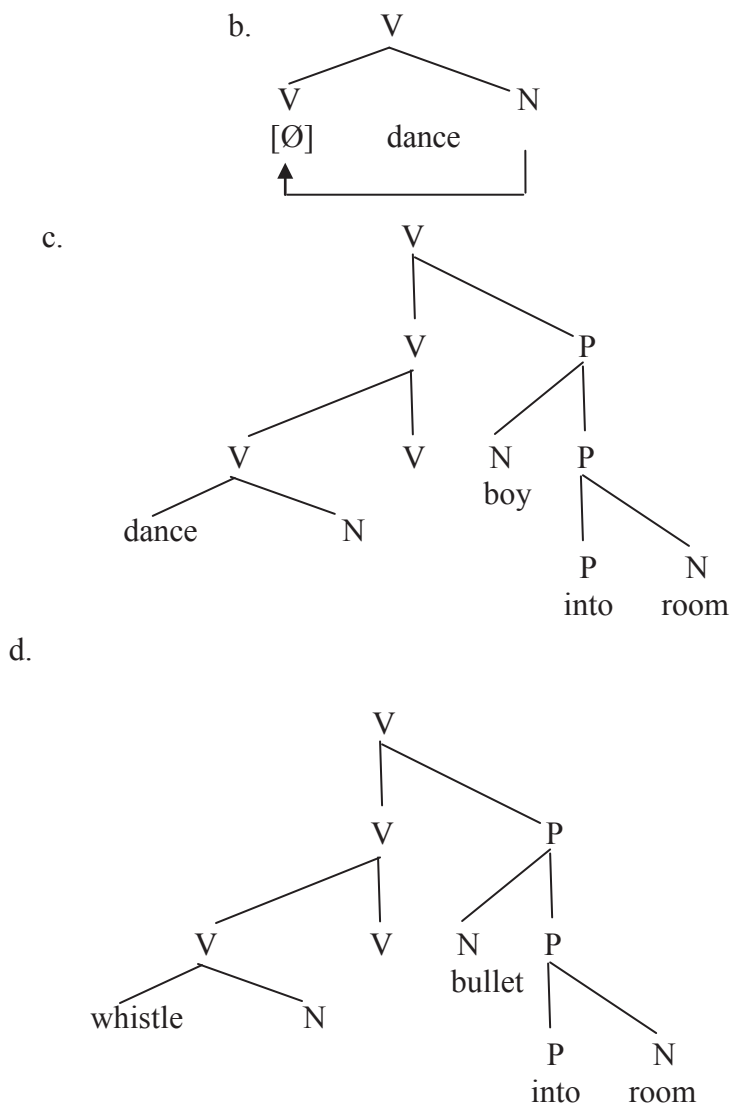

U sintaksičkom dijagramu 96 koji predlaže Mateu, sintaksički komplement *mala klauza* (*small clause* ili *SC*) odgovara projekciji *P*, koja je ovde dvorelaciona putanja, koja povezuje objekat lokalizacije *the night* sa apstraktnim lokalizatorom *away*. Ovakav prikaz sintakse elementa *P* takođe je (uz neznatno tehničko pojednostavljivanje u korist Mateuovog pristupa) kompatibilan sa formalizacijom sintakse elementa *P* prema Svenonijusu (Svenonius 2004), o kojoj je bilo reči u prethodnom delu teksta. Takođe, sintaksička adjunkcija prikazana dijagramom 96 ne obuhvata spoljašnji argument glagola – taj argument biće uveden odgovarajućom funkcionalnom projekcijom *FP* (prema Hale i Keyser 1993, Kratzer 1996). Ovakav sintaksički opis takođe je kompatibilan sa neakuzativnim konstrukcijama, gde se, upravo pomeranjem sa pozicije unutrašnjeg argumenta glagola generiše sintaksički subjekat na višoj razini stabla, odnosno na poziciji specifikatora *SPEC* glavnog glagola *V*. Ovakava analiza oslanja se dakle na postavke leksikalističke sintakse i distributivne morfologije i u potpunosti eliminiše ulogu leksikona u smislu u kom je ona važna za konstrukcionista ili pak projekcionista pristup. Značenje glagola se direktno inkorporira iz leksikona, no takva inkorporacija može za rezultat imati različite projekcije struktura argumenata u zavisnosti od inkorporiranog značenja, odnosno u zavisnosti od *leksičke specifikacije* formiranog glagola.

Mateu proširuje svoju analizu i na glagole koji se podvrgavaju leksičkoj konflaciji kretanja i načina kretanja. Pogledajmo primer(e) *The boy/bullet danced/whistled into the room* (ovde ćemo pripadajuće dijagrame prikazati u nizu dijagrama 97a-d):

97.

Istovetna analiza onoj koju Mateu (Mateu 2001b) predlaže za glagole koji leksikalizuju način kretanja kakav je engleski glagol *dance*, može se primeniti i na slučajeve konflacije zvuka i kretanja, što je prikazano dijagramom 97d. U ovom primeru, glagol stvaranja zvuka se ponaša kao načinska modifikacija kretanja, a strukturno kao upravni element glagolske fraze. Predložićemo u okviru naše analize da je predložka fraza *into the room* argument glagola koji

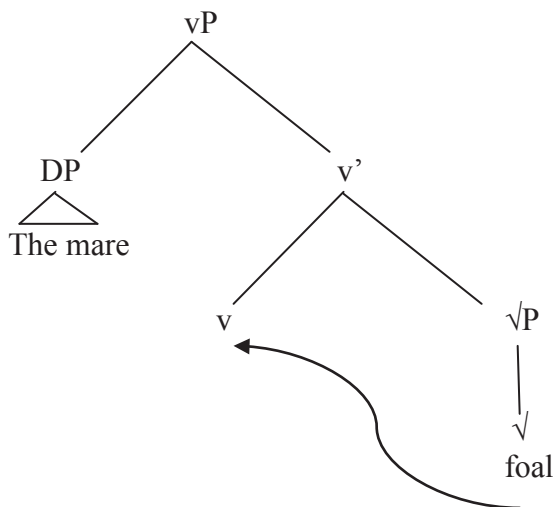
se uvodi u sintaksičku strukturu putem male klauze XP (u našem dijagramu P), gde predlog *into* takođe projektuje dva argumenta sa strukturom DP, *the bullet*, koji je *objekat lokalizacije* i *the room* koji je *lokalizator (ground)*.⁷¹ Oba primera su neakuzativne konstrukcije, što znači da se spoljašnji argument predloga koji je sintaksička projekcija niža od projekcije VP, pomera ili „podiže“ u sintaksičku poziciju SPEC VP, na mesto sintaksičkog subjekta glagolske fraze.⁷²

Sličan princip inkorporacije predlažon je u analizi Hajdi Harli (Harley 2005) u njenom članku *How do verbs get their names*, gde se značenje glagola takođe određuje suštinski leksičko-sintaksičkim mehanizmom. Harli (Harley 2005) izdvaja dva osnovna tipa (*denominal verbs*): to su glagoli čije značenje se dobija inkorporacijom korena koji je deo strukture argumenata, i glagoli čije značenje se dobija inkorporacijom odrednice *način*. Inkorporacija načina je u savremenoj generativnoj lingvistici relativno neistražen, inovativan mehanizam, koji je podložan međujezičkoj parametrizaciji.

Prelazni glagol izvodi se u okviru neergativne strukture inkorporacijom imenskog korena koji je na sintaksičkoj poziciji objekta; taj koren inkorporira se u tranzitivni „laki“ glagol (*light verb*). Pogledajmo sledeće primere:

98.

- a. The mare foaled in 5 hours/*for five hours.

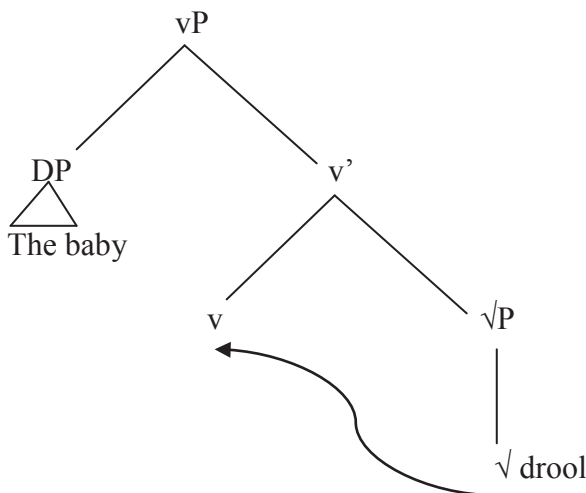

⁷¹ Za detaljnu diskusiju i pojašnjenja termina videti npr. Talmy 2000, Svenonijus 2004, 2005.

⁷² Više reči o neakuzativnim konstrukcijama i o odlikama neakuzativne sintaksičke strukture biće u 5. poglavlju, potpoglavlje 5.5.

The baby drooled*in five hours/for five hours.

99.

Ovakva leksičko-sintaksička analiza potvrđuje činjenicu da postoje neergativni i tranzitivni glagoli sa istovetnim svojstvom teličnosti ili ateličnosti koji se izvedu putem istog sintaksičkog mehanizma koji proizvodi efekat *homomorfizma* (engleski termin: *homomorphisam*)⁷³ između događaja i objekta.

Zaključimo da prema Harli (Harley 2005) postoje dva različita tipa glagola:

1) prvi tip glagola u svoje značenje inkorporira koren koji je deo njihove strukture argumenata. Postoji argument koji ima *efekat merenja radnje* i obično je to objekat koji je sintaksički u „sestrinskoj“ relaciji sa glagolom;

2) drugi tip glagola su glagoli koji dobijaju svoje „ime“ ili značenje putem mehanizma inkorporacije načina (*manner incorporation*). Glagol inkorporira koren koji bi trebalo da je adjunkt a ne argument, i strukturno se nalazi niže u sintaksi. Preko ovakvog mehanizma, glagol može „dobiti ime“ (Harli kaže *the verb gets its name*) preko korena koji sadrži način vršenja radnje označene i „imenovane“ glagolom.

Osnovna ideja je prema tome, da je u engleskom moguća *specifikacija glagola* (*verb specification*) putem inkorporacije adjunkta, tj. elementa koji

⁷³ Vidi npr. Krifka (Krifka 1992).

se u sintaksi nalazi niže od argumenta, i da je takva inkorporacija zapravo manifestacija mehanizma inkorporiranja *modifikacije načina* (*engleski termin: manner incorporation*) radnje, što je upravo analiza koja objašnjava inkorporaciju zvuka u glagol kretanja.

Pošto smo u poglavlju 4. ovog rada ponudili prikaz relevantnih savremenih teorija koje su se u literaturi do sada bavile pitanjem konstrukcionih idioma, od striktno leksikalističkih, preko konstrukcionističkih, zatim od striktno sintaksičkih do leksičko-sintaksičkih, u poglavlju 5. definisaćemo i obrazložiti odabrani teorijski okvir naše analize. Iako ćemo se zadržati na polju generativne lingvistike, razmatranjem specifičnih primera u engleskom i srpskom jeziku biće pokazano da nijedan od prethodno spomenutih modela ne razrešava sva relevantna pitanja vezana za konstrukcione idiome, te da je neophodno iznaći detaljniju analizu problema. Pristup koji ćemo predložiti jeste kombinacija sintaksičkog modela kakav predlaže Mateu (Mateu 2001b) sa inovativnim *skaliranim modelom* (*scalar approach*), koji je suštinski sintaksičko-semantički, tj. bavi se međuodnosom sintakse i semantike, uz značajan uvid u leksičko značenje glagola (samim tim i u relevantnu leksičku semantiku), a gde je centralni teorijski pojam upravo *skala* (*scale*) – u našem slučaju to je *putanja* (*path*)⁷⁴ – po kojoj se odvija kretanje leksikalizovano glagolom stvaranja zvuka. Drugim rečima, sintaksička struktura projektuje odgovarajuće konstituente (dijagram 97d), no konačna interpretacija konstrukcionog idioma zavisi od interakcije, te sintaksičke strukture i leksičko-enciklopedijskih svojstava projektovanih argumenata koji se nalaze unutar konstrukcije.

⁷⁴ Pojam skale i pojam putanje se u relevantnoj literaturi koriste kao dva termina kojima se označava isti gramatički koncept; naime u konstrukcijama koje leksikalizuju neki oblik kretanja, skala je uvek jednaka putanji po kojoj se odvija to kretanje, odnosno po kojoj se objekat lokalizacije pomera u odnosu na lokalizator u okviru samog događaja kretanja.

5. NOV TEORIJSKI MODEL TUMAČENJA KONSTRUKCIONIH IDIOMA

U ovom poglavlju definisaćemo ključni deo teorijskog pristupa koji ćemo usvojiti u ovom istraživanju. Pošto smo prikazali literaturu o idiomima i konstrukcijama u prethodnim poglavljima, te sumirali suštinu dominantnih teorijskih stanovišta o tom i o nekim srodnim problemima u jeziku, u ovom poglavlju ćemo formulisati okvir unutar kog ćemo pokušati da sintaksički i semantički iscrpno opišemo i analiziramo konstrukcije idiome sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku.

Stanovište koje ćemo zauzeti je dominantno generativističko, sa podjednakim uvidom u sintaksički i semantički potencijal posmatrane konstrukcije. Kao što će biti pokazano i argumentovano u poglavljima 5. i 6, formalna struktura jezičkog iskaza je najpouzdaniji osnov za njegovo teorijsko modelovanje. Iako je kontekst, kako neposredan, jezički, tako isto i vanjezički izuzetno značajan za razumevanje nekih nestandardnih realizacija konstrukcionih idioma, na primer kod metaforičnih značenja ili pragmatički utemeljenih značenja, stojimo na stanovištu da je moguće, a u svrhe jezičkog opisa i potrebno, formalno i strukturno ograničiti analizu na dominantno gramatičko ponašanje, sa što jasnijim razdvajanjem jezičkog od vanjezičkog znanja (naravno, nikako ne isključujući ovo drugo koje je neophodno za svaku instancu *razumevanja*, no ono treba da je odvojeno od formalne *analize*).

Primenićemo generativistički pristup sa elementima konstrukcionizma, uz uzimanje u obzir skalirane strukture glagolskog događaja. Generativistički pristup, jer je kako ćemo pokazati u poglavljima 5. i 6. sa teorijskog aspekta, a u poglavlju 7. i sa praktičnog, analizirana konstrukcija kao ustaljeni sintaksički obrazac prisutna u međujezičkoj perspektivi i može biti osnov za parametrizaciju različitih prirodnih jezika. Takođe, prema osnovnom načelu *generativizma*, teorijsko objašnjenje koje ćemo ponuditi obuhvatiće sve srodne manifestacije iste konstrukcije i ponuditi objašnjenja za tipološku klasifikaciju posmatranih jezika. Konstrukcionistački doprinos analizi je taj što ćemo smatrati konstrukcije idiome fluidnim strukturama koje svojom

frekventnošću i produktivnošću zavređuju status *obrasca* (*pattern*) u jeziku. Pomenuti obrazac posledica je *dosledne sintaksičke i semantičke kompozicije* i ne može se smatrati okamenjenom niti poluokamenjenom, gotovom strukturom u leksikonu. Doprinos skaliranog modela je taj što se uz pomoć pojma *skale*, dolazi do znatno razgraničenije tipologije samih konstrukcionih idio- ma, i to uz razumno definisan, mali broj formalnih parametara.

5.1. Talmijeva tipologija prirodnih jezika: engleski i srpski u kontrastu

Jedna od najuticajnijih teorija o istraživanjima vezanim za odnos jezika i prostora, a samim tim i za izražavanje kretanja u prirodnim jezicima jeste jezička tipologija Lenarda Talmija (Leonard Talmy) koja svrstava jezike u tipološke klase (tipove) na osnovu toga kako i na koji način je različitim morfosintaksičkim i semantičkim sredstvima u jeziku moguće iskazati *događaj kretanja* (*motion event*). Postoji trenutak u nizu Talmijevih istraživanja (Talmy 1975, 1985, 1991, 2000) kada su ustanovljena tri osnovna tipa jezika, no u novijim studijama, kako u njegovim radovima tako i u literaturi koja se bavila istim problemom, preovla- davaju dva osnovna jezička tipa⁷⁵: jezici sa glagolskim i jezici sa satelitskim situ- ativnim okvirom ili *frejmom*. Talmi pod pojmom *frejm* podrazumeva definisanu sintaksičku poziciju u rečenici (kako spram klase i vrste reči, tako i spram njene sintaksičke funkcije) gde se u određenom jeziku leksikalizuje *putanja kretanja* (*path of motion*) ili *način kretanja* (*manner of motion*) unutar *događaja kretanja* (*motion event*) izraženog prirodnim jezikom, tj. u okviru relevantne lingvističke situacije koja podrazumeva temporalnu strukturu.

Postojeći tipovi jezika prema Talmiju razlikuju se prema tome gde se i kako leksikalizuje *centralna šema* (*core schema*) događaja kretanja. Do- gađaj kretanja, kao *makrodogađaj* (*macro-event*) sastoji se iz najmanje dva mikrodogađaja ili poddogađaja (*microevents* ili *subevents*)⁷⁶. Iz toga sledi da se dodatna semantička komponenta, ili *pridruženi događaj* (*co-event*), a to je najčešće način ili uzrok kretanja, može pojaviti kao dodatni konsti-

⁷⁵ Vidi npr. Krifka (Krifka 1992).

⁷⁶ Pojam *skale* i pojam *putanje* se u relevantnoj literaturi koriste kao dva termina kojima se označava isti gramatički koncept; naime u konstrukcijama koje leksikalizuju neki oblik kretanja, skala je uvek jednaka putanji po kojoj se odvija to kretanje, odnosno po kojoj se objekat lokalizacije pomera u odnosu na lokalizator u okviru samog događaja kretanja.

tuent, koji je odvojen od konstituenta kojim se izražava putanja kretanja. U okviru postojeće dvosmerne tipologije prema Talmiju, putanju tipično opisuje, odnosno leksikalizuje glagol, ili preciznije *koren glagola* (*verb root*), ili *satelit* (*satellite*), odnosno neki element tipa P⁷⁷. Tako, ako se putanja izražava glagolom, takav jezik ima glagolski, a ako se izražava satelitom, jezik ima satelitski frejm. Na primer (prema Milivojević 2009):

1.
 - a. The truck rumbled through the gate.
 - b. Kamion je tutnjao ulicom.
truck is rumbled down the street
 - c. Je suis entré dans la maison (en boitant) (francuski)
I am entered.in the house (in limping)
 - d. La botela entro a la cueva flotando. (španski)
the bottle entered.in to the cave (floating)

U primerima 1a i 1b, u rečenici na engleskom i u rečenici na srpskom jeziku, glagol leksikalizuje način kretanja *objekta lokalizacije* (*the figure*) u okviru *konstrukcije usmerenog kretanja* (*engleski termin: directed motion construction*). U primerima 1c i 1d, u rečenici na francuskom i španskom jeziku, glagol leksikalizuje putanju (odnosno *skal*) kretanja objekta lokalizacije, dok je način kretanja izražen satelitom. Ili, izraženo formalnom terminologijom, u rečenicama 1a-b dolazi do *konflacije* (*conflation*) kretanja i načina kretanja, dok u rečenicama 1c-d dolazi do konflacije kretanja i putanje.

Talmi (Talmy 1985, 2000) se bavi tipološkim obrascima u jeziku, kao i univerzalnim principima na kojima se zasniva izražavanje kretanja u jeziku. Konkretno, Talmi analizira sledeće semantičke elemente:

2.
 - a. *kretanje* (*motion*)
 - b. *putanja* (*path*)
 - c. *objekat lokalizacije* (*figure*)
 - d. *lokalizator* (*ground*)
 - e. *način kretanja* (*manner*)
 - f. *uzrok kretanja* (*cause*)

Talmi proučava i opisuje koji površinski elementi konstrukcije iskazuju ove semantičke elemente unutar događaja kretanja: da li su to glagoli, adpozici-

⁷⁷ Treći tip jezika, bili su hibridni ili *ekvipolntni jezici* (*equipolently framed languages*).

je, subordinirane klauze ili sateliti. Prema Talmiju, svaki događaj kretanja obavezno sadrži sledeće elemente: objekat lokalizacije, lokalizator, putanju i kretanje. Objekat lokalizacije je entitet koji se kreće ili pak entitet koji se locira u odnosu na drugi specifikovani entitet – lokalizator. Kretanje je inherentna karakteristika događaja kretanja. Putanja je ili pravac u kom se objekat lokalizacije kreće, ili prostor po kom se objekat lokalizacije kreće, a u odnosu na lokalizator. Način i uzrok posmatraju se kao odvojeni poddogađaji koji mogu u formi *pridruženog događaja* (*co-event*) biti pridodati događaju kretanja u okviru ukupnog, makro-događaja.

Ono što je interesantno za našu analizu jesu primeri 1a i 1b, u kojima su glagoli koji na „površini“ rečenice leksikalizuju kretanje glagoli stvaranja zvuka. Glagoli stvaranja zvuka su deo šire semantičke klase glagola⁷⁸ u koju spadaju i glagoli stvaranja svetlosti, mirisa i supstance. Dalje, neki glagoli stvaranja zvuka, dubletno se javljaju u nekim drugim klasama (prema Levin 1993), na primer u klasi glagola intenzivnog fizičkog kontakta ili u klasi glagola govorenja ili oglašavanja životinja. Ovakvi glagoli mogu se ponašati i kao glagoli usmerenog kretanja te mogu biti odgovorni za iskazivanje događaja kretanja u određenom jeziku. U takvim slučajevima, glagol stvaranja zvuka često se kombinuje sa dodatnim fraznim elementom kojim se leksikalizuje putanja (ili *skala* kretanja) u okviru pripadajućeg događaja kretanja.

Nasuprot Bet Levin, te stanovištu koje u literaturi promovira Adel Goldberg i Rej Džekendof, naša analiza pokazuje da se konstrukcioni idiomi kojima se opisuje kretanje mogu pojaviti i sa drugim elementima šire semantičke klase po osnovnoj klasifikaciji Bet Levin⁷⁹ Pogledajmo sledeće primere:

3.
 - a. The elevator whizzed upward.
 - b. The light flashed into the sky.
 - c. The firefly flickered into the room
 - d. ?The skunk stank into the room.⁸⁰
 - e. The paint oozed across the table.⁸¹

⁷⁸ Videti uvodno poglavlje studije.

⁷⁹ Videti prethodno poglavlje, odeljak o konstrukcionim idiomima prema postulati-
ma gramatike konstrukcija.

⁸⁰ Prihvatljivost ovog primera značajno se popravlja ako se glagol upotrebi u konstrukciji tipa *way*: The skunk stank its/his way into the room.

⁸¹ Ova rečenica je dvoznačna, jer je moguće događaj kretanja intepretirati i kao stvarno i kao fiktivno kretanje, no to ne utiče na činjenicu da je konstrukcija gramatična a značenje semantički kompozitivno.

Nasuprot onome što tvrde predstavnici projekcionista i konstrukcionista modela, i drugi glagoli stvaranja mogu se pojaviti u konstrukcionim idiomima gde će u kombinaciji sa priloškom frazom PP (ili nekom drugom frazom tipa XP) označavati kretanje.⁸² Primer 3a je primer konstrukcionog idioma sa glagolom zvuka; 3b je konstrukcioni idiom sa glagolom stvaranja svetlosti⁸³ i kao i primer 3c takođe je konstrukcija sa glagolom stvaranja svetlosti gde je emitovanje svetlosti pridruženi događaj kretanju; primerr 3d je realizacija konstrukcije sa glagolom stvaranja mirisa, a 3e sa glagolom stvaranja supstance. Ono što se može zaključiti na osnovu ovih primera je da je idiomatski kontinuum prisutan ne samo linearno spram prozirnosti značenja, već postoji i kontinuum po pitanju preseka konstrukcije i semantičke klase glagola – nazvaćemo ga ovde *konstrukcionim kontinuumom*. Pod ovim terminom podrazumevaćemo mogućnost konstrukcije da se seče ili ukrsti ne samo sa jednom već sa nizom srodnih semantičkih klasa (pod istovetnim ili sličnim sintaksičkim uslovima) sa jedne, a da proizvod tog ukrštanja ima svoj odraz duž idiomatskog kontinuum (nas ovde zanima samo onaj deo kontinuum koji je zahvaćen konstrukcionim idiomima) sa druge strane, tako što će neki konstrukcioni idiomi u potpunosti leksikalizovati pravo, neki fiktivno kretanje, a neki metaforičko kretanje. Takav kontinuum značenja i strukture postoji i u srpskom jeziku, kao što pokazuju primeri 4a i 4b:

4.

a. Svitac je svetlucao preko polja.

the firefly is sparkled across the field

b. Voda je izbijala ispod belog kamena.

water is beat.out under white stone

Primer 4a je konstrukcioni idiom sa značenjem usmerenog kretanja sa glagolom stvaranja svetlosti, dok je 4b takva konstrukcija sa glagolom koji može biti okarakterisan kao glagol intenzivnog fizičkog kontakta ili kao glagol stvaranja zvuka. Ovakvi primeri su empirijska potvrda da se može osporiti konstrukcionista stanovište (up. Goldberg i Jackendoff 2004, Jackendoff 2005) prema kom se konstrukcija usmerenog kretanja posmatra

⁸² Na primer, prema Levin, samo glagoli stvaranja zvuka mogu projektovati strukturu argumenata koja je ista kao i kod glagola usmerenog kretanja.

⁸³ Goldberg i Džekendof (Goldberg and Jackendoff 1995) i sami navode ovakve primere, ali ih ne smatraju relevantnim, jer je, prema njihovom tumačenju svetlost ovde sredstvo kretanja a ne pojava koja kretanje prati, drugim rečima, svetlost nije *posledica* kretanja.

kao deo grupe srodnih konstrukcija koje su parametrizovane samo za engleski jezik, kao i to da je u engleskom jeziku takva konstrukcija moguća samo sa glagolima stvaranja zvuka.⁸⁴

Iz dosadašnje diskusije u ovom poglavlju zaključujemo da srpski jezik ispoljava morfosintaksički potencijal koji je suštinski sličan onome koji ispoljava engleski jezik. U oba jezika konstrukcioni idiomi mogu izraziti intransitivno usmereno kretanje, sama konstrukcija obuhvata iste sintaksičke elemente, dok se kombinacija konstrukcije sa semantičkim klasama glagola koji se mogu javiti kao nosioci kretanja takođe ispoljava u okviru istih ili srodnih klasa glagola, tako da se pridruženi događaj načina kretanja leksikalizuje putem glagola, dok se putanja izražava *satelitom* (konkretno, predloškom frazom), iz čega se može zaključiti da oba jezika, prema Talmyjevoj tipologiji, pripadaju jezicima sa satelitskim okvirom (up. Talmy 2000, Beavers et al. 2009)⁸⁵

No engleski i srpski ispoljavaju i određeni spektar razlika:

5.

a. *Peter yelled down the street.⁸⁶

b. Jovan je vikao niz ulicu.

Jovan is yelled down street.

c. Metak je prozviždao pored prozora.

bullet is whistled.through by window

d. ??*Metak je uzviždao kroz prozor.

bullet is whistled.in through window

Dok je engleski primer 5a negramatična rečenica, 5b je u srpskom jeziku situacija koja se realizuje gramatičnom i prihvatljivom strukturom. Primer

⁸⁴ Za detalje i dodatne primere videti Milivojević (2007, 2010a, 2011, 2016).

⁸⁵ U literaturi je engleski jezik čest primer jezika sa satelitskim okvirom; takođe, ruski spada u isti tip, kao i još neki slovenski jezici.

⁸⁶ Prema našem korpusu primera, a nasuprot utemeljenom stanovištu u literaturi, ovakve konstrukcije u engleskom jeziku nisu (u potpunosti) negramatične sa interpretacijom kretanja; naš stav je da ovakve konstrukcije izražavaju kretanje zvuka i fizičko kretanje emitera zvuka kao dva paralelna događaja, ili da je čak pod određenim kontekstualnim uslovima moguća interpretacija „zvuk umesto kretanja“. Na primer: 'He **groaned** out of bed. Somewhere down the hill hammers and saws were busy and country music was playing out of somebody's truck radio. Zoyd was out of smokes'. (KKE-VL, 11), ili 'Of course they would and so it came to pass, one sweet may evening, with mockingbirds **singing** up and down the street...' (KKE-VL, 26)

5b u stvari je dvoznačan: pri prvoj interpretaciji emiter zvuka se ne kreće, dok je zvuk objekat lokalizacije, odnosno tema kretanja, dok se pri drugoj mogućoj interpretaciji i emiter zvuka i zvuk koji je proizvod radnje stvaranja kreću po istoj skali. Ovo je interesantna manifestacija konstrukcije i sa aspekta strukture događaja jer pokazuje da srpski ispoljava nešto više formalne slobode u izražavanju događaja kretanja od engleskog jezika. Primeri 5c i 5d ilustruju prihvatljivost primera spram skale koju leksikalizuje predlog ili predložka fraza⁸⁷. Dok je rečenica 5c, sa neomeđenim predlogom koji leksikalizuje otvorenu skalu gramatična, 5d pokazuje da predlozi čije se značenje može podvesti pod značenje cilja, te čija se intepretacija može okarakterisati kao doprinos teličnoj intepretaciji šire strukture (to su predlozi koji su omeđeni⁸⁸) ograničavaju prihvatljivost i/ili gramatičnost rečenice. Jedno moguće objašnjenje ovakve pojave u srpskom jeziku koje je u skladu sa ukupnim zaključkom naše analize, ponudili su Arsenijević i Milivojević (2009): telični predlozi i predlozi cilja definišu *inkrementalnu skalu* glagolske fraze, koja može biti skala kretanja i skala stvaranja zvuka, zbog čega je preslikavanje na drugu pripadajuću skalu stvaranja zvuka ili kretanja (tim redosledom!) nemoguće, što uzrokuje negramatičnost ukupne strukture. Razlozi su kako sintaksičke, tako i semantičke prirode: samo jedna skala na nivou glagolske fraze može projektovati argumente događaja. Kada ih je dve, predlog *ograničava* onu skalu koja mu je dostupna, dok je skala pridruženog događaja u takvim situacijama nedostupna, te je rečenica negramatična.⁸⁹

Sledeća važna razlika između engleskog i srpskog jezika u svetlu Talmijeve tipologije ilustrovana je primerima 6a-c:

6.
 - a. Peter hammered the metal flat.
 - b. Mary watered the tulips dead.
 - c. John slammed the door shut.

Primeri 6a-c su ilustracije konstrukcije rezultata sa pridevskom frazom, odnosno sa sekundarnim predikatom koji iskazuje rezultat. U engleskom jeziku ova konstrukcija je sintaksički bliska konstrukcionim idiomima sa glagolima stvaranja zvuka – glagoli stvaranja zvuka mogu se pojaviti

⁸⁷ O predlozima i putanjama detaljno će biti reči u poglavlju 7.

⁸⁸ Vidi Arsenijević and Milivojević 2009.

⁸⁹ Za blagu modifikaciju ovakve tvrdnje, te primere rečenica, videti poglavlje koje se bavi analizom korpusa.

i u rezultativima sa pridevskom frazom, dakle predložki komplement nije jedini mogući argument glagola zvuka pri leksikalizaciji kretanja. Ovakav obrazac konstrukcije ne postoji u jezicima koji se prema Talmijevoj tipologiji karakterišu kao jezici sa glagolskim okvirom, poput španskog, francuskog ili italijanskog. Foli i Ramchand (Folli i Ramchand 2005) navode primere da pokazuju da se rezultativi sa frazama tipa AP javljaju u engleskom jeziku, ali da ih nema u italijanskom (prema Folli i Ramchand 2005: 91):

7.
 - a. John broke the vase open.
 - b. *Gianni ha rotto il vaso aperto.
 - c. Gianni has broken the vase open.

Na osnovu ovakvih empirijskih dokaza, izvodi se zaključak da je u generativističkoj teoriji potrebno formulisati objedinjujuću analizu kojom se predloške i pridevske fraze kao sekundarni predikati integrišu u strukturu događaja glagolske fraze, čime se derivacijom izvodi sintaksička glagolska struktura *ostvarenja* (*engleski termin: accomplishment structure*).

Prethodno je napomenuto da je ponašanje srpskog jezika u okviru Talmijeve tipologije blisko ponašanju engleskog jezika, iz čega sledi da su oba jezika pripadnici tipa sa satelitskim okvirom. No u slučajevima rezultativa sa pridevskom frazom, srpski se ponaša isto kao italijanski, koji pripada jezičkom tipu sa glagolskim okvirom. Primeri 8a-d su konstrukcije sa glagolima stvaranja zvuka:

8.
 - a. *Jovan je lupio vrata otvorena.
Jovan is slam door open
 - b. Jovan je zalupio vrata/ vratima.
Jovan is slam.to door/ with door
 - c. Jovan je tresnuo vrata.
Jovan is banged door
 - d. Jovan je zalupio sušalicu.
Jovan is banged.down phone

U srpskom jeziku ne postoje strukturni ekvivalenti primerima poput rečenice 8a. Srpski jezik ovde ispoljava ponašanje jezika sa glagolskim okvirom. Ova činjenica se u srpskom može kompenzovati prefiksima, odnosno drugom vrstom elementa tipa *P* koji jesu dostupni za realizaciju po-

trebnog značenja, no strukturno i sintaksički ekvivalencija ne postoji. Sem toga, prema principima Talmijeve podele, veoma je važno da se određeno značenje može izraziti glagolom, bez upotrebe elementa klase *P*. U srpskom je to jako teško proveriti jer postoji jako mali broj „pravih“ glagola bez prefiksa, a samo prisustvo strukture u oba jezika manifestuje se većim brojem morfosintaksički razuđenih konstrukcija, sa kompleksnom semantičkom interpretacijom i raznorodnom strukturom događaja.

Činjenica da postoje krupna morfosintaksička razilaženja među jezicima koji bi trebalo da pripadaju istom tipu, navela je neke autore, poput Berit Gerke (Gehrke 2008) da ponovo razmotre i preformulišu kriterijume za klasifikovanje prirodnih jezika u tipove u okviru Talmijeve tipologije. Gerke navodi da oba tipa jezika mogu strukturno izraziti ostvarenja ukoliko glagol ispoljava osobinu *inkrementalnosti* (*engleski termin: incrementality*)⁹⁰. *Inkrementalna tema* (*incremental theme*) je argument glagola koji je podlozan određenoj promeni. Takva promena, ukoliko je specifikovana glagolom, smatra se inkrementalnom ili gradualnom. Gerke smatra da fokus Talmijeve tipologije treba preusmeriti, tj. da je potrebno promeniti osnovni kriterijum klasifikacije. Radije nego da se jezici svrstavaju u tipove prema tome da li je putanja kretanja izražena glagolom ili satelitom, treba posmatrati da li jeste ili nije moguće u određenom jeziku strukturno izraziti glagolsku situaciju *ostvarenje* (*accomplishment*) integracijom neverbalnog predikata u sintaksičku strukturu, odnosno u ukupnu strukturu događaja. Budući da je analizom potrebno obuhvatiti kako sekundarne predikate tipa AP tako i one tipa PP, da bi se određeni jezik klasifikovao kao jezik sa satelitskim okvirom, taj jezik treba da je potpuno morfosintaksički produktivan po pitanju relevantne konstrukcije, što nije slučaj sa srpskim, jer srpski ne može da izrazi rezultativ sa pridevskom frazom. Gerke u svojoj analizi ruskog, češkog i još nekih slovenskih jezika zaključuje da su to jezici sa glagolskim okvirom. Isti takav zaključak se može proširiti i na srpski, koji u tom slučaju ne pripada istom tipu jezika kao engleski. Pored toga, uloga unutrašnjeg ili leksičkog prefiksa u srpskom jeziku jeste da sekundarni predikat rezultata „spoji“ sa glagolskim predikatom, kako bi se strukturno dobila glagolska situacija koja ispoljava aspektualna svojstva ostvarenja. Slovenskim jezicima, uključujući i srpski, nedostaju morfosintaksički resursi kojima bi se mogao formirati rezultativ sa pridevskom frazom rezultata, te se u tim jezicima koriste glagoli i/ili glagolske fraze koje imaju temporalnu

⁹⁰ Prema Krifki (Krifka 1998) i Gerke (Gehrke 2008).

strukturu ostvarenja ili dostignuća. Ovi glagoli u srpskom mogu biti dodatno markirani kao rezultativni unutrašnjim prefiksom⁹¹. U prilog tome govore i sledeći nizovi primera:

9.

- a. The door slammed shut.
- b. *Vrata su tresnula zatvorena.
- c. Vrata su se zatvorila s treskom/uz tresak.
- d. Vrata su tresnula o dovratlak.
- e. Vrata su treskala o dovratlak.
- f. Vrata su tresnula po dovratku.
- g. Vrata su treskala po dovratku.

10.

- a. Peter slammed the door shut.
- b. Jovan je tresnuo vratima⁹².
- c. Jovan je zatvorio vrata uz tresak.
- d. Jovan je tresnuo/treskao vratima o dovratlak/po dovratku.

11.

- a. The door slammed shut.
- b. Vrata su se zalupila.⁹³
- c. John slammed the door shut.
- d. Jovan je zalupio vrata.

Primer 9, koji je tipični pridevski rezultativ u srpskom je, prema očekivanju, ngramatičan. Primeri 9c-g su varijacije funkcionalnih ekvivalenata, odnosno semantički bliskih iskaza primeru 9a, u kojima predloška fraza leksikalizuje lokalizator koji je istovremeno i skala (9d-g) ili se pak „pojašnjenje“, odnosno intenzitet radnje naglašava predloškom frazom koja opisuje zvuk, kao u primeru 9c. Rečenice 10a i 10b, koje ilustruju uzrokovano kretanje praćeno zvukom postižu nešto viši stepen funkcionalne, upotrebne i semantičke ekvivalencije nego što je to slučaj sa primerima 9a i 9b. Za ra-

⁹¹ Za detalje o rezultativnom značenju prefiksa u srpskohrvatskom i drugim slovenskim jezicima vidi Arsenijević (2006).

⁹² Ovo takođe nije potpuni (ni semantički) ekvivalent engleskom primeru: vrata ne moraju biti i zatvorena posle treska – nema rezultata uzrokovanog kretanja.

⁹³ Ovde su vrata zatvorena uz paralelnu emisiju zvuka.

zliku od primera 9c koji je sintaksički neakuzativ, primer 10c je tranzitiv sa agensom. Primer 10d ilustruje ulogu infiksa⁹⁴ u srpskom kao modifikatora glagolske situacije, te mogućnosti kombinovanja tako izvedenih glagola sa različitim predloškim skalama. Niz primera 11 ponovo ilustruje iste primere na engleskom jeziku prevedene drugim srpskim glagolom stvaranja zvuka.

Osim Berit Gerke, postoji još jedna studija novijeg datuma koja se bavila problemom revizije tipologije jezika prema Talmiju. Grupa autora Biverz i ostali (Beavers et al. 2009), u lingvističkom ogledu pod naslovom „The Typology of Motion Expressions Revisited“ tvrdi da se transjezička varijacija koja se ispoljava u načinu iskazivanja kretanja u pojedinim jezicima može pripisati morfosintaksičkim i leksičkim faktorima koji ne moraju biti u direktnoj vezi sa kretanjem. Autori dalje tvrde da postoji skup faktora, koje oni nazivaju morfosintaksičkim resursom, na osnovu kojih je moguće predvideti značajno veće varijacije u ponašanju različitih prirodnih jezika po pitanju izražavanja kretanja od onih koje inicijalno uspostavlja Talmi. Pomenuti faktori iskazani su kroz dva osnovna principa:

- 1) Glagol je jedini obavezni element rečenice koji može izraziti način kretanja ili putanja kretanja
- 2) Ostali morfosintaksički resursi kojima se izražava način ili putanja kretanja su:
 - a. Morfološki: padeži, aspektualni afiksi...
 - b. Leksički: adpozicije lokacije i/ili rezultata, partikule, složenice...
 - c. Sintaksički: adjunkcija, subordinacija...

Autori zaključuju da će kretanje u određenom jeziku biti iskazano onom vrstom konstrukcije koja na najoptimalniji način eksploatiše resurse iz morfosintakse i leksikona. Varijacije među jezicima oslanjaju se na opšta ograničenja koja određuju kako se način i/ili putanja kretanja mogu iskazati u određenom jeziku. Ta ograničenja su u interakciji sa nezavisnim morfosintaksičkim i morfoleksičkim resursima datog jezika. Rezultat je tipologija koja je znatno razuđenija od inicijalne i koja zavisi od znatno većeg broja kombinacija pomenutih faktora, koji onda formiraju tipološke klase ne kao rigidne skupove jezika koji imaju svega par zajedničkih osobina, već kao fluidne klase sa određenim opštim tendencijama. Poglavlje 7. ovog rada koje se bavi analizom korpusa, potvrdiće ispravnost ovakvih zaključaka na primerima iz engleskog i srpskog jezika.

⁹⁴ Za detalje videti npr. Novakov 2005, Arsenijević 2006.

5.2. Sintaksička struktura događaja kretanja u engleskom i srpskom jeziku

U literaturi postoje tri dominantna pristupa proučavanju semantike glagola i to su teorije zasnovane na *tematskim ulogama* (*theta roles*), teorije zasnovane na *leksičkoj dekompoziciji značenja* (engleski: *lexical decomposition theories*) i teorije koje se oslanjaju na glagolsku *strukturu događaja* (*event structure*). Blisko povezan sa poslednjim pristupom jeste *skalirani pristup* (*scalar approach*) koji se zasniva na analizi učesnika događaja te njihovih svojstava koja, formalno, predstavljaju funkcije (na primer *oblik*, *putanja*, *skala* i tome slično).

Jedan od vodećih u literaturi prisutnih stavova o ovom pitanju jeste pristup prema kome se *struktura događaja* (*event structure*) sastoji od *poddogađaja* (*subevents*), a da sami glagoli u stvari na određeni način predodređuju datu strukturu događaja (up. Bach 1986, Pustejovsky 1991, Krifka 1998, Higginbotham 2000, Rothstein 2003 i mnogi drugi). Prema pristupu Baha i Krifke, na primer, struktura događaja jeste algebarska kalkulacija skupova događaja, ili *kumulativnost* (*cumulativity*). Pustejovski i Higginbotham uvode pojam *dekompozicije* pojedinačnih događaja; prema ovim autorima, strukturu događaja moguće je posmatrati kao par poddogađaja sastavljen od procesa (ili aktivnosti) i kulminacije (ili stanja). Na primer, glagolski događaj koji za svoju denotaciju ima građenje kuće, jeste tranzicija e_0 koja se sastoji od procesa e_1 (tj. same aktivnosti građenja kuće) posle kog sledi stanje kao odraz rezultata e_2 (ili stanje rezultata: kuća je izgrađena i postoji). U okviru bilo kog od ova dva pristupa, kako algebarskog tako i „geometrijskog“, podjednako je važno naglasiti da je upravo unutrašnja struktura glagolskog događaja ono što omogućava razdvajanje i klasifikovanje glagola u klase, te proučavanje glagolske semantike, aspekta i strukture argumenata pojedinačnih glagola.

Kada je reč o glagolskom događaju kretanja, kao i o glagolima kretanja, oni poseduju ista prostorna obeležja kao i predlozi ili prilozi. Na primer:

12.

- a. The bear entered the cave.
- b. The bear went into the cave.

Rečenice 12a i 12b predstavljaju bliske semantičke ekvivalente, jer je značenje predloga *into* na izvestan način obuhvaćeno značenjem glagola *enter* (up. na primer Jackendoff 1983). Događaj *entering the cave* predstav-

lja kombinaciju dva poddogađaja e i e' , gde je e' kulminacija ukupne aktivnosti *entering*, tj. stanje *being in the cave*, dok je e aktivnost kretanja koje tom stanju prethodi, a koje dovodi do takvog rezultata (Higginbotham 2000 koristi temin *telic couple* ili telični par). Slično je i sa predloškom frazom *into the cave*; ona takođe licencira dvodelnu unutrašnju strukturu koja kulminira stanjem *being in the cave*. Razlika između glagolskog i predloškog izraza, 12a i 12b je u *mestu* leksikalizovanja razdvajanja poddogađaja: ono može biti unutar glagola ili unutar predloga.

Nemoguće je, međutim, primeniti ovakvu analizu na one događaje koji ne obuhvataju kulminaciju, tj. koji se mogu interpretirati i kao atelični, kao u primerima 13:

13.

- a. The balloon rose (for hours).
- b. The balloon went up (for hours).

Ovde je moguće posmatrati događaj kretanja ne kao telični par, već kao niz ili sekvencu stanja $e_1, \dots, e_n$ koji odražava progresiju događaja. Svako stanje e_i unutar progresije jeste stanje bliže lokalizatoru, dok je konačno stanje e_n stanje koje je bliže (ili više u odnosu na lokalizator) lokalizatoru nego početno stanje e_1 . Ponovo je reč o prostornoj informaciji koju je moguće zabeležiti kako putem glagola tako i putem predloga ili priloga.

No sa glagolom *to circle* ili adverbom *around* nije moguće pristupiti analizi dekomponovanjem događaja, tj. razdvajanjem na poddogađaje koji bi denotacijom obuhvatali *lokativna stanja* (*engleski termin: locative states*). Postoji ukupni, opšti oblik skale događaja kruženja, ili kretanja po kružnoj putanji koji nije moguće podeliti na tačke koje u određenim momentima pripadaju poddogađajima.⁹⁵ Takođe, nije moguće formalno jasno definisati šta je to što *circle* i *go around* poseduju po pitanju zajedničkih svojstava bez oslanjanja na koncept putanje u prostoru, tj. njenog oblika, a što je svojstvo koje prevazilazi okvir *strukture događaja* (*event structure*). Glagoli, predlozi i priloz podjednako se koriste da objasne svojstva odgovarajuće putanje kretanja.

Na osnovu prethodno iznesenog čini se razumno dozvoliti pretpostavku (prema Zwarts 2006) da oblik putanje, tj. sam pojam skale igra značajnu ulogu u leksičkoj semantici različitih vrsta reči.

⁹⁵ Upravo su ovakvi i slični primeri razlog da se analiza strukture događaja upotpuni ili čak u potpunosti zameni skaliranim pristupom.

Glagoli kretanja odražavaju leksički aspekt ili akcionsart (prema Hay, Kennedy and Levin 1999, Rothstein 2003, 2004). Neki glagoli kretanja su inherentno telični (*reach, leave, cross*), dok su drugi atelični (*walk, swim, zigzag*). Jedan isti glagol kretanja, kada se upotrebi u okviru konstrukcije usmerenog kretanja u engleskom jeziku može biti i teličan i ateličan:

14.

- a. The balloon rose (for hours).
- b. The submarine rose (*for hours).

Interpretacija svojstva teličnosti u ovom slučaju zavisi od toga da li postoji pretpostavka *gornjeg nivoa*, što je u konkretnom primeru površina mora; ako takva implikacija postoji u rečenici, primer 14a imaće ateličnu interpretaciju, dok će primer 14b imati teličnu interpretaciju.

Još jedna takva dvoznačnost po pitanju teličnosti javlja se i kod trenutnih glagola (*semelfactives*); njih je naime moguće tumačiti kao jedinstvene događaja (*jump once*) ili kao iterativne radnje (*jump repeatedly*), kao u primerima 15a i 15b:

15.

- a. Alex jumped (*for hours)
- b. Alex jumped (for hours)

Važno je naglasiti da akcionsart i druga aspektualna svojstva glagola nikako nisu odvojena od leksičke semantike glagola. Aspektualna svojstva proizilaze iz leksičke specifikacije glagola. Kako bismo objasnili različita aspektualna svojstva pojedinih glagola, važno je uzeti u obzir značaj prostorne skale koju glagol leksikalizuje, a koja potom određuje i bliže definiše i pripadajuću strukturu događaja.

5.3. Značaj tipa glagolske situacije za strukturu događaja i teličnost

Tradicionalno, glagoli se prema akcionsartu (tj. prema tipu glagolske situacije⁹⁶) dele na četiri osnovna tipa: stanja, aktivnosti, ostvarenja i dostignuća⁹⁷. Kanije je ovako organizivanoj podeli dodata i klasa semelfaktiva

⁹⁶ Vidi Novakov (2005).

⁹⁷ Termini preuzeti od Novakova (Novakov 2005).

(npr. Dowty 1979) koji su bliski dostignućima po minimalnosti temporalne strukture ali se od njih razlikuju po odsustvu cilja, tj. atelični su (takvi su npr. engleski glagoli *blink, jump, wink* itd.).

Dikusijsije o *akcionsartu* (engleski termin: *Aktionsart*) u nešto novijoj literaturi prepoznaju tri osnovne grupe glagola spram njihove *strukture događaja*:

16.

- i *glagoli inkrementalne teme (incremental theme verbs)* – npr. *eat, draw, write, destroy*.
- ii *glagoli promene stanja (change of state verbs)* – npr. *open, clear, flatten*.
- iii ostali neergativni, te tranzitivni glagoli koji uključuju i klase prema Vendleru kakve su aktivnosti, semelfaktivi i sl. – npr. *run, drool, push*.

Pošto su i glagoli inkrementalne teme i glagoli promene stanja najčešće *ostvarenja (accomplishments)* po tipu akcionsarta i budući da obe ove grupe glagola uključuju unutrašnji argument koji doprinosi *kvantifikaciji događaja (measuring-out effect)*, ove dve grupe posmatraju se kao *pripadnici prirodne klase glagola (natural class)*. No postoje osnove i dokazi da još jedan podskup glagola koji je inicijalno svrstan u treću grupu, a to su *denominalni glagoli nulte derivacije (zero derived nominal verbs)* takođe pripadaju skupu inkrementalnih glagola, ili glagola inkrementalne teme.

Dobro je poznato da se prisustvo ili odsustvo teličnosti glagolskog događaja veoma često vezuje za postojanje unutrašnjeg argumenta, tj. za vezivanje direktnog objekta putem upravnog glagola. Značajan deo lingvističke literature novijeg datuma i dalje se bavi ovim pitanjem npr. Kerol Teni (Tenny 1992), Dejvid Dauti (Dowty 1991) i Hajdi Harli (Harley 2005). Ključno zapažanje koje se iznosi u literaturi jeste to da *omeđenost (boundedness)* kao osobina direktnog objekta utiče na teličnost glagolskog događaja, kao u sledećim primerima (prema Harley 2005: 3):

17.

- a. Sue drank/wrote for hours/*in 5 minutes.
- b. Sue drank a pint of beer/wrote a story *for hours/in 5 minutes
- c. Sue drank beer/wrote stories for hours/*in 5 minutes.
- d. Sue wrote at a story for hours/*in 5 minutes

Sintaksička analiza ove veze je sledeća: postoji funkcionalna projekcija koja *proverava* svojstvo omeđenosti direktnog objekta kako bi omogućila aspektualnu interpretaciju na nivou VP (up. Borer 1996, 2005, van Hout and Roeper 1998, Ramchand 2001). Ova projekcija je u nekim pristupima u odnosu konflacije sa projekcijom koja treba da pripiše i proveriti padež (akuzativ) unutrašnjem argumentu glagola, dok u nekim pristupima postoji kao samostalna projekcija.

Još jedna grupa autora preispitivala je u svojim radovima ovako uspostavljenu vezu, na primer Rej Džekendof (Jackendoff 1991, 1996) i Bet Levin (Levin 2000). Oni upućuju na situacije u kojima se javljaju glagoli koji vezuju omeđeni direktni objekat, ali su uprkos tome takvi glagolski događaji inherentno atelični, no mogu postati telični ako im se doda argument koji će označiti svršetak radnje (ili cilj):

18.

- a. Sue pushed the cart for an hour/*in an hour.
- b. Sue pushed the cart to the field *for an hour/in an hour.
- c. Sue kicked the ball for an hour/*in an hour
- d. Sue kicked the ball to the center *for a second/in a second

Postoji sličan skup neergativnih glagola kretanja koji su istovremeno atelični i neprelazni, no mogu postati telični u kombinaciji sa predložkom frazom koja leksikalizuje cilj (čak i bez prisustva direktnog objekta):

19.

- a. Sue danced for an hour/*in an hour.
- b. Sue danced across the stage *for five minutes/in five minutes.
- c. Sue hopped for an hour/*in an hour.
- d. Sue hopped across the stage *for five minutes/in five minutes.

Konačno, postoje glagoli kretanja koji mogu biti prelazni ili neprelazni, ali su telični samo u kombinaciji sa predložkom frazom cilja:

20.

- a. Sue walked for an hour/*in an hour.
- b. Sue walked the dog for an hour/*in an hour.
- c. Sue walked (the dog) to the park *for 5 minutes/in 5 minutes.

Kad je reč o glagolima kretanja, treba napomeniti da je, kada je kretanje izazvano bez posredovanja spoljašnjeg uzroka, u engleskom jeziku

moguće primeniti tzv. *there-insertion* test za neakuzativnost, čime se potvrđuje veza između neakuzativne sintaksičke strukture i predloške fraze koja karakteriše i sintaksu i strukturu događaja za VP, te implicira vezu između teličnosti i sintaksičke pozicije objekta (Harley 2005: 9):

21.

There-insertion

- a) The bullet whistled as it passed my ear.
- b) *There whistled a bullet (as it passed my ear).
- c) There whistled a bullet past my ear.

Ovakva konstrukcija kakva je data u primerima 21 upravo je konstruktivni idiom sa glagolom stvaranja zvuka, odnosno takva konstrukcija usmerenog kretanja gde se umesto prototipskog glagola kretanja kao upravni element glagolske fraze javlja glagol stvaranja zvuka, a gde je interpretacija kretanja moguća zbog prisustva predloškog argumenta. Ovakva konstrukcija je neakuzativna, kao što pokazuje test koji je primenjen u primeru 21. Iako je jasno da je prisustvo predloške fraze licenciralo unutrašnji argument neakuzativa, ovi primeri nemaju definisanu završnu tačku radnje niti cilj, tj. navedene glagolske situacije su, tradicionalno posmatrano, atelične⁹⁸.

Postoji još jedna zanimljiva klasa glagola, a to su atelične, prelazne aktivnosti i semelfaktivi koji ponovo postaju telični samo uz dodavanje fraze rezultata (primeri prema Rappaport Hovav and Levin 1998):

22.

- a) Sue hammered the metal for 5 minutes/*in 5 minutes.
- b) Sue hammered the metal flat *for 5 minutes/in 5 minutes.
- c) *This metal hammers easily.
- d) This metal hammers flat easily.

Iz navedenih primera vidi se da prisustvo unutrašnjeg argumenta nije ključni faktor koji određuje tip akcionsarta glagolske fraze. Iako se ne može u potpunosti osporiti veza između sintaksičke pozicije objekta (ili čak samo prisustva objekta) i efekta merenja, očigledno je da objekat nije jedini relevantni argument koji utiče na merenje događaja. Postoje i drugi argumenti u strukturi argumenata koji mogu dovesti do merenja glagolske situacije, i u svim takvim situacijama radi se o specifičnom inherentnom svojstvu koje kreće sa dna

⁹⁸ Konstrukciju je ipak moguće tumačiti kao teličnu prema kriterijumu za *dovoljnu teličnost* (*threshold telicity*) prema Hagit Borer (Borer 2005).

derivacije, dakle od korenskih morfema i ne zavisi od specifikatora funkcionalne projekcije koja *proverava* teličnost na nivou konstrukcije.

U našoj studiji, usvojili smo pristup prema kom, pored sintaksičkog prisustva male klauze, realizacija konstrukcije zavisi od *teleoloških svojstva* spoljašnjeg argumenata glagola (*engleski termin: teleological capacity of the S*), od *homomorfizma* putanje (bez obzira da li je ona telična ili ne) i *strukture događaja događaja* (*event structure*).

Glagoli kretanja (*motion verbs*) su neprelazni, dakle njihova struktura argumenata ne uključuje objekat, što se vidi iz niza primera 23:

23.

- a. John waltzed (*Matilda).
- b. John walked (*Matilda).
- c. John ran (*the dog).
- d. John jumped (*the horse)

(Folli i Harley 2006: 124)

Ovakve konstrukcije postaju gramatične ukoliko im se doda predložka fraza, i to tako da glagolski događaj postane *telični kauzativ* (up. Hoekstra i Mulder 1990, Levin i Rappaport Hovav 1995:111):

24.

- a. John waltzed Matilda into the bedroom in 5/*for 5 minutes.
- b. John walked Matilda to his new flat in 20/*for 20 minutes.
- c. John ran the dog over the bridge in 20/*for 20 seconds.
- d. John jumped the horse across the ditch in a flash/*for 2 seconds.

(Folli i Harley 2006: 125)

Činjenica da je ove primere moguće modifikovati adverbijalom *in X minutes* pokazuje da se radi o omeđenim, teličnim situacijama, što je upravo i razlog za pretpostavku da je upravo *teličnost* ključno svojstvo konstrukcije. Međutim, Folli i Harley analiziraju i sledeće primere:

25.

- a. John waltzed Matilda around and around the room for hours.
- b. John walked Mary along the river all afternoon.
- c. John ran the dog up and down the path for hours.
- d. John jumped the horse back and forth accross the ditch for 30 minutes.

(Folli i Harley 2006: 125)

Ono što je posebno zanimljivo u ovim primerima jeste da su sve konstrukcije gramatične, sve su takođe kauzativne, međutim adverbijal ne ograničava događaj. Takođe, prisustvo merne fraze *for an hour* govori da je ovde reč o neteličnim glagolskim događajima.

Opšta karakteristika kauzativnih konstrukcija jeste da sintaksički unutrašnji argument kauzativne strukture, tj. njen objekat podleže izvesnoj promeni stanja, npr. kao u *Mary hammered the metal flat*, i ta promena je onda vidljiva na objektu koji je ujedno i *sadržalac rezultata* (*holder of the result*).

Pored Foli i Harli (2006) i Veksler (Wechsler 2005) se bavi konstrukcijama intranzitivnog usmerenog kretanja sa glagolima koji leksikalizuju način kretanja, u okviru rezultativne strukture. Za razliku od sintaksičkog pristupa, njegova analiza zasniva se na *leksičkoj selekciji* (*lexical selection*), a ne na sintaksičkoj funkciji argumenta. Rezultativi formirani sa selektovanim argumentima (bilo sa selektovanim subjektom ili sa selektovanim objektom), mogu nastati samo u kombinaciji sa *predikatom zatvorene skale* (*engleski termin: closed-scale predicate*). Vekslerov kontrast koji se odnosi na otvorenost ili zatvorenost skale, primenljiv je i na predloge, tj. na predloške fraze koje se javljaju kao argument glagola u konstrukcijama usmerenog kretanja. Pa su tako *to*, *into* i *across* npr. predlozi zatvorene skale koji realizuju telični događaj, dok su *along*, *around* i *towards* predlozi koji realizuju atelične događaje, zato što su oni predikati otvorene skale.⁹⁹ Međutim, sledeći primeri nisu obuhvaćeni ovakvom analizom:

26.

- a) John walked along the river for 3 hours/*in 3 hours.
- b) Mary pushed the cart towards N.Y. for 3 hours/*in 3 hours.
- c) Sue danced around and around the room for 3 hours/*in 3 hours.

(Folli i Harley 2006: 132)

Prema Vekslerovoj analizi, primeri 26 bi trebalo da su negramatični. U ovim rečenicama je selektovani objekat u kombinaciji sa *predikatom otvorene skale* (*engleski termin: open scale predicate*), a rečenica je ipak i gramatički validna i semantički prihvatljiva. Prema tome ni leksička ni sintaksička analiza pojedinačno ne uključuju sve relevantne realizacije konstrukcije.

⁹⁹ O predlozima koji su argumenti glagola u konstrukcijama intranzitivnog usmerenog kretanja biće više reči u narednom poglavlju.

Takođe, iz citiranih pristupa može se izvesti zaključak da, kada je reč o glagolima kretanja nije neophodno da postoji kauzalna veza između teličnosti i kauzativnosti. Kauzativne konstrukcije koje uključuju glagol kretanja, mogu se kombinovati sa ateličnim predloškim frazama, što znači da sama kauzativizacija, tj. uvođenje dodatnog argumenta u konstrukciju nije neminovno u korelaciji sa osobinom teličnosti (sasvim sigurno to nije slučaj u obliku koji bi podrazumevao *završnu teličnost* (*endpoint telicity*). Drugi, opštiji tip teličnosti koji uključuje i *završnu* jeste *dovoljna teličnost* (*engleski termin: threshold telicity*) (npr. Borer 2003)

Budući da predloška fraza očigledno na značajan način doprinosi realizaciji i značenju konstrukcije, potrebno je proveriti da li je PP argument glagola, ili je reč samo o spoljašnjoj modifikaciji glagola. Kada je reč o engleskom jeziku, u literaturi postoji niz testova kojima se potvrđuje da je PP u stvari unutrašnji argument glagola, tj. da se ne radi o adjunktu. (npr. Folly and Harley 2005):

27.

- a) Sue danced at the party for hours/for hours at the party.
- b) Sue danced around the room for hours/#for hours around the room.

28.

- a) Mary kissed John in the park and Sue did so in the bedroom.
- b) *Sue gave a book to John and Mary did so to Bill.
- c) *John pushed a cart towards N.Y. and Bill did so towards Washington.

Prema testu u rečenici 29c, predloška fraza otvorene skale mora se nalaziti u unutrašnjoj poziciji u okviru glagolske fraze, te prema tome ne može biti adjunkt.

29.

- a) *[At which party]_i do you wonder whether Sue will dance t_i?
- b) ?[To which house]_i do you wonder whether Sue will walk t_i?
- c) ?[Towards which tree]_i do you wonder whether Sue will walk t_i?

Bresnan (Bresnan 1992) pokazuje da je lokativna inverzija moguća sa glagolima kretanja kada se kombinuju sa predlogom koji označava putanju,

ali ne i u slučajevima kada se glagol kombinuje s predlogom koji označava mesto/lokaciju:

30.

- a) *At the party danced a smiling girl.
- b) Into the room danced a smiling girl.

Bresnan kao razlog navodi činjenicu da kod ovakve lokativne inverzije dolazi do pomeranja konstituenta na *A-poziciju* u sintaksi. *A-pozicija* može prihvatiti samo argumente, ali ne i adjunkte u okviru gramatične konstrukcije.

Dalje, kako navode Foli i Harli (Folli i Harley 2005), lokativna inverzija moguća je i sa ateličnim predloškim frazama koje označavaju putanju:

31. Around the room danced a smiling girl.

Za analizu koja je fokus ove studije, najvažniji argument istaknut u anglističkoj literaturi jeste upravo diskusija o glagolima koji leksikalizuju način kretanja u konstrukcijama usmerenog kretanja jer su one negramatične ukoliko je konstrukcija neergativna, a ne uključuje predlošku frazu. Foli i Harli (2005:16) navode sledeće primere:

32.

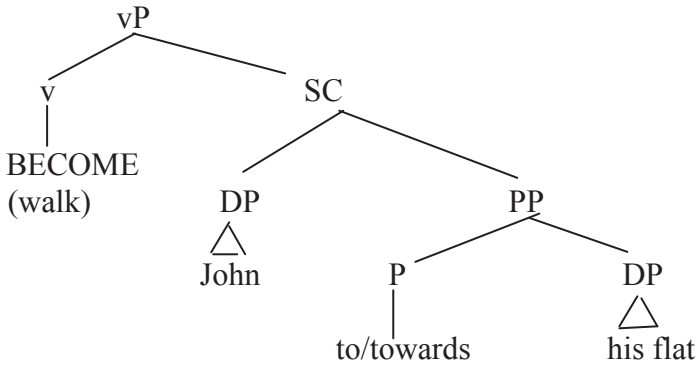
- a. The car careened around the track.
- b. #The car careened.
- c. The car hurtled down the road.
- d. #The car hurtled.

Primeri 32 a-d pokazuju da se ovakvi glagoli moraju kombinovati sa predloškom frazom pravca da bi konstrukcija bila gramatična, čime se potvrđuje da predlozi otvorene skale u stvari jesu u punom smislu argumenti glagola a ne adjunkti.

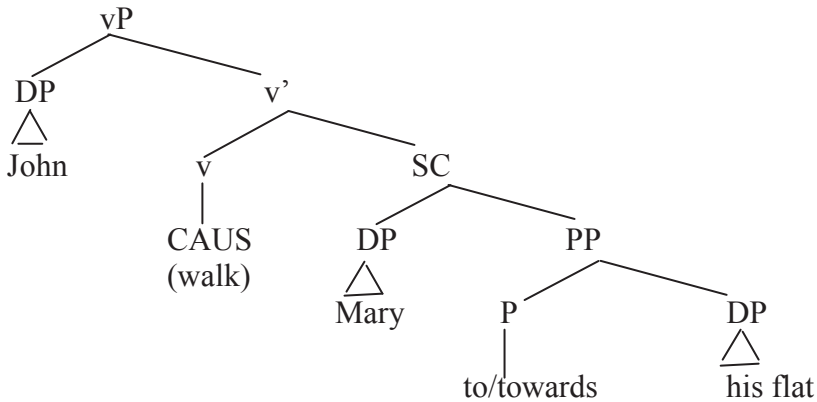
Ono što je važan dodatak ukupnoj analizi u okviru naše studije je da ovakav sintaksički pristup u kombinaciji sa Krifkinim (Krifka 1992) uslovom, tj. ograničenjem *homomorfizma događaja*, te osobine (ne)animatnosti argumenata formalno potpunije opisuje relevantne primere. Mala klauza može biti umetnuta u strukturu bilo sa neakuzativnim, bilo sa kauzativnim *lakim glagolom* (*engleski termin: light verb*) kao u primerima 33a i 33b:

33.

a) John walked to/towards his flat.

b) John walked Mary to/towards his flat.

Ako prihvatimo pristup prema kom je struktura koja sadrži malu klauzu odgovorna za realizaciju konstrukcije, kao i za prikazane alternacije argumenata jer omogućava dodatnu sintaksičku poziciju za subjekat, jasno je zašto je moguće isključiti teličnost kao osnovni uslov za ukupnu prihvatljivost konstrukcije. Oba elementa *P*, *to* i *towards*, uzrokuju istu sintaksičku strukturu bez obzira na njihovu semantičku raznorodnost. Svojstvo teličnosti ne utiče na alternaciju argumenata. Ona je strukturna, te se javlja uz obe predloške fraze. Semantička teličnost ukupne konstrukcije, ili pak nje-

no odsustvo, rezultat je ukupnog procesa kompozicije leksičkih argumenata koje ona uključuje.¹⁰⁰

Strukturni pristup konstrukcijama intransitivnog usmerenog kretanja isti je kao analiza prethodno pomenutih primera. Predložka fraza koja označava putanju kretanja, bilo da je telična ili atelična, jeste predikat male klauze te izražava svojstvo pripadajućeg subjekta. Ipak, konstrukcija usmerenog kretanja ima neke odlike koje je razlikuju od pridevskog rezultativa. Kod rezultativa gde je pridev predikat male klauze, poput *Mary hammered the metal flat*, intuitivno je jasno da je rezultat vidljivo stanje metala po završetku radje. Situacija je manje intuitivno jasna kad je reč o konstrukcijama usmerenog kretanja. Recimo u primeru.

34. John ran around the room for hours.

jasno je da Džon pošto prestane da trči može stajati na istom mestu sa kog je trčanje i započeto, te se onda ne može na isti način tvrditi da se radi o rezultatu koji odražava vidljivo stanje po završetku radnje, dakle *John is not around the room* u onom smislu u kom se u primeru *Mary hammered the metal flat* može tvrditi *The metal is flat*. Ovo zapažanje vezano je za opšte svojstvo predložkih fraza koje označavaju putanju kretanja, da one zapravo mogu biti tretirane kao *lokacije u ekstenziji* (*extended locations*), bez obzira na to da li su telične ili ne. Ovakvi elementi *P* ne mogu stajati uz stativne ili kopulativne glagole, niti ih je moguće interpretirati kao lokacije u predikaciji sa glagolima kod kojih izostaje denotacija kretanja, što se vidi iz primera 35a-d i 36:

35.

- a) *John is into the room.
- b) *The paper lay to the table.
- c) *Sue remained towards the woods.
- d) *Mary considered Bill around the room. (Svenonius 2004)

36. *The paper burned into the basket (ukoliko, npr. gori u korpi).

¹⁰⁰ Za dodatne testove i opširniju argumentaciju videti Foli i Harli (Folli and Harley 2005, 2006).

Da bi označili projektovane lokacije, potrebno je koristiti druge elemente ^{P101}:

37.

- a. John is in the room.
- b. The paper is on the table.
- c. Sue remained near the woods.
- d. Mary considered Bill in the room.
- e. The paper burned in the basket.

Relevantna generalizacija bila bi da se predloške fraze sa značenjem putanje kretanja mogu javiti kao predikati male klauze samo kada postoji kretanje. Nemogućnost kombinovanja ovakvih predloških fraza sa stativnim glagolima kada oni označavaju neutralne lokacije, posledica je interakcije njihove semantike sa temporalnom strukturom stativnih glagola, a ne neke opšte restrikcije koja onemogućava da se predloška fraza javi kao predikat male klauze.

Druga interesantna razlika između pridevskih rezultativa i konstrukcija usmerenog kretanja koju navode Foli i Harli jeste da *pridevi otvorene skale* (*open scale adjectives*) mogu biti upotrebljeni u okviru rezultativne konstrukcije sa teličnim značenjem, dok predloška fraza otvorene skale u okviru konstrukcije usmerenog kretanja nikada ne licencira teličnu intepretaciju:

38. We danced ourselves tired in just 30 minutes/*for 30 minutes.

39. John danced Matilda around and around the room for 30 minutes/*in 30 minutes.

Ipak, ima prideva otvorene skale kod kojih je moguća atelična intepretacija konstrukcije, dok je telična nešto manje prihvatljiva, za razliku od situacije u primeru 40:

40.

- a. We worried ourselves sick for 30 minutes/??in 30 minutes.
- b. We laughed ourselves silly for 30 minutes/??in 30 minutes.

¹⁰¹ Za detaljniju analizu videti Beavers 2002.

Sa druge strane, *neomeđene* predloške fraze putanje kretanja, uvek su deo konstrukcije usmerenog kretanja čije je ukupno značenje atelično:

41.

a. John is running towards the woods →

John ran towards the woods.

b. Sue is wandering along the path →

Sue wandered along the path.

Ukupni zaključak bio bi da, iako konstrukcija usmerenog kretanja ima istu sintaksičku strukturu kao i rezultativ, postoji jasna distinkcija između načina kombinovanja predloških predikata: predikati otvorene skale licenciraju ateličnu, dok predikati zatvorene skale licenciraju teličnu interpretaciju konstrukcije. Iako je ovo slučaj sa predlozima, situacija sa pridevima u okviru pridevskih rezultativa sa istovetnom sintaksičkom strukturom je manje jasna i ne tako dosledno razgraničena. Ipak, može se zaključiti da je semantički sadržaj leksičkih konstituenta male klauze u interakciji sa glagolom odgovoran za ukupnu interpretaciju konstrukcije, odnosno pripadajućeg glagolskog događaja po pitanju teličnosti, te da sama teličnost kao pre svega semantička osobina nije neophodan uslov da konstrukcija usmerenog kretanja u svom prototipskom izdanju ima istovetnu sintaksičku strukturu kao npr. tipična rezultativna konstrukcija sa pridevskim predikatom. U tom smislu, konstrukcija intranzitivnog usmerenog kretanja, u skladu sa argumentima koji su izloženi i u prethodnim poglavljima, može se smatrati strukturnom instancom rezultativa u engleskom jeziku.¹⁰²

5.4. Značaj leksičke specifikacije glagola unutar konstrukcionog idioma

U ovom poglavlju detaljno ćemo se pozabaviti inhrentnim značenjem glagola koji se javljaju u konstrukcionim idiomima. Suština leksičke semantike koja je važna za realizaciju konstrukcije je da se ona može menjati, zavisno od toga šta određeni glagol u okviru definisanih formalnih ograničenja inkorporira sa korenom značenja, te leksikalizuje unutar strukture

¹⁰² O srpskom će biti više reči u poglavljima 6. i 7.

u okviru koje se javlja. Jedan zanimljiv pristup ovom pitanju ponudile su Rafaela Foli i Hajdi Harli (Folli i Harley 2006).

Autorkе glagole koji se mogu kombinovati sa predloškom frazom putanje grupišu u četiri klase na osnovu implikacija spram agensa i putanje kretanja (prema Folli i Harley 2006):

42.

- a. Mary walked to the store.
- b. The log rolled along the beach.
- c. The bullet whistled through the window.
- d. The train shuddered into the station.

Svi ovi glagoli mogu se javiti bez prisustva objekta da označe događaj koji uključuje način kretanja sa eksplicitnim argumentom pravca ili skale. Postoje razlike po pitanju implikacije argumenta, npr. animatnog agensa, ili zahteva da postoji, spram leksičkih „potreba“ glagola, putanja na kojoj se dešava to kretanje.¹⁰³

43.

	+putanja	-putanja
+agens	walk, run, swim	whistle, hiss, sing
-agens	roll, float, slide	shudder, tremble

Test ekstrakcije podataka koji ilustruje različita svojstva glagola koji pripadaju različitim klasama dat je u primeru 44 (prema Folli 2001):

44.

- a. How far did Sue walk?
- b. How far did the log roll?
- c. *How far did the bullet whistle?
- d. *How far did the train shudder?

Primeri 44a i 44b pokazuju kontrast spram primera 44c i 44d, jer glagoli poput *walk* i *roll* svojim značenjem pretpostavljaju prisustvo argumenta putanje za razliku od glagola *whistle* and *shudder*. Činjenica da ovakva semantička informacija ne postoji u značenju glagola poput *whistle* and *shudder* utiče na interpretabilnost ovih glagola kada se sintaksički *trag* (*trace*) javi kao predikat male klauze umesto merne fraze. U suštini, prem-

¹⁰³ Up. Foli i Harli (Folli and Harley 2006).

da se merna fraza strukturno gledano nalazi na istoj poziciji u primerima 44a-d, *walk* i *roll* imaju inherentnu semantičku vezu sa njom, koju *shudder* i *whistle* nemaju.

Glagoli stvaranja zvuka, kakav je *whistle* imaju svojstva [+agens], [-putanja]:

45.

a. *The teakettle whistled Mary into the kitchen.

[-intentional], [+accompanying]

b. Mary whistled Rover to her side.

[+intentional], [-accompanying]

c. *Mary whistled Rover down the path.

(ukoliko se i subjekat i tema kreću po putanji)

[+intentional], [+accompanying]

U primerima 45, jedini gramatički prihvatljiv kauzativ je 45b, gde postoji intencionalni agens, dakle neko ko namerno zviždi, i gde samo zviždanje nije simultano sa kretanjem, tj. zvižduk se završava značajno pre vršenja same radnje kretanja. U ostalim slučajevima, rečenice su ili gramatički neprihvatljive ili semantički devijantne.

Ako posmatramo prototipski glagol kretanja kakav je *walk*, takođe se može uočiti ograničenje animatnosti agensa, kao i pravilo pridružene radnje:

46.

a. *The wind walked the dog into the house.

[-intentional], [+accompanying]

b. *John walked the child onto the stage.

[+intentional], [-accompanying]

c. Mary walked John to his house.

[+intentional], [+accompanying] (Folly i Harley 2006: 134)

Subjekt glagola *walk* mora biti animatni agens, a radnja koju agens uzrokuje i vrši mora biti simultana sa kretanjem teme (tj. sintaksičkog objekta) po skali kretanja. Dakle, radnja koju vrši agens mora biti istovremena sa kretanjem, a ne vremenski odvojena od njega.

47.

Status argumenta uzroka			
Klasa glagola	-intenc., +prat.	+intenc., -prat.	+intenc., +prat.
-put., -agens (shudder)	*	*	*
-put., +agens (whistle)	*	✓	*
+put., +agens (walk)	*	*	✓
+put., -agens (roll)		✓	✓

(Folly i Harley 2006:147)

Sintaksički posmatrano u pristupu Foli i Harli, glagoli koji inkorporiraju element načinske modifikacije, mogu se naći u poziciji V_0 načinskog kauzativa onda kada ih je moguće interpretirati bilo kao modifikatore događaja uzroka ili događaja kretanja. Ako koren glagola ima specifikaciju [+agens] ili [+putanja], to su svojstva koja garantuju da se glagol može odnositi na bilo koji od dva poddogađaja unutar kauzativa. Glagoli stvaranja zvuka, kakav je *whistle*, tipično prema svojoj leksičkoj specifikaciji mogu biti modifikatori događaja uzroka budući da njihova specifikacija sadrži svojstvo [+agens], dok će glagoli sa specifikacijom [+putanja] kakav je *roll*, tipično modifikovati poddogađaj kretanja, a ne uzroka. Konačno, glagoli sa specifikacijom [-agens] i [-putanja] ne mogu biti na gramatičan način interpretirani kao modifikatori bilo kog od dva događaja unutar kauzativa, zbog ograničenja koja nameća njihova leksička semantika kao što se vidi u nizu primera (48):

48.

- a. *The wind shuddered the cart across the parking lot.
[-intentional], [+accompanying]
- b. *Bill shuddered the shopping cart across the parking lot.
(e.g. by giving it a hard push).
[+intentional], [-accompanying]
- c. *Bill shuddered the cart across the parking lot.
[+intentional], [+accompanying]

Sem toga, kada glagol funkcioniše kao načinski imenitelj kretanja, npr. u slučaju engleskog glagola *roll*, javlja se *efekat istovremenosti načina i putanje* (*engleski termin: Manner-Path Contemporaneity Effect*). Tačnije, aktivnost koja funkcioniše kao načinska modifikacija kretanja, javlja se istovremeno sa kretanjem i traje sve vreme dok traje i samo kretanje; *argument putanje* (*path argument*) je tu da kvantifikuje događaj kretanja, bilo da je on omeđen ili neomeđen.

Ovakava analiza i dalje ostavlja otvoreno pitanje gramatičke realizacije engleskih primera kakvi su 49 i 50:

49. The truck rumbled into the ally.

50. Peter jingled his keys accross the table.

Budući da je u oba primera reč o glagolima stvaranja zvuka, njihova leksička specifikacija prema prethodnoj argumentaciji bila bi [+agens] i [-putanja]. Ipak, u primeru 49 ne možemo reći da je kamion pravi agens jer je konstrukcija neakuzativna, dok u primeru 50 imamo konstrukciju koja nalikuje kauzativu, a gde se glagol stvaranja zvuka javlja kao glagol kretanja uprkos svojoj specifikaciji [-putanja]. Tačnije, navedeni glagoli zvuka se u okviru ova dva primera ponašaju kao tipični glagoli kretanja, ili kao glagoli načina kretanja, a ne kao glagoli stvaranja zvuka, dakle poput npr. *walk* koji ima leksičku specifikaciju [+agens] i [+putanja].

Sem toga, iako se iskaz *The ball rolled down the hill* može parafrazirati sa *The ball moved by rolling*, rečenica *The truck rumbled into the ally* ne odgovara parafrazi *The truck moved by rumbling*, već je to pre *The truck moved while rumbling*. Isto je i sa ključevima, koji se ne pokreću zbog zvuka. Zvuk je nešto što nastaje kao posledica kretanja, kao njegov neodvojivi deo. Čini se da navedeni glagoli zvuka ovde imaju sa leksičku specifikaciju kakvu ima i glagol *shudder*, a to je [-agens] i [-putanja], a ipak obe rečenice su i gramatične i prihvatljive (u semantičkom i pragmatičkom smislu).

Zaključak koji ćemo predložiti jeste da se leksička specifikacija glagola menja. Tačnije, u zavisnosti od toga kakav koren inkorporira određeni glagol, on će se pojaviti unutar strukture kojoj odgovara takva glagolska izvedenica. Takođe, prisustvo predloškog argumenta koji leksikalizuje putanju kretanja omogućava inače neprelaznom glagolu, odnosno glagolu čija

osnovna leksička specifikacija nosi obeležje [-putanja] da se pojavi na mestu upravnog elementa konstrukcije usmerenog kretanja.

Kako navode Arsenijević i Milivojević (2009), interpretacija kretanja sa glagolom stvaranja zvuka signalizira se prisustvom predloškog argumenta u engleskom jeziku, dok je u srpskom moguća, na primer, prefiksacija glagola sa istim efektom. Emisija zvuka može biti specifikovana upravnim elementom fraze VP kada se kreće samo zvuk, ili kada kretanja uopšte nema (tj. kada je kretanje fiktivno ili metaforično), dok se zvuk javlja kao načinska modifikacija kretanja ukoliko je njegovo emitovanje direktna posledica kretanja. U ovom drugom slučaju, glagol inkorporira onu načinsku modifikaciju koja je relevantna za njegovu leksičku specifikaciju.

5.5. Glagoli stvaranja zvuka i neakuzativna sintaksička struktura

Jedan od relativno često razmatranih fenomena u literaturi o aspektu i padežu u međujezičkoj perspektivi jeste tzv. fenomen neakuzativnosti, ili *neakuzativnih glagola* (*unaccusative verbs*). Neakuzativni glagoli javljaju se u sintaksičkim konstrukcijama u kojima unutrašnji argument glagola ne nosi padežno obeležje *akuzativ* uprkos tome što se u sintaksičkoj derivaciji ovaj argument javlja u kombinaciji sa kvantifikovanom (u smislu aspektualne kvantifikacije) glagolskom osnovom.

Prema *hipotezi o neakuzativnosti* (engleski termin: *Unaccusative Hypothesis*) u literaturi postoji dobro poznata podela intransitivnih glagola na neakuzativne i neergativne (Perlmutter 1978; Burzio 1986, Levin i Rappaport Hovav 1995). Levin i Rappaport Hovav takode (1995: 2, 3) tvrde da se neprelazni glagoli dele na dve osnovne grupe: neakuzativne i neergativne glagole. Neergativni, kao i neakuzativni glagoli imaju samo jedan spoljašnji sintaksički argument. Ono što razlikuje ova dva podtipa neprelaznih glagola jeste početna¹⁰⁴ pozicija u sintaksi na kojoj se nalazi spoljašnji argument glagola. Spoljašnji argument neergativnog glagola generiše se na poziciji subjekta, te se i u konačnoj realizaciji rečenice javlja kao sintaksički subjekat, dok se spoljašnji argument neakuzativnog glagola generiše na

¹⁰⁴ Misli se na inicijalnu poziciju pri sintaksičkoj derivaciji: subjekat neakuzativa pomera se iz SPEC pozicije komplementa V na SPEC VP, dok je subjekat neergativa već na toj poziciji. Iz tog razloga, spoljašnji argument neergativnih glagola se smatra pravim subjektom, dok se spoljašnji argument neakuzativa često nazva nepravim subjektom.

poziciji objekta, odnosno unutar objekatskog komplementa u odnosu na V. Neakuzativni glagol vezuje dubinski objekat, dok neergativni glagol vezuje *subjekat na D-strukturi* (*engleski termin: D-structure subject*). Spram terminologije strukture argumenata rekli bismo da neergativni glagoli imaju spoljašnji argument, ali ne vezuju unutrašnji, dok neakuzativni glagoli selektuju direktni unutrašnji argument ali nemaju pravi spoljašnji argument.

Prema tome, neergativni i neakuzativni glagoli imaju sledeće sintaksičke konfiguracije:

51.

- i. Neergativni glagoli: NP [VPV]
- ii. Neakuzativni glagoli: [VPV NP].

Neakuzativni glagoli se često upoređuju sa pasivnim glagolima, zbog njihove sintaksičke strukture, tj. zbog izostanka spoljašnjeg sintaksičkog argumenta. Poput neakuzativnih glagola, pasivni glagoli ne selektuju objekat u akuzativu, već je njihov unutrašnji argument na površinskoj strukturi rečenice subjekat. Ovakvo ponašanje glagola obuhvaćeno je tzv. Burziovom generalizacijom (Burzio 1986):

52.

- i. Glagol koji nema spoljašnji argument ne može dodeliti akuzativ.
- ii. Glagol koji ne dodeljuje akuzativ ne može tematski obeležiti spoljašnji argument.

Dakle neakuzativni, kao ni pasivni glagoli ne dodeljuju akuzativ, ne selektuju spoljašnji argument, pa mu, prema tome ne mogu dodeliti ni tematsku ulogu (Burzio 1986).

Široko razmatrano pitanje u literaturi je i to da li je neakuzativnost posledica sintakse ili semantike; da li je ovo svojstvo glagola odraz njegove sintaksičke ili semantičke prirode? Sintaksički pristupi problemu (npr. Rosen 1984) protive se semantičkoj karakterizaciji neakuzativnih glagola i tvrde da ne postoji jedinstveno semantičko svojstvo koje karakteriše neakuzativne glagole u međujezičkoj perspektivi. Na primer glagoli poput engleskog glagola *die* u nekim jezicima pripadaju grupi neakuzativnih glagola, dok u nekim drugim jezicima spadaju u neergativne. Levin i Rapaport-Hovav (Levin i Rappaport Hovav 1995) izlažu analizu koja se protivi ovako striktno sintaksičkoj analizi, takođe unapređujući originalnu analizu koja je izložena u radu Perlmuttera (Perlmutter 1978), prema kojoj je upravo znače-

nje glagola ključni faktor koji određuje njegovo sintaksičko ponašanje, tj. strukturu argumenata koje taj glagol *projektuje*. Ovakvo stanovište predviđa da bi glagoli sa ekvivalentnim značenjem u različitim jezicima trebalo da su dosledno ekvivalentni i po pitanju neakuzativnosti ili neergativnosti.¹⁰⁵ Levin i Rapaport-Hovav dalje tvrde da se neakuzativnost strukturno manifestuje u domenu sintakse, ali suštinski određuje (ili *determiniše*) u domenu semantike. Takođe, samo su neki pojedinačni aspekti glagolskog značenja relevantni za njegovo sintaksičko ponašanje.

U engleskom jeziku, neakuzativnost se testira kroz proveru postojanja rezultativne konstrukcije 53a, kauzativne alternacije 53b, te kroz nemogućnost kombinovanja glagola sa semantički bliskim objektom kao u primeru 53c:

53.
 - a. The bag broke open.
 - b. Pat broke the window. – The window broke.
 - c. *The mirror broke a jagged break.

Dva su važna svojstva takođe odgovorna za ispoljavanje neakuzativnosti određenog glagola:

54.
 - i. svojstvo *teličnost* (ili neka vrsta svršenosti, „dostignutosti“, ili perfektivnosti), (prema Hoekstra 1984, Zaenen 1993)
 - ii. postojanje *spoljašnjeg uzroka* (ili spoljašnje uzročnosti) (npr. L i RH 1995), pri čemu se smatra da se neakuzativni glagoli vezuju za spoljašnji uzrok, dok su neergativni glagoli vezju za unutrašnji uzrok.¹⁰⁶

5.5.1. Neakuzativnost u srpskom jeziku s osvrtom na stanje u engleskom

U sintaksičkoj literaturi o slovenskim jezicima, dobro je poznata studija o vezi između akuzativa (kao dela padežnog sistema) i teličnosti (npr. Borer 2005; Richardson 2003a, 2003b). Usko vezana za ovu pretpostavku jeste i studija o semantički orijentisanom pristupu koji pretpostavlja vezu između tzv. osobine *omeđenosti* (*boundedness*), te uloge semantičkih ar-

¹⁰⁵ Isti stav izlaže i Bejker (Baker 1988).

¹⁰⁶ Videćemo u poglavljima koja slede da ovakva distinkcija direktno podržava i relevantnu klasifikaciju *glagola stvaranja zvuka*.

gumenata kao *omeđivača situacije* (*situation delimiter*), npr. (Pereltsvaig 2000, 2001), a potom i vezu između sintaksičkih argumenata glagola i učesnika pripadajuće strukture događaja istog glagola. Ovakve pretpostavke susreću se sa problemom da je u slovenskim jezicima teško uspostaviti dosledne klasifikacije ovog tipa zato što se veliki broj ateličnih glagolskih fraza može kombinovati sa objektom (tj. sa argumentom kome je dodeljen akuzativ); sa druge strane, relativno je česta pojava da se unutrašnji argumenti glagola sa padežnim obeležjem akuzativa kombinuju sa neomeđenim glagolima, zbog čega onda ne funkcionišu kao omeđivači u datom kontekstu¹⁰⁷. Ovakav problem moguće je rešiti analizom koja će omogućiti da se padežno obeležavanje unutrašnjeg argumenta poveže sa sintaksičko-semantičkom strukturom koja će imati uvid u leksičko-sintaksička obeležja glagola, tačnije u procese inkorporacije i leksikalizacije od strane glagola ili glagolske fraze. Ono što treba posebno naglasiti jeste da adekvatna analiza treba da uzme u obzir strukturu događaja i semantička svojstva glagola u kombinaciji sa glagolskim argumentima na nivou jezičke situacije, kao i njene manifestacije na nivou sintakse.

Što se tiče srpskog jezika, Aljović (Aljović 2000: 3), navodi sledeće primere:

55.

glagol	glagolska imenica
a) padati 'fall' IMP	padanje 'falling'
b) pasti 'fall' PERF	*padnenje 'falling, a fall'
c) stići 'arrive' PERF	*stignenje 'arriving, arrival'
d) stizati 'arrive' IMP	stizanje 'arriving'

Srpski glagoli *stići* i *padati* ispoljiće neakuzativno ponašanje u srpskom:

56.

- e) Jovan je stigao.
- f) Marija je pala.

Suština ovih primera je da pokažu da je spoljašnji argument glagola tema glagolskog događaja (tj. objekat radnje), a ne agens. Aljović (Aljović 2000) u svom radu ispituje da li su obe aspekatske realizacije ovakvih gla-

¹⁰⁷ Slične pojave su relativno česte i u engleskom jeziku.

gola neakuzativne, tj. da li će se i perfektivna i imperfektivna realizacija istog osnovnog glagola odraziti kroz neakuzativnu sintaksu. Ona navodi da primeri kakvi su oni u nizu 56 sugerišu da to nije tako. Prema Grimšo (Grimshaw 1990), neakuzativni i pasivni glagoli u međujezičkoj perspektivi ne mogu postati *složeno-događajne imenice* (*complex event nominals*) jer im nedostaje spoljašnji argument. Međutim, srpski primeri 55 pokazuju da imperfektivni glagoli mogu da se „nominalizuju“ na ovakav način, dok perfektivni oblici istih glagola to ne mogu. Na osnovu toga, Aljović (Aljović 2000: 45) izvodi zaključak da se u srpskom¹⁰⁸ neprelazni imprefektivni glagoli ne ponašaju kao neakuzativi, jer je kod njih moguća nominalizacija kakvu Grimšo isključuje kao mogućnost sa neakuzativnim glagolima. Prema njenoj analizi, u sintaksičkoj strukturi neakuzativnih konstrukcija u srpskom postoji *laki glagol* koji sadrži *aspektualno obeležje* (*aspectual feature*). Ovo obeležje određuje aspekt glagola koji se sa sintaksičke pozicije V podiže u v: ovo pomeranje glagola za posledicu ima to da je perfektivni glagol moguće imperfektivizovati, ali imperfektivni glagol je nemoguće perfektivizovati. Ovakva analiza konsekvantno utiče i na realizaciju strukture argumenata glagola. Semantički sadržaj malog v je imperfektivna ili perfektivna *perspektiva* (*viewpoint*). Ovakva analiza kompatibilna je sa idejom *distributivne morfologije* (*Distributed Morphology*) koju formalizuje Maranc (Marantz 1999), a prema kojoj domen građenja reči suštinski pripada sintaksi. Aspektualna promena na glagolu (tj. imperfektivizacija/perfektivizacija) na nivou na kom se javlja *malo v* inicijalno je signalizirana na korenu glagola. Slovenski jezici ispoljavaju aspektualnu distinkciju morfološkim putem već na osnovi glagola (Aljović 2000, Novakov 2005). Prema Smit (Smith 1991), Aljović usvaja hipotezu da univezalna gramatika uključuje dve osnovne aspektualne realizacije i to *imprefektivnu* [IMPF] i *perfektivnu* [PERF]. Dalje, relevantna literatura pretpostavlja da su ova svojstva deo leksičkog unosa glagola u slovenskim jezicima, tačnije ona su deo leksičke informacije koju sa sobom nose korenske morfeme u svetlu analize kakvu predlaže Maranz (1999).

Međutim, takva leksička informacija može se u datoj realizaciji javiti samo na jednom korenu kao jedna realizacija aspektualne opozicije; drugim rečima, koren glagola ne može istovremeno biti i perfektivan i imperfekti-

¹⁰⁸ Autorka navodi primere za srpskohrvatski, uz napomenu da su od tog jezika kasnije nastali srpski, hrvatski i bošnjački jezik.

van. Korenu glagola moguće je dodati prefiks na nivou *predglagola* (*pre-verb*) i tada će to rezultovati perfektivnim glagolom. Tradicionalno, ovakve prefektivne glagole moguće je imperfektivizovati (tačnije, moguće je neutralisati perfektivnost) sufiksacijom, tj. dodavanjem aspektualne morfeme *-a* kao u parovima opozicija u primerima 55, *stići-stizati*, *pasti-padati*.

Pogledajmo sledeći niz primera preuzetih od Aljović (2000:10)¹⁰⁹:

57.

a. √lov [imp]	‘hunt’
b. lov-i-ti	
hunt-V-INF	‘to hunt’ (imperfective)
c. √u [perf]	‘in’
d. u-lov-i-ti	
in-hunt-V-INF	‘to catch’ (by hunting) (perfective)
e. √iz [perf]...	‘from’
from-hunt-V-INF	‘overhunt/overfish’ (perfective)
g. iz-lov-lj-ava-ti	
from-hunt-v-IMP-INF	‘overhunt/overfish’ (imperfective)
h. *u-lov-lj-ava-ti	
in-hunt-v-IMP-INF	‘to catch’ (by hunting) (imperfective)
i. *lov-lj-ava-ti	
hunt-v-IMP-INF	

Imperfektivni koren √lov u primeru 57a verbalizuje se (postaje glagol) dodavanjem neutralnog sufiksa *-i* od koga nastaje imprefektivni glagol 57b. Ista ova korenska morfema može se kombinovati sa prefiksom u *predglagol* (*engleski termin: preverb*). Prefiksi su dati u primerima i to su *u-* ili *iz-*, čime nastaje perfektivna osnova koja se potom verbalizuje dodavanjem sufiksa *-i*, da bi se dobili glagoli 57d i 57f. Glagol 57f je moguće imperfektivizovati, za razliku od glagola 57d, kao što se vidi u 57g i 57h. Konačno, osnova *lovi-* takođe se ne može imperfektivizovati, što je pokazano u primeru 57i.

Aljović usvaja hipotezu o *slojevitosti glagolske fraze* (*layered VP hypothesis*) kakvu predlažu Kracer (Kratzer 1994) i Čomski (Chomsky 1995), prema kojoj postoje dve glagolske projekcije, i to VP i vP, gde je v tzv. *laki glagol* u stvari *kauzativni glagolski upravni element* (*causative verbal head*) (up. Hale i Keyser 1993). U skladu sa pristupom Maranca

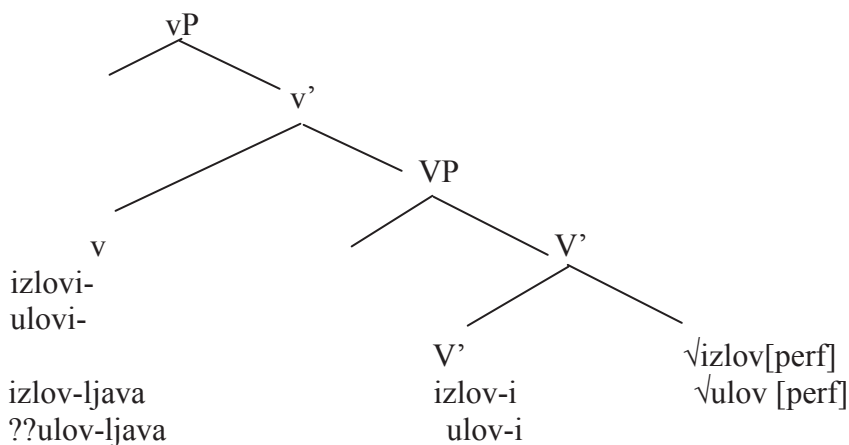
¹⁰⁹ Simbol √ označava korensku morfemu glagola.

(Marantz 1997, 1999), ona smatra da se formiranje sintaksičkih kategorija dešava upravo u domenu sintakse: korenske morfeme postaju glagoli (odnosno imenice ili pridevi) uvođenjem/umetanjem u odgovarajuće (glagolsko, imeničko ili pridevsko) okruženje.

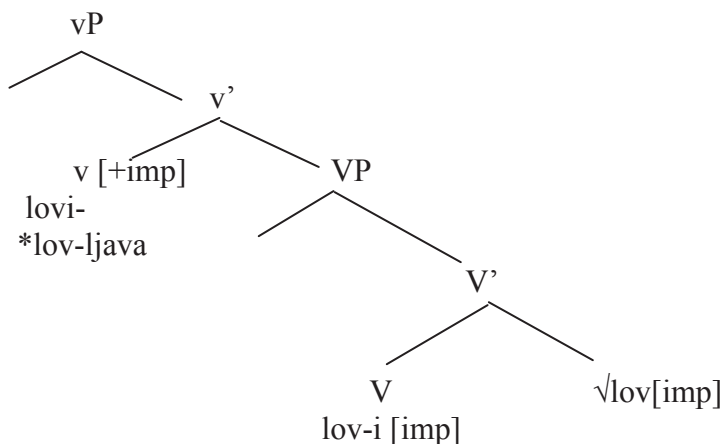
Derivacija glagolskih formi opisanih u primerima 57, data je u grafičkim reprezentacijama 58 (prema Aljović 2000):

58.

a.

b.

Prema analizi koju predlaže Aljović (2000), koren i predglagol se *spajaju (merge)* čime nastaje *složeni koren (complex root)* *izlov/ulov*, koji je (u oba slučaja) perfektivan zbog prethodnog, perfektivnog statusa predgla-

gola. Ovakva analiza omogućava razlikovanje prefiksacije predglagolom što ne rezultuje sintaksičkom kategorijom¹¹⁰, te sufiksacije sufiksom *-i* pri čemu nastaje glagol. Potom se glagol V „penje“ na poziciju malog *v*. Laki glagol je takođe upravni element čvora koji sadrži aspektualno obeležje (tj. obeležje aspektualne perspektive - *viewpoint*) i to [+imp/-imp]. Ako je aspektualno obeležje lakog glagola *v* [-imp], tj. ako je laki glagol perfektivan, oblik glagola se ne menja (*izlovi-*, *ulovi-*) u strukturi koja je prikazana dijagramom 58a. Međutim, ako je laki glagol [+impf], oblik glagola se menja. Ova promena forme (suffix: *-ava*: *izlovljava*/?*ulovljava*) može se posmatrati kao postsintaksičko morfološko *uvođenje*, ili preciznije, kao *ekstenzija osnove* (*engleski termin: stem extension*) (up. Marantz 1999). To je ujedno i razlog što oblik **lovljava* ne postoji kao prihvatljiva realizacija; *lov-i* koje se u strukturi 58b penje iz V u malo *v* je imperfektivno – a imperfektivni laki glagol ne može menjati svoj oblik (ili obeležja). Što se tiče statusa oblika *??ulovljava* u strukturi 58a, Aljović tvrdi da je ovakav glagol *gramatična sintaksička kombinacija* koja je semantički devijantna¹¹¹.

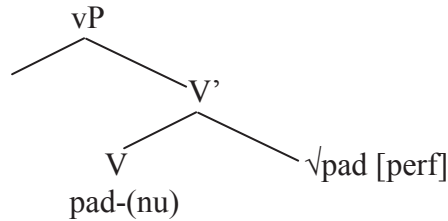
Ista ova analiza može se primeniti i na neakuzativne glagole u srpskom. Pretpostavka da imprefektivni oblik glagola u sintaksičkoj derivaciji nastaje posle perfektivnog u saglasju je i sa tradicionalnom pretpostavkom o morfološkoj prirodi aspekta u srpskom (ili šire, i u nekim drugim slovenskim jezicima, npr. u ruskom). Ovaj, tradicionalno shvaćeni morfološki fenomen, može uticati i na realizaciju strukture argumenata određenog glagola, što je sa druge strane, sintaksički fenomen. U svetlu hipoteze o slojevitosti glagolske fraze, neakuzativni glagol ne bi trebalo da ima kauzativnu projekciju malog *v* (up. Chomsky 1995: 316). Ovakva teorijska pretpostavka takođe je u skladu sa kvalifikacijom neakuzativa prema Levin i Rapaport Hovav (Levin i Rapaport Hovav 1995), gde su neakuzativne konstrukcije karakteristične po tome što im nedostaje *spoljašnji uzrok* (*external cause*)¹¹². Neakuzativni glagoli su glagoli *unutrašnjeg uzroka* (*internal cause*), pa tako nemaju projekciju spoljašnjeg uzroka, ili subjekta, unutar svoje leksičko-semantičke reprezentacije. Budući da nemaju projekciju kauzativnog malog *v*, tj. da ne *licenciraju* projekciju *malo v*, sintaksička struktura neakuzativnog srpskog data je u dijagramu 59:

¹¹⁰ Tj. *nerazumljiva* (*incomprehensible*).

¹¹¹ Ovaj termin jednak je terminu *agens*, tj. pravi sintaksički subjekat u širem smislu.

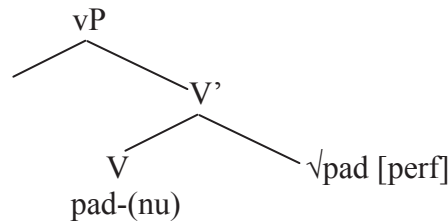
¹¹² Ovaj termin jednak je terminu *agens*, tj. pravi sintaksički subjekat u širem smislu.

59.

Korenska morfema $\sqrt{pad}$ je inherentno perfektivna, te se pri spajanju sa glagolom, tj. kada se verbalizuje u „pad+V“ može imperfektivizovati. Ukoliko pak imperfektivizacija zahteva uključivanje još jedne glagolske projekcije, koja se nalazi iznad projekcije VP (dakle, ukoliko nam je za to neophodno malo v sa obeležjem *+impf*), pripadajuća sintaksička struktura izgleda ovako:

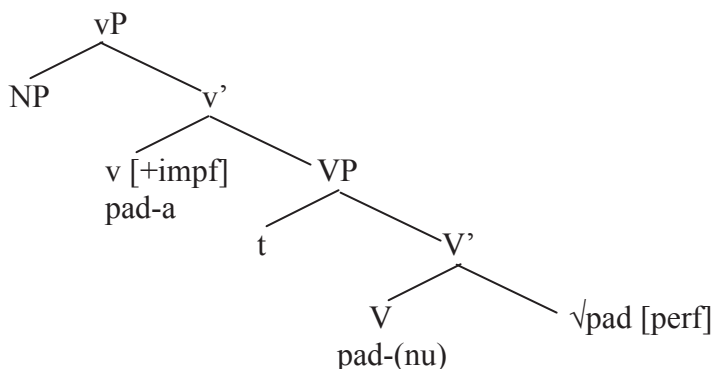
60.

Ono što je očigledno jeste da se imenski argument glagola nalazi na poziciji unutrašnjeg argumenta, dakle onako kako se i očekuje od neakuzativnog glagola.¹¹³ Konačna sintaksička realizacija površinskog neakuzativa uključuje pomeranje unutrašnje imeničke fraze (tj. unutrašnjeg argumenta, objekta ili teme) na poziciju površinskog subjekta, kao u dijagramu 61:

¹¹³ Aljović u nastavku rada analizira sintaksičko ponašanje imperfektivizovanih neakuzativnih glagola; za detalje videti Aljović 2000:13–15.

61.

Spomenuli smo ranije da neakuzativni glagoli ne mogu svom unutrašnjem argumentu dodeliti padež (tačnije, da ne mogu svom objektu dodeliti akuzativ). Prema Burciovoj generalizaciji, glagol koji ne može unutrašnjem argumentu dodeliti akuzativ, takođe ne može ni svom spoljašnjem argumentu dodeliti nominativ; neakuzativni glagol ne može dodeliti tematsku ulogu subjektu. Prema istoj generalizaciji, glagol koji nema spoljašnji argument, ne može argumentu dodeliti akuzativ. Laki glagol *v* u dijagramu 61 ne pripisuje objektu akuzativ. Srpski glagol *padati* nema kognitivni objekat **pad*, onako kako to je to slučaj sa tipičnim neergativnim glagolima, npr. *sanjati san*, što se, kako tvrdi Aljović može posmatrati kao dokaz da ovaj glagol zapravo ne dodeljuje tematske uloge svojim argumentima. Prema tome, imenski argument koji se penje iz pozicije specifikatora VP na poziciju specifikatora vP, nije izložen sukobu tematskih uloga, verovatno zato što je u pitanju malo *v* [-caus], tj. radi se o glagolu unutrašnjeg uzroka. Ako hoćemo da objasnimo motivaciju podizanja unutrašnjeg argumenta u specifikator lakog glagola, dobar argument je tzv. *identifikacija događaja* (*event identification*), prema Van Houtu i Roperu (van Hout i Roeper 1998). Struktura događaja određenog glagola, u koju spadaju i pripadajući *poddogađaji* treba da ima svoju sintaksičku identifikaciju. Fraze koje se nalaze na određenim sintaksičkim pozicijama mogu identifikovati (pod)događaje koji su deo strukture događaja preko asocijacije sintaksičkih argumenata sa participantima u strukturi događaja. Događaj kakav označava srpski glagol *padati* ([+impf]) je aktivnost. Prema Smit (Smith 1991) poddogađaj rezultata ne postoji kod imperfektivne perspektive, pa tako rezultat ne postoji (nije

„vidljiv“) ni u reprezentaciji strukture. Dalje, ako pokušamo da na poziciju specifikatora malog *v* uvedemo još jednu imensku frazu (na mesto subjekta), rečenica će biti negramatična:

62. *Sneg pada kiša. (Aljović 2000: 13)

Jedino rešenje je pretpostaviti da se NP sa pozicije specifikatora VP podiže u specifikator *vP*. Treba još jednom naglasiti da je neakuzativni glagol već perfektivan na nivou VP i da mu nedostaje spoljašnji uzrok (na poziciji subjekta). Prema tome, jedini način da se motiviše još jedna glagolska projekcija iznad neakuzativnog čvora VP jeste projektovati malo *v* koje je [+imperf, -caus].

5.6. Subjekat i teleološki kapacitet agensa: problem agentivnosti u engleskom i srpskom jeziku

Značajan broj raznorodnih jezičkih situacija u prirodnim jezicima, te njihova semantička i pragmatička prihvatljivost sa jedne i gramatičnost sa druge strane stoje u tesnoj vezi sa svojstvima *animatnost* (*engleski termin: animacy*) i *voljnost* (*engleski termin: volition*). U ovom poglavlju naše studije, pozabavićemo se ovim svojstvima i njihovom primenljivošću i prisutnošću na poziciji spoljašnjeg sintaksičkog argumenta glagola stvaranja zvuka u okviru konstrukcije intranzitivnog usmerenog kretanja.

U svetlu konstrukcija koje su relevantne za ovo istraživanje, široko prihvaćeni stav u literaturi jeste da determinatorske fraze (DP) koje označavaju inanimatne entitete ispoljavaju restriktivnije distributivno ponašanje od takvih fraza koje denotacijom obuhvataju animatne entitete. U nekim slučajevima, pomenuta ograničenja predstavljaju rezultat interakcije semantičkih svojstava učesnika jezičke situacije i njene sintaksičke strukture, dok su u drugim slučajevima takva ograničenja rezultat semantičkog ili *enciklopedijskog* znanja govornika.

Sintaksički subjekat koji se javlja uz glagole stvaranja zvuka može biti kako animatni, tako i inanimatni entitet. Povrh toga, samo glagoli stvaranja zvuka ispoljavaju dvojako sintaksičko ponašanje: mogu se javiti kako u neergativnim (NG), tako i u neakuzativnim (NA) sintaksičkim konstrukcijama. (Levin and Rappoport-Hovav, 1995).

63.

- a) The train **roared** as it approached. (NA)
- b) The lion **roared** as it approached. (NG)

64.

- a) The train's wheels **hummed** as it approached. (NA)
- b) Henry **hummed** as he approached. (NG) (Perlmutter 1978: 164)

65.

- a) **Brekćući** i **zvečeći** točkovima u stanicu uđe voz iz Vranovca. (KKS-LT, 23.)
- b) **Dašćem** kroz zube pod kojima škripi crna prašina. (KKS-LT, 18)

Prema Perlmutterovoj klasifikaciji, postoje dve vrste glagola u okviru hipoteze o neakuzativnosti (*engleski termin: Unaccusative Hypothesis*) i to su neakuzativni i neergativni glagoli. Specifičnost neakuzativnih glagola jeste, kao što je napomenuto u prethodnim poglavljima teksta, da učesnik jezičke situacije koji se nalazi na sintaksičkoj poziciji subjekta nije semantički agens, budući da je on istovremeno *tema* (ili objekat) događaja. Kako jedan sintaksički argument može imati samo jednu tematsku ulogu u okviru iste klauze, neakuzativne konstrukcije su istovremeno i neagentivne, tj. subjekat se ne može smatrati agensom, jer na poziciju SPEC VP stiže pomeranjem (podizanjem) sa sintaksičke pozicije objekta.

Neergativna konstrukcija, nasuprot tome, jeste ona konstrukcija čiji je sintaksički argument istovremeno i semantički agens. Primeri 63b, 64b i 65b su ilustracije neergativnih konstrukcija, gde je sintaksički subjekat emiter zvuka i istovremeno voljni ili intencionalni agens, dok su primeri 63a, 64a i 65a primeri neakuzativnih konstrukcija gde je sintaksički subjekat istovremeno i tema kretanja, dok je emisija zvuka direktna posledica tog kretanja, a ne intencionalno izazvana radnja od strane agensa.¹¹⁴

Na osnovu ovakve argumentacije, Lupsa (Lupsa 2003) naglašava svojstvo *voljnosti* kao ključno svojstvo subjekta, tj. agensa. Ona izdvaja dve osnovne „podklase“ u okviru klase glagola stvaranja, od kojih je druga i sama podeljena na dva tipa glagola stvaranja zvuka i to su (prema Lupsa 2003: 5):

¹¹⁴ Primeri 63. i 64. su preuzeti iz literature, dok su primeri 65. rečenica uzeta iz korpusa sačinjenog u svrhu ovog istraživanja..

66.

- i. glagoli spoljašnjeg uzroka¹¹⁵ (ovi glagoli mogu se pojaviti i u tranzitivnom sintaksičkom obrascu, npr. engleski glagol *buzz*)
- ii. glagoli unutrašnjeg uzroka
- iii. glagoli koji se vezuju za zvuk emitovan iz vokalnog trakta i javljaju se sa agentivnim subjektom
- iv. glagoli koji opisuju zvuk koji ne može, ali ne mora obavezno biti emitovan iz vokalnog trakta.

Lupsa dalje navodi da su glagoli unutrašnjeg uzroka po pravilu ne-tranzitivni i neergativni, dakle njihov spoljašnji argument je istovremeno i pravi semantički agens. Ono što ona imenuje kao problem u ponašanju glagola unutrašnjeg uzroka jeste mogućnost da se oni jave u neakuzativnim rezultativnim konstrukcijama u engleskom jeziku, kada će imati neakuza-tivno sintaksičko ponašanje. Pogledajmo sledeće primere:

67.

- a) The refrigerator door **clicked open**.
- b) The curtains **creak open** and radiant evening light streams into the cluttered room.

68.

- a) The skylight **thudded open** with a shower of powdery plaster on some lopsided bricks.
- b) The lid of the boiler **clunked shut**. (Lupsa 2003: 6)

69. She heard a lock **snap shut**; the sound echoed a moment. (KKE-CL, 6)

70. I **banged** the door **shut**. I shut it as shut as you can shut it.

“You **banged** the door **shut**? You banged the door?” He advances on her menacingly. (EE-COCA, 5)

71. Suddenly, the doors behind them **blast open**, pouring light into the oncin room. (EE-COCA, 43)

72. Something **clanged shut**. “Huh?” Giles had not seen a door or latch below... (EE-COCA, 54)

¹¹⁵ Spoljašnji uzrok nalazi se na istoj sintaksičkoj poziciji kao i agens.

Ono što se vidi iz prethodnog niza primera jeste da se glagoli stvaranja zvuka mogu pojaviti unutar neakuzativnog sintaksičkog obrasca ne samo u situacijama kada se glagol stvaranja zvuka kombinuje sa predloškim argumentom koji doprinosi intepretaciji usmerenog kretanja, već se može javiti i sa pridevskim frazama rezultata, tj. u kombinaciji sa sekundarnim predikatom u okviru konstrukcije rezultata. Budući da je u svakom od primera koji su navedeni u prethodnom odeljku teksta prisutno značenje usmerenog kretanja, te da je spoljašnji argument glagola istovremeno i tema kretanja, Lupsa ovakve konstrukcije klasifikuje kao neakuzativne.

Dalje, prema Levin i Rapaport-Hovavu (L i RH 1995: 190), sledeći primeri su negramatični u engleskom jeziku:

73.

- a) *He yelled down the street.
- b) *She shouted down the street.
- c) *The frogs croaked to the pond.

Primeri 73a-c su ilustracije glagola stvaranja zvuka koji se karakteristično emituju iz vokalnog trakta animatnog agensa. Prema Lupsi, ovo su glagoli unutrašnjeg uzroka koji se po pravilu javljaju sa animatnim agensom. Činjenica da su konstrukcije u grupi primera 73 negramatične, kako tvrdi Lupsa, navode na zaključak da je animatnost i intencionalnost agensa neophodni preduslov za neergativnu realizaciju ovih glagola, dok njihova neakuzativna realizacija biva blokirana činjenicom da zvuk emitovan iz vokalnog trakta ne može na površini odražavati značenje usmerenog kretanja, tj. sintaksičko kombinovanje ovakvih glagola sa predloškim frazama usmerenog kretanja rezultuje negramatičnim rečenicama. Prema tome, glagoli koji primarno označavaju čistu emisiju zvuka su neergativni i ne mogu se pojaviti u konstrukciji usmerenog kretanja:

74.

- a. He yelled.
- b. *He yelled down the street. (Lupsa 2003: 10)

Autorka izvodi zaključak da se distinkcija između neakuzativnih i neergativnih konstrukcija sa glagolima stvaranja zvuka uspostavlja spram

prisustva, odnosno spram odsustva svojstava animatnosti i voljnosti subjekta, tj. agensa.¹¹⁶ No ako pogledamo sledeće primere.

75.

- a. The ventilation **whines** on.
- b. The train **whistled** into the station. (Folli i Harley 2007)
- c. The police car **sirened** into the yard. (Folli i Harley 2007)

jasno je da se unutrašnja emisija zvuka koja nije direktna posledica kretanja može javiti i sa inanimatnim agensom. U primerima 75a-c reč je o emitovanju zvuka koje ne zavisi od kretanja – sa aspekta strukture događaja, događaj stvaranja zvuka je odvojeni, paralelni događaj u odnosu na kretanje, a ne poddogađaj kretanja, što je u suprotnosti sa generalizacijom koju izvodi Lupsa. Takođe, prema našem korpusu primera, u engleskom jeziku mogu se pojaviti primeri sa konstrukcijama usmerenog kretanja sa animatnim agensom koji emituje zvuk „iz vokalnog trakta“. Naš stav je da ovakve konstrukcije zaista izražavaju kretanje zvuka i fizičko kretanje emitera zvuka kao dva paralelna događaja, ili da je čak pod određenim kontekstualnim uslovima moguća interpretacija „zvuk umesto kretanja“. Na primer:

76.

- a. He **groaned** out of bed. Somewhere down the hill hammers and saws were busy and country music was playing out of somebody's truck radio. Zoyd was out of smokes'. (KKE-VL, 11)
- b. Of course they would and so it came to pass, one sweet may evening, with mockingbirds **singing** up and down the street...' (KKE-VL, 26)

Potrebno je dakle uspostaviti širu generalizaciju, kao i preciznije formalno ograničenje koja će obuhvatiti sve navedene jezičke situacije. Budući da je jasno da animatnost subjekta nije dovoljno pouzdan kriterijum, pokušaćemo da utvrdimo na koji način se može uspostaviti karakterizacija

¹¹⁶ Daniela Lupsa u ukupnom zaljučku članka navodi da su glagoli stvaranja zvuka u svim svojim instancama sintaksički neergativni. Međutim, njena analiza se oslanja na leksička pravila koja su pragmatički motivisana, te izlaze iz okvira formalne analize kakva je zastupljena u ovom radu. Sem toga, ovde ćemo pokazati da karakterizacija i distinkcija prema Lupsi 2003 nije dovoljno precizna niti ekspanzorno adekvatna, i ponudićemo osavremenjenu, precizniju analizu fenomena o kom se diskutuje i koji se analizira.

dogadaja koja bi uključila kako animatne, tako i inanimatne subjekte posmatranih konstrukcija.

Pretpostavićemo, u skladu sa Higinbotamom (Higginbotham 1997) i Foli i Harli (Folly i Harley 2007) da uticaj animatnosti i voljnosti treba proširiti na prisustvo *teleološkog kapaciteta* (*teleological capability*), tj. inherentne sposobnosti određenog učesnika radnje da učestvuje u jezičkoj situaciji koju označava predikat konstrukcije (u ovde posmatranom slučaju to je glagol stvaranja zvuka).

Kao što je prethodno pokazano, opšte usvojena pretpostavka u literaturi jeste da su subjekti koji imaju semantičku ulogu agensa najčešće animatni entiteti. Subjekti neergativnih glagola svakako jesu animatni – u sintaksičkim analizama poput one koju predlažu Hal i Kajzer (Hale and Keyser 1993, 2002), ovi subjekti su po definiciji agensi jer se javljaju na sintaksičkoj poziciji spoljašnjeg argumenta glagola, tj. kao specifikatori glagolske fraze SPEC VP. Ukoliko subjekat nije agens, neće se naći na ovoj sintaksičkoj poziciji, odnosno sam glagol će imati drugačiju sintaksičku realizaciju jezičke situacije i ponašaće se kao neakuzativni predikat.

Foli i Harli (Folli i Harley 2007: 191) navode sledeće glagole, inače pripadnike klase glagola stvaranja zvuka prema klasama Bet Levin, kao njene prototipske ilustracije: *whistle, hum, squeak, click, hiss, ring* i slično. U engleskom jeziku, ovi glagoli su takođe primeri glagola tzv. *tipa nulte derivacije* (*engleski termin: zero-derived types*)¹¹⁷ jer su svi semantički povezani sa imenicama koje označavaju zvuk koji je rezultat stvaranja: *a whistle, a hum, a squeak, a click, a ring*, itd. Ono što je izuzetno važno za našu analizu jeste da pojedini glagoli iz ovog skupa leksema čak isključuju mogućnost animatnog agensa u engleskom jeziku. Takav je npr. engleski glagol *ring* (primeri 77a-c su negramatični sa neakuzativnom interpretacijom):¹¹⁸

¹¹⁷ Termin uzet iz Hale and Keyser 2002.

¹¹⁸ U poglavljima koja slede pokazaćemo da srpski jezik ispoljava veći stepen slobode po pitanju izražavanja konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolima stvaranja zvuka, kao i da su pojedini negramatični primeri u engleskom (specifično situacije sa unutrašnjim emitovanjem zvuka od strane agensa u kombinaciji sa predloškom frazom) u srpskom zapravo gramatične, te da se čak i oni glagoli koji se karakteristično neće kombinovati sa animatnim agensom mogu javiti i u takvim kombinacijama ukoliko je kontekst odgovarajući, tj. ako postoji odgovarajuća diskursna informacija o agensu, ili takva pragmatička inferencija (npr. *Jovan je(pro) zveckao hodnikom* = „kretao se kroz hodnik džepova punih sitnih metalnih novčića“).

77.

- a. *Peter rang into the room.
- b. The table/*Gianni squeaks.
- c. The phone/*Gianni rang.

Sa druge strane, neergativna interpretacija je ponekad moguća i sa inanimatnim sintaksičkim subjektima, kao što smo videli u primerima 75a-c. Budući da je postoji ovakva sintaksička „uniformnost“ realizovanja konstrukcije i sa animatnim i sa inanimatnim agensima, potrebno je pretpostaviti i paralelnu semantičku uniformnost – tj. da su i animatni i inanimatni subjekti u stvari agensi. Ovakva prepostavka je takođe u skladu sa analizom Foli i Harli (Folli i Harley 2007).

Sledeće pitanje koje treba razmotriti jeste koja je to osobina inanimatnog agensa koja ga čini „semantički adekvatnim“, budući da svojstva *intencionalnost* i *animatnost* nisu dovoljan kriterijum za konstrukcione idiome.

Iako stolovi i vozovi nisu animatni entiteti, oni poseduju određene osobine svojstvene njihovoj unutrašnjoj konstrukciji, koje ih čine pogodnim entitetima koji zvižde ili škripe. Vozovi zapravo imaju u sebe ugrađene pištaljke, a stolovi škripe zbog karakteristika vlastite konstrukcije. (Folli i Harley 2007: 192).¹¹⁹

Zaključićemo da je agens svaki entitet koji može samostalno da „proizvede“ relevantan glagolski događaj; u slučaju stvaranja zvuka, agens je svaki onaj entitet koji može da samostalno proizvede zvuk označen glagolom stvaranja zvuka.

Levin i Rapaport-Hovav (L i RH 1991) dodatno potvrđuju osnovanost ovakve generalizacije. Kada subjekat glagola stvaranja zvuka nije teleološki agens koji može da samostalno proizvede zvuk, javlja se drugačija sintaksička struktura:

78. The bullet whistled *(into the room).

Rečenica 78. je negramatična bez predloške fraze koja omogućava semantičku interpretaciju intransitivnog usmerenog kretanja u primeru 78. U

¹¹⁹ Autorkin prevod citata.

ovakvim slučajevima, glagol stvaranja zvuka postaje glagol usmerenog kretanja i opisuje kretanje entiteta po određenoj putanji, pri čemu je zvuk načinska modifikacija tog kretanja. U primeru 78. kretanje je ono što proizvodi zvuk, a ne entitet na poziciji subjekta, budući da je isti glagol negramatičan ukoliko se javi uz animatni agens (sa neergativnom interpretacijom) uz predložku frazu usmerenog kretanja (prema Folli i Harley 2007: 192):

79.

- a. *John yelled into the room.
- b. *Mary laughed out of the room.

Budući da kretanje ne može da proizvede emisiju zvuka kakav je vikanje ili smeh, ovi glagoli se ne mogu javiti sa značenjem zvuka umesto kretanja (niti kao načinska modifikacija) – oni mogu biti samo *neergativne aktivnosti* (*unregative activities*).

Sintaksički kontrast između 80a i 80b dodatno potvrđuje našu analizu:

80.

- a. The bullet whistled *(out of the room).
- b. The train whistled.

Inanimatni agensi kakav je *the train* u primeru 80b jesu pravi agensi kada mogu da samostalno izazovu i održe događaj koji opisuje predikat; dakle kada su za to teleološki sposobni. Kada to nije slučaj, kao u primeru 80a, konstrukcija je neakuzativna.

Nešto slično važi i za glagole *cough*, *shiver* and *blush*. Naime, uz ove glagole javlja se animatni subjekat, ali on ne mora istovremeno biti i intencionalni agens. Sa ovakvim glagolima, animatnost jeste važno svojstvo subjekta, ali intencionalnost nije – ona izostaje ili je potpuno irelevantna.

Još jedan argument koji kao podršku opravdanosti uvođenja inanimatnih agenasa navode Foli i Harli jeste razmatranje osobine *kontrola* od strane agensa – tačnije, one smatraju da inanimatni entiteti mogu biti i direktni uzrok vršenja radnje čak i uz odsustvo kontrole te iste radnje, te da u tom smislu ne postoji suštinska razlika između agensa i uzroka, što je tradicionalno veoma važna distinkcija u literaturi (npr. Gruber 1965, Travis, 2000, Davis i Demirdache 2000, Kallulli 2006, Levin and Rappaport-Hovav, 2005; Alexiadou et al., 2006 i drugi) koja je zasnovana na distinkciji *animatno/neanimatno* po pitanju subjekta; najčešće stanovište je da je agens animatni entitet, dok je uzrok po pravilu inanimatni entitet. Autorke

navode primere iz italijanskog koji je specifičan zato što je tu lako ilustrirati relevantan stepen uzročnosti unutar *lanca uzročnosti* (*causation chain*) sa subjektom-agensom (prema Folli i Harley 2008: 195):

81.

a. *Il temporale ha rotto la finestra.

The storm broke the window.

b. ?Il vento/Il colpo di vento ha rotto la finestra.

?The wind/The gust of wind broke the window

c. Il ramo ha rotto la finestra.

The branch broke the window¹²⁰.

Folli i Harli proširuju ideju o teleološkoj sposobnosti i na uzroke koji su u stanju da *izazovu* određeni glagolski događaj, ali ne i da ga kontrolišu onako kako je to slučaj sa pravim agensom. One razmatraju kauzativne glagole koji uključuju promenu stanja označenu glagolom, a čiji subjekat izražava započinjanje, tj. iniciranje radnje. Važno je napomenuti da su unutrašnja konstitucija inicijatora radnje i sama radnja, tj. njen tip ili priroda u tesnoj vezi; određeni tip uzroka može izazvati određeni (ne svaki i ne bilo koji) tip radnje. Ova veza poznatija je kao *ograničenje direktnog uzroka* (*engleski termin: direct cause restriction*). Ilustracija su primeri 81. U italijanskom jeziku, kao što se vidi iz primera 81a, oluja nije adekvatan uzrok, niti inicijator radnje, jer je u nedovoljno direktnoj uzročnoj vezi sa rezultatom glagolskog događaja. Situacija se popravlja kada se na poziciji subjekta pojavi imenica *il vento* („vetar“), kao u primeru 81b, ali i u tom slučaju je rečenica u potpunosti prihvatljiva ukoliko iskaz dozvoljava tumačenje npr. „iznenadni nalet vetra“, dok imenica *il ramo* („grana“) na poziciji subjekta glagola, te semantičkog uzroka omogućava potpuno gramatičnu i (semantički) prihvatljivu rečenicu, što se vidi iz primera 81c. Folli i Harli tvrde da je ovakva semantička gradacija uzroka od neprihvatljivog ka prihvatljivom paralelna sa ograničenjem direktnog uzroka

¹²⁰ Prema tome, neki inanimatni entiteti mogu biti *pravi* agensi pod uslovom da imaju odgovarajuću *unutrašnju konfiguraciju*. Ovakva studija bliska je viđenju imeničke strukture kakvu nudi teorija generativnog leksikona Džejmsa Pustejovskog (Pustejovsky 1995), prema kojoj se imenice formalno strukturiraju putem *kvalova*. Relevantan kval za ovu analizu bio bi *konstitutivni kval*, koji nam govori upravo o tome kakva je unutrašnja konfiguracija entiteta označenog imenicom. Generalno za agense, veoma je važan i *телички kval* koji navodi svrhu ili namenu entiteta, čime se onda određuje i njegov *kapacitet* da takvu svrhu ili namenu ispunji.

za svaki pojedinačni slučaj ilustrovan primerima. U primeru 81a, iako je sasvim moguće intuitivno zaključiti da je stanje prozora izazvano dejstvom oluje, oluja nije odgovarajući direktni uzrok tog stanja. U primeru 81b, vetar po određenim (interpretativnim) uslovima može biti uzrok, dok je grana direktan i formalno i intuitivno prihvatljiv uzrok rezultata obuhvaćenog glagolskim događajem, u primeru 81c.

Postavlja se pitanje šta je to što određeni entitet na poziciji spoljašnjeg argumenta čini „prikladnim“ direktnim uzrokom radnje – Folli i Harli tvrde da takav dovoljan uslov mora da stoji u tesnoj vezi sa svojom *teleološkom kapacitetom*. U navedenim primerima, fizička i konstitutivna svojstva subjekta direktno utiču na prihvatljivost rečenica: oluja je konceptualno prekompleksni pojam jer sem npr. vetra uključuje i grupu drugih unutrašnjih svojstava koja se ne moraju direktno ticati izazvanog rezultata, pa samim tim i nije odgovarajući direktni uzrok koji vodi ostvarenju tog rezultata. Ovaj problem tesno je povezan sa pitanjem *granularnosti* (*engleski termin: granularity*) – oluja je u primeru 81a entitet nekompatibilne granularnosti¹²¹. Imenica „grana“, sa druge strane, nasuprot primeru 81a jeste uzrok kompatibilne granularnosti, odnosno subjekat koji se može interpretirati kao direktni uzročnik rezultata. Ukupna predikacija, koja se sastoji od glagola i objekta, koji je ujedno i *sadržalac rezultata* u ovakvim slučajevima, nameće teleološko ograničenje u vezi sa izborom subjekta. Još jedno zanimljivo pitanje na koje ovde treba odgovoriti jeste i to do koje mere ovakvi i slični lingvistički „efekti“ u stvari zavise od vanjezičkog ili enciklopedijskog znanja govornika, a koliko su ona odraz postojećih gramatičkih, formalnih, jezičkih ograničenja.

Različiti prirodni jezici se međusobno veoma razlikuju po pitanju raspona prihvatljivih uzroka ili inicijatora radnji.

U engleskom jeziku, rečenica 'The storm broke a window' je sasvim prihvatljiva, dok je situacija u na primer japanskom, francuskom, italijanskom ili holandskom po tom pitanju znatno drugačija. ¹²²(Folli i Harley 2008: 196).

Kako navode autorke, razlog ovakve raznorodnosti leži u činjenici da različiti jezici imaju i različite leksičke i gramatičke resurse kojima

¹²¹ Prema Vulf (Wolf 2003).

¹²² Autorkin prevod citata.

se formalizuju ovakve i slične konstrukcije. U italijanskom naime postoji opšti kauzativni glagol *fare* koji je frekventan i visoko produktivan pri izražavanju kauzativa sa nižim stepenom direktne uzročnosti (prema Folli i Harley 2008). Distribucija i produktivnost njegovog engleskog ekvivalenta *make* znatno je niža, pa tako engleski dopušta i entitete koji su niže direktne uzročnosti na poziciji subjekta.

Za potrebe naše analize usvojicemo načelne postulate koje predlažu Foli i Harli, budući da srpski ispoljava sličnu vrstu „slobode“ po pitanju pozicioniranja direktnog uzroka onoj koja postoji u engleskom jeziku:

82.

- a. Oluja je razbila prozor.
- b. Vetar je razbio prozor.
- c. Grana je razbila prozor.

Kada je reč o glagolima stvaranja zvuka, navešćemo primer iz korpusa ovog rada, gde je vetar direktni uzrok rezultata glagolskog događaja:

83. Vetar **zviždi** iznad usamljenog hora i kroz otvore na tornju **njiše** teška klatna na zvonima. (KKS-ZS, 8)

Vetar, svojim kretanjem koje se ovde očitava kao zvuk izaziva rezultat glagolske radnje. Dakle, ukupni zaključak mogao bi biti da teleološke karakteristike subjekta-agensa omogućavaju, tj. *ograničavaju* gramatičnu realizaciju jezičke situacije. Ova ograničenja mogu ponekad biti i eksplicitno sintaksičke prirode, kako navode Folli i Harli (Folli i Harley 2005):

84.

- a. John ate the apple.
- b. John ate up the apple.
- c. *The sea ate the beach.
- d. The sea ate away the beach.

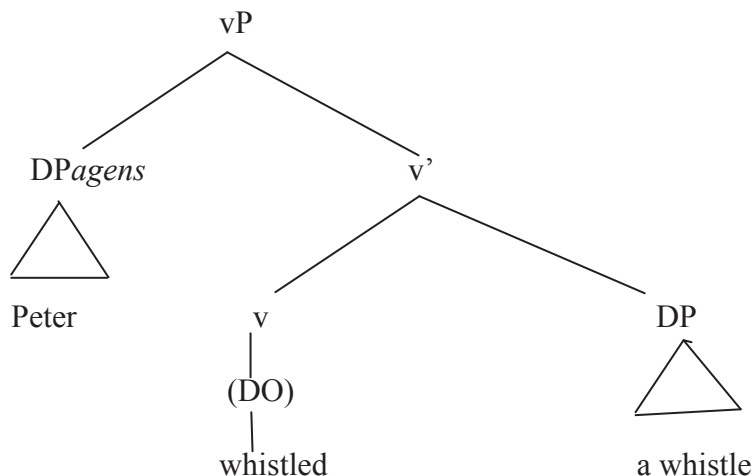
Ono što se vidi iz ovih primera jeste da tip subjekta utiče na tip glagolske situacije, tj. na unutrašnju strukturu glagolske fraze. Kako pokazuju primeri 84a-d sa *glagolima konzumiranja* (*verbs of consumption*) kakav je engleski glagol *eat*, inanimatni subjekat će zahtevati drugačiju ukupnu sintaksičku realizaciju rečenice od one u kojoj se javlja animatni subjekat. 84c i 84d biće realizovane strukturom koja uključuje *malu klauzu*, jer ne-

dostatak svojstava *animatnost* i *intencionalnost* spoljašnjeg argumenta povlače neophodnost partikule *away*, koja se može pojaviti samo u takvoj sintaksičkoj realizaciji. Nausprot tome, animatni subjekat kakav se javlja u primerima 84a i 84b vezuje imenski komplement (što sintaksički odgovara neergativu ili tranzitivu). Foli i Harli analiziraju ovu paradigmu na sledeći način: *malo v* (*little v*) može se realizovati na dva načina u zavisnosti od subjekta koji uvodi i komplementa koji selektuje. *Malo v* koje selektuje direktni objekat takođe uvodi spoljašnji argument (a to je sintaksički subjekat) koji je pravi, teleološki sposoban, agens. Sa druge strane, *malo v* kojim se označava rezultativ čiji je uzrok i inicijator na sintaksičkoj poziciji subjekta ne-intencionalni „ne-agens“ već *uzrok*, *c-selektuje* komplement u vidu male klauze.¹²³ Ovo se vidi iz kontrasta primera 85. i 86, te iz pripadajućih sintaksičkih dijagrama 87. i 88:

85. Peter whistled a whistle.

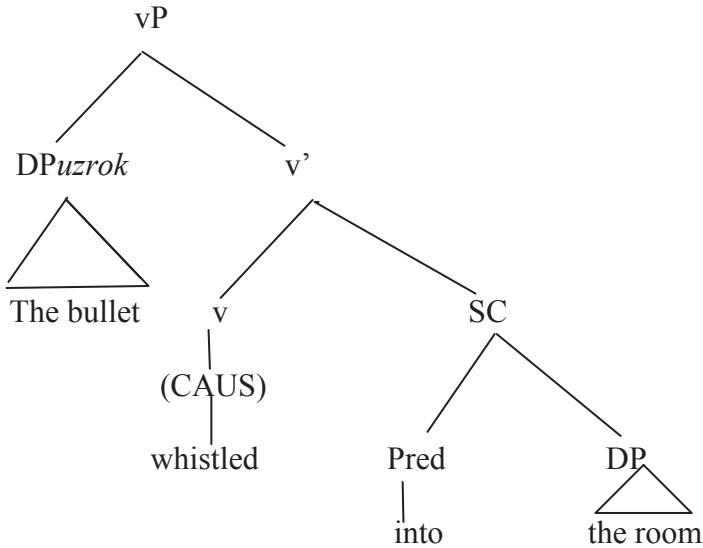
86. The bullet whistled into the room.

87.

¹²³ Kada je determinatorska fraza na poziciji sintaksičkog subjekta semantički samo uzrok a ne agens, ona će se naći u eksternoj poziciji u odnosu na vP, ona nameće rečeničnu intepretaciju prema kojoj malo v ima značenje uzroka (CAUSE) a ne akcije (DO).

88.

Ista vrsta strukturnog ograničenja u engleskom javiće se i sa glagolima stvaranja zvuka. Samo oni entiteti koji mogu da samostalno proizvedu emisiju zvuka jesu i pravi agensi. Jezičke situacije kakva je *The bullet whistled into the room* u engleskom gde prisustvo neagentivnog, teleološki neadekvatnog uzroka na poziciji subjekta ponovo izaziva promenu sintaksičke strukture, dokaz su da je *the bullet* u ovom primeru ne-agentivni uzrok glagolskog događaja, koji onda „povlači“ prisustvo male klauze u sintaksičkoj realizaciji rečenice, jer sekundarni predikat *into* mora biti prisutan da bi rečenica bila gramatična. Kada je predikat konstrukcije glagol stvaranja zvuka, malo *v* ima značenje kretanja po putanji koje selektuje malu klauzu ali kom nedostaje pravi sintaksički subjekat (konstrukcija je *neakuzativna*, tj. *the bullet* nije ni pravi subjekat ni pravi agens).

U ovom potpoglavlju rada pokazano je da je svojstvo teleološke sposobnosti ključno svojstvo putem kog je moguće objasniti tzv. efekat animatnosti u interakciji sa gramatičkom i konceptualnom strukturom. Ključna osobina koja razlikuje agense od uzroka ili uzročnog inicijatora radnje jeste *teleološki kapacitet* entiteta na sintaksičkoj poziciji subjekta da samostalno generiše radnju od početka do kraja – a ne njegova animatnost. Ova dva svojstva se u velikoj meri preklapaju i nije ih uvek lako razdvojiti, stoga što je veliki broj glagolskih događaja i jezičkih situacija vezan sa isključi-

vo animatnim entitetima, no u slučajevima glagolskih događaja koji će se pojaviti sa inanimatnim entitetima pokazano je da se sintaksičko ponašanje spoljašnjeg argumenta glagola ne menja. Sa druge strane, uzročni „inicijatori“ radnje (koji ponovo mogu biti i animatni i inanimatni entiteti) mogu da pokrenu glagolski događaj, tj. da iniciraju početak radnje, ali nemaju kapacitet da kontrolišu njen tok i razvoj zbog unutrašnje teleološke nekompatibilnosti sa njom.

Za našu analizu je izuzetno značajno i to što ova distinkcija ima svoj strukturni, tačnije gramatički odraz, gde se *laki glagol* koji uvodi subjekat koji je agens razlikuje od lakog glagola koji uvodi subjekat koji je uzrok. Ovakva veza između glagola i njegovog spoljašnjeg argumenta paralelna je analizi koju predlaže Svenonijus (Svenonius 2004, 2005), a prema kojoj se kombinacija glagola i njegovog spoljašnjeg argumenta ostvaruje putem *semantičke selekcije (s-selection)* a ne *čiste sintaksičke selekcije konstituenata (c-selection)*.¹²⁴ Suštinka razlika između semantičke i sintaksičke selekcije je u tome što semantička selekcija predviđa i semantički uvid u lesksičko-konceptualnu strukturu konstituenta, koja može ograničiti ukupnu sintaksičku realizaciju konstrukcije,¹²⁵ na primer, na osnovu teleoloških svojstava imenske fraze pa poziciji SPEC VP.

5.7. Rekapitulacija predloženih novina

U 5. poglavlju ove monografije, dodatno smo argumentovali odabir osnovnog teorijskog sintaksičkog modela za koji smo se odlučili u 4. poglavlju. U potpoglavlju 5.1. govorili smo o tipologiji događaja kretanja prema Lenardu Talmiju, te pokazali da njegova izvorna analiza ne pokriva sve instance konstrukcionih idioma koji su istovremeno i primeri događaja intranzitivnog usmerenog kretanja u međujezičkoj perspektivi. Ponudili smo argumente za reviziju te analize, u skladu sa analizom Berit Gerke (Gehrke 2008), gde je redefinisao osnovni kriterijum Talmijeve klasifikacije. Razlike u realizaciji događaja kretanja u međujezičkoj perspektivi zavise od individualnih morfosintaksičkih svojstava pojedinih jezika, ali i od mogućnosti pojedinačnih prirodnih jezika da izraze konstrukciju rezultata

¹²⁴ Nasuprot ovome, Foli i Harli (Folli and Harley 2005) tvrde da je reč o *sintaksičkoj selekciji konstituenata (c-selection)*.

¹²⁵ O ovom problemu ćemo detaljno govoriti u poglavlju 6.

pridevskom frazom tipa AP. Takođe smo pokazali da, nasuprot tvrdnjama koje iznosi Bet Levin, i drugi glagoli stvaranja, na primer glagoli stvaranja svetlosti, mogu učestvovati u realizacijama konstrukcionih idioma. U potpoglavlju 5.2. govorili smo o strukturi događaja koja je obuhvaćena konstrukcijom koja je predmet naše analize, te o putanji kretanja objekta lokalizacije. Naglašen je značaj putanje kretanja za ukupnu interpretaciju događaja kretanja. Govorili smo o interakciji leksičkih svojstava argumenata konstrukcije i akcionsarta glagola u ukupnoj interpretaciji konstrukcionog idioma, sa posebnim osvrtom na svojstvo *teličnosti* glagola. U odeljku 5.3. dodatno smo se pozabavili pojmovima *inkrementalne teme*, *akcionsarta* i *homomorfizma strukture događaja*. Pokazali smo da pri analizi konstrukcija usmerenog kretanja, teličnost i kauzativnost ne stoje u direktnoj vezi, jer se, na primer, kauzativne konstrukcije koje leksikalizuju kretanje mogu pojaviti i sa ateličnom interpretacijom, bez obzira na sintaksičko prisustvo objekta uz upravni glagol. Takođe smo pokazali da fraza PP u okviru konstrukcionih idioma predstavlja obavezni argument glagola, bez kog je interpretacija kretanja nemoguća. U potpoglavlju 5.4. govorili smo o interakciji sintaksičke strukture i leksičke semantike glagola. Naime, u zavisnosti od konstrukcije u koju se glagol inkorporira, njegova leksička specifikacija se menja, pa se tako glagoli stvaranja zvuka čija osnovna leksička specifikacija ne uključuje obeležje [+putanja], ponašaju kao glagoli kretanja koji imaju obeležja [+agens, +putanja]. U potpoglavlju 5.5. govorili smo o neakuzativnosti, te o strukturnim razlikama između neergativnih i neakuzativnih glagola. U odeljku 5.5.1. objasnili smo očitovanje neakuzativnih glagola u srpskom jeziku, te pokazali da hipoteza o neakuzativnosti jeste značajna u međujezičkoj perspektivi. U potpoglavlju 5.6. objasnili smo značaj spoljašnjeg argumenta glagola za realizaciju konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka. Bilo je reči o načinu vezivanja ili selektovanja spoljašnjeg argumenta glagola (što je, prema našoj analizi instanca semantičke selekcije¹²⁶), te o ukupnoj interakciji sintakse i leksičko-enciklopedijskih svojstava spoljašnjeg imenskog argumenta glagola, sa posebnim osvrtom na pojam *teleološkog kapaciteta* subjekta kao sintaksičkog agensa.

Smatramo da smo na adekvatan način pokazali da kompozitivna svojstva konstrukcionih idioma ne zavise isključivo od osnovne sintaksičke strukture konstrukcije već i od leksičke semantike pojedinačnih argumenata

¹²⁶ Videti npr. Pesetsky 1982.

koji se nalaze u njenom sastavu, a koja se za strukturu događaja interpretativno vezuje funkcijom *preslikavanja* (*mapping*), što je i opšte prihvaćen stav u sintaksičkoj literaturi. Usvojili smo sintaksičku premisu o *podeljeno-sti glagolske fraze* (*split VP hypothesis*)¹²⁷, prema kojoj se spoljašnji argument glagola (*bilo da je on agens ili uzrok događaja*) uvodi kao projekcija lakog glagola *v*, koji je odvojena projekcija u odnosu na V. Osnovna glagolska fraza VP, podeljena je tako da se inicijalni segment događaja uvodi preko projekcije lakog glagola *v*, koji projektuje spoljašnji argument, dok je unutrašnji argument glagola (tj. sintaksički objekat), projekcija koja se vezuje za čvor V (videti na primer Hale i Keyser 1993).

Okrenućemo se sada sintaksičkim i semantičkim obeležjima predloškog argumenta, odnosno fraze PP i njenom doprinosu realizaciji konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku.

¹²⁷ Videti npr. Svenonijus 2004a,b.

6. ELEMENTI KLASJE P I KONSTRUKCIJA

Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u velikoj meri svoju semantičku i sintaksičku specifičnost duguju prisustvu predloške fraze PP (koja je pojavna instanca fraze tipa XP) pomoću koje se glagol stvaranja zvuka „pretvara“ u neki drugi semantički tip glagola, na primer u glagol usmerenog kretanja, ili u glagol koji leksikalizuje način kretanja. U dosadašnjoj lingvističkoj literaturi predlozi su prešli dugačak put od semantički praznih, funkcionalnih reči koje služe za spacijalnu orijentaciju u jeziku, do, kako ćemo videti u ovom poglavlju izuzetno semantički bogate, ali i sintaksički kompleksne klase čije ponašanje je u nekim aspektima veoma slično ponašanju klase imenica ili klase glagola.

U ovom poglavlju ćemo se detaljnije pozabaviti *adpozicionim elementima* (*engleski termin: adpositional elements*)¹²⁸, tj. elementima klase P (i to predlozima, partikulama, prefiksima i padežnim sufiksima) i njihovom ulogom u okviru konstrukcije intranzitivnog kretanja.

6.1. Semantika predloga i konstrukcija

Najvažnije značenje predloga svakako je njihovo *spacijalno*, ili prostorno značenje, i upravo to značenje je prisutno i kod učešća predloga u iskazivanju kretanja posredstvom jezika. Doprinos predloga konstrukcijama usmerenog kretanja je dvojak: sintaksički i semantički.

Jedan od značajnih pojmova koji postoji u literaturi o predlozima tiče se njihove *konceptulane strukture* (*conceptual structure*). Kako navodi Džekendof (Jackendoff 1973: 120), predlošku frazu moguće je dekomponovati na ontološke kategorije kakve su *mesto* ili *putanja* i na određene funkcije poput *ka(to)*, *od (from)*, *via(via)* ili *u (in)*, *na (on)* ili *gore (up)*. Sledeći ovakvu Džekendofovu teorijsku postavku, Gerke (Gehrke 2008:7) navodi sledeće formalne opise predloških značenja:

¹²⁸ Termin prema Berit Gerke (Gehrke 2008).

1.
 - a. *in the room*: [_{Place} IN ([_{Thing} ROOM])]
 - b. *into the room*: [_{Path} TO ([_{Place} IN ([_{Thing} ROOM]))]
 - c. *through the cheese*: [_{Path} VIA ([_{Place} IN ([_{Thing} CHEESE]))]

Tako, na primer, za konstrukciju *into the room*, specijalna funkcija IN vezuje entitet *thing* kao argument – ovaj argument u terminologiji koju predlaže Talmy (Talmy 1975) predstavlja *objekat referencije* ili *lokalizator* (*engleski: reference objekt, ground*). Drugi relevantan koncept jeste objekat koji se ili kreće po putanji, ili se potencijalno može pokrenuti (i/ili kretati), i to je *objekat lokalizacije* (*figure*).¹²⁹ Vezu između objekta lokalizacije i lokalizatora možemo formalno predstaviti na sledeći način:

2.
 - a. John hung the painting_{Or} on the wall_{Lok}.
 - b. The children_{Ol} travelled to school_{Lok}.

Dalje, specijalni predlozi koji se vezuju za funkciju mesta, zovu se još i *predlozi lokacije* (*locative preposition*), dok se predlozi koji su povezani sa funkcijom putanje nazivaju *predlozi pravca* (*engleski termin: directional prepositions*). Predlozi lokacije mogu se pojaviti uz glagole koji označavaju stanja, što nije slučaj sa predlozima pravca:

3.
 - a. The key remained in / on / under / behind the table.
 - b. *The key remained to / into / onto / from / out of / through the table.

Predlozi pravca dele se na predloge puta (*engleski termin: rout*), izvora (*engleski termin: source*) i cilja (*engleski termin: goal*) kretanja. Na primer:

4.
 - a. put: *across, over, through, past, via, along*
 - b. izvor: *away from, out of, off, from*
 - c. cilj: *to, into, onto, towards*.

Sledeći formalne opise predloga koji su dati u primerima 1a-c, možemo reći da *predlozi puta* (*rout prepositions*) označavaju *putanju* (*engleski*

¹²⁹ Srpski termini preuzeti su od Pipera (Piper 1997).

termin: path), ali ne i početnu ili završnu tačku kretanja po toj putanji (primer 4a); *predlozi izvora* označavaju početnu tačku kretanja (primer 4b), dok *predlozi cilja* označavaju njenu završnu tačku (primer 4c).

Semantički posmatrano, osnovna svrha predloške fraze lokacije ili mesta je da opiše lokaciju određenog entiteta (objekta lokalizacije) u odnosu na drugi entitet (lokalizator). Predloška fraza pravca, sa druge strane, označava potencijalnu promenu lokacije objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator. Ta promena lokacije odvija se po skali kretanja. Pojam skale (ili putanje) je ključni pojam za razumevanje značenja i funkcije predloga u okviru konstrukcionih idioma. Suštinski doprinos predloga konstrukcionim idiomima sa glagolima stvaranja zvuka jeste upravo to što oni leksikalizuju putanju koja služi za definisanje odnosa između objekta lokalizacije i lokalizatora. Putanja uvek podrazumeva i određeni oblik graduelnosti, što je svojstvo koje je od izuzetnog značaja za opis i razumevanje gramatičkog ponašanja predloga. U odeljku teksta 6.1.1 detaljnije ćemo objasniti pojam putanje, te njegov značaj za razumevanje semantike predloga i predloških fraza.

6.1.1. Elementi klase P i skala kretanja

Teorijska lingvistika je u prošlosti posvetila značajno mesto pojmu *putanje (path)*. Pojam *putanja (path)* se u lingvističkim istraživanjima koja se bave kategorijom aspekta¹³⁰ definiše kao *spacijalni ili skalirani usek (spatial or scalar track)* na osnovu kog je moguće *kvantifikovati* glagolski događaj. Putanja kao teorijski konstrukt stoji u tesnoj vezi sa klasom predloga – predlozi i predloške fraze su prototipski nosioci izraza i interpretacije pojma putanje u jeziku. U uvodnom delu ovog poglavlja kratko ćemo predstaviti nekoliko važnih teorijskih pristupa koji su se bavili konceptom i teorijskim konstruktom putanje.

Kaufman i Pinjon (Kaufmann 1993, Pinon 1993) smatraju da koncept putanje nije značajan za modelovanje na semantičkom planu. Kaufman tvrdi da, ontološki posmatrano, ne postoji jedinstveni entitet „putanja“ – već se taj pojam uvek mora interpretirati kao manifestacija određenih relevantnih svojstava u kontekstu. (Kaufman 1993: 224). Pinjon, sa druge strane predlaže teorijski model zasnovan na *semantici događaja (event semantics)*, u okviru kog se glagol analizira kao *predikator događaja*. Pinjon anulira razliku između stvarnog i

¹³⁰ Kako aspektom uopšte, tako i specifično *rečeničnim aspektom (sentential aspect)*.

projektovanog sveta (engleski termin: *projected world*)¹³¹ – projektovani svet i stvarni svet su isto. Prema tome, putanja je entitet koji je deo realnog, vanjezičkog sveta (i znanja!), te nema nikakvu ulogu u modelovanju jezika.

Ešenbah, Habel i Kulik (Eschenbach, Habel, Kulik 2000) razlikuju nivoe modelovanja; konkretno, postoji *lingvistički nivo* i *spacijalni nivo*, te posmatraju putanju kao *omeđenu usmerenu linearnu strukturu* (*bounded linear oriented structure*) na spacijalnom nivou. Putanja takođe podrazumeva vlastitu *geometriju*. Prema njihovom modelu, putanja zajedno sa glagolom specifikuje kretanje; semantički sadržaj glagola kretanja odgovoran je za povezivanje putanje sa *nosiocem kretanja*. Ova grupa autora koristi se *predikatskom logikom prvog reda* (λ *calculus*) kako bi predstavili semantičku strukturu strategijom *dekompozicije*. Putanja se definiše kao uređena linerana relacija $< (w, Q, Q') >$ koja ima definisanu početnu i završnu tačku (w). Pošto je putanja definisana samo preko te dve tačke, njena dalja lokalizacija u prostoru, tj. lokalizacija izvan tih tačaka nije moguća. Takođe, obe grupa autora *način kretanja* smatraju nezavisnim konceptom u odnosu na putanju.

Jost Zvarc (Joost Zwarts 2003, 2004, 2005) iznosi teorijsko viđenje pojma putanje koje stoji na algebarskom utemeljenju. Putanja se definiše kao entitet koji ima početnu tačku, krajnju tačku i po striktnom redosledu definisane tačke između njih:

5.

početna tačka putanje p je $p(0)$

krajnja tačka putanje p je $p(1)$

te je za svako i koje je $i \in [0, 1]$, $p(i)$ odgovarajuća tačka na putanji (Zwarts 2004).

U odeljku teksta koji sledi, posvetićemo pažnju trećem po redu navedenom modelu, jer je to model koji stoji u osnovi našeg istraživanja.

6.1.2. Algebarska struktura skale kretanja

U svom članku pod naslovom „Prepositional Aspect and the Algebra of Paths“ (Zwarts 2005), autor Jost Zvarc (Joost Zwarts) iznosi argumente u korist pretpostavke da su predlozi po svojoj lingvističkoj suštini značajno bliži imenicama i glagolima nego što se to smatra u nekim „tradicionalnim“ lingvističkim pristupima, pa čak i u nekim ranijim verzijama generativne

¹³¹ Ovakva razlika, kao i pojam projektovanog sveta, preuzeti su od Kulikavera i Džekendofa (Culicover and Jackendoff 2005).

gramatike. Imeničke specifičnosti poput gramatičke jednine i množine, te glagolske odlike kakve su na primer različiti tipovi glagolske situacije imaju i svoj *predložki odraz* u jeziku. Predložka fraza značajno utiče na ukupnu *strukturu događaja* jednog jezičkog iskaza.

Predložke fraze (i pojedinačne predloge) moguće je formalno opisati pripisivanjem striktno definisane algebarske strukture, i to tako da je jasna povezanost fraze sa semantičkim i gramatičkim karakteristikama konstrukcije u kojoj se ona javlja. Ovakav formalni opis je, kako navodi Zvarc, značajan iz više razloga: osim što nam pomaže da sagledamo kompozicionalni doprinos predloga ukupnoj konstrukciji, ovaj pristup omogućava i bolje sagledavanje i razumevanje leksičke semantike samih predloga.

Skala ili putanja je takva vrsta *entiteta* na osnovu kog je moguće interpretirati, na primer, predložku frazu pravca u primerima 6a-c:

6.

- a. Alex swam (*in/for an hour).
- b. Alex swam to the beach (in/*for an our).
- c. Alex swam towards the beach (*in/for an hour).

Glagol koji leksikalizuje način kretanja, poput engleskog glagola *swim* u primerima 6a-c, obično je ateličan, što se vidi iz testa sa *frazom kvantifikacije* – glagol *swim* tipično se pojavljuje uz mernu frazu *for* a ne uz frazu *in*, koja je karakteristična za telične glagole. Ipak, prisustvo predložkog komplementa *to the beach*, uvodi telični aspekt u ukupnu glagolsku strukturu u primeru 6b, što nije slučaj sa predložkom frazom *towards the beach* u primeru 6c u kom se aspekt glagolske fraze ne menja, već ostaje ateličan.

Prema Zvarcu, *spacijalni predlozi* dele se na *lokacione* ili stativne i *direkcionalne* ili dinamičke. Lokacioni predlozi iskazuju lokaciju, tj. mesto ili poziciju gde se nešto nalazi. Takvi predlozi u engleskom jeziku su *above, at, behind, below, beside, between, in, in front of, inside, near, on, outside, under* i slični predlozi. Direkcionalni predlozi koriste se da označe pravac kretanja. Engleski direkcionalni predlozi su *across, along, around, away from, down, from, into, off, onto, out of, over, past, through, to, towards, up, via* i drugi slični predlozi.

Detaljnijim proučavanjem značenja direkcionalnih predloga, Zvarc dolazi do zaključka da oni mogu da na različite načine utiču na aspektualna obeležja šire sintaksičke strukture. *Glagoli načina kretanja* su klasa koja po pravilu leksikalizuje netelične procese ili aktivnosti. No kada se ovi glagoli strukturno kombinuju sa direkcionalnim predlozima, mogu se pojaviti različite strukture:

7.

- a. Alex walked onto the platform/out of the hotel in/*for ten minutes.
- b. Alex drove toward the mountains/along the river *in/for a day.
- c. Alex ran around the lake/through the grass in/for one hour.

Predloške fraze *onto* i *out of* doprinose teličnoj interpretaciji konstrukcije u primeru 7a; predlozi *toward* i *along* vode teličnoj intepretaciji u primeru 7b; predlozi poput *around* i *through* su dvoznačni i mogu se kombinovati sa obe merne fraze, kako sa teličnom tako i sa neteličnom, što se vidi iz primera 7c. Možemo da zaključimo da distinkcija koja se odnosi na *omeđenost događaja* u domenu glagolske fraze postoji i kod predloga.

Kao što je poznato, omeđenost podrazumeva da određeni element konstrukcije definiše gornju granicu događaja, ili preciznije, da definiše svojstvo koje pripada njegovom *opisu* (*event description*). Ukoliko, prema široko u literaturi zastupljenom stavu, aspekt posmatramo i definišemo kao prisustvo ili odsustvo omeđenosti radnje ili glagolskog događaja, možemo zaključiti da je predlog koji na ovaj način utiče na intepretaciju konstrukcije nosilac *prepozicionog aspekta* (*engleski termin: prepositional aspect*). Prema analogiji sa teličnim i ateličnim glagolima, razlikovaćemo telične (ili omeđene) predloge kakav je engleski predlog *onto* i atelične (ili neomeđene) predloge, poput engleskog predloga *along*. Zvarc navodi sledeće klase predloga:

8.

- a. *omeđeni telični (bounded, telic): to, into, onto, from, out of, off, away from, past, via*
- b. *neomeđeni, atelični (unbounded, atelic): towards, along*
- c. *(ne)omeđeni(atelični) ((un)bounded, (a)telic): across, around, down, over, through, up.*

Zvarc potom definiše pojam *putanje* (*path*) kao *deo usmerenog prostora* (*directed stretch of space*) koji je najčešće *trajektorija* ili kružna putanja, odnosno *orbita*, po kojoj se određeni entitet kreće. Putanja sadrži početnu tačku, krajnju ili završnu tačku i sve tačke između njih. Sve tačke koje putanja sadrži poredane su po definisanom *redosledu*, no taj redosled ne podrazumeva temporalnu strukturu ili segmente.¹³² Prema Zvarcu, putanja je *omeđena linearna usmerena struktura* (*bounded linear oriented structure*).

¹³² Temporalni redosled postoji, na primer, kod strukture događaja.

Ako usvojimo pretpostavku prema kojoj se fraze pravca interpretiraju kao *skupovi putanja* (*sets of paths*), a direkcionalni predlozi kao *funkcije* (*functions*) koje *preslikavaju entitete* na skupove putanja, onda je putanja sekvenca, tj. niz pozicija ili sadržanih tačaka čiji redosled je striktno definisan. Putanja nije *primitivni koncept*, ona je složeni *konstrukt* koji se sastoji od manjih elemenata, ili umetnutih delova ukupne prostorne sekvence. (Verkuyl and Zwarts 1992, Cresswell 1978, Nam 1995). Sledi da, ukoliko je putanja niz orijentisanih tačaka u prostoru, ona može da se ponavlja i da se prelazi više puta; putanje se mogu ukrštati ili seći u određenoj tački, a istu putanju jedan entitet od početne do završne tačke može preći u različitim pravcima, O tome svedoče sledeći primeri:

9.

- a. Alex walked *all around* the city centre.
- b. Alex ran *round and round* the track.
- c. Alex paced *back and forth* the alley.

Putanja u primeru 9a predstavlja međusobno ukrštanje linearnih nizova tačaka; u primeru 9b putanja se ponavlja; u primeru 9c kretanje po putanji odvija se u suprotnim pravcima. Zvarc tvrdi da je ovakvo ponašanje predloških fraza, te njihove semantičke interpretacije odraz leksičke semantike pojedinih predloga, a ne semantike glagola ili nekog oblika temporalnosti šire strukture.

Jezičko svojstvo pomoću kog je moguće precizno i adekvatno definisati i okarakterisati omeđenost kao osobinu predloga jeste *kumulativnost*. Ukoliko su dve putanje okarakterisane pravcem *towards the station*, isti pravac će imati i ukupna *suma* te dve putanje ukoliko ona postoji. Zvarc pojam *suma* definiše kao nadovezivanje ili *konkatenaciju* dve putanje, koja je moguća ako i samo ako se nadovezivanje vrši spajanjem završne tačke prethodne putanje sa početnom tačkom putanje koja se na nju nadovezuje. Predloška fraza, ukoliko je neomeđena, može ispoljiti svojstvo *kumulativne referencije*. Na primer:

10.

a. Alex drove around the city centre	(for/*in a day).
b. Alex walked round and round the	block (for/*in a day).
c. Alex drove along the river	(for/*in a day).

Konkatenacija putanja koje se ukrštaju ostaje putanja sa ukrštanjima; konkatenacija dve kružne putanje i dalje će biti orbita, dok će konkatenacija putanje usmerenog pravca biti duža putanja istog usmerenog pravca.

Nasuprot tome, omeđena predloška fraza ne može označavati putanju koja odražava svojstvo kumulativnosti:

11.

- a. Aleks walked *to the house*. (omeđena predloška fraza)
- b. Aleks walked *around the house*. (neomeđena predloška fraza)

U primeru 11a, završna tačka putanje uvek se nalazi blizu ali izvan objekta referencije¹³³, što nije slučaj sa početnom tačkom, koja je podudarna sa početnom tačkom kretanja, zbog čega nije moguće ni izvršiti konkatenaciju dve putanje u *sumu* sa pravcem koji izražava engleski predlog *to*.¹³⁴ U primeru 11b, interpretacija fraze *around the house* u jednoj svojoj instanci podrazumeva kružnicu koja se zatvara oko objekta referencije. Konkatenacija je moguća, a njena suma je kružna putanja koja više puta zatvara i okružuje entitet koje je lokalizator u okviru događaja kretanja. Ukupni zaključak je:

12.

- a. Predloška fraza je neomeđena ako i samo ako ima kumulativnu referenciju.
- b. Predloška fraza je omeđena ako i samo ako nema kumulativnu referenciju.

Predlozi koji označavaju putanju, a koji se zovu još i *predlozi puta* (*rout prepositions*) kakvi su *around*, *over*, *through* ili *across* u engleskom jeziku slični su *semelfaktivnim glagolima* poput *jump*, *kick* ili *flash*.¹³⁵ Ova tvrdnja je dokaz da predlozi i glagoli po pitanju aspekta ispoljavaju slično

¹³³ Drugim rečima fraza *to the house* kao svoju završnu tačku ima poziciju izvan one na kojoj se nalazi objekat referencije *the house*.

¹³⁴ Ukoliko je putanja *to the house* definisana kao putanja čija završna tačka ne podrazumeva zaustavljanje na nekoj određenoj tački putanje, niti *reaching the house*, onda nije moguće u okviru istog pravca nadovezati još jednu putanju koja bi činila sumu sa prethodnom, jer završna tačka putanje nije striktno definisana, niti data.

¹³⁵ Semelfaktivni glagoli su naknadno dodati Vendlerovim klasama, i jedna od razlika između semelfaktiva i dostignuća je i u tome što su dostignuća po pravilu telični događaji, dok semelfaktivi nisu.

ponašanje i dele neke zajedničke karakteristike. Klasa semelfaktivnih glagola je izuzetno zanimljiva sa stanovišta studija o aspektu, jer ovi glagoli, uprkos svojoj minimalnoj temporalnoj strukturi veoma lako opisuju značenja kakva pripadaju klasi procesa ili aktivnosti, i to uvođenjem iterativne interpretacije radnje, odnosno ponavljanja događaja, kao u primerima 13a-c:

13.

- a. Peter was jumping up and down.
- b. Peter kicked the door over and over again.
- c. The light was flashing constantly.

Ono što ovu klasu glagola čini posebno zanimljivom, a što može predstavljati osnov za poređenje sa navedenom grupom predloga, jeste činjenica da se događaj označen semelfaktivnim glagolom, posle središnje faze ili središnjeg poddogađaja, vraća na početnu tačku radnje, odnosno na početno stanje. Kod engleskog glagola *jump*¹³⁶, na primer, postoji trodelna struktura poddogađaja, gde je prvi poddogađaj inicijalni unos energije koji je potreban da bi se entitet našao u vazduhu; potom sledi središnja faza kada se entitet zapravo nalazi u vazduhu, i konačno treći, finalni poddogađaj kada se entitet vraća na početnu poziciju ili u početno stanje. Dakle, početna i završna tačka kretanja takođe se poklapaju. Takva ciklična trodelna struktura događaja upravo je ono što semelfaktivne glagole čini različitim od *ostvarenja* ili *dostignuća*.¹³⁷ Ostvarenja i dostignuća, naime, po pravilu opisuju dvodelnu tranziciju iz početnog u završno stanje. U slučaju semelfaktivnih glagola, početno i završno stanje se preklapaju, što dovodi do konkatencije događaja, ili poddogađaja, što opet dovodi do iterativne interpretacije radnje, što nije moguće sa strukturom događaja kakvu imaju ostvarenja i dostignuća (up. Rothstein 2004).

Ovde se, međutim, argumentacija ne završava. Predlozi imaju sličnosti i sa imenicama. U imeničkom domenu operacija, *univerzalnog usitnjivača* (*Universal Grinder*)¹³⁸ pretvara brojive imenice u nebrojive kao u primerima 14a-b:

¹³⁶ U srpskom je zanimljivo uočiti semantičke nijanse između glagola *skočiti* i na primer *poskočiti* ili *uskočiti*, gde glagoli sa prefiksom već na leksičkom planu leksikalizuju i deo putanje ili strukture događaja, mada je i glagol bez prefiksa takođe trenutni glagol.

¹³⁷ Termini preuzeti od Novakova (Novakov 2005).

¹³⁸ Termin preuzet od Milivojević (Milivojević 2006).

14.

- a. There is an apple in the salad.
- b. There is apple in the salad.

Intuitivno, nebrojivo značenje imenice *apple*, zapravo sadrži sitne delove brojivog referenta ili brojive interpretacije. Kada govorimo o predlozima, u primerima koji slede interpretacija *predloga pravca* je neka vrsta *nebrojive interpretacije* (*mass interpretation*):

15.

- a. Alex walked through the tunnel for hours.
- b. Alex crawled across the table for hours.
- c. Alex flew over the yard for hours.
- d. Alex drove around the city centre for hours.

Putanje označene predloškim fazama u primerima 15a-d, ostaju *in the tunnel*, *on the table*, *above the yard* i konačno *in the city centre* sve vreme tokom kretanja. Prema pristupu koji zastupa Zvarc, činjenica da je moguća ovakva interpretacija predloga, znači da se *operacija usitnjavanja* (*engleski termin: grinding*)¹³⁹ može primeniti i na ovu klasu reči – interpretacija predloških značenja u stvari je nebrojivo značenje, koje je posledica primene funkcije usitnjavanja na predlog. To znači da se usitnjavanjem u stvari izoluju pojedinačni *poddelovi* (*subparts*) putanje, koje je potom moguće povezati funkcijom konkatencije tako da to dovede do iterativnog tumačenja radnje. Bilo da je reč o usitnjavanju do minimalnih poddelova, ili o konkatenciji delova ukupne strukture putanje, radi se o bogatom algebarskom obrascu oblika putanje, čime se omogućava prisustvo osobine kumulativnosti koje je neophodno za nebrojivu upotrebu predloga kakav je, na primer, engleski predlog *around*.

Povrh toga, adekvatno teorijsko objašnjenje predloškog aspekta povlači i rešavanje pitanja *predloškog broja* (*prepositional number*). Većina predloga u nemarkiranoj, prototipskoj upotrebi ima značenje jednine, odnosno označava samo jednu instancu događaja, što dovodi to teličnosti konstrukcije. Pod određenim uslovima, značenje množine, te nebrojivo značenje predloga, može se izvesti iz njegove primarne interpretacije. Značenje množine, odnosno nebrojivo značenje povlači atelični aspekt, za razliku od značenja jednine koje vodi teličnoj interpretaciji.

¹³⁹ Termin preuzet od Milivojević (Milivojević 2006).

Zaključak je da mnoge aspektualne klase glagola imaju svoj odraz i u domenu klase predloga; stativni glagoli bliski su lokativnim predlozima, semelfaktivni glagoli slični su predlozima pravca i tome slično. Zvarcova studija izuzetno je značajna za bolje razumevanje i teorijski opis leksičke semantike predloške fraze uopšte, te pojedinačnih predloga, kao i njihovog ukupnog gramatičkog ponašanja.

Zaključićemo da se predloške fraze pravca vezuju za putanju koja je primarno *atemporalna* (*atemporal*) te predstavlja linearani deo prostora koji obuhvata striktno poređane tačke, od početne do krajnje tačke putanje. Ovakvo striktno linearno uređenje strukture moguće je *preslikati* na temporalni domen kada se predloška fraza nađe u široj konstrukciji ili u rečeničnom kontekstu. No čak i tada, linearna struktura putanje može ostati čisto prostorni konstrukt kao u primeru.

16. A bridge out of Novi Sad.

gde je jasno da predloška fraza označava niz tačaka u uređenom linearnom prostoru, ali da nema kretanja. Sledi da redosled tačaka na putanji ne mora po pravilu uključivati kretanje. Gavron (Gawron 2007) navodi sledeće primere:

17.

- a. The fog extended (from the pier to the point).
- b. The crack widened (from the north tower to the gate).
- c. The storm front zigzagged (through the entire state of Colorado).
- d. Snow covered the mountain (from the valley floor to the summit).

Svaki od navedenih primera ima i dinamičku i stativnu interpretaciju. Primer 17a, može značiti da se magla kao neka vrsta *figure u ekstenziji* (*extended figure*) pruža od tačke A do tačke B, pokrivajući tako određenu površinu, odnosno određeni deo prostora. Drugo, dinamičko čitanje podrazumeva kretanje, pa tako magla postaje objekat lokalizacije, koji se kreće po putanji. Gavron na ovom principu razlikuje *događajno* i *ekstenzivno* značenje predloške fraze, pri čemu, samo ono događajno podrazumeva temporalnu strukturu. Predloška fraza, prema tome, može, ali ne mora dobiti temporalnu interpretaciju u ukupnom kontekstu (up. Jackendoff 1996; Verkuyl i Zwarts 1992; Nam 1995; Zwarts 2005; Gawron 2007; Gehrke 2008).

Ono što je veoma važno naglasiti je da je linearnost putanje koja je uređena prema opisanom modelu uvek povezana sa *skalom* (*scale*) kretanja. Ska-

lirana struktura putanje jeste njena linearna struktura koja se sastoji iz tačaka poređanih po striktno definisanom redosledu. Takva struktura je od ključnog značaja za razumevanje semantike predloške fraze pravca. Kako navodi Svenonijus (Svenonius 2004), u domenu glagola, tj. u verbalnom domenu, svojstva entiteta preslikavaju se na jezički događaj (up. Krifka 1992, Ramchand 1997). Ovo preslikavanje stoji u korelaciji sa sintaksičkim *dodeljivanjem padeža* (*case assigning*) učesnicima događaja. Predlozi takođe imaju kompleksnu unutrašnju strukturu, poput glagola. I oni pripisuju padeže, što sve skupa implicira postojanje skalirane strukture koja se vezuje za klasu predloga.

6.2. Predlozi i struktura događaja

Jedan zanimljiv način za teorijsko definisanje značenja predloga i njihove sintaksičke „funktionalnosti“ i semantičke „interpretabilnosti“ dat je u članku Bobana Arsenijevića, „Subevents and Prepositions“ (Arsenijević 2005). Najčešće prisutna značenja predloga u jezičkom izrazu jesu značenje *putanje*, *cilja* ili *dodatnog učesnika radnje* (*company*) i tome slično. Kako navodi Arsenijević (Arsenijević 2005) učesnici jezičkih *događaja* najčešće su sintaksički realizovani kao *strukturni argumenti* ili kao predloške fraze. Učesnici događaja koji označavaju prostor ili vreme mogu se u konstrukciji pojaviti kao argumenti glagola, poput argumenata koji specifikuju semantičku ulogu agensa ili pacijensa. Specifična predloška značenja dakle uvode pojedinačne učesnike u događaj. Arsenijević koristi *strukturu događaja* koja je zasnovana na prostorno-temporalnim relacijama da pokaže da predlozi uvode učesnike u strukturu događaja na dva načina: oni specifikuju određeno leksičko značenje ili povezuju učesnike događaja bilo sa pripadajućim poddogađajem i/ili sa odgovarajućim formalnim (pod)segmentima nekog drugog učesnika. Prema Arsenijeviću, spacijalni predlozi se suštinski razlikuju samo po međusobno različitim značenjima koja se vezuju za strukturu događaja – mimo toga, svi su slični jer imaju istu opštu ulogu – da označe lokaciju, odnosno mesto.

Analiza koju predlaže Arsenijević ide u prilog pretpostavci da se *struktura događaja* u lingvističkoj teoriji može izjednačiti sa *temporalnom strukturom*, tj. da je upravo temporalna struktura ključ za razumevanje konstrukcije i njene interpretacije. Ukoliko se značenje predloga poveže sa temporalnom komponentom događaja, ono se može objasniti samo pomoću značenja „lokacija, mesto“. Arsenijević pokazuje da je uloga predloga u

interakciji sa argumentima šire konstrukcije, dakle na nivou sintakse, da uvodi određene učesnike radnje, te da se distribucija učesnika odvija na način koji zavisi od značenja predloga, a tako da različiti učesnici radnje (ili argumenti glagola) pripadaju različitim *poddogađajima* (*subevents*) koji su delovi ukupne strukture događaja, a čiji je redosled striktno definisan putem eksplicitnih temporalnih veza.

Značenja predloga su, prema tome, osetljiva na ukupnu strukturu glagolskog događaja i pripadajućih poddogađaja. Takva značenja predloga, kako navodi Arsenijević, najčešće su značenje *izvora*, *putanje*, *cilja* ili *pravca*, ali to mogu biti i značenja kakva su *instrument*, *društvo* ili neka značenja *vremena*. Komponenta događaja koja je relevantna za različita značenja predloga prema Arsenijeviću jeste *temporalna organizacija događaja* (*temporal organization of an event*).

Teorijski model strukture događaja koji predlaže Arsenijević zasnovan je na trodelnom modelu Džilijan Ramčand (Ramchand 2002). Ovakva struktura događaja bazira se na *temporalnom rasporedu poddogađaja* (*temporal ordering of subevents*). Glagolski događaj obuhvata dve tačke na istoj temporalnoj liniji, to su tačke t_1 i t_2 , koje su povezane relacijama *PRE* (*BEFORE*) i *POSLE* (*AFTER*). Ove dve relacije preslikavaju semantički materijal u tri segmenta strukture događaja koji se ne preklapaju:

18.

- 1) *PRE/BEFORE* t_1
- 2) *PRE/BEFORE* t_2 i *POSLE/AFTER* t_1
- 3) *POSLE/AFTER* t_2

Ova tri segmenta strukture odgovaraju prvom, drugom i trećem poddogađaju u ukupnoj strukturi događaja. Drugi po redu ili središnji poddogađaj jeste poddogađaj koji realizuje *promenu*, pri čemu ta promena mora obuhvatati najmanje jednog učesnika radnje koji ima različita svojstva od značaja za poddogađaje pre i tokom t_1 te tokom i posle t_2 . Inicijalni poddogađaj sadrži semantički materijal koji postoji pre promene, i on može biti stanje ili proces (odnosno deljiva struktura). Treći poddogađaj obuhvata semantički materijal koji postoji posle realizovanja središnjeg poddogađaja i odnosi se na temporalnu sekvencu t_2 i sadrži samo nedeljive i homogene predikate, odnosno stanja. Svojstva [*BEFORE*] i [*AFTER*]¹⁴⁰ su, na primer,

¹⁴⁰ U prevodu na srpski [*PRE*] i [*POSLE*].

prema Staelu (Stowell 1995) odgovorna za gramatičku formalizaciju glagolskih vremena, gde je prototipska instanca takvog markiranja prezent. Na ovaj način je, navodi Arsenijević, ukupnu temporalnu paradigmu sintaksičke strukture moguće svesti samo na ova dva elementa. U primerima 19a i 19b ilustrovana je jezička situacija sa pripadajućom formalnom reprezentacijom strukture događaja (prema Arsenijević 2005: 3):

19.

a. John broke the vase.

b. $\exists e, e_1, e_2, e_3. (e_1, e_2, e_3) \subset e$

$e_1: \{[\text{BEFORE}]: \text{act}(\text{John}) \text{ i } \text{integrity}(\text{whole, vase})\} \text{ i}$

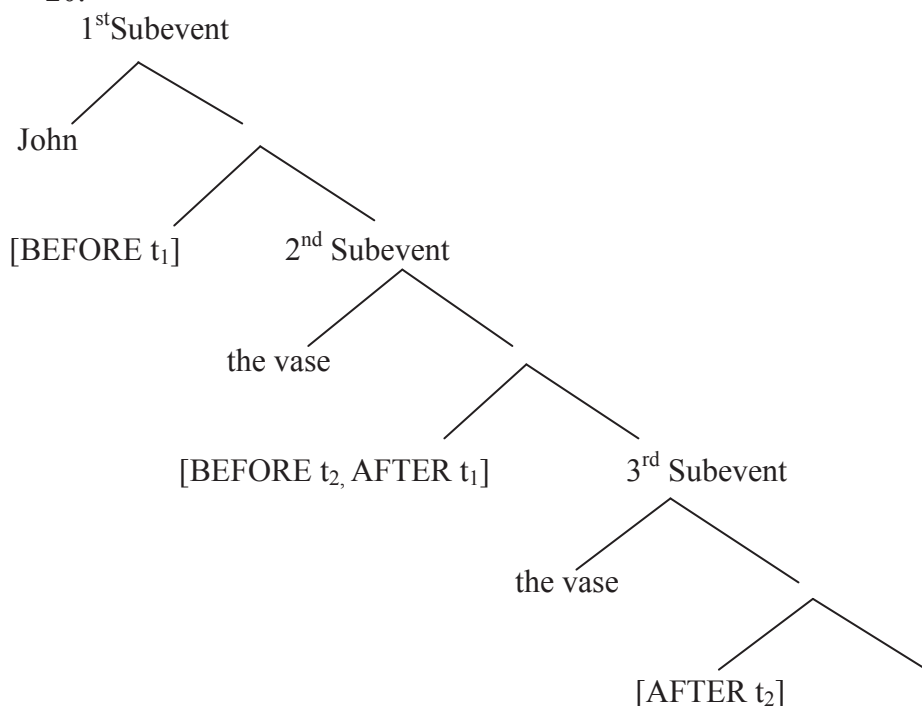
$e_2: \{[\text{BEFORE, AFTER}]: \text{integrity} (i, \text{vase})\} \text{ i}$

$e_3: \{[\text{AFTER}]: \neg \text{integrity} (\text{whole, vase})\}$

Sintaksička realizacija strukture događaja (prema Arsenijević 2005:

4) koja je data u primeru 19b, prikazana je dijagramom 20:

20.

Ovakva sintaksička struktura predstavlja konfiguraciju strukture događaja u slučajevima kada se događaj realizuje kroz glagolsku frazu.¹⁴¹

Na isti način, značenje putanje u konstrukciji usmerenog kretanja (sa glagolom kretanja koji vezuje predložku frazu pravca) biće realizovano i u drugom poddogađaju, budući da *promena lokacije* zahvata vremenski period, ili vremensku sekvencu, između početnog i završnog stanja (po definiciji, između prvog i trećeg poddogađaja). Promena lokacije subjekta u primeru 21a dešava se putanjom koja se preslikava na entitet *reka* (*the river*) Formalni prikaz strukture dat je u 21b:

21.

a. John walked along the river.

b. $\exists e, e_1, e_2, e_3. (e_1, e_2, e_3) \subset e$

$e_1: \{[BEFORE]: \text{act}(\text{John}) \text{ i place (river } e_2) \}$ i

$e_2: \{[BEFORE, AFTER]: \text{place (p, John)}\}$ i

$e_3: \{[AFTER]: \emptyset\}$

c. $\text{along } x = \exists e, e_1, e_1 \subset e \text{ i } [PLACE](x, e_1) \text{ i } [BEFORE, AFTER](e_2) \text{ i } [...](x)$

(Arsenijević 2005: 5)

Ramchand i Svenonijus (Ramchand i Svenonius 2002) koriste termine *objekat lokalizacije* (*figure*) i *lokalizator* (*ground*) kako bi opisali različita značenja predloga. Entitet koji se kreće po putanji je objekat lokalizacije, dok se putanja funkcijom preslikavanja vezuje za drugi entitet – lokalizator. Predložke fraze u primerima 22a-d leksikalizuju različite vrste putanja:

22.

a. John drove the car along/down/up the street.

b. John drove the car through the wood.

c. John drove the car over the square.

d. $\text{along/up/down/through/over } x = \exists e, e_1, e_1 \subset e$
 $\text{i } [PLACE](x, e_1) \text{ i } [BEFORE, AFTER](e_1) \text{ i }$
 $[LINE/VOLUME/SURFACE](x)$
 $(\text{i } [UP/DOWN](x))$

¹⁴¹ Arsenijević navodi da se događaj može realizovati i putem imeničke fraze (NP), kada ne postoji ovakva sintaksička projekcija, a učesnici događaja će biti izraženi predložkim frazama.

Primer 22a uključuje putanju koja se preslikava na linearni objekat; 22b znači da se putanja ukršta i seče sa trodimenzionalnim objektom, dok se u primeru 22c putanja preslikava na određenu površinu. Arsenijević tumači ovakvu upotrebu predloga na način sličan onom koji je predstavljen u *egzoskeletalnom pristupu* (*exo-skeletal approach*) Hagit Borer (Borer 2003) koji je po svojoj suštini konstrukcionistički sintaksički model: predlog je funkcionalni sintaksički element koji *nameće* interpretaciju komplementima koje vezuje. Ukoliko komplement predloga ne može u datom kontekstu imati nametnutu interpretaciju, recimo zbog ograničenja koja proističu iz vanjezičkih, konceptualnih znanja koja spadaju u domen enciklopedije, konstrukcija (i rečenica) postaje semantički i/ili pragmatički devijantna, ali ne i negramatična. Arsenijević navodi sledeće primere (Arsenijević 2005: 7):

23.

- a. A mouse walked along the box.
- b. *A mouse walked along the ball.
- c. John went through the book.

Osnovna prednost ovakve analize je to što ona pokazuje da je moguće izolovati jednu zajedničku karakteristiku ukupnih značenja predloga, a to je osnovno spacijalno značenje. Varijacije značenja proističu iz strukture čija je motivacija nezavisna od semantičkog sadržaja predloga, a to je struktura događaja. Struktura događaja jeste sintaksička struktura sa vlastitim temporalnim ustrojem; to je kompleksni konstrukt koji se može *dekomponovati* na *poddogađaje*, a gde svaki poddogađaj ima svoje pripadajuće učesnike radnje, i predstavlja inicijaciju ili početak događaja, promenu i konačno stanje, ili rezultat radnje. Ovakvom analizom, takođe se potvrđuje direktna korelacija između leksičkog značenja predloga i njegove sintaksičke funkcionalnosti. Kada govorimo o konstrukcijama usmerenog kretanja, važno je ponovo naglasiti da će *putanja ili skala kretanja* najčešće biti leksikalizovana upravo predlogom.

6.3. Funkcija oblika i leksička ograničenja skale

Kako u relevantnoj literaturi naglašavaju Džekendof (Jackendoff 1983), Talmi (Talmy 1996), Gavron (Gawron 2005) i drugi, neki glagoli, uključujući tu i glagole kretanja odražavaju dvoznačnost kada se javu u

određenim konstrukcijama; moguće ih je tumačiti kao glagole koji označavaju kretanje ili kao glagole koji označavaju *lokaciju u ekstenziji* (*extended location*):

24.

a) The missile zigzagged to the village.

b) The road zigzagged to the village.

U oba slučaja, konstrukcija sa glagolom koji je upravni element fraze, uključuje i predložku frazu pravca. Postavlja se pitanje semantičkog i strukturnog (ili sintaksičkog) doprinosa ove predložke fraze, tj. njene uloge u strukturi događaja. Jedan mogući pristup bio bi posmatrati poddogađaje opisane glagolom i predlogom kao temporalno poređani par poddogađaja, gde proces *zigzag* prelazi u stanje rezultata *being at the village*, što bi bilo prihvatljivo za primer 24a. No u primeru 24b, nije moguće uspostaviti temporalni sled poddogađaja gde takav sled ne postoji, kao ni mogućnost razdvajanja događaja na proces i kulminaciju (ili rezultat); takođe, primer 24b ne opisuje teličan događaj poput 24a.

Iz navedenih razloga, analiza koju predlažu Džekendof (Jackendoff 1983) i Gavron (Gawron 2005) dodatno naglašava ulogu putanje kretanja za strukturu i interpretaciju glagolskog događaja. Ono što je zajedničko primerima 24a i 24b jeste postojanje istovetne putanje; ono što se razlikuje jeste odnos te putanje i sintaksičkog subjekta, i od tog odnosa će zavisiti interpretacija događaja, odnosno da li će on biti interpretiran kao događaj kretanja ili kao ekstenzija lokacije. Fiktivno kretanje jeste još jedan problem čije se razrešavanje neminovno oslanja na pojam putanje i na njen značaj u okviru strukture i interpretacije događaja. Putanja može imati orijentaciju spram određene ose ili strana objekta, ona može imati specifikovanu dužinu (na primer 1800m) i može imati poziciju u određenoj tački u odnosu na objekat lokalizacije. Putanja takođe može imati svoj pravac i smer, npr. prema gore (poput engleskog predloga *up*) ili oblik i konturu kruga, tj. orbite (poput engleskog predloga *around*). Sva ova svojstva moguće je specifikovati putem modifikacije glagola. Interpretacija ovakve modifikovane strukture relativno je jednostavna:

25. $[[V PP]] = \{ e \in [[V]] : \text{SHAPE}(e) \in [[PP]] \}$

Ono što se postiže dodavanjem predloške fraze jeste restrikcija skupa događaja označenih glagolom na tačno onaj skup događaja koji uključuje onaj oblik putanje koji je opisan denotativnim značenjem predloške fraze:

26.

a) a. swim *across the lake*

$\{ e \in \square[[\text{swim}]]: \text{SHAPE}(e) \in [[\text{across the lake}]]\}$

b) rise *1800 m*

$\{ e \in \square[[\text{rise}]]: \text{SHAPE}(e) \in \square[[\text{1800-m}]]\}$

c) approached *too closely*

$\{ e \in \square[[\text{approach}]]: \text{SHAPE}(e) \in [[\text{too closely}]]\}$

6.3.1. Skala kao uslov određivanja aspektualne strukture

U literaturi je takođe poznato da strukturni modifikatori pravca mogu uticati na aspekt glagola ili glagolske fraze koju određuju (Verkuyl i Zwarts 1992, Pinon 1993, Jackendoff 1996, Krifka 1998, Nam 2000, Zwarts 2006). Uzmimo za primer engleski glagol *walk* – u zavisnosti od adverba sa kojim se kombinuje, ispoljiće različita aspektualna svojstva. U kombinaciji sa neomeđenim modifikatorom pravca *towards the station* ili *along the river*, glagol *walk* će se ponašati kao neomeđeni predikat, dok će u kombinaciji sa omeđenom modifikacijom pravca kakva je *over the line* ili *away* i sam glagol biti omeđen:

27.

a. walk *towards the station/along the river* (for hours/*in an hour)

b. walk *over the line/away* (*for an hour)

Modifikatori pravca kakvi su *up the hill* ili *around* mogu imati bilo omeđenu bilo neomeđenu interpretaciju, zavisno od ukupne strukture argumenata glagola na koji se odnose.

Jedan od vodećih pristupa na polju formalne lingvističke teorije jeste da aspektualna kompozicija zavisi od preslikavanja¹⁴² algebarskih svojstava sa jednog domena na drugi (Jackendoff 1996, Krifka 1998, Verkuyl 1993). Ovaj transfer odvija se preko tematskih uloga koje povezuju događaje i entitete. Na sličan način, moguće je pretpostaviti da *funkcija oblika* (*shape function*) preslikava putanju na događaj, odnosno prenosi svojstva putanje

¹⁴² Paralelna ideja je ideja homomorfizma prema Krifki (npr. Krifka 1992, 1998).

na relevantne aspekte tog događaja. Ukoliko modifikator pravca ima kumulativnu referenciju putanje (tj. ako je zatvoren pod funkcijom *suma*), onda će i glagolska fraza imati kumulativnu referenciju događaja, dok će u kombinaciji sa nekumulativnim adverbijalom, glagolska fraza imati nekumulativnu referenciju.

Glagoli kretanja, kakvi su na primer engleski glagoli *walk*, *swim* ili *follow*, moraju u svoju denotaciju uključiti putanju kretanja, ali oni ne nameću ograničenja po pitanju njenog oblika, dužine ili pravca. Dovoljno je dakle, da postoji trajektorija ili skala po kojoj se vrši određeno kretanje. Iz tog razloga, skup takvih putanja je kumulativan, kao i odgovarajući glagolski događaj, što dovodi do *kumulativne referencije događaja* (*cumulative event reference*). Prema tome, ovakvi glagoli su atelični.

Nasuprot tome, glagoli poput engleskog glagola *zigzag* značajno ograničavaju, te definišu geometriju putanje kretanja, ali to ipak ne dovodi do nekumulativne referencije događaja. Konkatenacija takve dve trajektorije i sama će biti ista takva skala, pa će prema tome i glagolski događaj biti ateličan.

Zaključićemo da ni aspektualne klase niti leksičke karakteristike glagola nisu svojstva koja su unapred jednoznačno definisana ili „fiksirana“ u leksikonu. Ta svojstva izvode se kompozicionalnim putem, onda kada predikati uđu u međusobnu interakciju, primenom odgovarajućih funkcija koje preslikavaju svojstva entiteta na pripadajuće delove glagolskog događaja. Drugim rečima, tek na nivou konstrukcije može se govoriti o konačnom skupu svojstava koje određeni glagol leksikalizuje.

6.3.2. Lokacija u ekstenziji i fiktivno kretanje

Još jedna važna primena funkcije *oblik*, jeste njen značaj u interpretaciji takozvane *lokacije u ekstenziji* (*extended location*). Funkcija *oblik* preslikava glagolski događaj na putanju, no treba dodatno rasvetliti ulogu koju putanja igra kod događaja *fiktivnog kretanja* (*fictive motion*). Prema Zvartsu (Zwarts 2006), pri analizi kretanja, neophodno je koordinirati tri odvojene dimenzije događaja:

28.

- 1) trajektoriju pripisanu funkcijom *OBLIK*(*e*),
- 2) vremenski interval koji događaj obuhvata *VREME*(*e*),
- 3) temu događaja, odnosno entitet koji se kreće *TEMA*(*e*).

Tema kretanja $TEMA(e)$ nalaziće se na sukcesivnim tačkama trajektorije $OBLIK(e)$ u sukcesivnim trenucima vremenskog intervala $VREME(e)$. Formalnije izraženo, može se reći da su prostorna trajektorija i temporalni interval kretanja povezani relacijom homomorfizma¹⁴³:

29.

Događaj e jeste događaj kretanja, $KRETANJE(e)$, ako i samo ako postoji monotoni porast homomorfizma h od vremenskog intervala događaja $VREME(e)$ do $[0,1]$ takav da je za svaki interval $t \in VREME(e)$, tema događaja $TEMA(e)$ locirana na trajektoriji kretanja $OBLIK(e)((h(t)))$. (pema Zwarts 2006: 16)

Ovakva definicija takođe može da obrazloži zašto događaj izražen primerom 30a uvek i neminovno implicira događaj 30b:

30.

- a) Alex went *through* the park.
- b. Alex was *in* the park.

U događaju ekstenzije lokacije, nasuprot događaju kretanja, nema pomeranja entiteta po putanji, već postoji distribucija entiteta na tačke koje ta putanja uključuje. Ovakva situacija je unekoliko kompleksnija za analizu od prototipskog događaja kretanja, jer ona podrazumeva dekomponovanje teme na delove, spram njene osnovne dimenzije. Zvarc ovde, analogno funkciji *OBLIK* uvodi funkciju *DELJENJE* koja temu *deli* na uređeni skup sastavnih delova:

31.

Događaj e je događaj ekstenzije, $EKSTENZIJA(e)$, ako i samo ako postoji monotoni porast homomorfizma h od deljenja $DELJENJE(TEMA(e))$ do $[0,1]$ takav da je za svako $x \sqsubseteq DELJENJE(TEMA(e))$, x lociran unutar $OBLIK(e)(h(x))$ u svakom trenutku vremenskog intervala događaja $t \sqsubseteq VREME(e)$. (Zwarts 2006: 16)

Kod događaja ekstenzije, homomorfizam se ne odnosi na vreme i skalu, već na *substancu i skalu*. Da bismo formalno razdvojili kretanje od ekstenzije, potrebno je posebno uvesti infomacije o događaju i temi:

¹⁴³ Prema Krifka (Krifka 1998).

32.

a. The missile zigzagged to the village

{ *e*: MOTION(*e*) i THEME(*e*)=the-missile i *e* is a zigzagging to the villag }

b. The road zigzagged to the village

{ *e*: EXTENSION(*e*) i THEME(*e*)=the-road i *e* is a zigzagging to the village }

(Zwarts 2006: 16)

Da li će određeni događaj biti intepretiran kao kretanje ili kao lokacija u ekstenziji zavisice od teme događaja, odnosno od svojstava objekta lokalizacije i od prirode glagola koji leksikalizuje radnju (kretanje ili ekstenziju). Veliki broj glagola neće ispoljiti doznačnost, niti dvostruko ponašanje engleskog glagola *zigzag*, već će se „specijalizovati“ za jedno ili drugo značenje u okviru glagolske fraze. (up. Jackendoff 1996, Talmy1996, Gawron 2005).

Zaključicemo da semantičko-sintaksička¹⁴⁴ i aspektualna obeležja glagola (prvenstveno imajući u vidu svojstva teličnost/ateličnost, te omeđenost/neomeđenost) suštinski zavise od oblika ili konture skale, tačnije od odnosa prostorne trajektorije i samog glagola. Upravo zbog prisustva i oblika putanje i njenih svojstava unutar glagolskog značenja, postoji mogućnost paralelnih spacijalnih obeležja koja su zajednička za glagole, priloge i predloge, no oni mogu stajati i uz prostornu modifikaciju, izraziti suprotna značenja u odnosu na druge glagole, te ispoljiti kako značenje kretanja tako i značenje ekstenzije lokacije.¹⁴⁵

6.3.3. Pojam skale i tipovi skalirane promene

Jedan od inovativnih pristupa u literaturi koja se bavi problemom i konceptom skale u okviru događaja kretanja jeste i pristup Heja i ostalih (Hay et al. 1999), ali i mnogih drugih. Pomenuti pristup, u duhu analize

¹⁴⁴ Npr. denotacija, dvoznačno ponašanje glagola, struktura argumenata, mogućnost modifikacije glagola, značenje kretanja ili ekstenzije i sl.

¹⁴⁵ Zvarc takođe navodi da se relevantnost trajektorije ne iskazuje samo kroz opis značenja i ponašanja glagola kretanja, već u opisu nekih drugih glagola, npr. kod tzv. *degree achievements*, tj. značaj trajektorije se može ispitati ne samo u prostornom nego i u skaliranom domenu (za detalje analize, videti Zwarts 2006: 18–20).

koju predlaže Zvarc sa svojim sledbenicima, putanju kretanja posmatra kao jednu vrstu *skale* kao što je detaljno objašnjeno u prethodnom odeljku.

Sam koncept *skale* je danas semantički prilično rasvetljen i njegovo postojanje zahvata ne samo i isključivo lingvistički već i kognitivni domen jezika i mišljenja. Usko vezan uz pojam *skale* jeste i pojam skalirane *promene* (*engleski termin: scalar change*). Skalirana promena postoji u okviru onog glagolskog događaja gde glagol označava događaj u okviru kog neki od argumenata svojim leksičkim značenjem *obuhvata* skalu (prema Borer 2005, Hay, Kennedy i Levin 1999, Krifka 1998, Ramchand 1997, Tenny 1994).

Skala je skup tačaka, vrednosti ili vremenskih intervala koji označavaju merne jedinice relevantne osobine učesnika glagolskog događaja, a koje su poređane po definisanom redosledu spram određene osnovne dimenzije (npr. visina, temperatura, vremenska ili prostorna udaljenost). Ova dimenzija predstavlja atributivno svojstvo glagolskog argumenta (npr. prideva), te uključuje stepen prisustva tog svojstva relevantnog glagolskog argumenta u okviru određenog glagolskog događaja. Skalirana promena unutar nekog entiteta obavezno podrazumeva promenu vrednosti datog atributivnog svojstva u određenom smeru prema odgovarajućoj skali. *Glagoli kretanja*, kao i *glagoli promene stanja* specifikuju takve skalirane promene. Na primer:

33.

- a. Mary warmed the soup.
- b. The plane descended.

Engleski glagol *promene stanja* *warm* leksički inkorporira skalu rastućih vrednosti prema dimenziji *temperature*; događaj *grejanja* ili *zagrevanja* neophodno uključuje entitet koji odražava promenu, odnosno povećanje atributivne vrednosti u odnosu na spomenutu osnovnu dimenziju. Sa druge strane, engleski glagol *kretanja* *descend* vezan je za skalu koja se sastoji od opadajućih vrednosti spram osnovne dimenzije *visine*, dok događaj *spuštanja* neophodno uključuje entitet koji odražava smanjivanje, tj. opadanje relevantnog atributivnog svojstva u odnosu na spomenutu osnovnu dimenziju.

Skalirana promena jeste *jednostavna promena* (*simple change*) koja specifikuje jedinstvenu izmenjenu vrednost relevantnog entiteta. Ova promena može biti obuhvaćena *dvostepenom* ili *višestepenom skalom* (*engleski termin: two-point vs. multiple-point scale*) (prema Beavers 2009):

34.

- a. Promene spram višestepene skale pripadaju skaliranom domenu *po-redbenih* (*gradable*) prideva (npr. *dry*, *cool*) i postepenog kretanja po putanji (određeni glagoli kretanja, npr. *ascend*)
- b. Promene spram dvostepene skale vezane su za *istinska trenutna dostignuća* (*true achievements*, e.g. *arrive*, *crack*).

Generalizacija koja postoji u literaturi jeste da su glagoli koji se vezuju za dvostepene skale uvek telični, dok su glagoli vezani za višestepene skale otvoreni kako za teličnu tako i za ateličnu interpretaciju, mada i tu postoji naglašena tendencija ka teličnoj interpretaciji, pogotovo ako skala implicira ili sadrži *granicu* (*engleski termin: bound*) (videti L i RH 1995, Hay, Kennedy i Levin 1999). Dakle, glagol koji leksikalizuje dvostepenu skalu je obavezno teličan, kao u primerima:

35.

- a. The dam cracked at 6:00am/*for two months.
- b. The pipe burst at 6:00am/*for two months.
- c. The editor discovered the mistake at 2:00pm/*for 20 seconds.

Glagol koji leksikalizuje višestepenu skalu može biti i teličan i ateličan:

36.

- a. We cooled the solution for three minutes.
- b. We cooled the solution (to the desired temperature) in three minutes.

Neskalirana promena (*engleski termin: nonscalar change*) je takva promena koju nije moguće okarakterisati kao skup vrednosti poređanih prema osnovnoj dimenziji. Nesklarana promena nije jednostavna poput skalirane promene; ona je tipično kompleksna, i uključuje kombinaciju promena više atributivnih svojstava istovremeno. Prema tome, dva osnovna obeležja čine neku promenu neskaliranom:

37.

- a. kompleksnost
- b. nepostojanje definisanog redosleda promene.

Neskalirana promena može se odvijati i spram jedinstvene dimenzije, no čak i ukoliko izostane relacija uređenosti, ili preciznog redosleda tačaka ili stepena koji reflektuju promenu, ovakva promena i dalje je neskalirana.

6.4. Sintaksička struktura predloške fraze

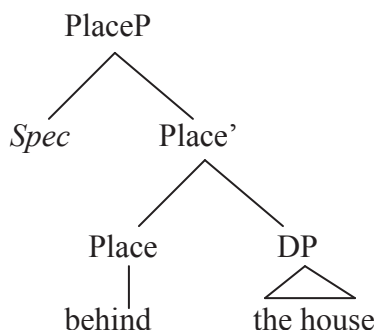
Sintaksička struktura predloške fraze je kompleksna. U sintaksičkoj literaturi postoji saglasnost oko interne kompleksnosti strukture predloga: ta struktura sadrži najmanje dve hijerarhijski poredane projekcije, kako bi se omogućile obe intepretacije predloga: lokaciona i direkcionalna (videti van Riemsdijk, 1990; van Riemsdijk and Huybregts, 2001; Koopman, 1997; Helmantel, 2002; Broekhuis, 2002; den Dikken, 2003, 2006; Svenonijus, 2004). Gerke (Gehrke 2008) daje sledeću opštu formalizaciju predloške strukture:

38.

$[_{\text{PathP}} [_{\text{PlaceP}} [_{\text{DP}}]]]$

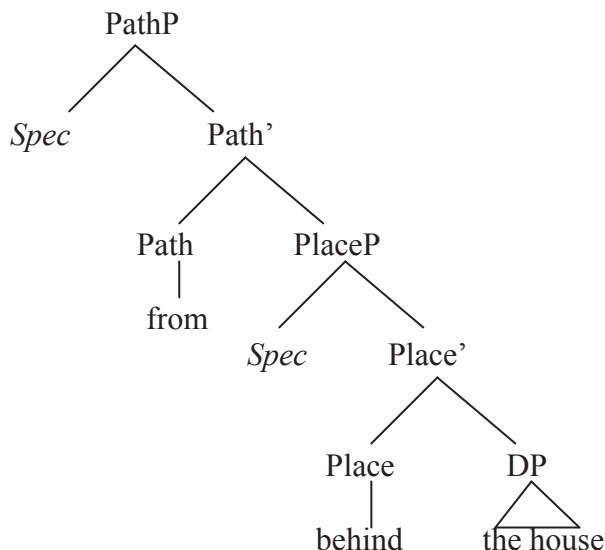
Svaki predlog ima osnovno semantičko utemeljenje, koje je lokaciono ili direkciono. Na osnovu toga, operacijom *spajanja* (*engleski termin: merge*), predlog se interpretira kao mesto ili kao putanja. Na primer, lokacioni predlozi kakvi su *in*, *on*, *behind*, ili *under*, predstavljeni su dijagramom 39:

39.

Kompleksna predloška fraza koja ima intepretaciju pravca, kakva je *from behind the house*, ima sledeću strukturu (prema Gerke (Gehrke 2008: 20)):

40.

Veliki broj autora ovu osnovnu sintaksičku strukturu dopunjava posebnim projekcijama za modifikatore ili padeže (na primer *projekcija KP* prema Svenonijusu (Svenonius 2004)). Svenonijus (Svenonius 2004, 2005), iznosi argumente u korist tvrdnje da je sintaksička struktura predloške fraze sintaksički „paralelna“ sa strukturom glagolske fraze. Tačnije, predlozi, baš kao i glagoli vezuju projekciju spoljašnjeg argumenta ili specifikatora (SPEC) i projekciju unutrašnjeg argumenta ili teme. Svenonijus dalje navodi da se na isti način na koji se govori o podeljenosti glagolske fraze¹⁴⁶, može, sa sintaksičkog aspekta, govoriti i o *podeljenosti predloške fraze* (engleski termin: *split PP hypothesis*), tako da se *objekat lokalizacije* (*the figure*) nalazi na poziciji specifikatora funkcionalne projekcije *p*, dok je *lokalizator* (*the gorund*) na poziciji unutrašnjeg argumenta projekcije *P*. Ono što se ovde ima za cilj jeste pokazati da predlozi imaju hijerarhijski organizovanu, kompleksnu sintaksu, te da je tačna postavka o tome da predlog kao upravna reč sintaksički vezuje komplemente, koji u kombinaciji sa ostalim elementima rečenice, ili šireg konteksta mogu imati određeni stepen semantičke i sintaksičke autonomije. Takođe, ovde ćemo usvojiti pretpostavku koju iznosi Svenonijus (Svenonius 2005), da elementi klase *P* imaju

¹⁴⁶ Videti poglavlje 5.

status univerzalne kategorije u prirodnim jezicima, te da, po pitanju njihove semantike postoji kontinuum od funkcionalnih (semantički praznih) elemenata ka leksičkim elementima, čije je značenje povezano sa konceptualnim ili enciklopedijskim znanjem govornika.¹⁴⁷ Dalje, usvojicemo argumentaciju Svenonijusa (Svenonius 2004, 2005) i Berit Gerke (Gehrke 2008), prema kojoj se klasa *adpozicija* (*adpositions*) može sa predloga proširiti i na prefikse, partikule i padežne morfeme koje izražavaju mesto ili lokaciju. Ukupna sličnost na osnovu koje ovi morfološki elementi spadaju u istu sintaksičku klasu, klasu *P*, očituje se u ukupnom sintaksičkom i semantičkom kontekstu u kom se oni pojavljuju. Postoje različite funkcije koje predložka fraza može ispunjavati u okviru rečenice. Spacijalne fraze mogu funkcionisati kao predikati, argumenti ili adjunkti:

41.

- a. The bird is on the roof. PREDIKAT
- b. The book lay on the table. ARGUMENT
- c. Mary read a book on the plane. ADJUNKT

Sem toga, pojedine predložke fraze mogu se pojaviti u kombinaciji sa drugim predložkim frazama i tada će vezivati zajedničke komplemente tipa DP kao u primeru 42:

42. He walked in-to the store.

Osnovna razlika između predloga i prefiksa je morfološka. Dok su predlozi morfološki nezavisni elementi koji su u specifičnoj sintaksičkoj i semantičkoj vezi sa glagolom, prefiksi su morfološki vezani za glagol.¹⁴⁸ Matušansky (Matushansky 2002) u svojoj studiji o prefiksima u ruskom naglašava da se prefiksi spajaju sa glagolom, te da to spajanje ima određen aspektualni efekat, dok se predlozi spajaju sa komplementim tipa DP ili CP, te ukoliko je moguće, onom komplementu koji vezuju tada dodeljuju padež. Ona navodi da je iz ovog razloga, sa leksičko-kategorijalnog stanovišta jasno da su predlozi i prefiksi takozvani *elementi klase P*, čiji se različiti semantički status može izvesti iz neposrednog sintaksičkog okruženja u kom se pojavljuju.

¹⁴⁷ Za detalje i širu diskusiju videti Svenonijus 2005.

¹⁴⁸ Za neke specifičnosti vezane za semantičke razlike između predloga i prefiksa u srpskom, videti, na primer, Milivojević 2007a, 2011 ili Novakov 2005.

6.5. Elementi klase *P* u srpskom jeziku

Kao što je već bilo reči u prethodnim poglavljima, konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka predstavljaju sintaksičke strukture sa delimično fiksiranim elementima. Elementi klase *P* su strukturni konstituenti koji odražavaju pomeranje leksičke specifikacije glavnog glagola (u ovom slučaju to je glagol stvaranja zvuka), te leksikalizuju putanju realnog, fiktivnog ili metaforičnog kretanja objekta lokalizacije. Prototipske instance elemenata klase *P* u engleskom jeziku u ovako definisanim sintaksičkim okolnostima su predlozi¹⁴⁹. U srpskom jeziku je, pored predloga ili predloške fraze, veoma važno pomenuti glagolske prefikse i padežne sufikse. Naime, u prototipskoj realizaciji konstrukcije usmerenog kretanja sa glagolom zvuka, javlja se glagol sa prefiksom. Takav glagol može se dalje kombinovati sa predloškom frazom, no takva kombinacija podleže određenim restrikcijama (videti Arsenijević 2006) ili vrsti prefiksno-predloške homonimije koja sistematski povezuje značenje i funkciju prefiksa sa značenjem i funkcijom predloga, na primer tako da i prefiks i predlog označavaju istu vrstu skale (pravac, izvor ili cilj). Takođe, postoje brojni dokazi u literaturi da su prefiksi u srpskom jeziku (i u slovenskim jezicima uopšte) i partikule i predlozi u engleskom srodne klase elementa. Najčešće se ta sličnost ilustruje teličnošću i rezultativnošću, dakle engleske partikule i predlozi (strukturno, na sintaksičkom nivou) glagolsku frazu čine teličnom, dok srpski prefiksi takođe već na leksičkom nivou signaliziraju dostizanje cilja ili ostvarivanje rezultata. Ovi elementi značajni su za izražavanje glagolskog vida i tipa glagolaske situacije (Novakov 2005: 61).

U svojoj studiji *Glagolski vid i tip glagolske situacije* Novakov navodi da se prefiksacijom u srpskom jeziku ne određuje samo glagolski vid već se dodatno modifikuje i značenje glagola, i to tako da „promene u semantici glagola dovode do promena u tipu glagolske situacije.“ (Novakov 2005: 61). Novakov ovakva pomeranja značenja karakteriše kao semantički spoj osnovnog glagola i prefiksa, gde zbog povezivanja različitih komponenti značenja osnovnog glagola i prefiksa, ponekad dolazi do raznorodnih semantičkih posledica po osnovni glagol u kombinaciji sa jednim istim prefiksom. Drugim rečima, jedan isti prefiks može uzrokovati raznorodne

¹⁴⁹ U širem smislu to su adpozicije, dakle i partikule i neke vrste subordiniranih klauza, no ovde se zadržavamo na najčešćoj manifestaciji koja je i najrelevantnija za naše istraživanje.

semantičke modifikacije glagola. Novakov takođe naglašava da iz ovih razloga, prefiksacija utiče i na sintaksičko ponašanje glagola, pa su promene u sintaksičkom ponašanju posledica promene glagolskog vida. Novakov takođe detaljno govori o procesima izvođenja novih glagolskih leksema u srpskom jeziku, te detaljno razmatra takve morfološke procese i to prefiksaciju, sufiksaciju, te kombinovanje prefiksacije i sufiksacije, kao i infiksaciju ili unutrašnju tvorbu leksema. Autor navodi da je prefiksacija najproduktivniji proces ove vrste, kojim se u prvom redu od imperfektivnih glagola grade perfektivni, no prefiksi utiču i na tip glagolske situacije, dok se sufiksacijom menja samo glagolski vid. Novakov još zaključuje da prefiksi u srpskom utiču na teličnost glagolske fraze, odnosno da prefiks već na leksičkom nivou glagolu pripisuje obeležje [+cilj].

Slično stanovište zastupa i Boban Arsenijević (2004, 2006). On u svom članku "Slavic verb prefixes are resultative" (Arsenijević 2004), navodi da su prefiksi kao modifikatori glagolskog događaja elementi koji nose obeležje rezultata. Arsenijević smatra da je prefiks povezan sa završnim delom poslednjeg u temporalnom nizu poddogađaja u strukturi glagolskog događaja, te da je povezan sa rezultativnom interpretacijom glagola i određenog učesnika događaja koji je uveden u strukturu putem predloške fraze (PP). Dok Novakov posmatra prefiks kao uzrok promene sintaksičkog ponašanja glagola, Arsenijević smatra da je prefiks prosto marker gramatičkog *slaganja* (*agreement*) između glagola i fraze XP koja je nosilac rezultata. Prema njegovoj analizi prefiks nije uzrok promene sintaksičkog ponašanja, on je prosto odraz prethodećeg, drugog sintaksičkog i gramatičkog usklađivanja. Sem toga, Arsenijević povezuje pojam teličnosti sa pojmom kvantifikacije, ili kvantitativnih svojstava događaja (prema Krifka 1998, Borer 2003), pa je tako glagolski događaj teličan ukoliko svojom strukturom obuhvata promenu, i to tako da se ta promena može interpretirati kao kvantifikovana, gde se kvantifikacija može odnositi i na određeno pojedinačno svojstvo nekog od participanata glagolskog događaja. Premda se analize Novakova i Arsenijevića razlikuju po pitanju učešća prefiksa u sintaksičkoj strukturi glagolske fraze, ono što je važnije, i što im je zajedničko jeste da prefiksi generalno nose obeležje [+cilj], odnosno [+rezultat].

Osim prefiksa, još jedan element tipa *P* je značajan za našu analizu. Naime, predlozi formalno učesnicima glagolskog događaja pripisuju padežna obeležja; oni dodeljuju padež svojim imenskim komplementima. Padežni nastavci su po svojoj semantici i strukturnom doprinosu sintaksičkoj

strukturi veoma bliski partikulama i predlozima, a samim tim i prefiksima. Značaj padežnog markiranja za konstrukcione idiome usmerenog kretanja u srpskom jeziku jednak je doprinosu koji u nju unose prefiksi, pa ćemo se i jednom i drugom podklasom elemenata šire klase P pozabaviti u dva naredna potpoglavlja.

6.5.1. Prefiks i konstrukcija u srpskom jeziku

Kao što smo već napomenuli, glagolski prefiksi usko su vezani uz pojam gramatičkog aspekta: kada se kombinuju sa imperfektivnim glagolom, rezultat te kombinacije je perfektivni glagol. Ako prihvatimo pretpostavku prema kojoj je perfektivnost direktno povezana sa teličnošću¹⁵⁰, iz toga takođe direktno sledi da prefiksi u srpskom jeziku u glagolsku frazu uvode svojstvo teličnosti.

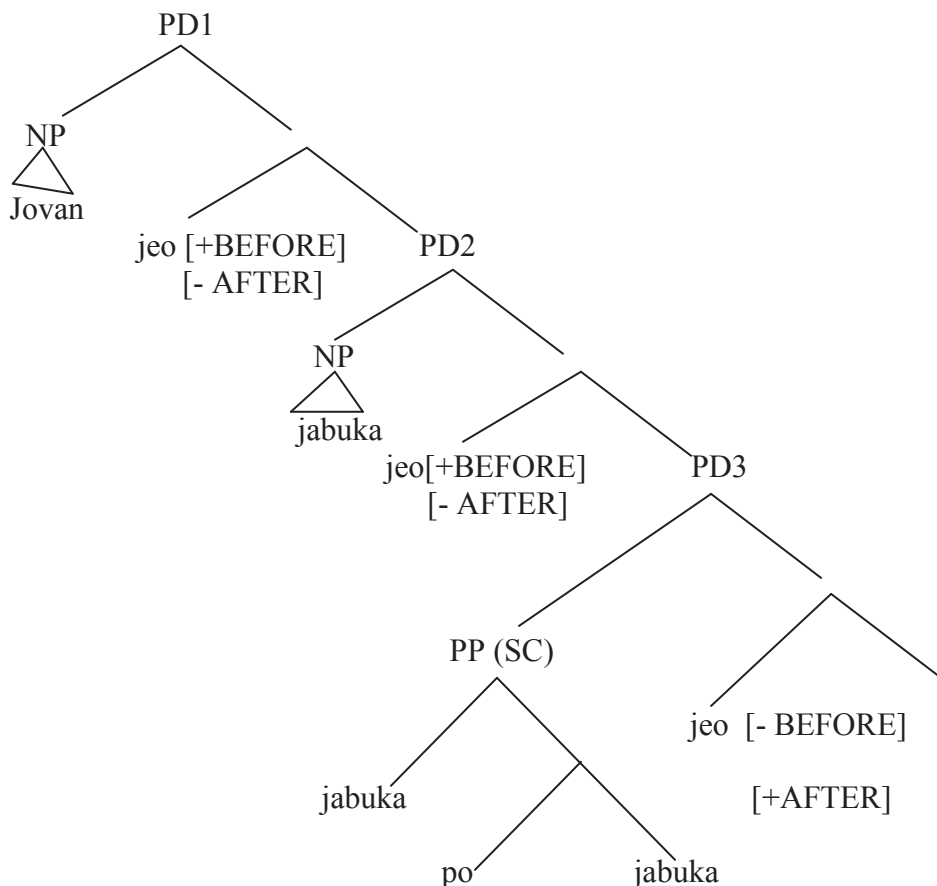
O strukturi događaja kakvu predlaže Arsenijević već je bilo reči u potpoglavlju 6.3. Ovde ćemo nešto reći o sintaksičkoj strukturi koja je kompatibilna sa takvom strukturom događaja, u korist tvrdnje da su svi prefiksi u srpskom nosioci obeležja teličnost, te da to takođe povlači rezultativnu intepretaciju ukupne glagolske fraze. U primeru 43:

43. Jovan je pojeo jabuku.

sintaksička struktura rečenice podrazumeva sintaksičku strukturu događaja 44 (prema Arsenijević 2004: 10):

¹⁵⁰ Arsenijević (2004: 3)

44.

Specifikatori prvog i drugog poddogađaja su imeničke fraze. Svaka od tih fraza NP označava subjekat pripadajućeg poddogađaja. Specifikator treće projekcije povezuje complement PP sa strukturom male klauze. Semantička intepretacija strukture jeste da Jovan pokreće događaj, dok je jabuka podložna određenoj promeni – od toga da joj nedostaje deo ili više delova, do toga da i ona sama potpuno nestane. Sem toga, leksičko značenje glagola *jesti* specifikuje način na koji Jovan inicira događaj, te način na koji dolazi do promene svojstva sintaksičkog objekta ili teme promene.

Ovakva sintaksička struktura kompatibilna je sa teorijskim premisama na kojima se bazira naše istraživanje. Sintaksički dijagram prikazuje derivaciju strukture sa teličnom intepretacijom, i to tako da se glagol kom-

binuje sa prefiksom, posle čega tako formirani glagol vezuje komplement sa sintaksičkom strukturom male klauze gde se realizuje predložki komplement. Razlika između ovakve strukture i one koja odgovara strukturi konstrukcionog idioma sa glagolom stvaranja zvuka je samo u tome što se kod konstrukcionih idioma mala klauza ne nalazi na poziciji specifikatora završnog događaja već na sintaksičkoj poziciji objekta ili teme, te se tako realizuje i interpretira putanja kretanja.

Zadržaćemo se još trenutak na konstrukcijama sa prefiksom u srpskom jeziku, te na interpretaciji opisane sintaksičke strukture. Naime, suštinsko pitanje na koje treba da odgovori naša analiza jeste da li se događaj kretanja opisan konstrukcionim idiomom sa predložkom frazom u srpskom jeziku može interpretirati kao teličan, odnosno kao rezultativan. Ovaj zaključak veoma je važan za ukupno sagledavanje konstrukcije u međujezičkoj perspektivi. Kada je reč o engleskom jeziku, već smo pokazali da konstrukcioni idiom sa glagolom stvaranja zvuka jeste sintaksički rezultativ. Ovu tvrdnju izvodimo iz toga što se, kao što smo ranije pokazali, predložkoj frazi dodeljuje ista uloga kao i pridevskoj frazi rezultata.¹⁵¹ Fraza XP može se okarakterisati kao rezultativna ako opisuje stanje rezultata koje opet dodatno specifikuje značenje upravnog glagola. Ukoliko glagol inicijalno svojim značenjem ne obuhvata mogućnost specifikacije rezultata, takva interpretacija može se postići samo na sintaksičkom nivou, dakle sintaksičkom derivacijom, te strukturnim kombinovanjem sa odgovarajućim sintaksičkim argumentom. Sledi da su konstrukcije usmerenog kretanja rezultativne, a da njihova rezultativnost proističe iz činjenice da konstituent koji se nalazi na sintaksičkoj poziciji na kojoj se tipično nalazi fraza rezultata, strukturno povlači rezultativnu interpretaciju cele fraze.¹⁵² Dakle, radije nego da na osnovu konkretnog rezultata ili sadržaoca rezultata u okviru fraze rezultata zaključimo da je konstrukcija rezultativna, takva interpretacija zasniva se na sintaksičkom odnosu glavnog glagola i fraze XP – sam glagol stvaranja zvuka svojom semantikom ne obuhvata rezultat pa tako ne može ni da samostalno ograniči događaj – to je moguće samo u okviru glagolske fraze,

¹⁵¹ Videti Tortora (Tortora 1998).

¹⁵² Ideja po kojoj sintaksička pozicija povlači određenu „neočiglednu“ semantičku interpretaciji nije neuobičajena; na isti način na primer Matau (Matau 2006) analizira konstrukcione idiome predstavljene konstrukcijom tipa *way*: fraza XP *a-way* sintaksički se interpretira kao objekat.

koja najčešće ima svojstva *sintaksički izvedenog ostvarenja* (*engleski termin: derived accomplishment*).

Naša tvrdnja koja proističe iz teorijskog modela koji kombinuje semantiku i sintaksu jeste da se ovakva analiza može proširiti tako da obuhvati i srpski jezik. Naime, ono što na prvi pogled predstavlja problem jeste to što su glagoli stvaranja zvuka u konstrukcinim idiomima usmerenog kretanja značajno produktivniji kada se kombinuju sa prefiksima i/ili predlozima pravca (tipično je to kombinacija prefiksno-predloška konstrukcija *prokroz*)¹⁵³ nego sa elementima P koji označavaju cilj. Na primer:

45.

- a. Jovan je prostenjao niz ulicu.
- b. ??*Jovan je ustenjao u zgradu. (Arsenijević i Milivojević 2009).

Kako navode Arsenijević i Milivojević (2009), ovakvo ponašanje konstrukcije u srpskom jeziku povezuje se sa svojstvom omeđenosti predloga: predlozi pravca su produktivniji i (pragmatički i gramatički) prihvatljiviji nego predlozi polazišta ili cilja, jer predlozi pravca projektuju neomeđenu skalu kretanja ili emisije zvuka. Budući da su u primeru 45a zapravo prisutne dve skale u dva paralelna nezavisna glagolska poddogađaja, emisije zvuka i kretanja, te dve skale se međusobno stapaju konflacijom, jer da bi rečenica bila gramatična samo jedna skala može projektovati argumente (subjekat i/ili temu kretanja itd.)¹⁵⁴ U primeru 45b, kako autori navode, takva konflacija skala je nemoguća jer prefiks signalizira putanju koja je omeđena, što blokira preslikavanje dve različite skale.¹⁵⁵ Takođe, treći poddogađaj ili poddogađaj rezultata prema analizi koja se oslanja na strukturu događaja ne sadži rezultat, pa tako ni sama kvantifikacija glagola prefiksom nije moguća. No, postoje primeri konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka gde se glagolski događaj sastoji iz dva paralelna poddogađaja, dakle, postoje dve skale, kretanja i stvaranja, ali glagol se, suprotno prethodno opisanoj generalizaciji prema Arsenijević i Milivojević, javlja sa prefiksom. To se vidi iz primera 46, koji je uzet iz književnog dela korpusa sačinjenog za potrebe ovog istraživanja:

¹⁵³ Sem prefiksno-predloške, za našu analizu značajna je i padežno-predloška konstrukcija u srpskom jeziku. Više o tome u narednom odeljku.

¹⁵⁴ Prema Borer (Borer 2005).

¹⁵⁵ Za dodatne primere i detaljniju diskusiju videti Arsenijević i Milivojević (2009).

46. Oko osam, **dotandrka** i onaj moped. Majstor otključa reni bunar; uđe – ja za njim. (KKS-ZT, 65)

U skladu sa usvojenim stanovištem da animatnost agensa nije ključni faktor za gramatičnost konstrukcije usmerenog kretanja, već je to njegov teleološki kapacitet, odnosno sposobnost da samostalno inicira radnju, u našem slučaju radnju stvaranja zvuka, zaključićemo da primer 46 ilustruje instancu konstrukcije gde se glagol stvaranja zvuka javlja sa omeđenim prefiskom, odnosno sa prefiskom zatvorene skale. Ovo navodi na zaključak da treba modifikovati analizu koju su predložili Arsenijević i Milivojević, i to tako da se kvalifikacija primera poput 45b sa negramatičnih promeni u „semantički devijantne“. Dakle, iako ovakva prefiksacija nije uobičajena niti produktivna u srpskom jeziku, sama rečenica nije *negramatična*, već se može okarakterisati kao *neprihvatljiva* (na primer iz određenih semantičkih ili pragmatičkih razloga).¹⁵⁶

Pored strukturnog, odnosno sintaksičkog, navešćemo još jedan argument u korist moguće rezultativne interpretacije konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka. Sintaksički, predložka fraza nalazi se u delu strukture koji je po pravilu rezervisan za frazu rezultata. Semantički posmatrano, leksička semantika predloga i prefiksa takođe doprinosi rezultativnoj interpretaciji ukupne konstrukcije. Već je prethodno spomenuto da su relevantne studije za srpski jezik saglasne u tome da su glagolski prefiksi u srpskom po pravilu rezultativni (Novakov 2005, Arsenijević 2004, 2006). Novakov takođe navodi specifična značenja koje pojedinačni prefiksi ispoljavaju u kontekstu. Kada govorimo o prefiksu *pro-*, Novakov (2005: 78) kaže:

U osnovnom značenju, izvedenice s prefiksom pro- mogu da označe proces usmeren ka cilju, uz često prisustvo implikacije „do izvesne mere, kraće vreme, malo“ ... na primer probariti, promaziti, propatiti, prostojati... a mogu da označe i trenutne situacije, najčešće početak

¹⁵⁶ Napominjemo da je interpretacija ovakvih i sličnih primera, te njihovo rangiranje prema prihvatljivosti takođe stvar (moguće pragmatičkog?) kontinuumu. Neki primeri zaista jesu bolji, odnosno lošiji od drugih, up. *Jovan je vikao niz ulicu sa ??*Jovan je uvikao u ulicu*. Prema očekivanju, rečenica je nešto bolja ukoliko se umesto neergativa upotrebi neakuzativ *Jovan se uvikao u ulicu*.

ili nastajanje određene situacije... na primer prebledeti, probuditi, progledati, prožuboriti¹⁵⁷, propevati.

Sem osnovne semantike prefiksa koja ide u prilog tvrdnji da je glagol sa prefiksom i sam rezultativna izvedenica, odnosno rezultativna konstrukcija (prefiks+glagol), Novakov navodi i slučajeve polisemije sa prefiksom *pro-* (Novakov 2005: 78–79):

Polisemija je naročito izražena kod glagola kretanja, koji mogu da znače „proći pored“ (i tada su trenutna dostignuća) ili „preći određenu razdaljinu“ (tada su ostvarenja). Takvi su na primer, prohujati¹⁵⁸, projedriti, prokasati, proleteti... Postoji i nekoliko ostvarenja koja se u značenju „provesti izvesno vreme radeći nešto“ javljaju uz prilošku odredbu X minuta, na primer probdeti, proboraviti, prodremati, prosedeti, prospavati, prostojati, proćaskati, proćučati, prošvrljati, prošetati...

Jedno, za našu analizu važno značenje prefiksa *pro-* jeste ono koje navodi Novakov, značenje „proći pored“. Ovakvo značenje prefiksa *pro-* ilustrovaćemo sledećim primerom iz korpusa:

47. Vraćajući se u ćumez, sreo sam se sa Sonjom... **prozviždala je** pored mene po kosi iznad Žujana, izgubivši se u vejavici kao priviđenje. Pre no što je zamakla za horizont, podigla je skijaški štap u znak pozdrava. (KKS-LT, 3)

Primer 47. takođe je osnov za tvrdnju da su konstrukcioni idiomi sa glagolom stvaranja zvuka rezultativni u srpskom, baš kao i u engleskom jeziku. Naime, u konstrukciji *prozviždala je pored mene po kosi iznad Žujana*, moguće je definisati prostornu tačku (a implicitno i temporalni momenat) dostizanja cilja. Ona je označena predloškom frazom *pored mene*, te, bez obzira na to što se kretanje po putanji i posle tog trenutka nastavlja, ova fraza opisuje neku vrstu kontekstualno datog lokalizatora – nazvaćemo ga *orijentir*om. Orijentir je ona tačka u prostoru ili na putanji kretanja, te

¹⁵⁷ *Prožuboriti* je glagol stvaranja zvuka sa prefiksom pravca.

¹⁵⁸ *Prohujati* je glagol stvaranja zvuka sa prefiksom pravca.

onaj trenutak u temporalnoj strukturi događaja kada se semantički realizuje značenje prefiksa *pro-* (u ovom slučaju i predloga *pored*) kao značenje *proći pored* nekoga ili nečega. Vendlerijanskim rečnikom rečeno, a u skladu sa analizom koju predlaže Novakov, glagol stvaranja zvuka leksikalizuje trenutno dostignuće – nedvosmisleno teličnu, odnosno rezultativnu glagolsku situaciju. Fraza rezultata *pored mene* u ovom slučaju ne definiše gornju granicu putanje, već opisuje orijentir (opet strukturom PP) na osnovu kog je moguće događaju pripisati rezultativnu interpretaciju.¹⁵⁹ Predložićemo ovde analizu prema kojoj je orijentir ona tačka na skali koja je odgovorna za karakterizaciju glagolskog događaja prema svojstvu (a)teličnosti. Takav orijentir može biti opisan frazom XP ili može biti implicitno, odnosno kontekstualno dat. Ako pogledamo sledeća dva primera:

48.

- a. Prozviždala je (na skijama) pored mene.
- b. Prozviždala je (na skijama) po kosi iznad Žujana.

vidimo da primer 48a sadrži eksplicitno izraženi orijentir, dok 48b sadrži prefiksno-predlošku konstrukciju. Glagol sa prefiksom *pro-* kombinuje se sa predloškom frazom pravca, dok je orijentir samo implicitno prisutan zbog značenja prefiksa. Zaključićemo da, premda skala koju leksikalizuje predlog može po definiciji biti omeđena ili neomeđena, telos ili granica može biti i kontekstualno dat(a), odnosno naša tvrdnja je da je svaki glagolski prefiks rezultativan, baš kao što tvrde Novakov (2005) te Arsenijević (na primer Arsenijević 2006).

Drugo relevantno značenje prefiksa *pro-*, koje takođe navodi Novakov, jeste značenje *preći određenu razdaljinu*. Pa tako u primeru:

49. Kroz Vranovac su **protutnjali** kao kroz zamrli rudnik: nigde svetlosti, nigde stvora. (KKS-ZS, 17)¹⁶⁰

¹⁵⁹ Ovo je instanca *dovoljne teličnosti (threshold telicity)*, prema analizi Hagit Borer (Borer 2005).

¹⁶⁰ Zanimljiva je upotreba prefiksa *pro-* i u primerima poput *Metak je prozviždao kroz prozor*. Ovde nije sasvim jasno da li se radi o značenju *proći pored* ili o značenju koje je prisutno u primeru 49, jer je *prozor* ovde samo otvor koji se seče sa jednom tačkom putanje kretanja, a ne figura na koju se ta putanja preslikava. Mišljenja smo da je ovo slučaj ukrštanja formalne strukture i vanjezičkog znanja koje govorniku donosi informaciju o suštini entiteta kakav je *prozor*, a da je interpretacija bliža prvom po redu navedenom

imamo entitet koji se kreće stvarajući zvuk (dva paralelna događaja su u pitanju, kretanje entiteta i paralelno kretanje zvuka), gde se putanja specifikuje predlogom *kroz* (koji stoji u tesnoj semantičkoj vezi sa prefiksom *pro-*) koji je neomeđen. Slično objašnjenje uz pomoć koncepta *orijentir* ponudićemo i ovde. Razlika je u tome što je orijentir ovde, radije nego tačka u prostoru ili segment intervala, entitet koji obuhvata putanju kretanja. Formalnijim jezikom izraženo, u terminima koje predlaže Zvarc (Zwarts 2006), može se reći da je orijentir ovde entitet na koji se preslikava putanja kretanja, te da su tačke u prostoru koje definišu orijentir u stvari (po striktnom redosledu od početne do završne tačke) poređane tačke putanje. Ovo povlači moguću rezultativnu interpretaciju konstrukcionog idioma, jer završna tačka oblika ili konture orijentira (a samim tim i skale koju on obuhvata) jeste istovremeno i gornja granica događaja ili završna tačka kretanja.¹⁶¹ Takva interpretacija kompatibilna je sa idejom da je konstrukcija telična. Orijentir ne mora neminovno biti tačka na trajektoriji niti mora biti eksplicitno prisutan u rečenici – to može biti i entitet koji sadrži i definiše putanju. Putanja ili skala jeste orijentisani deo prostora podudaran sa delom prostora koji je obuhvaćen orijenttirom. U primeru 49 taj prostor definisan je konceptualnim sadržajem entiteta (koji je mesto ili geografski pojam) *Vranovac*. U primeru 50:

50. Na skijama su **prozviždali** kroz šumu.

orijentir je višedimenzionalni entitet *šuma*, koji okvirom svog pružanja u prostoru, svojom *konturom* koja se formira između početne i završne tačke kojima se definiše pružanje tog entiteta u prostoru, sadrži usmereno kretanje po putanji do završne tačke šume, opisano predlogom pravca *kroz*. Ponovo upravo prisustvo orijentira nameće gornju granicu događaja, odnosno in-

značenju prefiksa, ali ovoga puta ne kao *proći pored* nego doslovno kao *proći kroz*, jer ne postoji entitet na koji se može preslikati cela putanja, već samo njen minimalni spacijalni segment. Entitet prozor je orijentir, a promena lokacije entiteta koji je tema kretanja realizuje se prolaskom kroz tačku *p* koju taj orijentir sadrži.

¹⁶¹ U ovoj studiji smo formalne analize zasnovane na strukturi događaja (na primer Rothstein 2004, Arsenijević 2006) posmatrali kao kompatibilne sa analizama koje favorizuju značaj putanje za formalni prikaz događaja, konkretno funkciju *oblik putanje* (Zwarts 2005, 2006). No, kako tvrdi Zvarc, pristup koji se zasniva na značaju i obliku putanje kretanja ima jaču eksplanatornu snagu od modela zasnovanih na strukturi događaja. Ovakvi podaci mogli bi ići u prilog takvoj tvrdnji, no zbog ograničenja prostora u ovom radu, tu ćemo pretpostavku, premda smo prepoznali njen potencijal, ostaviti za neko drugo istraživanje.

terpretaciju rezultata, tj. neutrališe otvorenost skale koju samostalno (izvan ovakve konstrukcije) leksikalizuje prefiksno-predložka (pod)konstrukcija pro-kroz.¹⁶²

6.5.2. *Padežni sufiks i konstrukcija u srpskom jeziku*

Još jedan element klase *P* koji je odgovoran za realizaciju konstrukcionih idioma u srpskom jeziku je padežni sufiks. Putanja je u okviru konstrukcije intransitivnog usmerenog kretanja u najvećem broju slučajeva realizovana predložko-padežnom konstrukcijom¹⁶³. Ovde ćemo se bliže pozabaviti akuzativom koji je padež koji predlog pripisuje imeničkom elementu fraze usmerenog kretanja u njegovoj prototipskoj instanci, kao u primerima 49. i 50. u prethodnom potpoglavlju.

Ursulesku-Miličić (2009: 9) navodi da akuzativ u srpskom jeziku pripada grupi centralnih padeža. A. Belić (1972: 191) i M. Stevanović (1979: 382) kao bitnu odliku bespredložkog akuzativa ističu momenat potpune obuhvaćenosti nekoga ili nečega glagolskom radnjom. Govoreći o procesu eliminacije nekih odnosa iz akuzativne kategorije i, s druge strane, procesu širenja upotrebe akuzativa, D. Gortan-Premk (1973: 295) je istakla da „sve promene koje su se izvršile i koje se vrše pokazuju tendenciju razvijanja se-

¹⁶² Na sličan način na koji se struktura događaja može dekomponovati na poddogađaje, čini se da se i površinska realizacija konstrukcionih idioma sa glagolom emitovanja zvuka može podeliti na „potkonstrukcije“. Konkretno, dva značajna segmenta konstrukcije kojima se može pripisati takav status u našoj analizi jesu prefiksno-predložka, te padežno-predložka potkonstrukcija, između kojih postoji formalna razlika u manifestovanju u okviru jezičkog iskaza jer je prva (za razliku od druge koja to može ali ne mora biti) po pravilu diskontinuirani element iskaza – prefiks nije samostalna morfema, te po definiciji mora da se nađe na početku glagola (čineći onda konstrukciju sa glagolom), dok predlog najčešće dolazi posle glagola kao slobodni element. Dodatno je zanimljivo i to što je dvema potkonstrukcijama predlog u stvari zajednički element, što navodi na zaključak da možda i nije reč o različitim potkonstrukcijama, već o samo jednom elementu ukupne konstrukcije (glagolski prefiks+predlog+padežni sufiks) koji se prema određenim formalno-semantičkim ograničenjima distribuira u okviru konstrukcionog idioma kako bi odgovarajućim svojim segmentima leksikalizovao pripadajuće komponente značenja. Bilo bi zanimljivo detaljno istražiti formalnu podlogu za ovakvo ponašanje delova konstrukcije spram njene ukupne strukture, te mogućnosti kombinovanja elementa klase *P* u srpskom jeziku (konsekventno i u drugim srodnim ili strukturno, tj. tipološki bliskim jezicima) – ostavljamo to za neko naredno istraživanje.

¹⁶³ Termin preuzet od Ursulesku-Miličić 2009.

mantičke vrednosti akuzativnog odnosa od odnosa pojma koji je u fizičkom kontaktu sa glagolskom radnjom i koji je njome u celini obuhvaćen (što se može uzeti kao prvobitno akuzativno značenje) ka odnosu pojma koji je direktno angažovan glagolskom radnjom kao pasivan ili u pasivnoj ulozi (što je, upravo, značenje akuzativa u novijem jeziku)⁴. M. Ivić (1958: 151) je akuzativ, uz dativ i lokativ, svrstala u padeže kontakta. „Za izgrađivanje semantičkog spektra akuzativa relevantan značaj imaju ova dva momenta međusobno usko povezana: predstava o dinamičnosti, tj. o procesu ostvarenja radnje, i predstava o ostvarenju potpunog kontakta između radnje i datog objekta“. Ursulesku-Miličić (2009: 9) još kaže:

U sferi prostorne adverbijalne determinacije srpski akuzativ je direktivno markiran padež, budući da je kombinabilan isključivo sa direktivnim glagolima, te se u tom smislu može javiti i u kinetičkih spacijalnih kategorija, i to adlativnosti i peraltivnosti. Formalno gledano, spacijalni akuzativ u srpskom jeziku po pravilu je blokiran predlogom.

Prema Arsenijević i Gerke (Arsenijević i Gehrke 2009) akuzativ se unutar predloško-padežne konstrukcije u srpskom jeziku javlja isključio sa značenjem lokacije. U tom smislu očekivano je njegovo frekventno kombinovanje sa predlozima cilja:

51. Bacio je olovku pod/nad/pred/za/u/na kutiju_{acc}

Kako navode ovi autori, tradicionalni pristupi ovom problemu akuzativ povezuju sa opštim konceptom *promene*. Takva promena najčešće je vezana za lokaciju, i to onda kada u sintaksičkoj strukturi predloška fraza PP označava stanje rezultata ili završnu lokaciju neke promene. Lokativ, instrumental i drugi kosi padeži pojavljuju se onda kada predloška fraza modifikuje ukupan događaj, koji je strukturno iskazan glagolskom frazom VP, opet veoma često u vezi sa mestom ili lokacijom. Akuzativ se povezuje sa značenjem cilja. No ako usvojimo ovakav pristup, kažu Arsenijević i Gerke, suočavamo se sa problemom: onda moraju postojati zasebni leksički unosi za svaki predlog koji se ovako ponaša (autori koriste termin *2K-PP*, tj. *predloška fraza sa dvostrukim padežom*), odnosno koji ispoljava alterniranje padeža, gde bi jedan u predloško-padežnoj konstrukciji pripisivao akuzativ, a drugi neki drugi padež.

52.

Jovan je seo (is)pred/pred automobila_{gen}/automobil_{acc}

Arsenijević i Gerke predlažu analizu prema kojoj se svaki od pomenutih predloga analizira kao jedinstveni leksički unos, i prema kojoj čak i predlozi koji ispoljavaju alternacije padeža koje pripisuju svojim imeničkim komplementima imaju osnovno značenje lokacije. Ostala značenja obeležena drugim padežima su rezultat umetanja određene predloške fraze PP unutar glagolske fraze VP. Stanovište koje zastupaju Arsenijević i Gerke je da jedna ista imenička fraza može biti padežno markirana više puta, a ne samo jednom, no svaki novopripisani padež u stvari podrazumeva *fonološko brisanje* prethodnog (*phonological deletion*).¹⁶⁴ Rezultat toga je princip koji su Arsenijević i Gerke nazvali *poništavanjem padeža* (*engleski termin: case overriding*). Akuzativ je osnovni, nemarkirani padež, a svi ostali padeži izvede se principom poništavanja. Pogledajmo primere 53 (prema Arsenijević i Gehrke 2009: 3):

53.

- a. Olovka je bila/ležala pod/nad/pred/za kutijom_{inst}
- b. Olovka je bila/ležala u/na kutiji_{loc}

Autori specifikuju da to koji će se tačno kosi padež pojaviti u okviru fraze zavisi od samog predloga i njegovog specifičnog značenja: predlozi koji svojom semantikom uključuju neku vrstu perspektivne ose kao u primeru 53a, javljaju se sa instrumentalom, dok oni predlozi koji leksikalizuju relaciju sadržavanja svom komplementu pripisuju lokativ, kao u primeru 53b. No kada se predloška fraza javlja sa značenjem završne lokacije radnje, predlog se javlja uz akuzativ, kao u primeru 54b. Prema tome, uz glagole koji leksikalizuju kretanje ili promenu stanja ili lokacije, postoje minimalni parovi predloško-padežne konstrukcije: PP određuje lokaciju ukupnog događaja (54a), dok se PP_{acc} odnosi samo na lokaciju *pacijensa* (*undergoer*) (54b):

54.

- a. Jovan je trčao po zgradi_{loc}
- b. Jovan je utrčao u zgradu_{acc}

¹⁶⁴ Za detaljnu argumentaciju i primere videti Arsenijević i Gerke (Arsenijević and Gehrke 2009).

Dalje, Arsenijević i Gerke u grupu glagola sa ovakvim ponašanjem svrstavaju i semelfaktivne glagole kao što su *blink* ili *jump*, zatim glagole načina kretanja kao što su *swim*, *dance* ili *walk*, te glagole promene stanja ili lokacije kod kojih završna lokacija ne mora imati površinsku realizaciju, kao što je glagol *throw*.¹⁶⁵ Ovi autori izvode tri značajne generalizacije¹⁶⁶ (prema Arsenijević i Gehrke 2009: 6):

55.

- a. Akuzativ se pripisuje komplementu predloga uvek, i to nezavisno od predloga, već zavisno od relacije koja postoji između značenja (denotacije) glagola i lokativne komponente predloške fraze.
- b. Akuzativ se može pripisati imeničkoj frazi koja je komplement predloga samo ukoliko u događaju postoji učesnik koji je podložan promeni, tj. entitet na kom se ta promena realizuje.
- c. PP koja vezuje imenički komplement u akuzativu po pravilu je sekundarni predikat rezultata koji opisuje promenu realizovanu na pacijensu ili promenu lokacije.

Prema tome, alternacije padeža koje se vezuju za fraze tipa PP uključuju kako akuzativ tako i kose padeže. Akuzativ je tipično strukturni padež koji se pripisuje direktnom objektu, no akuzativ se javlja i sa komplementima predloga. Pored toga, samo lokativne fraze PP ispoljavaju ponašanje koje odražava alternacije padeža (predlozi kao *in*, *on*, *behind*, *under*), dok se oni koji uključuju komponentu pravca (*towards*, *from*) ili stepena (*from until*) kombinuju sa imeničkim frazama kojima se po pravilu pripisuje samo jedan padež, bez mogućnosti alternacije. Sem toga, PP_{acc} uspostavlja specifičnu relaciju sa glagolom sa kojim se kombinuju. PP_{acc} je sekundarni predikat rezultata koji vezuje unutrašnji argument glagola, odnosno temu promene. Konačno, da bi bilo moguće realizovati PP_{acc}, glagol svojom denotacijom mora opisivati promenu stanja ili lokacije teme, pri čemu se predloška fraza interpretira kao završna vrednost svojstva teme koje je predmet promene, te *sadržalac rezultata* (*holder of the result*). Pogledajmo sada sledeći primer:

56. Doplesali su na pozornicu_{acc}

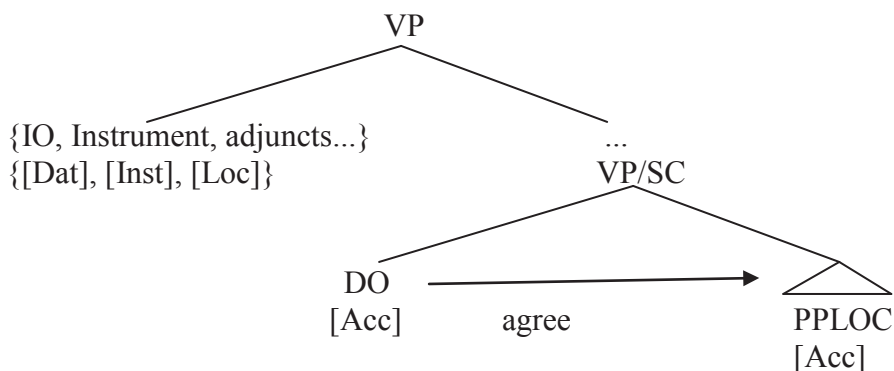
¹⁶⁵ Za detalje videti Arsenijević and Gehrke 2009.

¹⁶⁶ Napominjemo da autori analiziraju podatke iz nemačkog i srpskog jezika, no zaključci se mogu primeniti na tipološke klase jezika prema Talmijevoj tipologiji.

Rečenica 56. uključuje glagol *plesati*, koji je glagol načina kretanja. U ovoj konstrukciji, njegova uloga je da zameni osnovni glagol kretanja, a cela konstrukcija je telična zbog prisustva predložko-padežne konstrukcije. Dalje, iz istog razloga, konstrukcija se smatra i konstrukcijom intransitivnog usmerenog kretanja, PP opisuje završnu lokaciju teme kretanja, a komplement predloga je u akuzativu. Bez predložke fraze, neprelazni glagoli obično se vezuju uz neergativnu sintaksičku strukturu sa pravim subjektom. Konstrukcije u kojima se takvi glagoli kombinuju sa frazom PP su povezani sa neakuzativnom sintaksom (up. Hoekstra 1999, Neeleman i van de Koot 2002, Folli 2002, Beck 2005). Ovakva analiza je u skladu sa premisama istraživanja koje su obuhvaćene ovom studijom, a takođe je i stanovište za koje se zalažu Arsenijević i Gerke.¹⁶⁷ Takođe, primer 56. je istovetna struktura sa onom gde se glagol zvuka javlja kao načinska modifikacija na poziciji upravnog glagola.

Formalno se analiza koju predlažu Arsenijević i Gerke može predstaviti sledećim dijagramom gde se vidi da je akuzativ povezan sa direktnim objektom (DO) dok su ostali padeži sintaksički povezani sa indirektnim objektom (IO) (prema Arsenijević i Gehrke 2009: 9):

57.

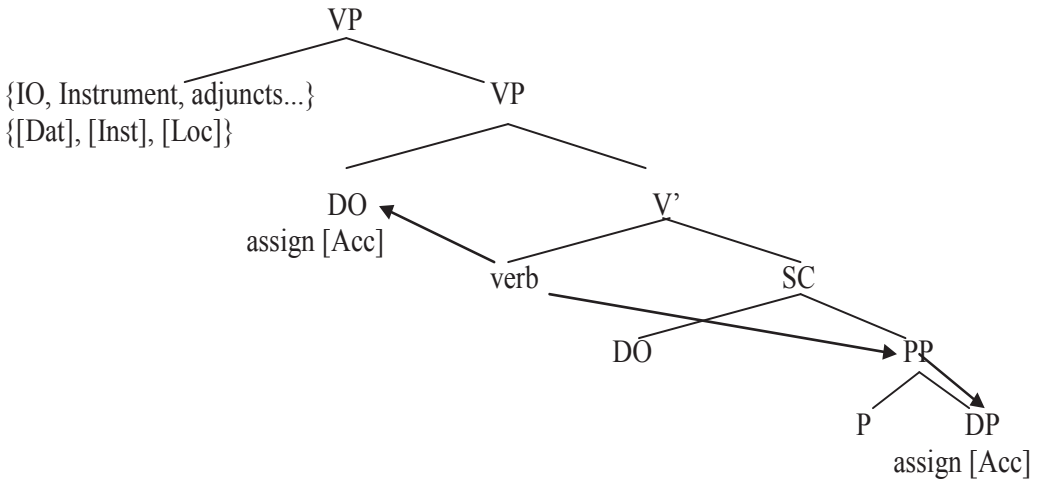

Direktni objekat i predložka fraza (preciznije njen imenički element) imaju isto padežno obeležje, što je posledica *gramatičkog slaganja*. Samo *pacijens* (engleski termin: *undergoer*) može se vezati uz predikat rezultata, a dostupnost ove tematske uloge zavisi od značenja glagola. Konačno, ne-

¹⁶⁷ Oni navode da u literature postoje suprotstavljene analize, na primer Dajen Rothstein (Rothstein 2004) smatra da su i ovakve konstrukcije neergativne, no da se oni zalažu za analizu prema kojoj su to neakuzativi.

markirani predlozi opisuju samo lokativna značenja. Dijagram 58. je šira elaboracija dijagrama 57. (prema Arsenijević i Gehrke 2009: 9):

58.

Glagolske fraze sa interpretacijom rezultata sadrže lokalnu relaciju između glagola i predikata rezultata jer se *pacijens* pomera iz pozicije rezultativa u SpecVP. Iz tog razloga, glagol pripisuje akuzativ lokativnoj predloškoj frazi. Lokativna komponenta je sam predlog P, no padež ostaje onaj koji pripisuje glagol. Autori potom ilustruju svoju tvrdnju da se akuzativ ne javlja uz predloge pravca¹⁶⁸:

59.

- a. Gurnuo/pomerio je kolica ka zidu_{dat} / *zid_{acc}
- b. Skotrljao je bure do reke_{gen} / *reku_{acc}
- c. Spustio je korpu do zemlje_{gen} / *zemlju_{acc}
- d. Bacio je kamen do reke_{gen} / *reku_{acc}

No ako pogledamo niz primera 60a-d

60.

- a. Voz je protutnjao kroz šumu_{acc}
- b. Jovan je pevao niz ulicu_{acc}

¹⁶⁸ Zbog fokusa diskusije koja je centralna u ovoj studiji, te zbog ograničenja prostora i lakšeg praćenja teksta, ovde nećemo ulaziti u tehničke detalje analize prema Arsenijević i Gerke: ukupni zaključak je da se kosi padež javlja ukoliko PP ne specifikuje završnu lokaciju rezultata, već, na primer samo pravac ili stepen na relevantnoj skali.

- c. Kamion je brektao uz brdo_{acc}
d. Prohujali su niz padinu_{acc}

vidimo da se u konstrukcionim idiomima koji su predmet naše analize pojavljuje upravo takva predložko-padežna konstrukcija: *predlog puta* (*engleski termin: rout preposition*) u kombinaciji sa imenicom u akuzativu.¹⁶⁹ U prethodnom delu teksta dali smo objašnjenje koje se tiče sintaksičke strukture konstrukcionog idioma, te sintaksičke inkorporacije prefiksa i predloga, te ponudili argument zbog kojih konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka treba da budu interpretirani kao rezultativne konstrukcije. Činjenica da se u nizu primera 60a-d pojavljuje akuzativ u okviru fraze PP, već „sa površine“, dodatni je argument za takvu tvrdnju.

Ovde ćemo izneti stanovište koje unekoliko odstupa od mikroanalize ovakvih primera kakvu zastupaju Arsenijević i Gerke. Naime, prema njihovom stanovištu, kao i prema analizi koju zastupaju Arsenijević i Milivojević (2009), konstrukcije u nizu 60. nisu rezultativi, niti je predložka fraza sadržalac završetka radnje imenovane glagolom. Prema Arsenijević i Milivojević (2009) predlozi *kroz*, *niz* i *uz* projektuju *otvorenu skalu*, te ne mogu omogućiti teličnu intepretaciju događaja.

Nasuprot tome, ponovo ćemo primeniti postupak derivacije rezultata preko prisustva orijentira koji nameće gornju granicu događaja, odnosno interpretaciju rezultata, čime se otvorenost skale neutrališe. Relevantna putanja u okviru konstrukcije nije ona koju inherentnim značenjem projektuje predlog, već ona koja se preslikava sa orijentira. Završna tačka konture orijentira jeste i završna tačka putanje. Činjenica da su imenički delovi fraza PP u primerima 60a-d u akuzativu, podrška je ovakvoj tvrdnji – akuzativ se vezuje uz *markere lokacije rezultata*.

Podrška ovakvoj analizi može se pronaći u članku Josta Zvarca o akuzativu i predložkoj frazi u nemačkom jeziku (Zwarts 2006: 1). Zvarc tvrdi da se akuzativ javlja uz *putanju cilja* (*engleski termin: goal path*), dok se na primer dativ javlja uz lokaciju. To je ilustrovano primerima 61a-b i 62a-b:

61.

- a. in dem_{DAT} Zimmer
‘in the room’

¹⁶⁹ Arsenijević i Gerke u zaključku svog članka pominju ovakve situacije i ostavljaju ih kao otvoreno pitanje za dalja istraživanja.

- b. unter dem_{DAT} Haus
‘under the house’

62.

- a. in das_{ACC} Zimmer
‘into the room’

- b. unter das_{ACC} Haus
‘(to) under the house’

Zvarc tvrdi da se fraze *dem Haus* i *das Haus* ne mogu interpretirati kao lokacija niti kao cilj. Na primer, u izrazu 61b, relevantna lokacija nije kuća, već određeni prostor ispod nje koji odgovara denotaciji ukupne predloške fraze. Isto tako, u primeru 62b cilj ponovo nije kuća, već ista ta površina ili prostorna ravan. Zvarc dalje kaže da ne postoji nijedna prihvatljiva interpretacija ovakvih fraza gde bi objekat DP mogao ispunjavati ulogu lokacije ili cilja, jer se takvi specijalni odnosi utvrđuju tek na nivou ukupne predloške fraze, kroz semantički doprinos predloga koji ograničava određeni deo prostora u odnosu na *objekat referencije* (Zwarts 2006: 17). Povrh toga, sa semantičke tačke gledišta, primeri 61. i 62. odražavaju konstantnost tematskih uloga. Prema Talmiju (Talmy 2000), objekat ili komplement predloga jeste njegov relevantni lokalizator.¹⁷⁰

Džekendof (Jackendoff 1983) na sledeći način semantički definiše, te razdvaja *mesto* (*place*) i *putanju* (*path*):

63.

- a. [Place UNDER(HOUSE)]
b. [Path TO([Place UNDER(HOUSE)]]

Prema Džekendofovoj analizi, UNDER je *funkcija mesta* (*place function*) koja preslikava objekat na mesto. Ovako definisano mesto može biti argument funkcije TO koja mesto preslikava na putanju. U primerima koje navodi Zvarc, relevantna putanja za svoj cilj ima mesto (prostor ispod kuće). U formalizacijama 63a-b pozicija ili lokacija entiteta HOUSE je za obe strukture ista: ona je argument funkcije mesta UNDER, dok se na me-

¹⁷⁰ Džekendof (Jackendoff 1983) koristi termin *objekat referencije* (*reference object*), dok Lanaker (Langacker 1987) koristi termin *orijentir* (*landmark*) predloške fraze.

sto može primeniti funkcija TO čime se postiže interpretacija cilja.¹⁷¹ Zvarc zaključuje da se akuzativ javlja uz predloge koji leksikalizuju pravac, odnosno funkciju pravca VIA (up. Jackendoff 1983):

64. ACC(P_{VIA}): akuzativ se javlja uz značenje predloga VIA.

Ovako formulisano ograničenje zasniva se na semantici, no i dalje podleže leksičkim ograničenjima, jer se značenje VIA preslikava na predložko-padežnu strukturu jedino ukoliko je značenje VIA deo leksičkog značenja samog predloga.

Ovakva analiza jasno podržava našu interpretaciju akuzativa uz predlog *kroz*, koji u svojoj prototipskoj instanci leksikalizuje upravo značenje VIA.

6.6. Konstrukcioni idiomi i metaforičnost u engleskom i srpskom jeziku

Još jedan aspekt značenja predložke fraze u okviru konstrukcije usmerenog kretanja koji zasluži posebnu pažnju jeste konceptualna i formalno-lingvistička priroda putanje po kojoj se kreće objekat lokalizacije. Većina autora koji su se bavili ovom tematikom u okvirima formalnih teorija o jeziku ne poklanja posebnu pažnju metafori u ovakvom kontekstu smatrajući je vanjezičkim (i vanlingvističkim) fenomenom, koji kao takav ne spada u domen formalne analize, već u domen vanjezičkog, enciklopedijskog znanja o svetu (na primer Pustejovsky 1991, Ramchand 2008).

Pomak u literaturi u tom smislu, napravili su lingvisti koji pre svega pripadaju krugu konstrukcionista (videti na primer Goldberg 1995, Goldberg i Jackendoff 2004). Macumoto (Matsumoto 2004) navodi argumente prema kojima spacijalna i nespacijalna značenja predloga podjednako doprinose realizaciji specifičnih konstrukcija sa predlozima u engleskom jeziku. Kada je reč o konstrukciji intranzitivnog usmerenog kretanja, Macumoto navodi sledeće primere:

65.

- a. Bill kicked the ball out of the window.
- b. Bill kicked John black and blue.

¹⁷¹ Zvarc čak eksplicitno napušta stav prema kom različite manifestacije padeža zavise od pripisivanja padeža prema različitim tematskim ulogama.

Dok je rečenica 65a primer upotrebe predloške fraze sa spacijalnim, ondsomno prostornim značenjem, primer 65b sadrži koordiniranu pridevsku frazu u okviru pridevske rezultativne konstrukcije, čije značenje je nespacijalno; ono je preneseno, metaforično. Takođe, veoma često nije moguće kombinovati dva različita tipa putanje u okviru iste rečenice, što se vidi na osnovu primera 66:

66. *I kicked him out of the room black and blue.

Prema pravilu *jedinstvenog ograničenja putanje* (*unique path constraint*) koje postavlja Adel Goldberg (Goldberg 2001), samo jedna putanja u okviru klauze može biti vezana relacijom predikacije za argument X, ukoliko je taj argument X fizički objekat; X se ne može kretati ka dvema razdvojenim lokacijama u bilo kom vremenskom trenutku koji pripada vremenskom intervalu *t* koji se vezuje za pomenutu relaciju, dok samo kretanje mora da se odvija po putanji koja je deo jedinstvene prostorne ravni. Ovakvo ograničenje direktno objašnjava neprihvatljivost primera 66, gde je neprihvatljivost rečenice uzrokovana upravo kršenjem *pravila jedinstvenog ograničenja putanje*.

Ono što se ilustruje primerima 67a i 67b, koji su uzeti iz književnog dela korpusa na engleskom jeziku koji je sačinjen u svrhu našeg istraživanja, jeste da se konstrukcija usmerenog kretanja, tačnije konstrukcioni idiomi sa glagolom stvaranja zvuka (u ovom slučaju to je engleski glagol *crackle*) mogu pojaviti i u kombinaciji sa predloškim argumentom koji ima nespacijalno, tj. metaforično značenje.

67.

- a. Water in a kettle somewhere was **crackling** into its first roll. (KKE-MD, 13)
- b. In the kitchen, the water in the kettle shakes, **creaks** toward boiling, and outside the wind blows. (KKE-GR, 37)

Prema analizi koju postavlja Macumoto (Matsumoto 2004), ovde nije reč o predloškoj konstrukciji koja označava putanju kretanja, već se radi o promeni stanja entiteta X koje se označava istim formalnim sredstvima, te sintaksičko-semantičkim mehanizmom kao i kretanje. Macumoto navodi sledeće primere, koji takođe predstavljaju izazov za ograničenje prema analizi Adel Goldberg, jer se glagol javlja uz više od jednog argumenta putanje

tipa XP, gde postoji dodatna specifikacija promene koja se odnosi na entitet X koji ne mora neminovno biti isključivo objekat lokalizacije:

68.

- a. I sliced the cheese into thick pieces into the bowl.
- b. He came home to a family dinner. (Matsumoto 1996: 6).

Primer 68a predstavlja vrstu konflacije promene lokacije i promene stanja referenta, dok primer 68b predstavlja konflaciju promene lokacije, te učešća referenta u poddogađaju koji je deo ukupnog događaja kretanja (*event participation*).

Situacija je po ovom pitanju slična i kada je reč o konstrukcionim idiomima sa glagolima stvaranja zvuka. Na primer, u engleskom jeziku, moguće je reći:

69.

- a. The boots of the two men **crunch** through to sand or shingle. (KKE-GR, 44)
- b. Near the water towers, they have started to climb, up toward the rim. Sand leaks into their shoes and **hisses** away down the slope. (KKE-GR, 56)
- c. From the next room he hears the unmistakable sound of an Army belt buckle. "Somebody," he observes, catching on quickly, "must be robbing my pants." Feet **patter** by on the carpet, close to his head. (KKE-GR, 71)

Primeri 69a-c koji su uzeti iz korpusa ovog istraživanja, evidentno potvrđuju pretpostavku koju iznosi Matsumoto o tome da je potrebno preformulisati pravilo ograničenja jedinstvenosti putanje. Primeri 69a i 69b pokazuju da je moguća dvostruka predložka specifikacija putanje pomoću dva argumenta, pri čemu je prvi predlog načinska intenzifikacija značenja glagola koja je u primeru 69a i dodatno metaforična, dok se u primeru 69c pojavljuju čak tri takva argumenta glagola. Činjenica da se umesto kretanja javlja zvuk, odnosno da se konstrukcija usmerenog kretanja realizuje predikacijom koja obuhvata glagol stvaranja zvuka ni na koji način ne narušava gramatičnost niti prihvatljivost konstrukcionog idioma u engleskom jeziku.

Slična je situacija i u srpskom jeziku:

70.

- a. Ne razume ih ni Pavle Šarac, iako te reči u njemu nikako da umuknu. **Zvonile** su na majčinom pogrebu, u ford tranzitu na putu za istočnu Srbiju... (KKS-ZS, 68)
- b. Osluškiavao sam retke korake po pločniku s one strane prozora: slični **dobovanju** prstiju po udaljenim vratima, približavanjem postaju sve glasniji. Uz zvek potkova, **protutnje** pokraj suterenskog okna, pa se opet izgube u dnu ulice kao tihi topot bubnjeva. (KKS-RM, 11)¹⁷²

Ovim se na osnovu našeg korpusa potvrđuje ne samo argument koji iznosi Macumoto (Matsumoto 1996) o tome da treba preformulisati ograničenje pravila putanje, već i to da ovakva potreba postoji i u međujezičkoj perspektivi. Naime, ukoliko se relevantna konstrukcija javlja u dva različita jezika, i ukoliko postoji mogućnost njene realizacije istovetnim ili sličnim morfosintaksičkim jezičkim sredstvima, ona podleže i istim formalnim ograničenjima. Prema Macumotu, ograničenje jedinstva putanje zamenjeno je *ograničenjem jedinstvenog razvoja kretanja* (*engleski termin: single development constraint*), prema kom se svi predložki argumenti glagola, te ostali argumenti tipa XP koji na sličan način dopunjavaju glagolsku frazu moraju odnositi na jedinstvenu liniju razvoja kretanja u okviru iste klauze, pri čemu su moguće dvostruke modifikacije ili dodatne specifikacije kretanja, kao i kombinovanje spacijalnih i nespacijalnih značenja argumenata putanje ukoliko su oni deo iste linije razvojnog kretanja kome podleže objekat lokalizacije.

Konačno, postoji još jedna veoma frekventna upotreba glagola stvaranja zvuka u okviru konstrukcionih idioma koja do sada nije posebno za beležena ni u anglističkoj ni u srbističkoj literaturi, a tiče se metaforičnih značenja konstrukcionih idioma, a to je upotreba poredbene klauze kao dodatne specifikacije kretanja. U engleskom jeziku, u korpusu se najčešće sreće realizacija takvog poređenja sa poredbenim subordinatorom *like*, no moguće su i realizacije konstrukcije sa drugim poredbenim subordinatorima, na primer sa poredbenim subordinatorom *as*, kao u rečenici 71c:

¹⁷² Primer 70b je višestruko zanimljiv jer se sastoji iz nekoliko klauza koje sadrže glagole zvuka sa metaforičnim putanjama, kao i višestruke modifikacije putanje kretanja dvostrukim predložkim argumentima.

71.

- a. Jonathon pressed on with his new model. Victoria **babbled** like a brook, chasing motes in the sunbeams. (EE-BNC, 2)
- b. Thoughts **buzzed** through her like swarming bees. (EE-BNC, 9)
- c. Poshekhonov **babbled** as a stream runs over rocks. "... he said that a girl he knew once used to do it while in a handstand position. (EE-BNC, 1)

U srpskom jeziku javlja se poređenje sa poredbenim veznikom *kao*:

72.

- a. **Kuca** srce kao Sima sa čekić po ona šklopocija. (KKS-ZT, 3)
- b. Zaustavio se ispred hora i oglasio piskutavim zvukom – u pomodrelim ustima glas je **fjukao** kao pisak manevarke. (KKS-ZS, 14)
- c. Novi život!... **Tutnji** krilatica u lobanji kao turbine u Štrpčevom mlinu. (KKS-ZS, 33)

Sintaksička i semantička funkcija poredbenih klauza u ovakvim slučajevima u oba jezika jeste specifikovanje kretanja, ili formalna potvrda da se zvuk javlja umesto kretanja, a ne samo kao čista emisija zvuka (u kom slučaju bi se radilo o prostom neergativu). Tačnije, poredbena klauza ima istu ulogu u okviru konstrukcionog idioma kao i predložka fraza – da formalno realizuje neprototipsku upotrebu zvuka umesto kretanja. Dodatni značaj ovakvih primera jeste i njihova semantička obogaćenost jer se tako najčešće vrši i direktno proširivanje značenja fraze, tj. njena metaforična ekstenzija.

Cilj ovog potpoglavlja rada bio je da pokaže da se sintaksička struktura konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku ne narušava ni pri metaforičnim ekstenzijama značenja. Iako ćemo u ovoj analizi zadržati formalno stanovište prema kom ovakvi semantički i konceptualni mehanizmi zahtevaju aktiviranje enciklopedijskog znanja govornika, te *vanjezičkog znanja o svetu*, kao i aktiviranje mehanizama pragmatičke interpretacije iskaza, važno je zaključiti da ovako realizovana značenja podležu **istovetnim formalnim ograničenjima sintaksičke strukture** kao i konstrukcije kod kojih nema metaforizacije, te da su relevantni mehanizmi i ograničenja validni ne samo u engleskom jeziku, već i u srpskom, tj. u kontrastivnoj međujezičkoj perspektivi.

6.7. Rekapitulacija predloženih novina

Cilj ovog poglavlja – pokazati da je predložka konstrukcija višestruko značajna za realizaciju konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku:

- a) predložka (PP) je argument glagolske fraze (VP), što znači da bez prisustva glagolske fraze nije moguća interpretacija kretanja na nivou konstrukcije, ukoliko se konstrukcija javlja sa neakuzativnim sintaksičkim obrascem;
- b) predložka fraza se sintaksički realizuje preko elemenata klase *P*; reč je o predlozima, partikulama, prefiksima, padežnim nastavcima i sličnim morfosintaksičkim elementima, koji u međujezičkoj perspektivi imaju status univerzalne klase;
- c) sintaksička struktura predložke fraze je strukturno bliska strukturi glagolske fraze;
- d) elementi klase *P* raspoređeni su duž predložkog kontinuuma, koji obuhvata kako čisto funkcionalne elemente tako i one sa enciklopedijskim sadržajem;
- e) svojstvo skaliranosti učesnika glagolskog događaja koje određuje oblik putanje po kojoj se kreće objekat lokalizacije, realizuje se preko elementa klase *P*.¹⁷³

U potpoglavlju 6.1. bilo je reči o semantičkom sadržaju predloga, kao i o tome na koji način se predložka semantika odražava na interpretaciju ukupne konstrukcije. Istaknuto je specijalno konceptualno značenje predloga, kao njegovo primarno značenje, te je zaključeno da, sa aspekta semantike, predložka fraza izražava lokaciju ili promenu lokacije objekta lokalizacije u odnosu na lokalizator. U odeljku teksta 6.1.1. pozabavili smo se formalnim obeležjima pojma *skale*. Skala ili putanja kretanja definisana je kao uređena linearna relacija koja ima definisanu početnu i završnu tačku, te po striktnom redosledu definisane tačke između početne i završne. U odeljku teksta 6.1.2. pokazali smo da se oblik putanje temelji na njenim algebarskim svojstvima. Ova svojstva stoje u interakciji sa aspektualnim svojstvima glagolske fraze,

¹⁷³ Kako navodi Svenonijus (Svenonius 2005), ključna razlika između glagola i predloga je u tome što predlog nikada ne izražava glagolsko vreme, odnosno ne vezuje se za sintaksičku projekciju *T* (*tense*). Na sličan način na koji projekcija *T* preslikva događaj *e* (*event*), projekcija *P* preslikava skalu ili putanju kretanja.

ali su povezana i sa akcionsartom glagola. Opisane su relevantne klasifikacije predloga, te se govorilo o svojstvu omeđenosti skale. Pokazano je da klasa predloga ispoljava morfosintaksičko ponašanje koje je slično ponašanju glagola i imenica. U delu teksta 6.2. opisana je veza između predloga i strukture događaja konstrukcije čiji je nosilac glagol (u našoj analizi to je glagol stvaranja zvuka). Pokazano je da su značenja predloga „osetljiva” na ukupnu strukturu glagolskog događaja, te pripadajućih poddogađaja i prikazana je sintaksička realizacija te povezanosti. I ovakav pristup potvrđuje da je spacijalnost u osnovi značenja svih predloga. U potpoglavlju 6.3. detaljno smo argumentovali značaj pojma putanje i njena leksička ograničenja. U odeljku teksta 6.3.1. opisana je interakcija skale kretanja i aspektualnih svojstava glagola. Pokazano je da aspektualna kompozicija konstrukcionog idioma zavisi upravo od preslikavanja algebarskih svojstava skale na konstrukciju, iz čega sledi da ni aspektualna klasa glagola ni njegova leksička svojstva nisu jednoznačno, unapred definisani u leksikonu, već se izvode putem kompozicije i ispoljavaju se tek na nivou konstrukcije. U odeljku teksta 6.3.2. objasnili smo pojmove fiktivno kretanje i lokacija u ekstenziji, budući da se ova značenja sintaksički izražavaju istovetnim mehanizmom kao i usmereno kretanje koje je fokus naše analize. Odeljak 6.3.3. objašnjava pojam *skalirane promene*. Potpoglavlje 6.4. bavi se sintaksičkom strukturom predloške fraze PP. Usvojena je hipoteza o podeljenosti predloške fraze, koja je paralelna sa istim obeležjem glagolske fraze. Ovo je posebno značajno jer se time pokazalo da objekat lokalizacije predstavlja spoljašnji sintaksički argument predloga, dok je lokalizator njegov unutrašnji argument, na isti način na koji je subjekat spoljašnji argument glagola, a objekat ili tema njegov unutrašnji argument. U potpoglavlju 6.5. detaljno smo se pozabavili elementima klase *P* u srpskom jeziku. Odeljak 6.5.1. govori o prefiksima u srpskom. Pokazano je da prisustvo prefiksa uvodi obeležje rezultata na nivou glagolske fraze, tj. da su konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u srpskom jeziku sintaksički rezultativni. Odeljak 6.5.2. bavi se ulogom padežnog sufiksa u okviru konstrukcionih idioma u srpskom jeziku. Pokazano je da je osnovni padež koji je karakterističan za konstrukciju koja je predmet našeg interesovanja akuzativ, i on se pripisuje imeničkoj frazi kojom se izražava lokalizator. Lokalizator u pojedinim slučajevima funkcioniše i kao *orijentir kretanja* koji može da svojom semantikom ili pak svojim enciklopedijskim sadržajem omeđi ili ograniči kretanje leksikalizovano glagolom, a čija je skala izražena predloško-padežnom konstrukcijom u srpskom jeziku. Potpoglavlje 6.6. go-

vori o metaforičnim značenjima konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka, a najznačajniji zaključak ovog dela teksta jeste da se interpretacija metaforičnog kretanja realizuje istom sintaksičkom strukturom kao i interpretacija realnog ili pravog kretanja, odnosno promene lokacije relevantnog entiteta koji predstavlja objekat lokalizacije.

7. KVALITATIVNA ANALIZA KORPUSA

U ovom poglavlju rada biće dat kvalitativni prikaz rečeničnog korpusa. Značaj korpusa za našu analizu je u tome što je na osnovu rečeničnih primera moguće empirijski i praktično potvrditi teorijske zaključke koji su izneti u prethodnim poglavljima. Takođe, posebno ćemo se osvrnuti na one rečenične primere u engleskom i srpskom jeziku čija sintaksička, strukturna realizacija nije do sada zabeležena ni u anglističkoj ni u srbističkoj u literaturi, a čija ukupna interpretacija pripada idiomatskom kontinuumu koji je predmet naše analize. Važno je naglasiti da rečenični korpus nije samo ilustracija i potvrda očitovanja konstrukcionih idioma u dva posmatrana jezika, već se na osnovu njega došlo i do dodatnih zaključaka o morfosintaksičkom potencijalu engleskog i srpskog jezika.

7.1. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u engleskom jeziku

Neke prototipske i u literaturi najčešće razmatrane konstrukcije intransitivnog usmerenog kretanja sa glagolom stvaranja zvuka u engleskom jeziku koje ispoljavaju neakuzativnu sintaksu ilustrovane su primerima iz književnog dela korpusa 1a-e:

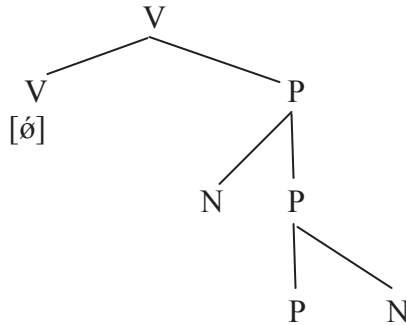
1.
 - a. The plane **buzzes** by a yard or two away, showing its underbelly. (KKE-GR, 13)
 - b. Rain **clatters** in crescent swoops through the reeds. (KKE-GR, 22)
 - c. The boots of the two men **crunch** through to sand or shingle. (KKE-GR, 44)
 - d. He hears combat boots **crashing** overhead and in rooms nearby, girls screaming, a phonograph record knocked screeching into silence. (KKE-GR, 70)
 - e. The testicles are **plopped** into a bottle of alcohol. (KKE-GR, 73)

Ovi primeri stoje u kontrastu sa rečenicama u nizu 2a-e:

2.
 - a. *The plane buzzes.
 - b. *Rain clatters.
 - c. *The boots are crunching.
 - d. *He hears combat boots crashing.
 - e. *The testicles are plopped.¹⁷⁴

Rečenice 1a-e pokazuju da je značenje intransitivnog usmerenog kretanja u engleskom jeziku sa glagolima stvaranja zvuka moguće ostvariti samo ukoliko je na nivou sintaksičke strukture prisutna fraza tipa XP. Najčešće je to predložka fraza (PP), čije prisustvo licencira interpretaciju kretanja praćenog zvukom. Činjenica da su rečenice poput onih 2a-e u literaturi okarakterisane ne samo kao semantički ili pragmatički devijantne (Levin 1993, 2005, Levin i Rappaport-Hovav 2009, Culicover i Jackendoff 2005) već i kao negramatične svedoči o tome da predložka fraza u konstrukcionim idiomima ovog tipa nije komplement, niti adverbijalna modifikacija, već *argument* glagola. Shodno tome, predložka fraza imaće svoje mesto i u odgovarajućoj sintaksičkoj strukturi konstrukcije (prema Mateu 2001b), a koju, radi lakšeg praćenja teksta i zaključaka, ponavljamo u dijagramu 3:

3.

Predložka fraza obuhvaćena je *malom klauzom*, koja je po pravilu ona pozicija u sintaksičkoj derivaciji gde se pojavljuje *sekundrani predikat*, odnosno neglagolski predikat koji je deo ukupne sintaksičke strukture. Ova-

¹⁷⁴ Sve rečenice 2a-e su negramatične sa interpretacijom kretanja, dok je interpretacija čiste emisije zvuka moguća u pojedinim slučajevima.

kvu sintaksičku strukturu dodatno ćemo ilustrovati i primerima iz elektronskog dela korpusa na engleskom jeziku:

4.
 - a. To wash the smell and feel of Rory off her. As she¹⁷⁵ **buzzed** along the M1 back into town, Jessica's resentment grew to flame heat. She could picture him so clearly, sitting waiting at the airport, that she ground her teeth at one point, made spitting noises. (EE-BNC, 8)
 - b. As the tramcars **rattled, roared** and **clanged** along Norfolk Street, 60 yards or so from our tenement building, and horse-driven carts **rumbled** by, the kids of the street were playing, shouting, yelling --; or wiping snots away with the sweat. It was after school, 4.30 on a nice afternoon. (EE-BNC, 14)
 - c. Horsemen rode among the infantry, and waggons **clattered** through the forest, butting against trees, being forced through marshy ground and over fallen trunks. (EE-BNC, 18)
 - d. „Is he?” Mary said. The Volvo **hissed** along the dark road; a couple of cars went past, holes of white light in the night, scattering spray which the water jets and wipers of the Volvo swept away again. (EE-BNC, 33)

U primeru 4a konstruktivni idiom u kom se glagol stvaranja zvuka ponaša kao glagol kretanja izražen je kombinacijom engleskog glagola i elementa klase *P* *buzzed along*; u primeru 4b pojavljuju se kombinacije *rattled along*, *roared along* i *clanged along*, te *rumbled by*; u primeru 4c, kretanje je zamenjeno zvukom i pravcem *clattered through*; u primeru 4d glagol stvaranja zvuka koji leksikalizuje kretanje je *hissed along*.¹⁷⁶ Čitav niz rečenica 4a-d predstavlja primere neakuzativnih konstrukcija, gde se glagol javlja sa inanimatnim agensom koji je istovremeno i tema kretanja i emiter zvuka koji to kretanje prati.

Kao što je ranije objašnjeno sa teorijskog aspekta, u anglističkoj literaturi postoji opšta saglasnost oko toga da konstruktivni idiom usmernog kretanja, posredstvom predložke fraze može da glagol stvaranja zvuka

¹⁷⁵ Zamenica *she* u ovom primeru odnosi se na automobil, a ne na osobu koja ga vozi, što je primer *transfera referencije* (videti Milivojević 2008).

¹⁷⁶ Glagol *hiss* primarno spada u glagole stvaranja zvuka iz vokalnog trakta, no ovaj primer pokazuje da se on može pojaviti i u neakuzativnoj konstrukciji sa inanimatnim agensom.

„pretvori“ bilo u glagol kretanja, bilo u glagol načina kretanja. Zvuk prema tome može zameniti glagol koji i sam leksikalizuje pravac kretanja, ili samo način kretanja, gde se leksikalizacija pravca odvija putem predloške fraze, a ne putem glagola. Postoje i neke druge situacije u kojima se glagol stvaranja zvuka može pojaviti u kombinaciji sa frazom tipa XP. Pogledajmo sledeće primere iz našeg korpusa¹⁷⁷:

5.
 - a. Magda, her ear at its entrance, is **banging** on Rocket-man's helmet with a stick. (KKE-GR, 1)
 - b. Achtfaden goes looking for the thunderstorm under, through the thunder playing to a martial tune inside his head crowding soon in gray cliffs to the right, the strokes of lightning **banging** all the mountains blue, the cockpit briefly filled with the light. . . (KKE-GR, 2)
 - c. They met in the Tiergarten, two officers ostensibly strolling in the sun. Work crews shoveled cold patch into holes in the pavement, **banging** it flat with shovels. (KKE-GR, 3)
 - d. Or while snow **beats** at the grimy windows? (KKE-GR, 6)
 - e. He hears combat boots **crashing** overhead and in rooms nearby girls screaming, a phonograph record knocked screeching into silence. (KKE-GR, 34)
 - f. The ventilation **whines** on. (KKE-GR, 120)
 - g. ...here the two men are, dry-scratched precisely, attentively on this afternoon, and the bells across the canal are **tolling** the hour: the men have come from very far away... (KKE-GR, 118)
 - h. ...Trudi is in some other room with Gustav **rattling** coffee cups, a tortoiseshell cat chases flies by the dirty window. (KKE-GR, 77)
 - i. Someone **rattled** the door. She had thought to lock it. (KKE-V, 49)
 - j. Trees, push'd over, **crash** to the ground. (KKE-MD, 16)
 - k. Somewhere a big mosquito was **buzzing** against a windowpane and somewhere else there was a radio tuned to a rock'n'roll station in Leesville, and outside jeeps and deuce-and-a-halves were scurrying or rumbling back and forth constantly. (KKE-SL, 6)

¹⁷⁷ Primeri su uzeti iz engleskog književnog dela korpusa sastavljenog za potrebe ove analize.

Primer 5a je primer upotrebe glagola zvuka u kombinaciji sa prela-
znom predloškom frazom. Ovo je zanimljivo zato što su glagoli stvaranja
zvuka inače neprelazna klasa, dakle klasa koja ne vezuje objekat. Povrh
toga, u ovom primeru imamo niz od dve predloške fraze, gde je prvom iska-
zan predloški objekat, a drugom instrument, *with a stick*. Primer 5b je zani-
mljiv iz više razloga. Naime, ovde je reč o rezultativnoj konstrukciji, koja
se može posmatrati i kao *sintaksičko ostvarenje*.¹⁷⁸ Glagol stvaranja zvuka
ovde vezuje argument koji je iskazan frazom XP, ili specifično, pridevskom
frazom. Ova fraza iskazuje rezultat radnje, odnosno promenu relevantnog
svojstva argumenta glagola, gde je ta promena deo završnog pododgađaja
u strukturi događaja, dok je participant tog poddogađaja takođe i *sadržalac*
rezultata promene obuhvaćene središnjim poddogađajem. Ovakve kon-
strukcije imaju sintaksički kompleksnu strukturu događaja – temporalna
interpretacija ostvarenja postiže se dodavanjem neverbalnog, sekundarnog
rezultativnog predikata.¹⁷⁹ Rečenica 5c takođe je primer sintaksičkog rezul-
tativa. Glavni i sekundarni predikat zajedno čine kompleksnu predikaciju,
koja specifikuje jedinstvenu strukturu događaja. Primer 5d sličan je primeru
5a, odnosno glagol stvaranja zvuka se ponaša kao prelazni glagol, dok je
primer 5e konstrukcija usmerenog kretanja u kojoj glagol stvaranja zvuka
leksikalizuje način kretanja, dok je pravac kretanja izražen predloškim ar-
gumentom koji se sastoji od dve koordinirane predloške fraze.

Tipovi konstrukcionog idioma koji su ilustrovani nizom primera iz
korpusa 5a-k sumirani su u tabeli 6:

6.

Tipovi konstrukcije po kriterijumu V+XP	Primer iz korpusa
V+PP (tranzitiv)	1) <i>banging on Rocket- man's helmet</i> 2) <i>snow beats at the grimy windows</i>
V+PP (neakuzativ)	1) <i>boots crashing overhead and in rooms nearby</i>

¹⁷⁸ Spram aspektualnih odrednica prema Vendlerovoj klasifikaciji (Vendler 1964).

¹⁷⁹ Vidi Arsenijević and Gerke (Arsenijević and Gehrke 2009).

V+AP(rezultativ)	1) <i>banging all the mountains blue</i> 2) <i>banging it flat with shovels</i>
V+P/NP (neergativ)	1) <i>ventilation whines on</i> 2) <i>bells across the canal are tolling the hour</i>
V+NP (kauzativ)	1) <i>Trudi is in some other room with Gustav rattling coffee cups</i> 2) <i>Someone rattled the door</i>

Iako je ovakva upotreba glagola stvaranja zvuka već neko vreme predmet detaljnog izučavanja u anglističkoj literaturi o čemu smo detaljno govorili u poglavlju koje se bavilo razvijanjem terojskog modela putem kog smo analizirali ovakve konstrukcije u engleskom i srpskom jeziku, poseban doprinos ovog istraživanja ukupnom sagledavanju ponašanja glagola stvaranja zvuka čini zaključak da je takva upotreba glagola stvaranja zvuka u okviru konstrukcionih idoma znatno razuđenija. Naime, konstrukcione idome sa glagolom stvaranja zvuka moguće je formalno realizovati nizom srodnih sintaksičkih struktura koje podležu istim formalnim, semantičkim i pragmatičkim ograničenjima.

Dodatno su zanimljivi i engleski primeri 7a-c:

7.
 - a. Of course they would and so it came to pass, one sweet may evening, with mockingbirds **singing** up and down the street... (KKE-VL, 26)
 - b. He **groaned** out of bed. Somewhere down the hill hammers and saws were busy and country music was playing out of somebody's truck radio. Zoyd was out of smokes. (KKE-VL, 11)
 - c. On the near side the runners and straggling cyclists **groaned** up the rocky path of the corresponding incline. These were the food soldiers, the cannon fodder, and the horses were coming through. (EE-BNC, 30)

Dok je primer 7a delimično još jedna ilustracija pojave koju smo objasnili u potpoglavlju 6.6., a gde je moguće realizovati konstrukciju usmerenog kretanja pomoću dvostrukog ili koordiniranog predloškog argumenta, ovaj primer posebno je zanimljiv i zato što narušava ograničenje jedinstva putanje kretanja objekta lokalizacije. Naime, iako je moguće dodatno specificovati promenu koja se definiše konstrukcijom (bila to promena lokacije, promena stanja ili metaforični opis nekog drugog oblika tranzicije), takva dodatna specifikacija treba da sledi *isti razvojni kurs* promene u okviru relevantne sintaksičke strukture.¹⁸⁰ Primer 7a pokazuje da je moguće ostvariti konstrukciju čak i koordinacijom antonimnih predloga, koji u ovom slučaju specificuju ne samo suprotne pravce kretanja po definisanoj putanji, već i ponavljanje takvog kretanja u navedenim pravcima, odnosno definišu iterativno kretanje. Ovo je dosta neobična realizacija konstrukcije koja je predmet naše analize i iz tog razloga što je prema dominantnom stavu zastupljenom u relevantnoj anglističkoj literaturi zaključeno da je konstrukciju usmerenog kretanja u engleskom jeziku nemoguće realizovati sa neophodnom semantičkom interpretacijom kretanja ukoliko se emiter zvuka kreće istovremeno sa emitovanim zvukom¹⁸¹. Kako tvrde Goldberg i Džekendof (Goldberg i Jackendoff 2004), te Kalikover i Džekendof (Culicover i Jackendoff 2005), primeri kakav je.

8. *Peter sang down the river.

po pravilu su u engleskom jeziku negramatični sa interpretacijom kretanja.¹⁸² Još je interesantnija istovetna pojava u rečenici 7b, gde se nedvojbeno rezultativno usmereno kretanje realizuje preko glagola stvaranja zvuka koji se emituje iz vokalnog trakta animatnog agensa, što je slučaj i sa primerom 7c – dakle ovi primeri iz korpusa predstavljaju direktan izazov ukupnoj analizi koju postavljaju konstrukcionista, ali i projekcionista poput Bet Levin, koji glagole stvaranja zvuka u konstrukcijama usmerenog kretanja

¹⁸⁰ Videti Macumoto (Matsumoto, 1996).

¹⁸¹ Dok je takva interpretacija veoma frekventna u srpskom jeziku, na primer *Petar je pevao ulicom*.

¹⁸² Deo maternjih govornika engleskog jezika saglasan je sa prihvatljivošću rečenice 7, ukoliko je emiter zvuka statičan, dok je jedini entitet koji se kreće sam zvuk, odnosno produkt stvaranja.

ograničavaju preko strukture argumenata isključivo na konstrukcije poput onih u primerima 1a-e.

Konstrukcionim idiomom sa glagolom stvaranja zvuka moguće je izraziti i sadržano kretanje, tj. kretanje koje se dešava unutar lokalizatora. Na primer:

9.
 - a. Counting at least on a pulled arm muscle and hernia, Slothrop manages to tip and heave the warhead off onto the track while Marvy's bullets go **whanging** and **crashing** all over the tunnel. (KKE-GR, 31)
 - b. Gas **hisses** on in the dim room. (KKE-GR, 51)
 - c. One day, as Weed was heading for a strip of motels in Anaheim, doing about seventy, palms aching and dry, pulse **knocking** in his throat, awash in thoughts of incredibly seeing Frenesi again... (KKE-VL, 14)
 - d. Slothrop can hear his own small change **jingling** in his pockets. (KKE-GR, 61)
 - e. But in the weeks of vague and soft intelligence, before the watchers quite caught the drift of things . . . what heads and tails went **jingling** inside the dark pockets of that indeterminacy? (KKE-GR, 64)

U primeru 9a, lokalizator kretanja koji je izražen imenskom frazom *the tunel* sadrži promenu lokacije predmeta lokalizacije izraženog imenskom frazom *Marvy's bullets*, dok je skala kretanja izražena predložkom konstrukcijom *all over the tunnel* i leksikalizuje kretanje u raznim pravcima unutar granica lokalizatora. Ovakvi i slični primeri su dokaz tvrdnje da je semantička interpretacija kretanja veoma često povezana i sa konceptualnim ili enciklopedijskim informacijama koje su vezane za pojedine učesnike ili formalne elemente glagolskog događaja. Konkretno, u ovom primeru, govornik zna da je tunel ograničen fizički prostor, koji ima zidove i tavanicu koji predstavljaju „prirodnu“ granicu kretanja objekta kakav je metak. Kretanje objekta lokalizacije leksikalizovano je pomoću dva glagola stvaranja zvuka i to su engleski glagoli *whanging* i *crashing*. U primeru 9b, lokalizator koji sadržava kretanje leksikalizovano zvukom je imenska fraza *the dim room*. U primeru 9c sadržano (ili *unutrašnje*) kretanje signalizira se predložkom frazom *in his throat*, gde imenska fraza *his throat* obuhvata ili ograničava kretanje. Rečenice 9e i 9d ilustruju interesantan kontrast jer for-

malno i konceptualno bliske imenske fraze izražavaju učesnike kretanja, no dok je u primeru 9e reč o pravom emitovanju zvuka izazvanog sadržanim kretanjem, u primeru 9d reč je o metaforičkoj ekstenziji kretanja.

Okrenućemo se sada rečenicama u nizu 10a-c:

10.

- a. Jessica drifts toward sleep, the leather seat **creaking** as she curls about. (KKE-GR, 36)
- b. Her shadow covers his face and upper torso, her leather boots **creak** softly as thigh and abdominal muscles move... (KKE-GR, 38)
- c. Poshekhonov **babbled** as a stream runs over rocks. "... he said that a girl he knew once used to do it while in a handstand position. (EE-BNC, 1)

Ono što se vidi iz ovog niza primera iz korpusa je da kretanje leksikalizovano zvukom moguće formalno definisati i putem nešto šireg sintaksičkog konteksta. U primeru 10a, uzrok emisije zvuka *creaks* dat je u subordiniranoj klauzi *as she curls about*, koja se pojavljuje kao dovoljan sintaksički kontekst umesto očekivane predložke fraze. Slična situacija postoji i u primeru 10b: stvaranje zvuka izazvano je kretanjem koje je opisano zavisnom klauzom. U oba slučaja, subordinirana klauza uvodi se sintaksičkim subordinatorom *as*, te predstavlja uzročno-načinsku sintaksičku modifikaciju glavnog glagola.¹⁸³ Primer 10c je slična sintaksička instanca konstrukcije usmerenog kretanja koje je izraženo zvukom, no dodatno je zanimljiva i zbog toga što se glagol stvaranja zvuka modifikuje poredbenom klauzom, o čemu, prema našim saznanjima dp sada nije bilo reči u anglističkoj literaturi.¹⁸⁴

Primeri 11a-e ilustruju različite načine iskazivanja rezultata u okviru konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka, gde je rezultat moguće iskazati i leksičkim i sintaksičkim putem, te formalnim izražavanjem dovoljnog ili potpunog rezultata.¹⁸⁵

¹⁸³ U nešto tradicionalnijim sintaksičkim pristupima, subordinator *as* bi bilo moguće interpretirati i kao vremenski, odnosno kao sinoniman sa *while*.

¹⁸⁴ Ovakvi primeri ilustruju još jednu interesantnu morfosintaksičku sličnost između engleskog i srpskog jezika, o čemu ćemo nešto više reći u narednom potpoglavlju teksta.

¹⁸⁵ Naglašavamo da smo za potrebe ove analize formalno obeležje *rezultat* razdvojili od obeležja *teličnost*.

11.

- a. From the next room he hears the unmistakable sound of an Army belt buckle. "Somebody," he observes, catching on quickly, "must be robbing my pants." Feet **patter** by on the carpet, close to his head. (KKE-GR, 71)
- b. Halfway along the flagstone path, she was startled by an insect **whirring** loudly past her ear, followed at once by the sound of a gunshot. (KKE-CL, 12)
- c. She **banged** into something solid which she immediately grabbed hold of, imagining it was part of a house. She couldn't decipher it in the pitch black. (EE-BNC, 4)
- d. Horsemen rode among the infantry, and waggons **clattered** through the forest, butting against trees, being forced through marshy ground and over fallen trunks. (EE-BNC, 18)
- e. As they watched, he did this over and over. Sometimes money **clattered** into the tray. He scooped it out and moved on, never breaking his rhythm... (EE-BNC, 19)

U rečenicama 11a i 11b, predložki argument leksikalizuje skalu koja sadrži tačku određivanja uslova dovoljnog rezultata.¹⁸⁶ Iako se kretanje koje je u ovim primerima izraženo glagolom stvaranja zvuka nastavlja, jer predlozi *by* and *past* predstavljaju predloge *otvorene skale* koji svojom semantikom ne nameću gornju granicu kretanja, niti uvode mernu frazu događaja, rezultat u okviru događaja kretanja postoji i predstavlja tačku u kojoj se skala kretanja objekta lokalizacije seče sa prostorom koji je obuhvaćen lokalizatorom. U primeru 11a lokalizator je samo implicitno prisutan na površni iskaza, dok je u primeru 11b izražen imeničkom frazom *her ear*. Primer 11d sadrži predlog *through* koji takođe leksikalizuje otvorenu skalu, no fizičke granice lokalizatora *the forest* predstavljaju i gornju granicu kretanja, tj. lokalizator ponovo uvodi *efekat merenja* u ukupan glagolski događaj. Rečenice 11c i 11e leksikalizuju formalno zatvorenu skalu putem predloga *into*, te ilustruju nedvosmisleno prisustvo promene lokacije i rezultata na nivou konstrukcionog idioma. Sve rečenice u nizu primera 11 jesu strukturni ili sintaksički rezultativi¹⁸⁷ jer predložka fraza po definiciji zauzima sintaksički

¹⁸⁶ Engleski termin koji koristi Hagit Borer (Borer 2005) je *threshold tellicity*.

¹⁸⁷ Ovo je detaljno objašnjeno u prethodnim poglavljima rada koji se bave sintaksičkom strukturom konstrukcije; detaljna diskusija data je takođe u Tortora (Tortora 1998).

domen projekcije kojom se iskazuje rezultat, no u pojedinim slučajevima je takva sintaksička rezultativnost nadopunjena i semantičko-pragmatičkim ograničenjima.

Konačno, nešto ćemo u ovom delu teksta reći i o nespacijalnim, tj. o metaforičkim predloškim argumentima glagola stvaranja zvuka u engleskom jeziku. Moguće je putem konstrukcije usmerenog kretanja iskazati i metaforično kretanje ili nespacijalnu promenu stanja. Na primer:

12.

- a. Water in a kettle somewhere was **crackling** into its first roll. (KKE-MD, 13)
- b. Transformers **buzz** through the spring morning. (KKE-GR, 12)
- c. He hears combat boots crashing overhead and in rooms nearby, girls screaming, a phonograph record knocked **screeching** into silence. (KKE-GR, 34)
- d. In the kitchen, the water in the kettle shakes, **creaks** toward boiling, and outside the wind blows. (KKE-GR, 37)
- e. Thoughts **buzzed** through her like swarming bees. (EE-BNC, 9)
- f. His headphones **crackled** into life. "Welcome home, Timberwolf Seven." "Good to be back," Vologsky acknowledged. (EE-BNC, 21)
- g. The curtains **whooshed** into flame. (EE-COCA, 99)
- h. A muzzle flashed, and a second bullet **zinged** through the night, shattering the lens in the pickup's spotlight. "Who are you?" "someone shouted. (EE-COCA, 100)

U primerima 12a, 12c, 12d, 12f i 12g predložki argument opisuju promenu stanja, a ne fizičku promenu lokacije objekta lokalizacije. No takva promena stanja iskazuje se sintaksičkom strukturom koja je podudarna sa konstrukcijom intransitivnog usmerenog kretanja, dok je odgovarajuća semantička interpretacija moguća samo uz interakciju sa enciklopedijskim znanjem govornika. Rečenice 12b, 12e i 12h su primeri nespacijalnog kretanja, odnosno leksikalizacije metaforičnih skala kretanja kakve su *through the spring morning*, *through her*¹⁸⁸ i *through the night*. Sve tri putanje leksikalizovane su istim engleskim predlogom otvorene skale *through*, ali metaforičke ekstenzije su podjednako moguće i sa predlozima otvorene skale.

¹⁸⁸ Ova rečenica dodatno je zanimljiva i zbog prisustva poredbene subordinirane klauze koja predstavlja dodatnu elaboraciju skale kretanja.

Zaključci koji se mogu izvesti iz ovakve analize primera konstrukcionih idioma u engleskom jeziku govore o tome da je dosadašnji prikaz kako semantičkih tako i sintaksičkih osobina glagola stvaranja zvuka u literaturi neadekvatan da obuhvati sve instance i pojavne oblike konstrukcije intranzitivnog usmerenog kretanja u engleskom jeziku. Sama konstrukcija bitno je sintaksički raznorodnija i semantički razuđenija nego što se može zaključiti na osnovu postojećih analiza u anglističkoj literaturi. Povrh toga, semantičke osobine glagola koje utiču na sintaksičku realizaciju konstrukcije u engleskom jeziku potrebno je dodatno proučiti. Jedan deo opisa relevantnih semantičkih svojstava glagola stvaranja zvuka koji je dat u ovom radu, mogao bi poslužiti kao polazna osnova za slična buduća istraživanja. Dodatna pretpostavka koja se izvodi na osnovu pomenutih zaključaka jeste da se konstrukcioni idiomi u kojima se zvuk javlja umesto kretanja mogu realizovati i sa drugim glagolima koji su pripadnici klase glagola stvaranja, dakle sa glaglima stvaranja svetlosti, mirisa ili supstance, te da čitava klasa ima zajedničke dominantne semantičke karaktersitike, što je u suprotnosti sa zaključcima koje iznosi Bet Levin (na primer Levin 1993). No budući da je detaljan opis semantičkih i sintaksičkih karakteristika čitave klase glagola stvaranja, a koji bi, pored zvuka, uključio i glagole stvaranja svetlosti, mirisa i supstance značajno izvan granica i ciljeva ovog istraživanja, taj poduhvat ostavićemo za neko buduće istraživanje. Okrenućemo se sada prikazu relevantnog dela srpkog korpusa rečeničnih primera kako bismo putem njihove analize detaljnije objasnili strukturno očitovanje i realizaciju konstrukcionih idioma sa glagolima stvaranja zvuka u srpskom jeziku.

7.2. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka u srpskom jeziku

Glagoli stvaranja zvuka u srpskom jeziku opisuju stvaranje i emitovanje zvuka, a međusobno se razlikuju kako po fizičkim svojstvima zvuka koji leksikalizuju tako i po načinu na koji se taj zvuk proizvodi ili emituje. Kao i u engleskom, u srpskom jeziku je dodatni morfosintaksički argument klase *P* u kombinaciji sa glagolom stvaranja zvuka odgovoran za semantičku interpretaciju kretanja zvukom.

Posmatrano „sa površine“, način na koji se zvuk manifestuje kao kretanje može se okarakterisati na sledeći način:

13.

- 1) *Prava emisija zvuka*: situacije kada je subjekat rečenice istovremeno i agens i emiter zvuka¹⁸⁹; nema drugog kretanja osim kretanja samog zvuka koji je rezultat stvaranja (emiter zvuka se ne kreće). Na primer: *Kroz buku **sikće** pisak parnih lokomotiva sa utovara.* (KKS-ZS, 26)
- 2) *Kretanje kao direktni uzrok zvuka*: u ovim situacijama zvuk je direktna posledica kretanja; jedini način da dođe do stvaranja ili proizvodnje zvuka jeste da postoji entitet koji se kreće tako da to kretanje proizvodi zvuk. Postoji direktna kauzalna veza između kretanja i zvuka; često postoji fizički kontakt između objekta lokalizacije i lokalizatora (recimo između samog objekta koji se kreće i površine po kojoj se taj objekat kreće). Na primer: *Osvrte se i opazi kako u daljini, s onu stranu maslinjaka, veliki žuti gliser, **šljapkajući** površ talasa, smanjuje brzinu.* (KKS-ZS, 49)
- 3) *Dvostruko kretanje*: u ovim situacijama postoje dva entiteta koja se kreću i to su najčešće emiter zvuka i emisija zvuka. Često se radi o kombinaciji značenja prave emisije zvuka i bilo kretanja bilo načina kretanja praćenog zvukom, ali tako da među njima nema kauzalne veze: oba događaja su paralelna i istovremena, ali u formalnom smislu ne zavise jedan od drugog. Na primer: *U tom času, iz magle, ispod mosta naišao je Veljin tegljač ogrezao u alkohol, **tutnjeći** i **zavijajući** sirenom kao ranjeni kit.* (KKS-ZT, 31)
- 4) *Zvuk kao metafora kretanja*: u ovim situacijama glagol stvaranja zvuka zamenjuje neko kretanje u prenesenom smislu. Na primer: *Ja vidim očnjake svirepe nemaštine što vekovima **škljocaju** nad mizeranim bitisanjem balkanskog varvarina.* (KKS-LT, 16)

Kada je reč o sintaksičkoj strukturi, konstruktivni idiomi u srpskom jeziku takođe ispoljavaju neergativnu i neakuzativnu sintaksu. Kada je konstrukcija neakuzativna, spoljašnji argument glagola je subjekat neakuzativne konstrukcije – isti taj učesnik radnje je i tema kretanja. Dakle, i u srpskom jeziku značenje kretanja povezano je sa strukturom – reč je o suštinski

¹⁸⁹ Prema našoj analizi, a kako je detaljno argumentovano u poglavlju 5. ovog rada, agens može biti i animatni i inanimatni entitet.

strukturno izvedenom značenju koje zavisi od prisustva glagolskog prefiksa, predloške fraze, padežnog sufiksa ili nekog sličnog elementa klase *P*.

U nemarkiranim slučajevima, predlog specifikuje putanju po kojoj se kreće zvuk koji je rezultat čiste emisije:

14.

- a. Marija i Jovan se dovikuju preko ulice.
- b. Marija se dovikuje sa prozora.
- c. Marija je/?se doviknula do kraja ulice.¹⁹⁰

U primeru 14a, postoje dva emitera zvuka, Marija i Jovan. Sam zvuk kreće se po putanji *preko ulice*, i možemo reći da se ista putanja prelazi više puta u oba pravca. Takođe, ovakva interpretacija glagola stvaranja zvuka ne zavisi od prisustva predloškog argumenta, tako da je rečenica „Marija i Jovan se dovikuju“ gramatična i bez eksplicitne leksikalizacije skale kretanja. Za razliku od primera 14a koji obuhvata *predlog puta*, primer 14b obuhvata *predlog izvora*, dok primer 14c obuhvata *predlog cilja*. Ono što je zajedničko primerima 14a-c jeste to da se emiter zvuka ne kreće, a jedini entitet koji se kreće po skali koju leksikalizuje fraza PP je zvuk, odnosno rezultat stvaranja zvuka. Ovakva čista emisija zvuka javlja se i u sledećim primerima iz rečničnog korpusa:

15.

- a. To potvrđuje i užurbano pakovanje članova ekipe; **bruje** motori na parking... (KKS-LT, 28)
- b. Sledećeg trenutka pritisnuo je obarače: bedbedejke su **zaštekale** zaglušnije od mitraljeza. (KKS-LT, 30)
- c. Obezglavljen pijanstvom, zanosio se udarajući o vrata i o zidove. Zanosio se i **šikao** kao zasopljeni bik. (KKS-LT, 32)
- d. ...Da bi povukao dobar gutljaj i podrignuo, pa zagrcnut, **hripajući** kroz alkoholom ožeženo grlo, nazdravio našem Kralju. (KKS-DV, 12)

Primeri 15a i 15b ilustruju čistu emisiju zvuka (u okviru neergativne sintaksičke strukture) sa inanimatnim agensima, dok primeri 15c i 15d ilustruju takvu emisiju zvuka sa animatnim agensima. Glagol se u primeru

¹⁹⁰ Prema Arsenijević i Milivojević 2009. Ovakvi primeri prihvatljivi su samo nekim izvornim govornicima srpskog jezika; ovaj primer je moguć ali se ne smatra standardnom upotrebom srpskog jezika.

15b javlja sa inceptivnim prefiksom koji označava početak emisije zvuka. Primer 15d je interesantan jer se glagolski događaj može podjednako gramatično izraziti i kao neakuzativ i kao neergativ. Naime, iako je reč o čistoj emisiji zvuka, te o zvuku koji se emituje iz „vokalnog trakta“, glagol se javlja sa predloškim argumentom *kroz alkoholom ožeženo grlo*, što povlači enciklopedijsku informaciju o tome da se radi o kretanju vazduha po skali opisanoj predlogom, te da upravo takvo kretanje uzrokuje zvuk.

Predloška fraza može se pojaviti i u kombinaciji sa glagolom koji opisuje kretanje koje za posledicu ima zvuk, kao u primeru 16a:

16.

- a. Tijana čuje bat lovačkih čizama – **tuku** po obličastoj moštanici. (KKS-LT, 17)
- b. Vraćajući se u ćumez, sreo sam se sa Sonjom... **prozviždala** je pored mene po kosi iznad Žujana, izgubivši se u vejavici kao privide nje. Pre no što je zamakla za horizont, podigla je skijaški štap u znak pozdrava. (KKS-LT, 3)
- c. Kroz Vranovac su **protutnjali** kao kroz zamrli rudnik: nigde svetlosti, nigde stvora. (KKS-ZS, 17)
- d. Htedoh da odskočim u stranu, ali se spotakoh o pušku i padoh preko nje. Tik iznad glave **prozvižda** mi metalna štangla. “Zardala“, prošaptah dok sam se uspravljao s puškom u ruci. (ES-KSS, 101.)
- e. Za njom sa tenka skače riđi. U ušima mi je grohot. A pred očima svetlucanje od rafala. Nad desnim uvom **zvižde** čaure. Kažiprst počinje da trne. U ključnjači bol. Ne znam ni sam koliko sve to traje. (ES-KSS, 203)
- f. Šta sam drugo i mogla da učinim kad je u najčarobnijoj od “šljaštećih” laguna ajkula **prozujala** pored mene na jedva metar ! Bili su u pravu : nije me ni pogledala. Ako vas, ipak, pogleda i zapliva prema vama... (ES-KSS, 195)

Primer 16a je tipična neakuzativna konstrukcija u srpskom jeziku, gde se glagol stvaranja zvuka javlja u okviru konstrukcionog idioma; objekat lokalizacije, koji je istovremeno i emiter zvuka i tema kretanja, izražen imenskom frazom *čizme*, kombinuje se sa predlogom *po* koji leksikalizuje skalu i vezuje na poziciji unutrašnjeg argumenta projekcije *P* imenski lokalizator. Rečenica 16b je primer iz srpskog dela književnog korpusa, gde se takođe kretanje manifestuje kao zvuk – zanimljivo je da glagol stvaranja zvuka

prozviždati spada u klasu glagola stvaranja koji opisuju zvuk emitovan iz vokalnog trakta, no ovde se taj glagol javlja kao lekiskalizacija prostornog kretanja u neakuzativnoj konstrukciji. U ovom primeru, primarna leksička komponenta značenja glagola se neutralizuje zbog strukture, odnosno zbog konstrukcije u kojoj ovakav zvuk dobija, po pitanju karakterizacije zvuka, metaforičnu interpretaciju. No samo kretanje entiteta nije metaforično. Rečenice 16c i 16d su primeri konstrukcije u kojoj se prostorno kretanje formalno realizuje kombinacijom dva elementa klase *P* i to glagolskim prefiksom *-pro*, te predloškom frazom *kroz Vranovac*. U primerima 16c i 16d javlja se istovetna kombinacija elementa klase *P*, s tim da postoji razlika u načinu leksikalizacije skale; dok se u rečenici 16c prefiksom i predlogom signalizara podudarna putanja, te isti pravac kretanja, u rečenici 16d prefiks *-pro* i predlog *iznad* opisuju po definiciji nepodudarni niz tačaka u prostoru.¹⁹¹ Rečenica 16e prikazuje kombinaciju glagola stvaranja zvuka *zvižde* bez površinske prefiksacije sa predlogom *nad*, ponovo u neakuzativnoj sintaksičkoj strukturi. Ista je situacija i u rečenici 16f, s tim da se ovde ponovo javlja glagol s prefiksom *-pro*, no ono što je dodatno zanimljivo u ovom primeru je činjenica da se glagol stvaranja zvuka ne javlja samo kao površinska manifestacija kretanja, već i kao njegova metaforizacija.¹⁹²

Osim što zvuk može biti direktna posledica kretanja, postoje i slučajevi kada možemo reći da zvuk nastaje ne usled kretanja, već zbog *specifičnog načina kretanja*.¹⁹³ Ovakve konstrukcije ilustrovaćemo sledećim primerima iz korpusa:

17.

- a. Ide hodnikom, pokušavajući da oronulo telo drži uspravno. Sav se trese. Zubi mu **zvone**, oči zastire plamena skrama... (KKS-ZS, 2)
- b. Šolju čaja prinosi ustima; oseća blagi miris kamilice. Ali, tresu mu se ruke. Veštački zubi **zveče** o porcelan. (KKS-ZS)
- c. ... približavanje nekog neopipljivog stvora. Kapljice znoja rosile su Pekišeovo čelo, i Buvar počeo da **škljoca** zubima, neki grč ga je hva-

¹⁹¹ Za detaljnu diskusiju o značenju prefiksa i predloga videti Arsenijević 2006.

¹⁹² Dokaz da ovakve konstrukcije u srpskom jeziku zaista jesu sintaksički neakuzativi, baš kao i u engleskom, jeste neprihvativost njihove realizacije bez sintaksičkog argumenta koji leksikalizuje skalu kretanja: ??**Ajkula zuji*.

¹⁹³ Za dodatne primere i detaljniju analizu u tehničkom smislu videti Arsenijević i Milivojević 2009.

tao u gornjem delu stomaka; pod, kao da je neki talas, izmicao mu se pod petama. (ES-KSS, 122)

U rečenici 17a, glagol *zvoniti* leksikalizuje zvuk kao posledicu kretanja, no ovde nema eksplicitno izražene putanje kretanja, već je ona kontekstualno data, kao i informacija o sadržanom kretanju, dok se sama interpretacija oslanja na enciklopedijsku informaciju o objektu lokalizacije, tj. o entitetu koji proizvodi zvuk *zubi*. U primeru 17b imamo istu takvu situaciju, ali je konstrukcija strukturno i semantički drugačija, jer se glagol kombinuje sa predlogom zatvorene skale *o*, koji kao svoj unutrašnji argument, lokalizator, vezuje imenicu *porcelan*. Rečenica 17c je primer iz elektronskog dela koprpusa na srpskom jeziku koji ilustruje istu pojavu koju prikazuje rečenica 16a.

Sledeće značenje koje glagol stvaranja zvuka može ispoljiti u konstruktivnim idiomima ovog tipa, a to je *dvostruko kretanje*, ilustrovaćemo nizom primera 18a-i:

18.

- a. Jovan je **vikao** ulicom/niz ulicu.¹⁹⁴¹⁹⁵
- b. Meštani su ih već spazili. Istrčavali su iz kuća i okupljali se **zunzo-reći** oko berbernice. (KKS-ZS, 51)
- c. Čule su se pištaljke; zatim je prugom bolno **zazviždala** lokomotiva. (KKS-ZT, 72)
- d. Figaro mu je **zujao** električnom mašinom oko klempavih ušiju. (KKS-ZS, 59)
- e. 'Ne', sлага Mančić posmatrajući pomno kako ispod električne mašine, što je **zujala** poput stršljena, a lobanje otpada poslednji pramen, a uši poleću u stranu kao palačinke... (KKS-ZS, 48)
- f. Momak se drži previše ukočeno. Naravno, ne očekujem da se živahno cima dok mu makaze **zvekeću** poviše očiju. Po svoj prilici još se nije svikao na šišanje i budno prati svaki frizerov pokret. (ES-KSS, 197)

¹⁹⁴ Videti Arsenijević i Milivojević 2009 za analizu sličnih primera, poput *Jovan je vikao niz reku* – gde se putanja kretanja preslikava na entitet *reka* koji ima svojstvo sadržanog ili unutrašnjeg kretanja, za razliku od entiteta *ulica* koji je u tom smislu statičan.

¹⁹⁵ Gramatičnost ovakvih primera u srpskom stoji u kontrastu sa podrazumevajućom (u literaturi) negramatičnošću takvih rečenica u engleskom jeziku.

- g. I to bi se svakako desilo da pored splava nije protutnjao milicijski gliser **urlajući** sirenom. (KKS-ZT, 79)
- h. Zatvorio je oči i pokušao da spava. Plamen sveće neprestano se izvijao. Komarci su mu **zujali** oko ušiju. Zatvorenih očiju video je sveću kao plesača u agoniji, sveg u znoju. Neprijatno je mirisao. (ES-KSS, 194.)
- i. ... se prema babi, koja ostade sasvim mirna, kako se ubrzo ispostavi ne bez razloga jer je muva ne pogodi u čelo, već samo **prozviđa** kraj njenog uva. Tada mi odskoči desna noga i, odmah zatim, pljesnuh dlanom po skočnom zglobu. (ES-KSS, 100)

U primerima 18a-i, struktura događaja obuhvaćena konstrukcijom usmerenog kretanja sastoji se od dva nezavisna poddogađaja kretanja, gde je prvi poddogađaj *čisto kretanje*, a drugi je *kretanje zvuka*. Preciznije, postoje dva entiteta koja se kreću po istoj prostornoj skali: prvi entitet je istovremeno i agens emisije zvuka, a drugi entitet je produkt te emisije, odnosno zvuk. Sintaksički posmatrano, emiter zvuka je agens prvog poddogađaja, odnosno inicijator emisije zvuka, ali je u okviru drugog poddogađaja, poddogađaja kretanja, isti taj učesnik tema kretanja. Ovakvi primeri zanimljivi su pre svega zato što jedan isti učesnik događaja ima različite tematske uloge u okviru iste glagolske fraze, gde je sama sintaksičko-semantička interpretacija kompleksnija i zanimljivija od tipične neakuzativne konstrukcije u kojoj imamo kretanje praćeno zvukom, jer u nizu primera 18 ne postoji kauzalna veza između kretanja i zvuka. U neakuzativnim sintaksičkim strukturama, zvuk je *direktno uzrokovan* kretanjem što je i tipična, najčešće razmatrana takva upotreba glagola zvuka u anglističkoj literaturi.¹⁹⁶

Povrh toga, kako se vidi u primeru 19, predlog *niz* pripisuje padež imeničkom komplementu *ulica*; različiti predlozi shodno obliku i prirodi putanje pripisuju različite padeže komplementu:

- 19.
 - a. Jovan je vikao niz ulicu_{acc}
 - b. Jovan je vikao po ulici_{loc}
 - c. *Jovan je vikao niz ulica_{nom}
 - d. *Jovan je vikao po ulica_{nom}

¹⁹⁶ Prema saznanjima autora ove analize, u literaturi koja govori o konstrukcijama usmerenog kretanja u transjezičkoj perspektivi ne postoji teorijsko objašnjenje konstrukcije sa dva paralelna događaja kretanja među kojima nema uzročno-posledične veze.

Na osnovu toga, moguće je zaključiti da se predlog ponaša kao sintaksički upravni član male klauze. U srpskom se istovetno značenje može izraziti i instrumentalom, odnosno padežnim nastavkom koji se dodaje na imenicu koja opisuje entitet na koji se preslikava putanja kretanja:

20.

- a. Jovan je vikao ulicom_{instr}.
- b. Kaldrmom_{instr} pokraj bivše Aronove apoteke, valjala su se i **tandr-kala** seljačka kola sa staricama povrh vreća s kupusom ili krompirom. (KKS-LT, 20)

U primerima 20a i 20b nema eksplicitno izraženog predloga već se moguća interpretacija usmerenog kretanja postiže samo putem *padežnog nastavka*. Ovo je još jedna potvrda postavke o zajedničkom značenju i funkciji elementa klase *P* prema Berit Gerke (Gehrke 2008). Poput primera u nizu rečenica 20, i u primerima 21. moguće su dve interpretacije događaja kretanja sa aspekta emitera zvuka: on može i da se kreće paralelno sa zvukom (ali kauzalno nezavisno od njega!) i to po istoj putanji kretanja, ili da se uopšte ne kreće, kada je događaj kretanja prisutan samo vezano za poddogađaj emisije zvuka, kao u primeru 21b:

21.

- a. Jovan je vikao sa prozora_{gen}.
- b. Jovan je vikao kroz prozor_{acc}.
- c. *Jovan je vikao sa prozor_{nom}.

Sledeći niz primera ilustruje značaj pragmatike, te enciklopedijskog znanja govornika, odnosno njegovog znanja o svetu pri interpretaciji konstrukcionih idioma:

22.

- a. *Jovan je vikao prozorom.
- b. ??Jovan je vikao po prozoru.
- c. ??Jovan je vikao kroz ulicu.

Rečenica 22a je negramatična sa interpretacijom kretanja; inače je samo semantički/pragmatski devijantna¹⁹⁷. Rečenice 22b i 22c podležu restrikcijama semantičke prirode, tačnije entiteti koji su lokalizatori su po

¹⁹⁷ Uporediti na primer sa *Jovan je vikao srcem*.

konceptualnom sadržaju, te enciklopedijskim svojstvima nekompatibilni sa postojećim predlogom.

Dodatne ilustracije konstrukcije koje potvrđuju prethodno iznesene argumente, date su primerima iz korpusa 23a-e:

23.

- a. Ne razmišljajući, on rasklapa papir i vilicu trpa u usta – **škljoca** porcelanskim zubalom_{instr} kao kljusama. (KKS-ZS, 34)
- b. ... Stevan **škljoca** vilicama_{instr} – kao da grize slatki plod. (KKS-ZS, 46)
- c. Bane **suknu** motociklom_{instr} ka Smederevu. (KKS-ZT, 26)¹⁹⁸
- d. „Koji to, Borivoje?“ reče i nastavi da **gruva** s lonci_[instr] po vanglu – bajagim i pere za večeru. (KKS-ZT, 37.)¹⁹⁹
- e. I zavirujem pod mašinu. A mašina **brekće** s ventil_[instr]; čini ti se – njuši te vo. (KKS-ZT, 45)²⁰⁰

Kada je reč o prefiksima, videli smo da se oni mogu kombinovati sa predlozima kako bi opisali skalnu kretanja u okviru konstrukcionog idioma. Najproduktivniji obrazac u srpskom jeziku je onaj u kom se prefiks *–pro* kombinuje sa nekim *predlogom puta* koji leksikalizuje otvorenu skalnu, a kada je zvuk direktna posledica kretanja. Na primer (ponovićemo ovde rečenice 16b-d):

24.

- a. Vraćajući se u ćumez, sreo sam se sa Sonjom... **prozviždala** je pored mene po kosi iznad Žujana, izgubivši se u vejavici kao priviđenje. Pre no što je zamakla za horizont, podigla je skijaški štap u znak pozdrava. (KKS-LT, 3)
- b. Kroz Vranovac su **protutnjali** kao kroz zamrli rudnik: nigde svetlosti, nigde stvora. (KKS-ZS, 17)
- c. Htedoh da odskočim u stranu, ali se spotakoh o pušku i padoh preko nje. Tik iznad glave **prozvižda** mi metalna štangla. “Zardala“, prošaptah dok sam se uspravljao s puškom u ruci. (ES-KSS, 101)

¹⁹⁸ Motocikl se ponaša kao deo entiteta koji se kreće – odustvo jedinstva sa temom kretanja signalizira prisustvo predloga.

¹⁹⁹ U standardnom jeziku, isti primer glasio bi: *Nastavi da gruva loncima po vangli.*

²⁰⁰ U standardnom jeziku, isti primer glasio bi: *A mašina brekće ventilom.*

Primer 25 ilustruje neuobičajenu upotrebu prefiksa sa glagolom stvaranja zvuka, gde je zvuk uzrokovan kretanjem, a glagol se javlja sa prefiksom koji uvodi svojstvo teličnosti, te čini glagolsku frazu eksplicitno rezultativnom:

25. Oko osam, **dotandrka** i onaj moped. Majstor otključa reni bunar; uđe – ja za njim. (KKS-ZT, 65)

Situacije u kojima je struktura događaja takva da zvuk predstavlja direktnu posledicu kretanja, te da između događaja kretanja i događaja stvaranja zvuka postoji uzročno-posledična veza, kao što je to slučaj u primeru 25, najčešće ne dozvoljavaju kvantifikaciju događaja prefiksom. Razlog za ovakvo blokiranje prefiksa mogao bi da leži u činjenici da se u ovakvim slučajevima dešava potpuna konflacija dve skale kretanja.²⁰¹ No primer 25. pokazuje da takva kvantifikacija nije gramatički nemoguća, te da realizacija konstrukcije i ovde u većoj meri zavisi od neposrednog, te optimalnog i/ili šireg konteksta u kom se konstrukcija javlja. Prefiksi i predloške fraze koje leksikalizuju otvorenu skalu, na primer *pro-V* i *kroz/niz/uz/duž/po* produktivniji su nego oni koji leksikalizuju zatvorenu skalu, poput *u/do-V* i *u/na/pod/nad*. Na primer (prema Arsenijević i Milivojević 2009):

26.

- a. Jovan je pro-stenjao niz ulicu.
- b. ??Jovan je u-stenjao u zgradu.

Kako pokazuje naš rečenični korpus, prefiksacija kakva postoji u primeru 26b ne može se smatrati negramatičnom, već njena realizacija i prihvatljivost zavise od kombinacije kontekstualnih faktora i pragmatičke inferencije.

Konačno, spomenućemo ovde i mogućnost specifikovanja kretanja putem emisije zvuka u nešto širem sintaksičkom kontekstu, najčešće uvođenjem poredbene subordinirane klauze, kao u primerima 27a-f:

27.

- a. Reč starac narasta do grmljavine. Njena jeka **fijuče** kao bič. (KKS-ZS, 25)
- b. Vetar šiba Pavla po licu, po vratu, po šakama i butinama – **skarliče** kao da je sam šiban. (KKS-ZS, 72)
- c. **Kuca** srce kao Sima sa čekić po ona šklopocija. (KKS-ZT, 3)

²⁰¹ Za detalje videti Arsenijević and Milivojević 2009.

- d. „Brine se da uz svaki svoj biznis utopi i meni neku mrvu“. – I sve tako, **grgoljeći** kao potok, do samog mrestilišta. (KKS-ZT, 11)
- e. „Lažeš!“, siknu; papilotne (na njenoj glavi) **zvecnuše** kao praporci. (KKS-ZT, 15)
- f. Opsednut šikanjem Dimitrijevih spljoštenih nozdruva, strepeo sam da će se zagrcnuti, otvoriti volujske oči i, privučen magnetizmom pijančenja, **suknuti** u tamu kao slepi miš. (KKS-RM, 17)

Kao i u engleskom jeziku i u srpskom je moguće kompenzovati implicitnu ili neizraženu skalu kretanja zavisnom rečenicom. U srpskom delu korpusa, sa ovom svrhom javljaju se isključivo poredbene klauze. U primerima 27a-d, poredbena klauza dodatno „objašnjava“ emisiju zvuka izazvanu kretanjem. Rečenice 27e i 27f sadrže trenutne glagole stvaranja zvuka koji leksikalizuju kretanje praćeno zvukom koji direktno zavisi od teleoloških svojstava objekta lokalizacije u okviru poredbene klauze. Veoma je zanimljivo napomenuti da teleološka svojstva agensa ili emitera zvuka u poredbenoj klauzi mogu na ovakav način „kontekstualizovati“ kretanje u glavnoj rečenici. Okrenućemo se sada nešto detaljnijem opisu trenutnih glagola stvaranja zvuka u konstrukcionim idiomima.

7.2.1. Konstrukcioni idiomi sa trenutnim glagolima stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku

Još jedna zanimljiva realizacija konstrukcije koja obuhvata glagol stvaranja zvuka u srpskom jeziku javlja se uz trenutne ili *semelfaktivne* glagole. Ovi glagoli dominantno leksikalizuju kontakt, i to intenzivan fizički kontakt prema terminima koje za svoje klase glagola na osnovu njihovih semantičkih osobina uspostavlja Bet Levin (Levin 1993), pa time sama konstrukcija predstavlja određeni vid rezultativa. Za razliku od glagola stvaranja zvuka koji se javljaju u konstrukciji usmerenog kretanja leksikalizujući zvuk a označavajući kretanje, kretanje koje se javlja uz trenutne glagole stvaranja zvuka u okviru pomenutih rezultativa vrlo često označava (fizički) kontakt koji može, ali ne mora uvek biti praćen zvukom. Najčešće se objekat lokalizacije spaja sa lokalizatorom, onda kada objekat lokalizacije završi na krajnjem cilju kretanja po pripadajućoj skali.

28.

- a. Bogdan ga tresnu pesnicom posred lica.
- b. Bogdan ga tresnu pesnicom posred lica iz sve snage/svom snagom.
- c. Bogdan ga bučno/glasno tresnu pesnicom posred lica.
- d. Video sam kako ga je tresnuo pesnicom posred lica.
- e. Čuo sam kako ga je tresnuo (pesnicom posred lica).

Primer 28a je prototipska manifestacija kontakta putem zvuka unutar konstrukcionog idioma sa značenjem rezultata. Primer 28b pokazuje da se ovako iskazanom rezultatu može dodati i modifikator koji će označavati način, odnosno instrument kretanja.²⁰² Primer 28c, gde se konstrukcija nadopunjava modifikatorom za način vršenja radnje koji se direktno odnosi na zvuk pokazuje da se u ovom slučaju kontakt može interpretirati kao događaj koji je praćen zvukom, dakle prisustvo emisije se ne poništava menjanjem leksičke specifikacije glagola iz glagola stvaranja zvuka u glagol intenzivnog fizičkog kontakta. Nasuprot tome, primer 28d pokazuje da se u odgovarajućem kontekstu, fizički kontakt, odnosno pripajanje objekta lokalizacije lokalizatoru može interpretirati i kao događaj koji nije praćen zvukom, no ovde nije reč ni o kakvim formalnim faktorima niti ograničenjima strukture, već o čisto pragmatičkoj inferenci. Ovakav zaključak potvrđuje se i primerom 28e. Nasuprot zaključku koji iznose Arsenijević i Milivojević (2009), da se u slučajevima kada se glagol stvaranja zvuka javlja kao trenutni glagol intenzivnog fizičkog kontakta, realizacija zvuka po pravilu gubi, zaključićemo da se emisija zvuka pod određenim kontekstualnim okolnostima samo potiskuje, odnosno *dovodi u drugi plan (sound emission backgrounding)*. Pretpostavka koju navode Arsenijević i Milivojević (2009) jeste da u ovakvim slučajevima minimalnost temporalne strukture glagolske fraze isključuje skaliranost, odnosno autori navode da je nemoguće pratiti inkrementalni razvoj promene obuhvaćene konstrukcijom, jer se radi o trenutnoj radnji, te o temporalno minimalnom glagolskom događaju. No ovako rigidno formalno ograničenje ne uzima u obzir nivo interpretacije koji zavisi od konceptualnog i enciklopedijskog znanja govornika. Primeri 29a i 29b koji su uzeti iz književnog dela korpusa za srpski jezik sačinjenog za potrebe ovog istraživanja ilustruju iste zaključke:

²⁰² Prema Levinovoj (Levin 2004), glagol mora označavati način ili rezultat kretanja u jednoj svojoj instanci pojavljivanja, dok „dvostruka“ denotacija nikada nije moguća.

29.

- a. Ali ga je njegov slavni protivnik, Bosanac Mehmed Gaziobralić, sačekao ispred Doma kulture i lopatom ga **zveknuo** po desnoj arkadi. (KKS-LTT, 19)
- b. Posle sat hoda, najednom, kao pucanj lovačke puške, za leđima mi **prasne** udarac sekirom o bukovo drvo. (KKS-LT, 31)
- c. Jedan od zidara ispusti čekić. Alatka **zveknu** na stepenik kraj Učine noge – istanjeni zvuk cijuknu i prekide se. (KKS-ZS, 12)

Zaključićemo stoga da je zvuk ovde upravo rezultat ostvarenog kontakta, tačnije da postoji uzročna veza između kontakta (ili rezultata) i stvaranja zvuka. Ovakva uzročna veza paralelna je sa onom gde zvuk predstavlja posledicu kretanja u konstrukcijama usmerenog kretanja – kauzalnost se može ostvariti u oba slučaja i kod modifikacije kretanja i kod modifikacije *kontakta* (*impact*), ali se kontakt često javlja kao semelfaktivni ili trenutni glagol. Zapravo, trenutne radnje u srpskom će dopustiti leksikalizaciju rezultata zvukom, dok obratna realizacija nije moguća. Tipične situacije u kojima se zvuk javlja kao upravni element glagolske fraze jesu aktivnosti, i to tako da i kretanje i emitovanje zvuka podrazumevaju otvorenu (ili neomeđenu) skalu. Najproduktivniji prefiksi u našem korpusu su *pro-* i *po-* a predlozi *kroz* i *po*. Uz semelfaktive je, sa druge strane, moguća leksikalizacija rezultata zvukom²⁰³, i to u kombinaciji sa drugim prefiksima koji preslikavaju omeđene, telične skale, kao i uz infikse koji glagol čine trenutnim, te uz predloge koji su tipično statični, poput *na* ili *u*.

30.

- a. *Udarac je prasnuo.
- b. Prasnuo je udarac **o drvo**.
- c. *Metak je zviždao.

²⁰³ Generalizacija koju iznose Levin i Rapaport Hovav (1995) pretpostavlja odvojenost, te razliku između dve stvari koje glagol može da leksikalizuje: *način* (*manner*) ili *rezultat* (*result*). Ova dva svojstva često su u tom smislu u komplementarnoj distribuciji, pa se glagol koji eksplicira način obično ne ponaša istovremeno i kao glagol rezultata. Ova generalizacija bi možda mogla delom objasniti i činjenicu da glagoli stvaranja zvuka onda kada se jave kao glagoli *intenzivnog fizičkog kontakta* (*physical impact verbs*), često gube svoje osnovno obeležje, što je samo emitovanje zvuka, a tipično je to načinska modifikacija – kada se glagol stvaranja zvuka ponaša kao glagol intenzivnog fizičkog kontakta, on više u okviru konstrukcije ne opisuje način, već rezultat.

- d. Metak je zviždao **kroz vazduh**.
- e. Kucnuli su se čašama.

Semelfaktivi će odražavati i zvuk onda kada je to uslovljeno teleološkim kapacitetom odgovarajućeg argumenta ili onda kada je zvuk posledica samog fizičkog kontakta, dakle ovi glagoli ponašaju se slično glagolima kretanja. Činjenica da oni mogu leksikalizovati samo čisti fizički kontakt, i to uz potpuno odsustvo zvuka, ima veze sa minimalnom temporalnom strukturom semelfaktiva i sa teleologijom argumenata. Budući da je radnja trenutna ne može doći do emisije zvuka sem u pojedinačnoj, minimalnoj instanci, a njeno emitovanje može u nekim slučajevima biti blokirano inherentnom strukturom agensa. Glagoli fizičkog kontakta čak mogu uopšte ne leksikalizovati zvuk, te može doći do potpunog (ili *prividno potpunog* odsustva zvuka) ili potiskivanja zvuka u drugi plan. Okrenimo se sada primerima 31a i 31b:

31.

- a. Kad je na kapiji **klepnuo** zasun, prestao je da kruni i nakrivio glavu. (KKS-LT, 26)
- b. I samo što sam zakoračio u zapuštenu njivu, **prhnuše** fazani. (KKS-LT, 6)

Na osnovu primera 31a i 31b, vidi se da zvuk ipak ne izostaje sasvim, već da je ovde uprkos minimalnoj temporalnoj strukturi zadržano značenje stvaranja zvuka. Kao što je prethodno spomenuto, prema klasifikaciji glagola koju daje Bet Levin ovi glagoli spadaju u dve razdvojene klase, pa ovakve konstrukcije predstavljaju problem za njenu analizu jer pokazuju da ove dve klase glagola nije moguće dovoljno dosledno razdvojiti samo na osnovu semantičkih karakteristika glagolske lekseme.²⁰⁴ Zaključićemo da su ovakve realizacije netipičnih značenja posledica postojanja *kontinuum-a značenja* koji se realizuje putem *kontinuum-a strukture*. Na primer, što je određeni glagol prema svojoj prototipskoj upotrebi, te primarnoj leksičkoj specifikaciji udaljeniji od prototipske jezičke realizacije kontakta kroz

²⁰⁴ Levin ne uočava mogućnost označavanja kontakta zvukom, i ovakve konstrukcije ne spadaju u sintaksički potencijal glagola stvaranja zvuka prema njenoj analizi u engleskom jeziku. Naša tvrdnja je da su takve konstrukcije moguće u oba ovde posmatrana jezika, i to ne samo sa glagolima emitovaja zvuka nego, potencijalno i sa drugim glagolima stvaranja u međujezičkoj perspektivi.

emisiju zvuka u datom jeziku, to je prisustvo zvuka u denotaciji glagola jače, prisutnije. I obratno, što je glagol udaljeniji od centra klase glagola stvaranja, to je značenje fizičkog kontakta primarnije dok je zvuk moguće potisnuti u drugi plan ili ga čak potpuno izostaviti.

Ono što je ovaj segment analize imao za cilj jeste da dodatno pokaže u kojoj meri su konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka *fluidna konstrukcija* – npr. u terminima koje predlaže Radovanović (Radovanović 2010) rekli bismo da su ovakvi idiomi strukturno „fazi“ kategorija ili „fazi“ jezički fenomen. Ovakva pokretnost i fluidnost strukture, te nefiksiranost semantičke interpretacije posledica je ne samo činjenice da su glagoli stvaranja zvuka i inače veoma nestabilna i živa klasa glagola koja se neprekidno menja i obogaćuje, već i određene interne pokretljivosti samog jezičkog sistema kao takvog.

7.2.2. Konstrukcioni idiomi sa glagolima stvaranja zvuka i metaforično kretanje u srpskom jeziku

Kao što je već ranije naznačeno, konstrukcija usmerenog kretanja može izraziti pravo kretanje, tj. promenu lokacije određenog entiteta iz tačke A u tačku B. Ova promena lokacije može se posmatrati kao skalirana promena, zbog toga što se objekat lokalizacije kreće po skali, dok je završna promena najčešće izražena elementom klase *P* koji na poziciji unutrašnjeg argumenta vezuje imensku frazu koja izražava lokalizator. Međutim, kao što je pokazano u odeljku rada koji se bavio prikazom relevantnih primera na engleskom jeziku, kretanje obuhvaćeno konstrukcionim idiomom sa glagolom stvaranja zvuka može biti i metaforično kretanje ili metaforična ekstenzija. Takva skalirana promena izražava se istim formalnim jezičkim sredstvima kao i pravo kretanje. Pogledajmo sledeće primere:

32.

- a. Iz neizmernih daljina slično dalekom sevu munje – toliko udaljenom da se ne čuje grmljavina – shvatio je da je umesto reči 'iskra' kazao 'varnica' - i 'šta dalje?' **bubnjalo** mu je po glavi paničnim udarcima. (KKS-ZS, 15)
- b. Novi život!... **Tutnji** krilatica u lobanji kao turbine u Štrpčevom mlinu. (KKS-ZS, 33)
- c. Dok se taksijem vozi kroz grad, kao praporci **zvone** iste reči. (KKS-ZS, 36)

- d. ...Lica na kojima kao da više ne vidiš oči, već crne jame kroz koje **huji** vasijski dah nestajanja... (KKS-ZT, 25)
- e. A jutros, čim sam mu na sto spustio doručak, skočio je, dohvatio me pod ruku, i upitao šapatom: je li tačno da sam ja u «Dijani» radio kao kelner kada je moj matori, u ovom hotelu, u kupatilu apartmana broj 3, metkom iz nagana **prosvirao** sebi mozak. (KKS-LT, 1)
- f. A i da pogled njenih krupnih očiju ne **odzvanja** neprijatnom prazninom. (KKS-LT, 4.)
- g. Minuti i sekunde... **fijuču** oko mene šibajući me kao kamdžija. (KKS-DV, 20)
- h. Leto, kao lokomotiva, **tutnji** kroz moje sećanje. (KKS-AZ, 6)
- i. Šum vremena danas je jedini zvuk koji osluškujem: u meni **fijuče** kao divlji vetar i **grmi** poput pobesnelog mora. (KKS-AZ, 23)
- j. Ko sudi sudijama. Doduše, naši vojni sudovi su trenutno zatrpani krivičnim predmetima u vezi s ratovima koji su **prohujali** ovim prostorima. Najviše je neodazivanja pozivu na vojnu vežbu, izbegavanja vojne službe i samovoljnog udaljavanja iz... (ES-KSS, 98)
- k. “Nirvana” i “Prl džem”, začetnici granč pokreta iz Sijetla, uništeni su komercijalizacijom. Kurt Kobejn je sebi **prosvirao** glavu, momci iz “Perl džema” su u depresiji, prestali su da snimaju spotove. (ES-KSS, 119.)
- l. Nenad je osećao dolazak tog događaja svakom svojom česticom, to je bilo tu, **šumelo** u ušima, slatko gamizalo kroz kičmu i potiljak, naviralo iz tamnih dubina, prevlivalo se, slatko, opojno . . . (ES-KSS, 149)

Primer 32a izražava glagolski događaj kretanja koje se očituje zvukom *bubnjati*. Glagol se kombinuje sa predloškom frazom *u glavi* koja opisuje metaforičnu prostornu skalu kretanja, a gde imenica *glava* predstavlja metaforični prostor koji obuhvata opisano kretanje. Primer 32b izražava sličan glagolski događaj, s tim da se u ovom slučaju metaforično kretanje dodatno specifikuje poredbenom klauzom. U rečenici 32c, interpretacija kretanja putem zvuka zavisi od enciklopedijskog znanja govornika o emiteru zvuka *praporci*²⁰⁵: kretanje se dodatno specifikuje poredbenom klauzom čime se

²⁰⁵ Ovakva enciklopedijska informacija o konceptu direktno je povezana sa formalnim teleološkim kapacitetom emitera zvuka (tj. agensa u strukturi koja izražava kretanje praćeno zvukom) da samostalno proizvede relevantnu emisiju zvuka.

postizhe metaforična ekstenzija *reči zvone kao praporci*. Primer 32d je prototipska neakuzativna sintaksička struktura u okviru koje glagol stvaranja zvuka vezuje predlog otvorene skale *kroz*; metaforička interpretacija konstrukcije licencira se preko konceptualnih svojstava, te enciklopedijskog sadržaja objekta lokalizacije *vasionski dah nestajanja*. Primer 32e dodatno je zanimljiv zato što se metaforična zamena kretanja zvukom leksikalizuje glagolom sa prefiksom *prosvirati*; u ovom slučaju, zbog prisustva prefiksa na glagolu nije neophodno da postoji eksplicitni predložki argument u sintaksičkoj strukturi, budući da prefiksi kao ravnopravni elementi klase *P* mogu da samostalno opišu skalu kretanja²⁰⁶. Dodatna funkcija prefiksa u srpskom je i da se njima izražava rezultat skalirane promene. Primer 32f ponovo opsuje situaciju u kojoj se javlja glagol sa prefiksom. U ovom primeru javlja se prefiks koji opisuje zatvorenu ili omeđenu skalu (*od-*), a sama konstrukcija je telična, dok se metaforična interpretacija oslanja na konceptualna svojstva relevantnih učesnika glagolskog događaja. Rečenice 32g, 32h i 32i formalno su jednake primeru 32b. Rečenica 32j obuhvata istu strukturu i isti glagol stvaranja zvuka kao što je to bio slučaj u primeru 32d, s tom razlikom da se glagol stvaranja zvuka javlja sa prefiksom otvorene skale *pro-*. Primer 32k je formalno i funkcionalno ekvivalentan primeru 32e. Konačno, glagolski događaj koji predstavlja metaforično kretanje opisano zvukom u primeru 32l *događaj šumi u ušima* odražava istu sintaksičku strukturu, te interpretativni potencijal kao primer 32b.

Ono što se pokušalo pokazati ovim nizom primera iz rečeničnog korpusa jeste da su metaforične ekstenzije kretanja praćenog zvukom moguće i u srpskom jeziku, te da takva semantička interpretacija zavisi pre svega od vanjezičkih faktora i enciklopedijskog znanja govornika, dok se formalni događaj kretanja oslanja na istovetne morfosintaksičke obrasce i ograničenja koja se javljaju i kada se njima leksikalizuje prava prostorna promena lokacije entiteta koji se kreće. Ovim smo pokazali da postoji još jedan aspekt paralelnog ponašanja između engleskog i srpskog jezika, te dodatno i empirijskim činjenicama potvrdili da konstrukcioni idiomi sa glagolom stvaranja zvuka ispoljavaju značajan stepen ponašanja koje je moguće okarakterisati kao univerzalno i stoga nedvojbeno relevantno u međujezičkoj perspektivi.

²⁰⁶ Značenje ovog prefiksa semantički je ekvivalentno sa značenjem predloga *kroz*.

8. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Proučavanje strukturnih i semantičkih svojstava konstrukcionih idioma predstavlja zahtevan lingvistički zadatak. O tome svedoči veliki broj do sada sprovedenih istraživanja o različitim jezicima. Činjenica da je značajan broj pomenutih istraživanja sproveden u periodu od devedesetih godina do danas, dodatno govori o značaju ove teme, o njenoj inovativnosti, te o potrebi da se ona dodatno istraži i opiše u pojedinačnim prirodnim jezicima.

Sami idiomi prešli su dug put od tradicionalno shvaćenih jezičkih idiosinkretizama, odnosno od okamenjenih struktura u leksikonu do fluidnih konstrukcija koje odražavaju izuzetno bogat međuodnos sintakse i semantike. Pored toga, pravilna interpretacija konstrukcionih idioma veoma često zavisi ne samo od njihovih pravilno izraženih formalnih svojstava na planu gramatike, već i od odgovarajućeg jezičkog i vanjezičkog konteksta, zatim od jezičkog i vanjezičkog znanja govornika, kao i od različitih pragmatičkih i diskursnih faktora.

Cilj prikazanog istraživanja bio je da izoluje jedan specifičan oblik pomenute konstrukcije, konstrukcioni idiom sa glagolom stvaranja zvuka, i da detaljno prouči relevantne aspekte sintakse i semantike koji mu pripadaju. Učinjen je pokušaj da se tema prvo sagleda u opštim crtama, te da se dosadašnja, postojeća saznanja o ovom problemu povežu sa novim odrednicama koje uvodi naše istraživanje. Pošto proučavanje jezičke konstrukcije kakva je konstrukcija usmerenog kretanja koja pri tome ima i „poluotvorenu“ strukturu idioma otvara izuzetno veliki broj pitanja i problema, u ovoj studiji bilo je moguće detaljno objasniti samo neke od njih.

Naše istraživanje pozabavilo se strukturom događaja kretanja opisanog konstrukcionim idiomima sa glagolima stvaranja zvuka, sintaksičkom strukturom argumenata koje projektuje glagol stvaranja zvuka kojim se to kretanje izražava, leksičkom semantikom i leksičkom specifikacijom glagola stvaranja zvuka, semantičkim odlikama i tematskim ulogama učesnika događaja kretanja, te pragmatičkim faktorima koji utiču na pravilnu interpretaciju takvih konstrukcionih idioma u relevantnom rečeničnom i situacionom kontekstu. Odabrani model za teorijski prikaz konstrukcije koja je

predmet proučavanja u ovom radu je model generativne gramatike zato što on obezbeđuje teorijsku osnovu na kojoj se problem može prikazati sa značajnom merom *uopštavanja*, te *univerzalnosti* u kontrastivnoj perspektivi, što je bio i najvažniji cilj ove studije.

U tako postavljenom teorijskom okviru, prikazano istraživanje pokazalo je da je ovaj problem moguće „zarobiti“ relativno iscrpnim teorijskim opisom koji je zasnovan na razumnom broju formalnih parametara, uprkos činjenici da je sama konstrukcija izuzetno „živa“ i da predstavlja manifestaciju *onlajn strukture*²⁰⁷ u prirodnim jezicima. Teorijski zaključci istraživanja potkrepljeni su korpusom rečeničnih primera na engleskom i srpskom jeziku. Iako je provera teorijskog modela na korpusu relativno neuobičajena metoda u generativističkim istraživanjima²⁰⁸, smatramo da je značaj rečeničnog korpusa koji je sačinjen za potrebe ovog istraživanja izuzetno veliki. Upravo na osnovu korpusa, tačnije na osnovu specifičnih primera do kojih se došlo pretraživanjem književnih dela i elektronskih korpusa na engleskom i srpskom jeziku, potvrđena su ne samo ključna teorijska ishodišta studije, već je otvoren i čitav niz novih pitanja za buduća slična istraživanja. Proverom teorijskog modela na korpusu otkriveni su sintaksički obrasci konstrukcionih idioma koji do sada nisu opisani u relevantnoj literaturi, pokazano je da je sintaksički i semantički potencijal ukupne klase glagola stvaranja veći od do sada prikazanog i opisanog u relevantnim istraživanjima, te da engleski i srpski jezik ispoljavaju interesantan spektar sličnosti (i razlika) koje su ponekad neočekivane, pa ih je samim tim teže predvideti i obuhvati inicijalnim teorijskim hipostudijama.

Proučavanje sprovedeno za potrebe ove studije otvorilo je i niz (poznatih a novih!) problema i pitanja, od kojih su možda najznačajnija sledeća:

- Struktura leksikona i njegova uloga u ukupnom gramatičkom modelovanju prirodnih jezika;
- Konstrukcija kao leksema (moguće i kao *frazna leksema*) i njeno mesto u leksikonu;

²⁰⁷ Za dodatno objašnjenje termina videti Culicover i Jackendoff 2005. i Milivojević 2008.

²⁰⁸ Treba napomenuti da se u novije vreme i generativisti sve više okreću potvrđi teorijskih zaključaka na živoj jezičkoj građi.

- Pitanje *leksičke specifikacije* pojedinih leksema, njena fiksiranost, odnosno promenljivost u okviru leksikona i u okviru konstrukcije;
- *Semantički potencijal* glagolskih leksema i *sintaksička struktura argumentata* koja im pripada;
- Međuodnos sintakse i semantike, te formalni model koji bi obuhvatao sve njegove relevantne aspekte;
- *Kontinuumi značenja* i *kontinuumi strukture* kao ključni pojmovi formalnog lingvističkog opisa.

Uzimajući u obzir pristup tematici u ovoj studiji, kao i zaključke i potencijalne pomake u rasvetljavanju ovakvih i sličnih lingvističkih problema, smatramo da je ovaj niz pitanja koja ona nastavlja i otvara bitan doprinos do sada ostvarenoj liniji sagledavanja konstrukcionih idioma koji opisuju kretanje praćeno zvukom. Bilo bi zanimljivo u nekom budućem istraživanju rasvetliti i ponašanje drugih pripadnika klase glagola stvaranja u ovakvom teorijskom okviru, te proveriti zaključke ove studije na jezičkoj građi iz drugih jezika i tako dodatno proširiti postojeća saznanja o ovim i sličnim fenomenima u prirodnim jezicima uopšte.

BIBLIOGRAFIJA

- Alexiadou, A., Anagnostopoulou, E., Schafer, F. (2006). "The properties of subjects crosslinguistically". In: Frascarelli, M. (ed.). *Phases of Interpretation*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 187–212.
- Alexiadou, A., Schafer, F. (2007). "Instrument subjects are agents or causers". In: Baumer, D., Scanlon, M. (eds.). *Proceedings of WCCFL 25*. Washington: University of Washington, 17–32.
- Aljović, N. (2000). "Unaccusativity and aspect in Serbo-Croatian". In: Czinglar, C., Köhler, K. (eds.). *Proceedings of ConSOLE 8*, Leiden: SOLE, 55–70.
- Antonić, I. (2001). *Vremenska rečenica*. Sremski Karlovci - Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Antonić, I. (2004). „Sintaksa i semantika dativa“. *Južnoslovenski filolog*. 60: 67–97.
- Arad, M. (1999). On "Little v". *MIT Working Papers in Linguistics*. 33: 1–25.
- Arsenijević, B. (2005a). "Subevents and prepositions". *Proceedings of the Second ACL-SIGSEM Workshop on the Linguistic Dimensions of Prepositions and their Use in Computational Linguistics Formalisms and Applications*, 9–46.
- Arsenijević, B. (2005b). "VP semantics as a temporal structure." In: Salzmann, M., Vicente, L. (eds.). *Proceedings of the first Syntax AiO Meeting. Leiden Papers in Linguistics II/3*: 17–42.
- Arsenijević, B. (2006). *Inner aspect and telicity: the decompositional and the quantificational nature of eventualities at the syntax-semantics interface*. Utrecht: LOT Publications.
- Arsenijević, B. (2007a). "Slavic verb prefixes are resultative." *Cahiers Chronos* 17: 197–213.
- Arsenijević, B. (2007b). "A unified analysis of two classes of Slavic verb-prefixes." In: Blaho, S., Shoorlemmer, E., Vincente, L. (eds.). *Proceedings of ConSole XIV*: 21–36.

- Arsenijević, B., Gehrke, B. (2009a). "Accusative case in PPs". In: Yehuda, N. (ed.). *Proceedings of IATL 24*, The Hebrew University of Jerusalem.
- Arsenijević, B., Milivojević, N. (2009b). "Sound emission and directional phrases in Serbo-Croatian". *SLG 4 and SinFonIJA II* (Sarajevo Linguistic Gathering 4 and SinFonIJA2Conference), Sarajevo, BiH. Available at http://www.ung.si/~jezik/SLG4_SINFONIJA2/abstracts/arsenijevic-milivojevic.pdf
- Arsenijević, N. (2003a). "Akuzativ s predlogom u savremenom srpskom jeziku". (I). *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*. 46/1: 101–261.
- Arsenijević, N. (2003b). "Akuzativ s predlogom u savremenom srpskom jeziku". (II). *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*. 46/2: 51–216.
- Bach, E. (1986). "The Algebra of Events." *Linguistics and Philosophy* 9: 1–16.
- Baker, M.C. (1988). *Incorporation: A Theory of Grammatical Function Changing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Baker, M.C. (2003). *Verbs, Nouns, and Adjectives: Their Universal Grammar*. Cambridge Studies in Linguistics 102. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beavers, J. (2008). "Scalar complexity and the structure of events." In: Dooling, J. and T. Heyde-Zubato (eds.). *Event Structure in Linguistic Form and Interpretation*. Berlin: Mouton de Gruyter, 245–265.
- Beavers, J., Levin, B., Tham, S.W. (2009a). "The Typology of Motion Expressions Revisited." *J. Linguistics*. 00: 1–82.
- Beavers, J. (2009b). "Multiple incremental themes and figure/path relations." *Proceedings of SALT 18*: 217–256.
- Beavers, J. (2009). "Multiple incremental themes and figure/path relations". *Proceedings of SALT XVIII*.
- Belaj, B. (2008). *Jezik, prostor i konceptualizacija. Shematička značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*. Osijek: Filozofski fakultet.
- Belaj, B. (2009). "Prostorna značenja na razini složene rečenice, Prostor u jeziku; Književnost i kultura šezdesetih." U: *Zbornik radova 37. seminara zagrebačke slavističke škole*. Zagreb.
- Blakemore, D. (1992). *Understanding Utterances*. Oxford & Malden: Blackwell Publishers Ltd.

- Bloom, P. (ur). (1999). *Language and Space*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Borer, H. (2005a). *Structuring sense, Volume 1: In name only*. Oxford: Oxford University Press.
- Borer, H. (2005b). *Structuring sense, Volume 2: The normal course of events*. Oxford: Oxford University Press.
- Borer, H. (2005c). *Structuring Sense: An Exo-Skeletal Trilogy*. Oxford New York: Oxford University Press.
- Bresnan, J. (ed.) (1982). *The Mental Representation of Grammatical Relations*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Brinton, L. J. (1985). "Verb Particles in English: Aspect or Aktionsart?". *Studia Linguistica* 39: 157–68.
- Brinton, L. J. (1988). *The Development of English Aspectual Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bugarski, R. (1989). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bugarski, R. (2003). *Jezik i lingvistika*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Burzio, L. (1986). *Italian syntax: A government-binding approach*. Reidel, Dordrecht.
- Cappele, B. and Renaat Declerck (2005). "Spatial and temporal boundedness in English motion events". *Journal of Pragmatics* 37: 889–917.
- Chierchia, G. and S. McConnel-Ginet (1990). *Meaning and Grammar: An Introduction to Semantics*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Chomsky, N. (1972). *Studies on Semantics in Generative Grammar*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, N. (1976). *Reflections on Language*. Glasgow: Fontana/Collins.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, N. (1985). *Knowledge of Language, its Nature, Origin, and Use*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. (1994). *Language and Thought*. Wakefield, R. I.: Moyer Bell.
- Chomsky, N. (1995). *The minimalist program*. Cambridge Mass.: MIT Press.
- Clark, E. and Herbert, Clark (1979). "When nouns surface as verbs". *Language* 55: 767– 811.
- Comrie, B. (1976). *Aspect: an Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coventry, R.K and P. Olivier (2002). *Spatial Language: Cognitive and Computational Perspectives*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

- Cruse, D.A. (1973). "Some thoughts on agentivity". *Journal of Linguistics* 9: 11–23.
- Cruise, D. A. (1986). *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Culicover, P. and Ray Jackendoff (2005). *Simpler Syntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Declerck, R. (1976). "A Proposal Concerning the Underlying Structure of Literal Phrasal Verbs". K.U. Leuven Campus Kortrijk, Preprint No 2.
- Declerck, R. (1977). "The superfluity of a 'path' case in English and the analysis of complex movement expressions". *Leuvense Bijdragen* (Leuven Contributions in Linguistics and Philology) 66: 129–154.
- Declerck, R. (1979). "Aspect and the bounded/nonbounded (telic/atelic) distinction". *Linguistics* 17: 761–794.
- Declerck, R. (1989). "Boundedness and the structure of situations". *Leuvense Bijdragen* (Leuven Contributions in Linguistics and Philology) 78: 225–308.
- Den Dikken, M. (1995). *Particles: On the syntax of verbparticle, triadic, and causative constructions*. Oxford: Oxford University Press.
- De Swart, H. (1998). *Introduction to Natural Language Semantics*. Stanford: CSLI Publications.
- Di Sciullo, A.-M. and R. Slabakova. (2005). "Quantification and aspect." In: Van Hout, A., H. de Swart and H. J. Verkuyl (eds.). *Perspectives on aspect*. Dordrecht: Kluwer, 61–80.
- Di Sciullo, A.-M. and Edwin Williams (1987). *On the Definition of Word*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Dowty, D. (1979). *Word Meaning and Montague Grammar*. Dordrecht: Reidel.
- Dowty, D. (1991). "Thematic proto-roles and argument selection". *Language* 67: 547–619.
- Đorđević, R. (1982). *Uvod u kontrastiranje jezika*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.
- Eschenbach, C., C., Habel, L., Kulik (2000). "Lexical specifications of paths." In: Freksa, C., W. Brauer, C. Habel and K.F. Wender (eds.). *Spatial Cognition II. Integrating Abstract Theories, Empirical Studies, Formal Methods, and Practical Applications*. Berlin: Springer-Verlag, 127–144.

- Filmore, C. (1988). "The mechanisms of construction grammar." *Berkeley Linguistics Society*, 14: 35–55.
- Folli, R. (2001). "Constructing Telicity in English and Italian". Ph.D. dissertation. Oxford: University of Oxford.
- Folli, R. and G. Ramchand (2005). "Prepositions and Results in Italian and English: an Analysis from Event Decomposition". In: H. Verkyul, H. van Hout and H. de Swartz (eds.). *Perspectives on Aspect*. Dordrecht: Springer: 81–105.
- Folli, R. and H. Harley (2005). "Consuming Results in Italian and English: Flavors of v". In: Kempchinsky, P., Slabakova, S. (eds.). *Aspectual Inquiries*. Springer, Dordrecht, 95–120.
- Folli, R. and H. Harley (2006). "On the licensing of causatives of directed motion: Waltzing Matilda all over". *Studia Linguistica* 60 (2): 1–35.
- Garrudo, C. (1991, 1996). *Diccionario Sintactico del Verbo Ingles*. 2 vols. Barcelona: Ariel.
- Gawron, J. M. (2005). "Generalized paths". *Proceedings from the Fifteenth Conference on Semantics and Linguistic Theory*: SALT XV.
- Gawron, J. M. (2007). "Aspect, roles and lexical semantics". Unpublished ms., San Diego State University, San Diego, CA. Available at: http://www-rohan.sdsu.edu/~gawron/semantics/course_core/lectures/roles.pdf. Retrieved on 10 January 2016.
- Gehrke, B. (2005a). "The aspectual nature of Slavic prefixes." LAGB satellite workshop on Perfectivity and telicity in Cambridge, September 03–04, 2005.
- Gehrke, B. (2005b). "The prepositional aspect of Slavic prefixes and the goal-source asymmetry." *Proceedings of the ESSLLI workshop on Formal semantics and cross-linguistic data*, 47–56.
- Gehrke, Berit (2008). *Ps in Motion: On the Semantics and Syntax of P Elements and Motion Events*. LOT Dissertation Series 184. Utrecht: LOT.
- Glasbey, S. R. (2003). "Let's paint the town red for a few hours: Composition of aspect in idioms." In: Wallington, A. M., Sapporo (eds.). *Proceedings of the ACL workshop The Lexicon and Figurative Language*. Japan.
- Glasbey, S. R. (2007). "Aspectual composition in idioms." In: de Saussure, L., Jacques Moeschler and Genoveva Puskas (eds.). *Recent Advances in the Syntax and Semantics of Tense, Aspect and Modality*. Berlin: Mouton de Gruyter. Trends in Linguistics Series.

- Goldberg, A. (1995). *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: Chicago University Press.
- Goldberg A. (2009). "Verbs, Constructions and Semantic Frames." In: M. Rappaport Hovav, E. Doron and I. Sichel (eds.). *Syntax, Lexical Semantics and Event Structure*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldberg, A. and R. Jackendoff (2004). "The English Resultative as a Family of Constructions". *Language* Vol 80, No 3: 532–568.
- Goldberg, A. and R. Jackendoff. (2005). "The end result(ative)." *Language* 81/2: 474–477.
- Goldberg, A. and D. Casenhiser. (2008). "English Constructions". In: Aarts and McMahon (eds.). *Handbook of English Linguistics*. Blackwell Publishers.
- Goldberg, Adele, Devin Casenhiser and Tiffani R. White. (2007). "Constructions as Categories of Language." *New Ideas in Psychology* 25 2: 70–86.
- Gortan-Premk, Darinka (1971). *Akuzativne sintagme bez predloga u srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik, Biblioteka Južnoslovenskog filologa, Nova serija, knj. 2.
- Gortan-Premk, Darinka (1973). „O evolutivnim tendencijama akuzativnih sintagmi bez predloga u srpskohrvatskom jeziku.“ *Južnoslovenski filolog*. 30/1-2: 281–295.
- Gortan-Premk, D. (2004). *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskom jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Grimshaw, J. (1990). *Argument Structure*. Cambridge, Mass., London, England: MIT Press.
- Gruber, J.S. (1965) *Studies in Lexical Relations*. PhD Dissertation. Cambridge: MIT, Mass.
- Hale, K. And S. J. Keyser (1993). "On argument structure and the lexical expression of syntactic relations." In: K. Hale and S. J. Keyser (eds.). *The View from Building 20*. Cambridge, MA: MIT Press: 53–109.
- Halle, M. and Alec Marantz (1993). "Distributed Morphology and the Pieces of Inflection". In: K. Hale and S.J. Keyser (eds.). *The View From Building 20*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 111–176.
- Harley, H. and R. Noyer (2000). Formal vs. encyclopedic properties of vocabulary: Evidence from nominalisations. In: B. Peeters (ed.), *The Lexicon-Encyclopedia Interface*. Amsterdam. Elsevier: 349–374.

- Harley, H. (2005). "How do verbs get their names? Denominal verbs, manner incorporation and the ontology of verb roots in English" In: Erteschik-Shir, N., Rapoport, T. (eds.). *The Syntax of Aspect*. Oxford: Oxford University Press: 42–64.
- Harris, R.A. (1993). *The Linguistics Wars*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Hay, J., C. Kennedy and B. Levin. (1999). "Scalar structure underlies telicity in 'Degree Achievements'." *Proceedings of SALT 9*. Ithaca, NY: Cornell Linguistics Circle Publications: 127–144.
- Heim, I. And A. Kratzer (1998). *Semantics in Generative Grammar*. Malden, Mass. and Oxford, UK: Blackwell Publishers Ltd.
- Higginbotham, J. (1997). *Location and Causation*. Ms., Oxford: University of Oxford.
- Hoekstra, T. (1984). *Transitivity: Grammatical Relations in Government and Binding Theory*. Dordrecht: Foris.
- Hoekstra, T. (1992). "Aspect and theta theory". In: Roca, I., M. (ed.). *Thematic structure: Its role in grammar*. Berlin: Mouton de Gruyter, 145–174.
- Hoekstra, T. (1988). "Small Clause Results". *Lingua* 74: 101–139.
- Ivić, M. (1954). *Značenja srpskohrvatskog instrumentalnoga i njihov razvoj (sintaksičko-semantička studija)*. Beograd: Srpska akademija nauka, Posebna izdanja, knj. 227, Institut za srpski jezik, knj. 2.
- Ivić, M. (1957). „Jedno poglavlje iz gramatike našeg savremenog jezika – sistem mesnih padeža”. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. 2: 145–158.
- Ivić, M. (1957–1958). „Sistem predložkih konstrukcija u savremenom srpskohrvatskom jeziku”. *Južnoslovenski filolog*. 22: 141–166.
- Ivić, M. (1983). *Lingvistički ogledi*. Beograd: Prosveta.
- Jackendoff, R. (1990). *Semantic Structures*. Cambridge, Mass., London, England: MIT Press.
- Jackendoff, R. (1996). "The proper treatment of measuring out, telicity, and perhaps event quantification in English". *Natural Language and Linguistic Theory* 14: 305–354.
- Jackendoff, R. (1997). *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge, Mass., London, England: MIT Press.
- Jackendoff, R. (2002). *Foundations of Language*. New York, US: Oxford University Press. Inc.

- Jackendoff, R. (2008). "Construction After Construction and its Theoretical Challenges". *Language*. vol. 84, no 1.
- Kallulli, D. (2006). "A unified analysis of passives, anticausatives and reflexives". in: Bonami, O., Cabredo-Hofherr, P. (eds.). *Empirical Issues in Formal Syntax and Semantics*, vol. 6. pp. 201–225.
- Kaufman (1993). "What is an (im)-possible verb? Restrictions on semantic form and their consequences for argument structure." *Folia Linguistica* 29(1-2): 67–103.
- Kennedy, C. and L. McNally (2005). "Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates". *Language*. 81: 24–37.
- Klikovac, D. (2000). *Semantika predloga: studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet.
- Klikovac, D. (2004). *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Koenig, J.-P and G. Mauner, B. Bienvenue (1993). "Arguments for adjuncts." *Cognition*. vol 89, no. 2: 67–103.
- Kovačević, M. (1981). "Upotreba prijedloga preko u srpskohrvatskom standardnom jeziku". *Naš jezik*. 25/3: 136–158.
- Kovačević, M. (1986). "Prefiksacija i njen uticaj na formu i semantiku sintagme". *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*. Beograd–Novi Sad–Tršić. 16: 119–129.
- Kratzer, A. (1996). "Severing the external argument from its verb". In: Rooryck, J., Zaring, L. (eds.). *Phrase Structure and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer, 109–137.
- Krifka, M. (1989). "Nominal reference, temporal constitution and quantification in event semantics." In: R. Bartsch, J. van Benthem, P. van Emde Boas (eds.). *Semantics and Contextual Expressions*. Dordrecht: Foris Publications, 75–115.
- Krifka, M. (1992). "Thematic Relations as Links between Nominal Reference and Temporal Constitution". in: I.A. Sag and A. Szabolcsi (eds.). *Lexical Semantics Matters*. CSLI Publications, Stanford, CA.: Stanford University, 29–54.
- Krifka, M. (1998). "The origins of telicity". In: S. Rothstein (ed.). *Events and Grammar*. Dordrecht: Kluwer, 197–235.
- Lakoff, G. and M. Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

- Lappin, Shalom (ed.) (1997). *The Handbook of Contemporary Semantic Theory*. Oxford and Malden: Blackwell Publisschers Ltd.
- Leech, G. (1981). *Semantics: The Study of Meaning*. London, England: Penguin Books.
- Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London and New York: Longman Group UK Limited.
- Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Levin, B. and Rappaport-Hovav, M. (1991). "Wiping the slate clean: a lexical semantic exploration". *Cognition* 41: 123–151.
- Levin, B. and M. Rappaport Hovav (1995). *Unaccusativity: At the syntax-lexical semantics interface*. Cambridge Mass: MIT Press.
- Levinson, C. S. (2003). *Space in Language and Cognition*. New York: Cambrdige University Press.
- Levinson, C.S. and D. Wilkins (eds.). (2006). *Grammars of Space: Explorations in cognitive diversity*. New York: Cambridge University Press.
- Longobardi, G. (2003). "The Structure of DPs: Some Principles, Parameters, and Problems". In: Baltin, M., Collins, C. (eds.). *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. Oxford: Blackwell, 562–603.
- Marantz, A. (1993). "A Late Note on Late Insertion". In: Y-S Kim (ed.). *Explorations in Generative Grammar*. Seoul: Hankuk Publishing Co., 396–413.
- Marantz, A. (1997). "No escape from syntax: Don't try morphological analysis in the privacy of your own lexicon". In: A. Dimitriadis, L. Siegel at al. (eds.). *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics 4.2, Proceedings of the 21st Annual Penn Linguistics Colloquium*, 201–225.
- Mateu, J. (2000). "Paths and Telicity in Idiomatic Constructions: A Lexical Syntactic Approach to the Way Construction". *2000 ESSLLI Workshop on Paths and Telicity in Event Structure*, University of Birmingham.
- Mateu, J. (2001a). "Unselected Objects. Structural Aspects of Semantically Complex Verbs". In: Dehe, N., Wanner, A. (eds.). *Syntax of Predication*. Berlin: Peter Lang, 83–104.
- Mateu, J. (2001b). "Small Clause Results Revisited". *ZAS Papers in Linguistics*. vol. 26, ZAS, Berlin: 45–65.

- Matsumoto, Y. (1996). "How abstract is subjective motion? A comparison of coverage path expressions and access path expressions". In: Goldberg, A. (ed.). *Conceptual Structure, Discourse and Language*. Stanford: CSLI Publications, 359–373.
- Matushansky, O. (2002). "Tipping the Scales: The Syntax of Scalarity in the Complement of Seem". *Syntax* 5/3: 219–276.
- McGinnis, M. (2003). "On the systematic aspect of idioms". *Linguistic Inquiry* 33.4, 665–67.
- Milivojević, N. (2007). „Telične partikule u engleskom i perfektivni prefiksi u srpskom jeziku - glagolski vid ili tip glagolske situacije?“, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 32: 397–407.
- Milivojević, N. (2008). *Igre značenja i kontrasti konteksta*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Futura publikacije.
- Milivojević, N. (2010a). "Motion expression and framing in English and Serbian." U: Subotić, Lj. i I. Živančević-Sekeruš (ur.). *Susret kultura, Peti međunarodni interdisciplinarni simpozijum*, knjiga I. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 625–633.
- Milivojević, N. (2010b). „Sintaksički subjekt kao teleološki agens uz glagole stvaranja zvuka u engleskom i srpskom jeziku“, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. XXXV/2: 303–312.
- Milivojević, N. (2011). "Lexical specification and argument structure of English and Serbian sound emission verbs". *BAS British and American Studies*. 17/1: 235–247.
- Milivojević, N. (2016). "Revisiting verbs of emission: An update on some relevant theoretical accounts of lexical specification and argument structure of emission verbs". *LOGOS ET LITTERA: Journal of Interdisciplinary Approaches to Text*. 3/1: 25–45.
- Mišeska-Tomić, O. (1978). *Syntax and Syntaxes*. Beograd: Savremena administracija.
- Mišeska-Tomić, O. (1998). *The English Word*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Mišić Ilić, B. (2004). *Diskursne funkcije reda reči u engleskom jeziku*. Niš: 'DIGP' Prosveta.
- Moens, M. and M. Steedman. (1988). "Temporal ontology and temporal reference". *Computational Linguistics* 14(2): 15–28.
- Norvig, P. And G. Lakoff (1987). "Taking a study in lexical network theory". *Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting of the Berkley Linguistics Society*, 185–206.

- Novakov, P. (1988). "Glagolski vid i engleski jezik u anglističkoj literaturi". *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti* 9, Novi Sad: 170–180.
- Novakov, P. (1990). "Verbal Aspect and Expression of Objective Reality Phenomena in English and Serbo-Croatian". *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti* 12, Novi Sad: 17–21.
- Novakov, P. (2005a). *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Novakov, P. (2005b). *The English Verb System*. Novi Sad: Filozofski fakultet, Futura publikacije.
- Novakov, P. (2006). *Pojmovnik strukturalne lingvistike: morfologija i sintaksa*. Novi Sad: Zmaj.
- Novakov, P. (2008). *Anglističke teme*. Novi Sad: Futura publikacije
- Nunberg, G. and A. Zaenen (1992). "Systematic polysemy in lexicology and lexicography". In: K.V. Hannu Tommola, T. Slami-Tolonen and J. Schopp (eds.). *Proceedings of Euralex II*, Tampere, Finland.
- Nunberg, G., Ivan Sag, and Tom Wasow (1994). "Idioms," *Language*. 35–67.
- Palmer, F. R. (1988). *The English Verb*. Harlow, Essex: Longman.
- Parsons, T. (1990). *Events in the Semantics of English: A Study in Subatomic Semantics*. Cambridge, Ma: MIT Press.
- Perlmutter, D.M. (1978). "Impersonal passives and the unaccusativity hypothesis". *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*, Berkeley: University of California, 157–189.
- Pesetsky, D. (1982). *Paths and Categories*. Ph.D. thesis. Cambridge, Ma.: MIT.
- Pesetsky, D. and E. Torrego (2004). "Tense, case, and the nature of syntactic categories". In: Gueron, J., Lecann, J. (eds.). *The Syntax of Time*, Cambridge, Ma.: MIT Press, 495–537.
- Pinker, S. (1989) *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Pinker, S. (1994). *The Language Instinct*. London: Penguin Books.
- Pinon, C. (1993). "Nominal reference and the imperfective in Polish and English." *Proceedings of NELS*, 383–397.

- Piper, P. (1977–78). „Obeležavanje prostornih odnosa predložko-padežnim konstrukcijama u savremenom ruskom i savremenom srpskohrvatskom jeziku”. *Prilozi proučavanju jezika*. 13–14; 1–48.
- Piper, P. (2001). *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Piper, P. (2002). „O principu graduelnosti u leksikografskom opisu. *Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove – Međunarodni naučni skup o leksikografiji i leksikologiji*. Novi Sad: Matica srpska, 133–139.
- Piper, P. et al. (2005). *Sintaksa savremenog srpskog jezika. Prosta rečenica* (u redakciji Milke Ivić). Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga: Novi Sad: Matica srpska.
- Piper, P. (2008). „Gramatika granice”. *Južnoslovenski filolog*. 64: 307–322.
- Prčić, T. (1997). *Semantika i pragmatika reči*. Novi Sad, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Progovac, Lj. (1995). “Determiner Phrase in a language without determiners.” *Working Papers in Linguistics*. 5/2: 81–102.
- Pustejovsky, J. (1991). “The syntax of event structure”. *Cognition*. 41: 47–81.
- Pustejovsky, J. (1993). “Type coercion and Lexical Selection.” In: Pustejovsky, J. (ed.). *Semantics and the Lexicon*. Dordrecht: Kluwer.
- Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Pustejovsky, J. and F. Busa (1995). “Unaccusativity and event composition”. In: PierMarco Bertinetto, Valentina Bianchi, James Higginbotham, Mario Squartini (eds.). *Temporal reference, aspect, and actionality, vol. 1: Semantic and syntactic perspectives*, Torino: Rosenberg and Sellier, 159–177.
- Pustejovsky, J. and B. Boguarev (eds.) (1996). *Lexical Semantics: The Problem of Polysemy*. Oxford: Clarendon Press.
- Riđanović, M. (1976). *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbocroatian*. Cambridge, Massachusetts: Slavica Publishers.
- Radovanović, M. (1978). *Imenica u funkciji kondenzatora*. Novi Sad: Matica srpska.
- Radovanović, M. (2003). *Sociolongvistika*. Novi Sad, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

- Radovanović, M. (2008a). „Fazi logika u lingvistici – temeljni pojmovnik i sistematizacija”. *Semantička proučavanja srpskog jezika*. Beograd: SANU: 11–45.
- Radovanović, M. (2008b). „Pojam graduelnosti u lingvistici, logici, i u nau- ci uopšte”. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*. 73: 350–370.
- Radovanović, M. (2009). *Uvod u fazi lingvistiku*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ramchand, G. (1997). *Aspect and predication*. Oxford: Clarendon Press.
- Ramchand, G. (2002). *First phase syntax*. Oxford: Oxford University.
- Ramchand, G. and Peter Svenonius (2002). “The lexical syntax and lexi- cal semantics of the verb-particle construction”. In: Line Mikkelsen and Christopher Potts (eds.). *Proceedings of WCCFL 21*, Cascadilla Press, Somerville, Ma., 387–400.
- Ramchand, G. (2004). “Time and the event: The semantics of Russian pre- fixes.” *Special issue on Slavic prefixes*: 323–361.
- Ramchand, G. (2008). *Verb Meaning and the Lexicon: a first phase syntax*. New York: Cambridge University Press.
- Rapaport, M. and B. Levin (1992). “ER Nominals: Implications for the Theory of Argument Structure”. *Syntax and Semantics* 26: 127–153.
- Rappaport Hovav, M. and B. Levin (1998). “Building verb meanings”. In: Butt, M., Geuder, W. (eds.). *The Projection of Arguments: Lexical and Compositional Factors*, Stanford: CSLI Publications, 97–133.
- Rappaport Hovav, M. and B. Levin (2001). “An event structure account of English resultatives”. *Language*. 77: 766–797.
- Rappaport Hovav, M. (2008). “Lexicalized meaning and the internal struc- ture of events”. In: S. Rothstein (ed.), *Theoretical and Crosslinguistic Approaches to the Semantics of Aspect*. Amsterdam: John Benjamins.
- Rasulić, K. (2004). *Jezik i prostorno iskustvo: Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.
- Ristić, S. (2004). *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- Rosen, C. (1984). “The Interface Between Semantic Roles and Initial Grammatical Relations”, In: Perlmutter, D. (ed.). *Studies in Relation- al Grammar 2*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rothstein, S. (2004). *Structuring Events*. Oxford: Blackwell.

- Slobin, D. I. (2004). "The many ways to search for a frog: Linguistic typology and the expression of motion events". In: Stromqvist and L. Verhoeven (eds.). *Discourse across language and cultures*. Amsterdam: John Benjamins, 195–210.
- Slobin, D. I. (2006). "What makes manner of motion salient? Explorations in linguistic typology, discourse, and cognition". In: Hickmann, M, Robert, S. (eds.). *Space in languages: Linguistic systems and cognitive categories*. Amsterdam: John Benjamins, 59–81.
- Smith, C. (1991/1997). *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Spencer, A. and M. Zaretskaya (1998). "Verb prefixation in Russian as lexical subordination." *Linguistics*. 36: 1–39.
- Stanojčić, Ž. i Lj. Popović (1994). *Gramatika srpskoga jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stevanović, M. (1981). *Savremeni srpskohrvatski jezik*. Beograd: Naučna knjiga.
- Stowel, T. (1981). *Origins of Phrase Structure*. Doctoral dissertation. Oxford: MIT.
- Stowell, T. (1983). "Subjects across categories". *The Linguistic Review* 2, 285–312.
- Svenonius, P. (2004). *Spatial prepositions in English*. Ms. University of Tromsø.
- Svenonius, P. (2005a). "Adpositions, particles and the arguments they introduce." *CASTL*, University of Tromsø. Available at: <http://www.hum.uit.no/a/svenonius/paperspage.html>
- Svenonius, P. (2005b). "Idioms and domain boundaries." *Handout for Argument Structure Seminar, CASTL*, University of Tromsø. Available at: <http://www.hum.uit.no/a/svenonius/papers/ParticlesIdioms.pdf>. Retrieved on May 8. 2011.
- Talmy, L. (1975). "Semantics and syntax of motion". *Syntax and Semantics* vol. 4, 181–238.
- Talmy, L. (1985). „Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms“. in: Shopen, T. (ed.). *Language Typology and Syntactic Description Vol. 3: Grammatical Categories and the Lexicon*. New York: Cambridge University Press, 57–149.
- Talmy, L. (1991). "Path to realization – via aspect and result". *Proceedings of BLS 17*, 480–519.

- Talmy, L. (1994). "How Language Structures Space". In: Herbert, L., Pick, Jr., Linda P. Acredolo (eds.). *Spatial orientation: theory, research and application*. New York: Plenum Press, 225–282.
- Talmy, L. (2000a). *Toward a Cognitive Semantics. Volume I: Concept Structuring System*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Talmy, L. (2000b). *Toward a Cognitive Semantics. Volume II: Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Tenny, C. (1994). *Aspectual Roles and the Syntax-Semantic Interface*. Dordrecht: Kluwer.
- Tortora, C. (1998). "Verbs of Inherently Directed Motion Are Compatible with Resultative Phrases," *Linguistic Inquiry*. 29.2: 338–345.
- Travis, L. (2000). "Event structure in syntax". In: Tenny, C., Pustejovsky, J. (eds.). *Events as Grammatical Objects: The Converging Perspectives of Lexical Semantics and Syntax*. CSLI, Stanford: 145–185.
- Ursulesku-Miličić, R. (2009). *Spacijane padežne konstrukcije u rumunskom i srpskom jeziku*. Neobjavljena magistarska studija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Van der Zee, E. and J. Slack. (2003). *Representing Direction in Language and Space*. New York: Oxford University Press.
- Van Valin, R. D. (1990). "Semantic parameters of split intransitivity." *Language*. 66: 221–60.
- Vendler, Z. (1957). "Verbs and Times". *The Philosophical Review*. 66: 143–160.
- Verkuyl, H. J. (1972). *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Verkuyl, H. J. (1993). *A theory of aspectuality*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Wechsler, S. (2001). "An analysis of English resultatives under the event argument homomorphism model of telicity". *Proceedings of the 3rd Workshop on Text Structure*. Austin: University of Texas.
- Wechsler, S. (2005). "Resultatives under the 'event-argument homomorphism' model of telicity". In: Erteschik-Shir and T. Rapoport, (ed.). *The Syntax of Aspect*. Oxford: Oxford University Press, 255–273.
- Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical Investigations*. New York: Macmillan.
- Zaenen, A. and J. Maling (1984). "Unaccusative, passive and quirky case." *West Coast Conference on Formal Linguistics 3*, CSLI, Stanford.

- Zaenen, A. (1993). "Unaccusativity in Dutch". In: J. Pustejovsky (ed.) *Semantics and the Lexicon*, Dordrecht: Kluwer.
- Zlatić, L. (1997). *The structure of the Serbian noun phrase*. Doctoral Diss. Austin: The University of Texas at Austin.
- Zwarts, J. (2004). "Event shape: Paths in the semantics of verbs". *Workshop on the geometric structure of events*, Konstanz.
- Zwarts, J. (2005). "Prepositional Aspect and the Algebra of Paths". *Linguistics and Philosophy*. 28.6: 739–779.
- Zwarts, J. (2006) "Case marking directionality. Variation and Stability in Grammar", *CASTL/CLS Workshop*, Nijmegen.
- Zwarts, J. and Y. Winter (2000). "Vector space semantics: A model-theoretic analysis of locative prepositions." *Journal of Logic, Language, and Information*. 9: 169–211.

DODATAK 1:

REČENIČNI KORPUS NA ENGLESKOM JEZIKU

Primeri iz književnih dela (KKE) (300 rečenica)

a) *Gravity's Rainbow* (KKE-GR)

1. Magda, her ear at its entrance, is **banging** on rocket-man's helmet with a stick. (272, GR)²⁰⁹
2. Achtfaden goes looking for the thunderstorm under, through the thunder playing to a martial tune inside his head crowding soon in gray cliffs to the right, the strokes of lightning **banging** all the mountains blue, the cockpit briefly filled with the light... (336 GR)
3. They met in the Tiergarten, two officers ostensibly strolling in the sun. Work crews shoveled cold patch into holes in the pavement, **banging** it flat with shovels. (453 GR)
4. When, with no warning, the room is full of noon, blinding white, every hair flowing up from her nape clear as day, as the concussion drives in on them, **rattling** the building to its poor bones, **beating** in the windowshade, gone all to white and black lattice of mourning-cards. (90 GR)
5. ...Body strobing miles beneath him in cream and night-blue, all sound suppressed, eyes in crescents behind the gold lashes, jet earrings, long, octahedral, flying without a sound, **beating** against her cheeks, black sleet, his face above her unmoved, full of careful technique... is it for her? (146 GR)
6. Or while snow **beats** at the grimy windows? (256 GR)
7. The civilians are outside now, the uniforms inside. Smooth facets of buildings have given way to cobbly insides of concrete **blasted** apart, all the endless-pebbled rococo just behind the shuttering. (276 GR)
8. Stretches of the canal are still blocked - in the night Russian demolition crews can be heard **blasting** away the wrecks with TNT - but Slothrop and Greta can summon, like dreamers, draft shallow enough to clear whatever the war has left in their way. (338 GR)
9. At which point the door back down the tunnel comes **blasting** open, two figures with wicked Suomi subs, drums on them as big as that Gene Krupa's, come flying through. (379 GR)
10. He wakes to sunlight, gulls squealing, smell of number 2 fuel oil, the **booming** of wine barrels down racking planks to shore. (364 GR)

²⁰⁹ Broj strane u knjizi i skraćenica za naslov dela.

11. The long white lights **buzz** overhead. (170 GR)
12. Transformers **buzz** through the spring morning. (222 GR)
13. The plane **buzzes** by a yard or two away, showing its underbelly. (247 GR)
14. Bees **buzz** outside the windows. (536 GR)
15. “Think of it as a very large bullet, Slothrop. With fins.” “Jesus”, teeth **chattering**, “you’re such a comfort.” (19 GR)
16. A windy night. The lids of GI cans blow **clanging** across the parade ground. (438 GR)
17. Mr. Pointsman drags his leg over to a shattered staircase, swings it quietly, so as not to alarm the dog, against the lower half of a fumed-oak newel post. The bowl only **clanks** back, the wood shudders. (33 GR)
18. Someplace military machines are rooting and **clanking**. (365 GR)
19. Bottles roll **clanking** on the floor, under the bonnet a hung-up tappet or two **chatters** its story of discomfort. (464 GR)
20. ...and indeed how indistinguishable they commonly were on the rain-brightened walls, as the busses **clashed** gears in the next street over, and the trams **creaked** of metal, and the people were mostly silent in the rain... (185 GR)
21. Here they come **clattering** down the ladders, fast oogabooga talk he can’t even guess at, it’s a linguistic wilderness here, and he’s afraid. (337 GR)
22. Rain **clatters** in crescent swoops through the reeds. (419 GR)
23. It will not come. He hears the invisible dog, toenails softly **clicking**, gain the sanctuary of the cellar. (33 GR)
24. But segway into the Roxbury hillside. Snow packs into the arches, the crosshatchings of his black rubber soles. His Artics **clink** when he moves his feet. (53 GR)
25. Solange leads Slothrop off to the baths, and Bodine continues to search for his customer? bottles of cocaine **clinking** and clammy against his bare stomach under his skivvy shirt. (447 GR)
26. “Well,” opines Slothrop, “I had better, uh...” About then the point of the tree **cracks** through, and with a great rustle and whoosh, a whirl of dark branches and needles breaking him up into a few thousand sharp falling pieces, down topples Slothrop, bouncing from limb to limb, trying to hold the purple sheet over his head for a parachute. (149 GR)
27. Well here we go, all aboard, lights must’ve been all that Marvy cut, sparks are **crackling** out behind and there’s even a little wind now. Good to be rolling. (230 GR)
28. At that first moment, long before our flight: ravine, tyrannosaurus (flying-mares and jaws cracked out of joint), the **buzzing** serpent that jumped you in your own stone living space... (510 GR)
29. He held on to both their hands, suspended in the cold spray-cloud with Mutti and Papi, barely able to see above to the trees that **clung** to the fall’s brim in a green wet smudge, or the little tour boats below that came up nearly to where the cataract crashed into the Rhine. (120 GR)
30. Waves **crash** and drag at the stones of the beach. (167 GR)

31. Counting at least on a pulled arm muscle and hernia, Slothrop manages to tip and heave the warhead off onto the track while Marvy's bullets go **whanging** and **crashing** all over the tunnel. (232 GR)
32. The only safety there was ant-scaled, down and running the streets of Ant City, boot-soles **crashing** overhead like black thunder, you and your crawling neighbors in traffic all silent, jostling, heading down the gray darkening streets. . . . (296 GR)
33. The motor cut off too soon, and the Rocket **crashed** somewhere over in Peenemünde-West, in Luftwaffe territory The dirty pillar of smoke drew the **screaming** fire engines and truckloads of workers by in a wild parade. (303 GR)
34. He hears combat boots **crashing** overhead and in rooms nearby, girls screaming, a phonograph record knocked **screeching** into silence. (450 GR)
35. „the break up through the surface, out of the other silent world, violently (a jet airplane **crashing** into faster-than-sound, some years later a spaceship **crashing** into faster-than-light). Remember the password in the zone this week is FASTER-THAN-THE-SPEED-OF-LIGHT... (543 GR)
36. Jessica drifts toward sleep, the leather seat **creaking** as she curls about. (36 GR)
37. In the kitchen, the water in the kettle shakes, **creaks** toward boiling, and outside the wind blows. (132 GR)
38. Her shadow covers his face and upper torso, her leather boots **creak** softly as thigh and abdominal muscles move... (175 GR)
39. What did Tchitcherine have to say? Was Tchitcherine there at all? Sitting back in the dingy room while the lift cables **slapped** and **creaked** through the walls, and down in the street, rarely enough to matter, a droshky rattled whip-snapping over these black old cobbles? (256 GR)
40. Rusty catwalks, **creaking** under his weight, black burned-out klieg lights, the fine netting of spider webs struck to graphwork by the thin beams of sun... (291 GR)
41. A terrible laughter. He wishes she wouldn't. The water has begun to **creak**. (328 GR)
42. As he moves on he finds these farms haunted, but amiably. The oakwork **creaks** in the night, honest and wooden. (409 GR)
43. A windmill **creaks** out in the countryside. (424 GR)
44. The boots of the two men **crunch** through to sand or shingle. (65 GR)
45. He comes down a metal staircase through shredded webs, angry spiders and their dried prey, rust **crunching** under his soles, and at the bottom feels a sudden tug at his cape. (291 GR)
46. Soft little nocturnal waves **hush** on the shingle. Late waterfowl cry out over the lake. (527 GR)
47. ...their wet hair flowing together indistinguishable as their moans now, will vanish inside sudden whiteness **exploding** over the bow . . . (363 GR)
48. Wild summer ducks up **exploding**, wet and showery, out of green reeds - they swing aft over the boat and descend in its wake, where they bob quacking in two-foot excursions. (371 GR)
49. Bulldozers **growling**, trucks straining push over teetering walls, and little kids cheer at each wet crash. (328 GR)

50. Broderick and Nalline's shadow-child, their unconfessed, their monster son, who was born with hydraulic clamps for hands that know only how to reach and grab... And a heart that **gurgles** audibly, like a funny fatman's stomach... (501 GR)
51. Gas **hisses** on in the dim room. (24 GR)
52. Once inside these yellow caverns, looking out now through neutral-density orbits, the sound of your breath **hissing** up and around the bone spaces, what you thought was a balanced mind is little help. (220 GR)
53. Finding the same appetite in Tchitcherine, this stocky, Latin-eyed emissary from Moscow, this Soviet remittance man, is enough to make anybody trip over his mop, suds **hissing** along the floor and the bucket gong-crashing in astonishment. In delight! (257 GR)
54. A burned-out Königstiger tank guards the entrance, its paint scorched, treads mangled and blasted off of the drive sprocket, its dead monster 88 angled down to point at the gray river, **hissing** and spiculed with the rain. (257 GR)
55. Clear rods of some plastic came **hissing** out through an extruder at the bottom of the tower, into cooling channels, or into a chopper. (257 GR)
56. Near the water towers, they have started to climb, up toward the rim. Sand leaks into their shoes and **hisses** away down the slope. (377 GR)
57. But the life-cry of that love has long since **hissed** away into no more than this idle and bitchy faggotry. (457 GR)
58. Apart is for all their flip film-dialogue, scenarios they make up to play alone for themselves in the nights with the Bofors door-knocking against her sky, with his wind **humming** among the loops of barbed wire down along the beach. (92 GR)
59. Feet **whispering** through weeds and meadow grass, **humming** along exactly the breathless, chin-up way Fred Astaire did, reflecting on his chances of ever finding Ginger Rogers again this side of their graceful mortality... (415 GR)
60. We can't help, this common thought **humming** through pastures of sleeping sheep, down Autobahns and to the bitter ends of coaling piers in the North, there's never been anything we could do... (482 GR)
61. Slothrop can hear his own small change **jingling** in his pockets. (148 GR)
62. She watches him undress, medals faintly **jingling**, starch shirt **rattling**. (173 GR)
63. Bounce stares at him, jingling his **gastric** jewelry, not knowing what to make of Slothrop, exactly. (179 GR)
64. But in the weeks of vague and soft intelligence, before the watchers quite caught the drift of things... What heads and tails went **jingling** inside the dark pockets of that indeterminacy? (255 GR)
65. The eddies in the crowd break up fast, jewelry **ringing** to the pavement, cigarettes scattered and squashed under the feet of stampeding civilians, among the instant litter of watches, war medals, silkstuffs, rolls of bills... (422 GR)
66. The undertaker is wearing, in hopes it will draw electricity, a complicated metal suit, something like a deep-sea diver's, and a Wehrmacht helmet through which he has drilled a couple of hundred holes and inserted nuts, bolts, springs and conductive wands of many shapes so that he **jingles** whenever he nods or shakes his head, which is often. (491 GR)

67. A pause, his heart in sharp **knocks** against the front of his chest... (91 GR)
68. ...Come aboard the Titanic, things'll really be manic, folks'll panic the second that sunken iceberg is **knocked**, naughty 'n' noisy, and very walpurgisnacht, that's how the party will end, so welcome aboard, welcome aboard, my friend! (342 GR)
69. The water is clear, running lively, cold. Round rocks **knock** together under the stream. A resonant sound, a music. (424 GR)
70. He hears combat boots **crashing** overhead and in rooms nearby, girls screaming, a phonograph record knocked screeching into silence. (450 GR)
71. From the next room he hears the unmistakable sound of an Army belt buckle. "Somebody," he observes, catching on quickly, "must be robbing my pants." Feet **patter** by on the carpet, close to his head. (148 GR)
72. He gets back to the Casino near midnight, her hour, tramping upstairs leaving wet footprints behind, loud as a washing machine - stops at her door, rain **pattering** onto the carpet, afraid even to knock. (153 GR)
73. The testicles are **plopped** into a bottle of alcohol. (452 GR)
74. Trucks **purr** now and then along the road at the far edge of the airfield. (374 GR)
75. A roulette ball goes **rattling**, somewhere back in another room. (166 GR)
76. She watches him undress, medals faintly **jingling**, starch shirt **rattling**. She wants a cigarette desperately, but her instructions are not to smoke. (173 GR)
77. Trudi is in some other room with Gustav **rattling** coffee cups, a tortoiseshell cat chases flies by the dirty window. (325 GR)
78. Lady Mnemosyne Gloobe is having a seizure of some kind, so violent that her pearls break and go **rattling** down the silk tablecloth. (535 GR)
79. They're **rattling** along in the back of a 2 1/2-ton lorry through very green rolling country... A storm is blowing up mute purple, veined in yellow, behind them. (537 GR)
80. Outside, rolling from the east, comes the muffled rip of another rocket bomb. The windows **rattle**, the floor shakes. (24 GR)
81. Slothrop **rattles** his teeth at the crowd of birds aloft, shivering down on his own miniature balcony, electric fire deep in the room barely touching the backs of his legs. (135 GR)
82. Rain **rattles** at the shutters and windows. (164 GR)
83. Transformers **buzz** through the spring morning. Someplace chains **rattle** and a tailgate drops. (222 GR)
84. Sitting back in the dingy room while the lift cables slapped and **creaked** through the walls... (256 GR).
85. Far away in another corridor a loud drill-bit strains, smokes, just before snapping. Cafeteria trays and steelware **rattle**, an innocent and kind sound behind familiar regions of steam, fat at the edge of souring, cigarette smoke... (491 GR)
86. Chains **rattle** above him. (GR)
87. Their feet **ring** faster, sharper, on the concrete, down to a metal door: behind it they can hear Springer singing and babbling like a drunk. (378 GR)

88. The eddies in the crowd break up fast, jewelry **ringing** to the pavement, cigarettes scattered and squashed under the feet of stampeding civilians, among the instant litter of watches, war medals, silkstuffs, rolls of bills... (422 GR)
89. After the movie, Squalidozzi was introduced to Gerhard von Göll, also known by his nom de p?gre, "Der Springer." Seems von Göll's people and Waxwing's were in the course of a traveling business conference, **rumbling** the roads of the Zone in convoy, changing trucks and busses so often there was no time for real sleep... (285 GR)
90. To his inattentive eye there was hardly any difference: so, for a while, Edelman thought he must be developing a tolerance, and that the Abyss had crept intolerably close, only an accident away—a siren in the street, a jet plane **rumbling** in a holding pattern... (568 GR)
91. Plastic **rustled** and **snapped** around us, closing us in, in ghost white. (360 GR)
92. Mexico watches the wind **tugging** at the skirts of Pointsman's coat. A gull goes **screaming** away sidewise along the frozen berm. (68 GR)
93. So he does make it to Nice, after a fast escape down the Corniche through the mountains fishtailing and rubber softly **screeching** at the sun-warmed abysses, tails all shaken back on the beach where he was thoughtful enough to lend his buddy Claude the assistant chef, about the same height and build, his own brand-new pseudo-Tahitian bathing trunks... (188 GR)
94. The cars ahead of Marvy hit the obstacle a solid WHONK! doubling up in an inverted V - diesel brakes **screech** in panic yi-i-i-i-ke as the big engine derails, slews, begins to tip, Americans grabbing frantically for handholds, each other, empty air. (232 GR)
95. Out on the road, Glimpf gestures them north, watching Slothrop's driving with a leery eye. They wind snarling up into the Harz, in and out of mountain shadows, pine and fir odors enveloping them, **screeching** around curves and sometimes nearly off of the road. (232 GR)
96. There were minor disasters—aluminum motor casings would burn through, some injector designs would set up resonant combustion, in which the burning motor would try to **shriek** itself to pieces - and then, in '34, a major one. (298 GR)
97. So he will never be where the fathomless manhole awaits, where the safe falls from the high window **shrieking** like a bomb - he is a pilot through Earth's baddest minefields, if we only stay close to him, be where he is as much as we can - yet Maximilian's doom is never to go any further into danger than its dapperness, its skin-exciting first feel... (500 GR)
98. It is still possible, even this far out of it, to find and make audible the spirits of lost harpmen. **Whacking** the water out of his harmonica, reeds **singing** against his leg, picking up the single blues at bar 1 of this morning's segment, Slothrop, just **suckin'** on his harp, is closer to being a spiritual medium than he's been yet, and he doesn't even know it. (461 GR)
99. He **snaps** the match into the toilet, a quick hiss: yet something about the way he talks to Slothrop, patronizing? maybe nervous... (135 GR)
100. His mouth **snaps** shut as Krypton comes taxiing in. (441 GR)

101. Leading Slothrop now to what's left of a torture chamber, wooden teeth **snapped** from its rack wheel, plaster masonry peeling and chipped, dust rising, dead torches cold and lopsided in their sconces. (291 GR)
102. Plastic **rustled** and **snapped** around us, closing us in, in ghost white. (360 GR)
103. "Frisky chap", Roger making a two-handed grab for it, **splashing** liberally about. (34 GR)
104. Water **splashes**, cold as the rain outside, up the walls of the white bowl. (49 GR)
105. The whole battery knows of the arrangement: though they still obey the Captain it's there, in their faces, felt trembling out along the steel tape-measures, **splashing** onto his tray at mess, elbowed into his right sleeve with each dressing of his squad. (79 GR)
106. Whenever the rockets fall - those which are audible - he smiles, turns out to pace the ward, tears about to **splash** from the corners of his merry eyes, caught up in a ruddy high tonicity that can't help cheering his fellow patients. (99 GR)
107. They'd ridden the same rattling Schnellbahnwagen with its three contact arms frail as insect legs **squeaking** along the wires overhead to the TH. Mondaugen had been in electrical engineering. (121 GR)
108. Off in the middle of the cloud can be heard the nagging whicker of an engine refusing to start. Linkage **squeaks** desperately. (248 GR)
109. Silk stockings **squeak** together... (345 GR)
110. The Hereros go swerving by them, halfway up a shallow flight of long steps dovetailing into the grade of the street, teeth **slamming** together upper and lower, cycle frames **squeaking** shrill, up and down the steps past wordless plosions of Slavic breath. (384 GR)
111. No, never again will she stand at their kitchen sink with a china cup **squeaking** in her fingers, its small crying-child sound defenseless... (466 GR)
112. Some of that temporary insanity, he reckons, and goes looking for Katje, hands to crabwalk his back and silk **stockings** squealing against his hipbones... (157 GR).
113. His pulse **thuds** in his neck. (315 GR)
114. The bottle **thudding** again and again wetly into octopus flesh... (139 GR)
115. The humiliation would be good for the boy each morning at quarters, ranked with his battery near Schußstelle 3, where horses **thundered** once before the frantic, the losing railbirds of the old peace - failing inspections time after time yet protected by his Captain from Army discipline. (73 GR)
116. bending toward her in the rain to cure her forever of King's Evil, looking exactly as he does in the rotogravure, his lovely Hrisoula a step or two behind kindly, seriously waiting, around them the rain **thundering** down, the King's white ungloved hand bending like a butterfly to touch the hollow of Mrs. Quoad's throat, the miracle touch, gently ... touch... (78 GR)
117. Artillery **thunders** through the afternoon. Russian tanks raise dust phantoms far away over the German leas. (315 GR)
118. ...Here the two men are, dry-scratched precisely, attentively on this afternoon, and the bells across the canal are **tolling** the hour: the men have come from very far away... (89 GR)

119. "In here, Blobadjian - quickly." Close behind, Arabists are **ululating**, shrill, merciless, among the red-orange stars over the crowds of derricks. (345 GR)
120. The ventilation **whines** on. (218 GR)
121. Above, it is a mild and sunlit green lake or pond, grassy at the banks, shaded by willows. Insects **whine** and **hover**. (567 GR)
122. Just as he touches the deck, all the lights go out. Air blowers **whine** down to stillness. The engine room is down one more deck. (321 GR)
123. Slothrop frees his arms from the cape, lets a lean gray Porsche **whir** by, then charges out, the red of its taillights flashing along his downstream leg, headlights of a fast-coming army truck now hitting the upstream one and touching the grotto of one eyeball to blue jigsaw. (657 GR)
124. On the last day of his life, with Japanese iron **whistlign** down on him from ships that are too far off in the haze for him even to see, he will think of the slowly carbonizing faces of men he thought he knew... (67 GR)
125. Outside, birds **whistle** arpeggios up the steps, along the morning. Trucks and jeeps **sputter** in the distances. (349 GR)
126. And Los! the miracle is done, they're now **zipping** along the corridor-streets of the Raketen-Stadt like some long-necked sea monster. (589 GR)
127. Water **splashes**, cold as the rain outside, up the walls of the white bowl. (49 GR)

b) *V*. (KKE-V)

1. Somebody was **banging** on the door. (39 V.)
2. Somebody began **banging** on the door. "Police!" a voice said. (130 V.)
3. In keeping with the location, Brauhaus music **blared** over a concealed loudspeaker system continuously. (13 V.)
4. "I suppose not. Not when a barbaric and unknown race, employed by God knows whom, are even now **blasting** the Antarctic ice with dynamite, preparing to enter a subterranean network of natural tunnels... (60 V.)
5. Van Wijk **snorted**. "You contributed. You told me you'd listen for disturbances and record certain data. You didn't say you'd **blast** them out all over my bush country and become a disturbance yourself. The Bondelswaartz believe in ghosts, the sferics frighten them. Frightened, they're dangerous." (71 V.)
6. But as if somewhere once without our knowledge we'd been condemned for a term to prison. With the next raid all our filling and levelling is **blasted** away into pits and rubble piles which must then be refilled and relevelled only to be destroyed again. (97 V.)
7. The alligator was **bubbling** in the sewage, blowing bubbles and growling gently. (37 V.)
8. Usually the most you felt was annoyance; the kind of annoyance you have for an insect that's **buzzed** around you far too long. (81 V.)
9. Between raids a dozen or so of you would go out in the streets, spread your arms like aeroplanes and run screaming and **buzzing** in and out of the ruined walls, rubble heaps and holes of the city. (103 V.)

10. Palm leaves in front of the hotel **chattered** in the wind. (133 V.)
11. "Don't slouch", Winsome's wife said as he **chugged** back to the phone emitting puffs of string smoke. "Stand up straight!", emitting puffs of string smoke. "Stand up straight." (39 V.)
12. Howie Surd the drunken yeoman lay on his stomach under mount 52, head propped on arms, staring at a British landing craft that **chugged** its way through the rainy harbour. (132 V.)
13. Smiling and waving hello to everyone in her country, she **clickety-clacked** gracefully over to her desk. He could hear the quiet brush of her thighs, kissing each other in their nylon. (66 V.)
14. All at once every teletype machine in the task force started **clanging** away, ding, ding, ding, ding, ding. (66 V.)
15. They kept like that till the other side, the ferry entered the slip, and chains **clanked**, car ignitions **whined**, motors started. (6 V.)
16. The door would slam, high heels **clatter** away down the hall, a hiss-thump of elevator doors and hoorah: no more Esther. (39 V.)
17. Tourists sauntered by, cabs **clattered** in the street. (56 V.)
18. Pause. Finally the keys started **clattering** again. (67 V.)
19. He was wondering where Scheissvogel's could be when the stairs suddenly gave under his weight and he **crashed** through, clutching frantically in the air. (53 V.)
20. He swung out over the gaping well, heard the nails **shriek** free of the wood above him as he reached the extreme point of his swing, flung the railing away, dropped neatly astride the next banister and slid down it backwards, arriving at the seventh floor just as the railing **crashed** to earth far below. (53 V.)
21. Without a word the Gaucho brought his closed fist down on the mestizo's head. Tito toppled and **crashed** to the floor. (62 V.)
22. Also on the 27th a Navy bomber **crashed** among houses in Sanford, Florida, and killed four. (89 V.)
23. Somewhere you could hear waves **crashing**. (92 V.)
24. Something **crashed** against the door. (140 V.)
25. Except for the rain and the house's **creakings** the hallway was silent. (52 V.)
26. Mondaugen released her here, skipped to the treadmill and began a jog-trot that set the solar system in motion, **creaking** and **whining** in a way that raised a prickling in the teeth. (73 V.)
27. Until at length - late afternoon - we arrived at a tiny park in the heart of the city. At one end a band pavilion **creaked** in the wind, its roof supported miraculously by only a few upright beams. (104 V.)
28. "I robbed some more hamburger out of the galley and stowed it up there. I figure on sneaking it off over the 01 deck." Pig, nodding, **creaked** slowly up the ladder. (117 V.)
29. Van Wijk **exploded** in a bitter fit of laughing. "You seem," he finally drawled, "to be under certain delusions about the civil service. (71 V.)
30. "Profane, Profane," she laughed while the Buick **growled** to her touch, "Dear; we've got so many of them to take care of now." (112 V.)

31. Their bodies, so terribly thin and slick with cloud, lay drawn together to pool what marginal warmth was left to them. Here and there a torch of bound reeds soaked in whale oil **hissed** bravely in the fog. (82 V.)
32. Behind him he heard someone enter the room and Hedwig begin to moan. Chains **tinkled** in the heavy sickroom air, something **whistled** and impacted with a loud report against what might have been flesh. Satin tore, silk **hissed**, French heels **beat** a tattoo against the parquetry. (84 V.)
33. The barrenness of that place **howled** around me, like a country the demiurge had forgotten. (63 V.)
34. French, Russian, Spanish and one Pole from various corners of the earth; all creating the appearance of a tiny European Conclave or League of Nations, assembled here while political chaos **howled** outside. (72 V.)
35. But every time the strand wolf **howled** across the water, as, perhaps, you were stooping down to examine a prospective concubine missed in the first winnowing, it was only by suppressing memories of the three years just passed that you kept from wondering if it was this particular girl the beast waited for. (82 V.)
36. Soon footsteps, **jangling** keys approached down the corridor."He reads our minds" the Gaucho chuckled. Evan turned to him quickly, clasped his hand. (59 V.)
37. The world became filled with the sounds of inanimate calluses slapping inanimate goatskin, felt hitting metal, sticks **knocking** together. (41 V.)
38. Paola **murmured** against his leg. They sat quiet, without raising their eyes. (4 V.)
39. They headed toward the center of town, **rattling** along at a hollow clip. (57 V.)
40. He stooped and covered them with his old jacket, his tears fell and froze in mid-air, and **rattled** like sleet on the couple, who'd turned to stone. (74 V.)
41. Someone **rattled** the door. She had thought to lock it. (124 V.)
42. Shots began to **ring** out. (64 V.)
43. Overhead bombers **screamed** away toward Egypt. (134 V.)
44. The subway pulled in to Times Square, disgorged passengers, took more on, shut up its doors and **shrieked** away down the tunnel. (11 V.)
45. He swung out over the gaping well, heard the nails **shriek** free of the wood above him as he reached the extreme point of his swing, flung the railing away, dropped neatly astride the next banister and slid down it backwards, arriving at the seventh floor just as the railing **crashed** to earth far below. (53 V.)
46. She had only the desire to remove his spectacles, **snap** and **crush** them, and watch him suffer. How delightful it would be. (28 V.)
47. The man with the white-blotched face removes the blue spectacles **snaps** them in two and drops them to the floor. (28 V.)
48. Ploy's head now appeared around a corner of the bar. He **snapped** his teeth at Profane. (3 V.)
49. Schoenmaker reached out and **snapped** the plaster nose from one of the masks. (31 V.)
50. The engine **thumped** and labored down below, they could feel it through their buttocks, but neither could think of anything to say. (5 V.)

51. He didn't know where he'd heard it. If it had a beat it was the beat of beans **thumping** into an old bucket someplace down in Jersey. (43 V.)
52. He started **thumping** around under the green blanket, flailing out at the elusive shadow of his own Persecutor. (88 V.)
53. She thought once she heard thunder **rumbling** from outside. (88 V.)
54. Chains **tinkled** in the heavy sickroom air, something **whistled** and impacted with a loud report against what might have been flesh. Satin tore, silk hissed, French heels beat a tattoo against the parquet. (76 V.)
55. They kept like that till the other side, the ferry entered the slip, and chains **clanked**, car ignitions **whined**, motors started. (56 V.)
56. Rachel's electric clock **whined** merrily beside him, hands pointing to 1:30. (42 V.)
57. Chains tinkled in the heavy sickroom air, something whistled and impacted with a loud report against what might have been flesh. Satin tore, silk **hissed**, French heels beat a tattoo against the parquet. (76 V.)
58. They worked their way thus round Marsamuscetto in near-darkness. Reeds **whistled** in the fens. (75 V.)
59. Stencil let the last thin scribbled sheet flutter to bare linoleum. Had his coincidence, the accident to shatter the surface of this stagnant pool and send all the mosquitoes of hope **zinging** away to the exterior night; had it happened? (34 V.)

c) *The Crying of Lot 49* (KKE-CL)

1. Machines **chugged** and sloshed fiercely. (37 CL)
2. The can, **hissing** malignantly, bounced off the toilet and **whizzed** by Metzger's right ear, missing by maybe a quarter of an inch. (10 CL)
3. She debated, driving north, whether to stop off at home on the way to Berkeley or coming back. As it turned out she missed the exit for Kinneret and that solved it. She **purred** along up the east side of the bay, presently climbed into the Berkeley hills and arrived close to midnight at a sprawling... (30 CL)
4. "Say hello to old Stanley", he called as she **pattered** down the steps into the street, flung a babushka over her license plate and **screeched** away down Telegraph. She drove more or less automatically... (33 CL)
5. Oedipa did not know where she was. Trembling, unfurrowed, she slipped sideways, **screeching** back across grooves of years, to hear again the earnest, high voice of her second or third collegiate love Ray Glozing... (39 CL)
6. She heard a lock **snap** shut; the sound echoed a moment. (57 CL)
7. "Gah," Oedipa screamed, and fled, Nefastis **snapping** his fingers through the dark rooms behind her in a hippy-dippy, oh-go-ahead-then-chick fashion he had doubtless learned from watching the TV also. (33 CL)
8. You're chicken, she told herself, **snapping** her seat belt. This is America, you live in it, you let it happen. (46 CL)

9. ...the air-conditioning **hummed** on, IBM typewriters **chiggered** away, swivel chairs **squeaked**, fat reference manuals were **slammed** shut, rattling blueprints folded and refolded, while high overhead the long silent fluorescent bulbs glared merrily. (26 CL)
10. Whatever it is, it has the power to murder their riders, send landslides **thundering** across their roads, by extension bring into being new local competition and presently even state postal monopolies; disintegrate their Empire. It is their time's ghost, out to put the thurn and taxis ass in a sling. (16 CL)
11. They entered a combination workroom and study. Far away in the house children screamed, a vacuum **whined**. (123 CL)
12. Halfway along the flagstone path, she was startled by an insect **whirring** loudly past her ear, followed at once by the sound of a gunshot. (95 CL)
13. She told him everything. Why not? Held nothing back. At the end of it the tourists had been **whistled** away and he'd bought two rounds to Oedipa's three. (120 CL)

d) *Mason and Dixon* (KKE-MD)

1. The dark take you, le chisel, and might you as readily vanish from my life,' and then we'd slacken sail, and come about, and the real work would begin - **beating** away, unsatisfied once more, against the wind." (18 MD)
2. ...Where despite appearances of shelter, the oceanic waves continue to **beat** without ceasing, the clamor wind-borne, up across the lines and the parade, all being reduced to geometry and optical Illusion, even what is waiting there all around, what is never to be nam'd directly. (64 M&D)
3. The ocean **beats** past the tiny accidental Island. (98 MD)
4. Catching a windward tide at the king's channel, **beating** up toward the swin, keeping out of the swathways and attending ever her soundings, the Mary and Meg, threading nicely among rocks, shallows, a thousand other vessels each bound its own way, desiring despite her ghostly look to live briskly whilst she may, brings Dixon at last to Long Reach, above Gravesend... (145 MD)
5. Vast flights of starlings, fleeing the racket, **beat** across the sky at high speed, like squall-clouds, evening at noon-tide. (292 MD)
6. From an inner pocket he produces a costly Ramillies Wig, shakes it out in a brisk Cloud of scented Litharge, and **claps** it on, with a minimum of fuss, over his ascetic's Crop. (134 MD)
7. Smoke from their bright pale pipes hangs like indoor fog, through which, a-glimmering, the heavy crockery and silverware **claps** and **rings**. (191 MD)
8. Patsy **claps** him on the shoulder. (238 MD)
9. Dixon is swept in a rush of Polonaises, Sacques, and Petticoats into the Vehicle, and with great cheering away they **clatter**, out the Greenwich Road to Brannan's... (329 MD)
10. Gershom follows these by singing "Havah Nagilah," a merry Jewish Air, whilst **clicking** together a pair of Spoons in Syncopation. (166 MD)

11. At last, running Water becomes the underlying unit of measurement. Planets hold their Courses, Constellations stately creep on, Napier's bones **click** in the surveyors' tents, and quietly, calmly, ev'rything keeps coming back to Water... (361 MD)
12. From the shore they will hear milkmaids quarreling and cowbells **a-clank**, and dogs, and babies old and new. Hammers upon nails, wives upon husbands, the ring of pot-lids, the jingling of draft-chains, a rifle-shot from a stretch of woods, lengthily **crackling** tree to tree and across the water.... (150 MD)
13. Water in a kettle somewhere was **crackling** into its first roll. (299 MD)
14. "Ha-ha!" The lad produces an unopen'd goober peashell, exhibiting it to both astronomers before **cracking** it open to reveal two red pea-nuts within."Something no-one has seen," - **popping** them in his mouth and eating them, "and no one will see again." (379 MD)
15. By Dark-Lanthorn-Light, his face a-glimmer and smooth as wax, whilst the Sea **crashes** up to them past the baffling of vertiginous Peaks and Ravines, he pencils out a Wheel, and begins to fill it with Glyphs and Numerals. (82 MD)
16. Trees, push'd over, **crash** to the ground. (286 MD)
17. The battery having discharg'd, light is restor'd,— the company presently regaining enough composure to note the arrival of a thunder-gust, as windows begin to **rattle** and trees to **creak**, and the landlord rushes about trying to draw the curtains... (172 MD)
18. "Just talk, Stig..." Spring winds **howl** outside the tent. Mrs. Eggslap is in an emerald-green sacque with wateau pleats, all disarrang'd at the moment, as is her hair. (371 MD)
19. ...An untrustworthy eemembrancer for whom the few events yet **rattling** within a broken memory must provide the only comfort now remaining to him... (6 MD)
20. "What machine is it," young Cherrycoke later bade himself goodnight, "that bears us along so relentlessly? We go **rattling** thro' another day, another year, as thro' an empty town without a name, in the midnight... (210 MD)
21. The wrongs committed daily against the slaves, petty and grave ones alike, going unrecorded, charm'd invisible to history, invisible yet possessing mass and velocity, able not only to **rattle** chains but to break them as well. (41 MD)
22. Composure to note the arrival of a thunder-gust, as windows begin to **rattle** and trees to creak, and the Landlord rushes about trying to Draw the Curtains... (172 MD)
23. He chuckles, and the tankards **rattle** upon the shelves. (284 MD)
24. Far away upon the Shields a bell-buoy **rings** in the dank morning... (144 MD)
25. The fire **roars** above it the Haunch of some Animal unfamiliar to Englishmen is slowly turn'd, and basted. (88 MD)
26. The German had stood there, in the late sunlight, his eyes enormous and magnetick, fixing the astronomer where he stood, the sea **roaring** below them... (95 MD)
27. The sea **roars** against the Land, the sea-wind bears away the cries of the wounded, blood leaps, men fall, most of those slain are skrasllings, their bodies splay'd and vaporous in the cold. (371 MD)

28. Neither has slept well for a fortnight, amid the house-rocking ponderosities of commercial drayage, the barrels and sledges **rumbling** at all hours over the paving-stones... (170 MD)
29. And where voices in the wind are assum'd into the singing of the congregations, the waggon's **rumbling** upon the roads of pack'd and beaten earth, the lowing, the barking, the solitary rifle-shot, close to supper-time, from over in the next valley. (372 MD)
30. ...further west, sunlit canopies a-billow like choir-sung promises of flight, their unspar'd wheels **rumbling** into the soft dairy night-falls of shadows without edges, tho' black as city soot. (382 MD)
31. Seal'd carriages **rumble** in and out of the Portes-Cochres, Horsemen come and go at all hours. (301 MD)
32. ...Only just succeeding in pushing back the gloom about me, would I hear them **rustling**, ever beyond the circle of light, as if foraging among the same ancient leaves as I." (326 MD)
33. In a corner, the darkling beetle **rustles** in its cage, its Elytra the same unforgiving white as the great sand-waste call'd 'Kalahari' lying north of here, where the creature was taken up... (52 Mason&DixonMD)
34. Their best gowns **rustle** along the board walls. (298 MD)
35. Her eyes have grown enormous and moist,— the bodice of her gown **squeaks** gently at its seams, her modesty-piece flutters as if itself perplex'd. (67 MD)

e) *Slow Learner* (KKE-SL)

1. He put on his hat and left, letting the screen door **bang** behind him. (6 SL)
2. After a while Rizzo came over and **banged** on the window. (8 SL)
3. Next morning bright and early all the brothers able to ambulate **marched** en masse to the president's room and began **banging** on the door. (15 SL)
4. "Grovie," Tim said, **banging** on the window. "Hey." (32 SL)
5. The last bass notes of The Heroes' Gate **boomed** up through the floor and woke Calisto from an uneasy sleep. (17 SL)
6. Somewhere a big mosquito was **buzzing** against a windowpane and somewhere else there was a radio tuned to a rock'n'roll station in Leesville, and outside jeeps and deuce-and-a-halves were scurrying or rumbling back and forth constantly. (5 SL)
7. Occasionally a helicopter would **chatter** by overhead. (10 SL)
8. They passed the pontoon bridge, which the engineers had almost completed, pushing past it into flotsam and between shattered trees. They **chugged** over creole, past the top floors of the courthouse, toward the outlying farms that were still standing, which had not yet been searched. (10 SL)
9. "Ambiyeh", he **roared**, gleeful. A dilapidated pinto-colored barouche came **clattering** up and porpentine pointed after the phaeton:"A double piastre if you catch them." (27 SL)
10. They passed the Khedive's palace and **clattered** over the bridge. (29 SL)

11. But the antic Porpentine leaped in the air, **clicked** his heels; stood posturing, fist on chest, the other arm outstretched. (22 SL)
12. He drew blood once cutting the lemons and had to use two hands squeezing them and his foot to **crack** the ice tray but after about ten minutes he found himself, through some miracle, **beaming** down into a monster tequila sour. (18 SL)
13. Ahead of them suddenly the other carriage lurched and **crashed** into the wall. (29 SL)
14. He still lived there though his king had long gone - at least, everybody believed he did though no one had ever seen him outright, only heard his heavy boots **crashing** after you through the dead leaves, among the tree trunks and briers, as you ran in panic. (35 SL)
15. The peer **growled** ominously. (23 SL)
16. Somebody **knocked** on the door, and Grover went and got it. (41 SL)
17. So that whether it **crashed, moaned** or merely sloped around down there a hundred feet below his bedroom window, the sea was with Flange in his hours of need, which were getting to be more and more frequent... (12 SL)
18. Behind them a closed carriage came **rattling** out of the drive beside the Austrian Consulate and dashed away hell-for-leather down rue de Rosette, into the wet night. (25 SL)
19. The coach came **rattling** and **creaking** into the inn courtyard. (29 SL)
20. Behind them a closed carriage came **rattling** out of the drive beside the Austrian Consulate and dashed away hell-for-leather down rue de Rosette. (25 SL)
21. Outside a small wind had risen, which **rattled** the flaps of tar paper and blundered baffled and turbulent into and around the jutting corners and irregular angles of the shack. (15 SL)
22. Drops of rain **rattled** on the pith helmet. (22 SL)
23. The doorbell **rang** in the middle of the second movement and Cindy came suddenly **roaring** downstairs like a small blond terrier to answer it, managing to scowl at Flange and Rocco before she opened the door. (13 SL)
24. Pig bewildered, Rocco singing to himself and Flange beginning to feel the first faint tendrils of nausea creeping up to surround his stomach-and piled into the truck and **roared** off. (13 SL)
25. Somewhere a big mosquito was buzzing against a windowpane and somewhere else there was a radio tuned to a rock'n'roll station in Leesville, and outside jeeps and deuce-and-a-halves were scurrying or **rumbling** back and forth constantly. (5 SL)
26. The two remained like that, poised, for one minute, and two, while the heartbeat **ticked** a graceful diminuendo down at last into stillness. (21 SL)
27. He had this clipboard he always would **snap** the clip of rhythmically whenever he was thinking hard. (33 SL)
28. Grover frowned at his clipboard, snapped the clip a couple of times, and said, "Well, how about the school? Anything on that?" (33 SL)
29. Grover **snapped** his clipboard real loud at them and they quit fooling around. (33 SL)
30. Person-to-person to Miss Jill - **snapping** his fingers to call the name back- ah, Jill Pattison. Yeah. (40 SL)

f) *Vineland* (KKE-VL)

1. Outside, wind was **beating** on sheet metal, city traffic circulated in humid fricatives, neon colors, some of them unknown outside Tokyo, turned the streets to a high-gloss display of transgression and desire. (40 VL)
2. They drank warm Cokes, sat down, Phantoms **thundered** over the jungle, helicopter blades **beat** the humid air. (54 VL)
3. ...Frenesi again, whom should he notice, first in his mirror, then slowly drawing abreast in the lane to his left, but the well-known video toothyanker himself, in a long chocolate Fleetwood, clearly on his own horny way to an illicit rendezvous - a deep glittering sideswung gaze, flipping away to check the road, then back to stare at Weed again, the two of them **blasting** along at dangerous speed, up and down hills, around curves, weaving among flatbeds and motorheads... (68 VL)
4. they arrived at the mouth of an oversize freight elevator, scrambled inside, and began to plunge earpoppingly hellward, aged fluorescent bulbs **buzzing** and flickering till the brakes caught just when it seemed too late, and they boomed to a stop and came out into a tunnel, deep underground, which led them under the creek bed and then slowly uphill for half a mile... (57 VL)
5. Just what I ask myself. Anything else?" Her visitor sat down across the table, **clicked** open an armored attache case, and produced a folder with an 8 x 10 of a face she knew... (38 VL)
6. Carmine shook his head, **cracked** his knuckles. (29 VL)
7. Though he was already licensed to use life-threatening come-alongs, to **crack** heads and dislocate shoulders, he didn't really light up till he discovered the judo and jujitsu of the defeated Jap... (35 VL)
8. An awkward time for any more men to be showing up, but not long before breakfast, who of all people should arrive in a taxi lit up like a canteen truck but Hubbell Gates, who'd received word of his new grandchild over the phone from Zoyd, at the opening of a discount furniture store outside Sacramento, just as he was **cracking** apart the first white-flame carbons of the evening into sky-drilling beams of pure arc light. (86 VL)
9. Rising from the distant meadow came the music of the Vom-itones, twanging and **crashing** their way through a suite from Tosca. (30 VL)
10. People huddled, intimidated, by the back entrance, out which came an amazing racket, giant metal mixing bowls **gonging** and **crashing** around on the flagstone floors, voices screaming, for background the local 24-hour "New Age" music station, gushing into the environment billows of audio treacle. (32 VL)
11. He **groaned** out of bed. Somewhere down the hill hammers and saws were busy and country music was playing out of somebody's truck radio. Zoyd was out of smokes. (1 VL)
12. Deep in the Vineland redwoods in a cabin by a stream from whose bed they could hear gold-bearing cobblestones **knocking** together at night. (14 VL)

13. The tree, one of a stand of old redwoods just beyond the fence, had been cut in advance almost all the way through. Nobody in the stands heard saw strokes, wedges being **knocked** loose... (22 VL)
14. One day, as Weed was heading for a strip of motels in Anaheim, doing about seventy, palms aching and dry, pulse **knocking** in his throat, awash in thoughts of incredibly seeing Frenesi again... (68 VL)
15. He put his finger in his mouth against the inside of his cheek, sucked, and **popped** it out at her. (88 VL)
16. "Takeshi began", maybe even tell me what you think I should do because frankly, I'm at my wit's end!" proceeding then to **rattle** out the whole story, sparing no medical detail. (47 VL)
17. ...Fished from them, rested in their shade, as they learned to love and grow deeper into the nuances of wind and light as well as the earthquakes and eclipses and the massive winter storms that **roared** in, one after another, from the Gulf of Alaska. (56 VL)
18. After locking the wheels and switching over to 4WD, "Hang on", advised DL, and away they began to **roar**, smoke, and climb, pops from the terrain sending everybody bouncing and **banging** their heads on the roof of the rig, the landscape out the windows seesawing violently around. (75 VL)
19. ...From SAC down to the Marines, whose flying stock, none of it equipped with noise suppressors, **roared** overhead without letup day and night. (91 VL)
20. The 24fps convoy **rolled** in the day after the official declaration. (63 VL)
21. The coast highway had been sealed off, marine units from Pendleton were moving into position to come up the cliffside, and **rolling** down from the base just above the campus were armed personnel carriers and a couple of tanks. (74 VL)
22. As the weeks **rolled** along like less than perfect waves and the weekly tear-off options went crumpling one by one with no album commitment from Indolent, not exactly gloom, but a sort of dimmed calm, took over. (85 VL)
23. She had dreamed about him the night before, **rolling, clanking** away from her down a straight old macadam road, out in the country, fields and hills in metallic cloudlight toward the end of the day... (111 VL)
24. Then all together, **rustling**, breezy, they bowed and departed by elevator, reaching as the doors closed into necklines and stocking tops for cigarettes and matches and lighting up. (44 VL)
25. ...The squeak of a screen door, feet and furniture **thumping** around, the door again, a starter motor shrieking, an engine catching, as Sledge then moved on out into the alley after them and Frenesi tried to find enough cable to get one of the floods on them... (74 VL)
26. Of course they would and so it came to pass, one sweet May evening, with mocking-birds **singing** up and down the street... (85 VL)
27. Zoyd put on dark glasses, shook back his hair, **snapped** his fingers, did a few amiable time steps, looking around the place. (92 VL)
28. ...With herds of kids in different bowling jackets, each carrying at least one ball in a bag plus precarious stacks of sodas and food, each **squeaking** open the screen door

- between lanes and restaurant, letting it **squeak** shut into the next kid, who'd squeak it open again. (8 VL)
29. The one door at the end of the passage was covered in black velvet, with a silver doorknob. As carefully as he approached, he could still hear his shoes **squeaking** in this muffled place. (44 VL)
30. Zoyd had time to note, when all at once, out past the street door, came a convergence of sirens, purposeful shouting, then heavy boots, all in step, **thumping** their direction. (10 VL)
31. Rex screaming, "Don't you walk away from me!" the squeak of a screen door, feet and furniture thumping around, the door again, a starter motor **shrieking**, an engine catching, as Sledge then moved on out into the alley after them... (74 VL)
32. They drank warm Cokes, sat down, Phantoms **thundered** over the jungle, helicopter blades **beat** the humid air. (32 VL)
33. Rising from the distant meadow came the music of the Vom-itones, twanging and **crashing** their way through a suite from Tosca. (126 VL)
34. Mosquitoes **whined**, sweat ran, Prairie kept waking up every couple hours, all the way back to her old baby ways, partygoers **bellowed** and **shrieked**, distant muffled explosions ripped the night... (376 VL)
35. Their pockets are empty by now, the wind **whistles** through, their own night rolls on, but they're both as sure as a fixed address, someplace safe and free, that this'll all come out right someday. (67 VL)
36. Takeshi **zipped** into an open space and killed the motor. (79 VL)

Primeri iz elektronskih korpusa

a) Corpus of Contemporary American English (EE-COCA) (100 rečenica)

1. Stream about 100 yards away, **babbling** over stones, cold, clear. Washed myself and clothes and feel wonderful.
2. I mean, you don't really believe that because if someone went out- if I went out here and, you know, there was a rat there and I took a shovel and **banged** it over the head.
3. How did you end up in prison- or jail? ... EBERT Several weeks ago, 6:00 in the morning, about six or eight deputy sheriff cars arrived at my doorstep and **banged** on the door and...
4. He'd been kicked out of parochial school the day before his father **banged** Davy's curly head on the iron railing.
5. I **banged** the door shut. I shut it as shut as you can shut it. " " You **banged** the door shut? You **banged** the door? " He advances on her menacingly.
6. When Phil offered to come, I **banged** the back door behind me.
7. She ducked and ran. # The tarmac echoed under her feet, and the bag **banged** against her legs. Soon she had a stitch in her side.
8. Her mother **banged** dinner into the oven.

9. He leapt from the couch to find him, but his knee **banged** against the coffee table and the ashtray flew onto the floor...
10. Udell **banged** a little metal bell on the counter. Waiting for someone to come, I read the announcement behind the desk...
11. So they walked past him on tiptoe, speaking to each other in whispers; but their mother **banged** knife against knife in the sink, washing up with a clatter she must have intended to wake the old man.
12. There were mirrors all over the place and their interchangeability, reflecting back and forth, compounded my confusion. When I **banged** in they were lying down, coupled, women to women, men to men, women to men.
13. You couldn't be truthful with Dorothy. She climbed the porch steps, just a puffing, and yanked open the screen door. It **banged** shut behind her.
14. Captain Carey, a big red-faced feller with soft and easy ways, took him a snort of Brewer's hospitality that made his eyes pop. He shook it off, **banged** down the jug, and give a sigh like some old doleful porpoise in the channel."Whoa!" he says, and puts a big soft hand up.
15. She's tough as a nut, can shoot a knot out of wet rope, and won't settle for no ifs, ands, or buts. Mam **banged** down her pot and went inside.
16. Then, moving toward the rear, it **banged** the passenger door shut, and p189 moved right toward Grant as he stood there.
17. Behind the counter a black-haired man -- her husband, she saidgued with himself and **banged** his spatula against the side of the stove he cooked. He **banged** the spatula against the stove as if it were a horse e was urging more speed out of.
18. Uncle Bob was shouting at Mama and then the screen door **banged** open and he threw Cody's toy phone out into the yard where it landed in the tall grass with a little jingle.
19. The rest room door had opened. There was a babble of voices and a scuffle of feet. Then stall doors **banged** on either side of Miranda."Isn't it exciting?" babbled one voice.
20. The pain exploded in his shoulder where he **banged** against the rock. His left flipper was torn from his foot.
21. She **banged** the receiver down and reached for the terry bathrobe. Jeez! What a time for an interview.
22. His head **banged** against the edge of the car roof and he slid down the door and sat with his legs sprawled in front of him on the cold brick of the hotel turnaround.
23. Here's a shovel at my mother's. INT. TOMMY'S MOTHER'S HOUSE - KITCHEN - NIGHT Darkness in the kitchen. We hear noise of doors opening and tools being **banged** around in the dark.
24. All during the day of July 18, Union artillery **banged** away at the fort.
25. The nose of the boat **banged** into the shore at 306 East 96th Street. Mr. Rodriguez and Julio were standing by the entrance.
26. Bill Beagle had never made the slightest move in her direction. She merely **banged** into the office every morning, remarked sourly on some fool he'd just passed, lighted a new cigar, and disappeared into his sanctum.

27. The barman **banged** two more shots of whiskey on the counter. "It's on the house." He winked again.
28. The rosy flesh on his wide face appeared to balloon and go loose. "Goddam hearses." "Riffraff," Gimpy said. Waller pulled a bottle from his coat and **banged** it down on the switchboard.
29. She bustled cheerily into the room and **banged** the shutters open with a crash that reverberated through my head like a tank collision.
30. Ahead, a hammer **banged**. They were coming up to a forge.
31. Stir together flour and salt; **beat** into butter mixture at low speed until blended.
32. Combine flour, garlic powder and cheese. **Beat** into shortening mixture. Stir in more food coloring if you like.
33. Beatrice watched, fascinated, as Bonnie's living blood **beat** into the tube. She imagined herself in Bonnie's place, imagined Luke's sure fingers caressing the crook of her arm.
34. A lone sailboat **beat** into the stiff wind, rounding the oil island, coming home before darkness fell. He watched for a moment, admiring the unknown sailor's pluck challenging the weather.
35. The birds dislike high, heavy grass because walking and seeing are difficult. I suspect, too, that they are put off by the prospect of having to **beat** through a long yard of tangle to get airborne.
36. Drawing a deep breath, she strove to ignore the tight edges of fear beginning to **beat** through her, the rapid hammering of her heart.
37. I kept telling myself I'd go back to the coast in a week, maybe two. But the lawyer called up every morning, driving out after lunch, and the rain kept coming down, night after night, **beating** into the roof of the house as I slept, exhausted from afternoon bed-play.
38. Whole skies full of Amazon parrots, red and yellow and green and orange and blue, with sharp, shining orange beaks, and we'd hear their wings **beating** over the tent all night long.
39. If I unfastened my seat belt, the car would **beep** at me.
40. Puck did something that made Angel knee him in the balls. Lil' Demon almost had a heart attack when her two-way radio **beeped** on, but she shut it off before anyone could transmit. Finally, Poe broke the silence. "We should make a break for it... soon. How did you know about this place?"
41. A car coming toward them **beeped** its horn twice. He looked up and saw Julie Fein driving by and waving. They waved back.
42. While his family of four slept in one room in June 2005, US forces launched an over-night raid. Soldiers fast-roped from helicopters, used explosives to **blast** open three entrances to the house, and within seconds had their guns trained on Sulaiman.
43. Suddenly, the doors behind them **blast** open, pouring light into the oncin room.
44. The windows and the shutters **blast** open.
45. Kype handed the bottle over, feeling jilted, suddenly the chauffeur for his hitching passengers. A convoy of logging trucks **boomed** by, their wake a vacuum that made the big Cadillac shudder.

46. Then the Crystal River winked into existence. Water **burbled** over rocks. Leaves **rasped** against each other.
47. The glistening caviar, served only with quarters of lemon, stared up at them. Crystal shot glasses were filled with freezing, viscous Absolut vodka. San Pellegrino **burbled** into the Waterford tumblers. "I hope the caviar is all right," said Latham.
48. Garden of Eden tree, telling Eve's stories to one another in the heat of the afternoon, while the asps warmed themselves and the bees **buzzed** above their heads.
49. Security choppers **buzzed** overhead; no news media helicopters were allowed near the Capitol. A hot, muggy July morning in the nation's capital...
50. As your child learns to talk, he moves from babbling to **chattering** along a naturally unfolding path. Here's how to help him find the easiest route hen Beth Frascatore's grandson asked: "Where's the moat?"
51. Their dress shoes **clacked** sharply against the tile and echoed through empty Harry M. Stevens food stands, Carvel Ice Cream carts, pretzel vendors, souvenir booths.
52. Trees moved around the edge of Wormtown as black shapes pressed forward, a circle of humped shapes waving thick appendages that **clacked** and **rattled** as they came.
53. Something **clanged** downstairs and Derek flinched.
54. Something **clanged** shut. "Huh?" Giles had not seen a door or latch below...
55. The girl **clanged** out the screen door without saying goodbye.
56. ...His father trying out names for the new calves while **clanking** around under the dump truck, or while picking through clothes at the church donations store in Ripplemead...
57. Already in bed, I would hear him **clanking** things in the kitchen. I would fall asleep. When I woke up in the morning he would be gone.
58. The construction continues, machinery buzzing and **clanking** despite the noon hour.
59. People with heavy boots **stomped** through the house. Somebody turned off the ambulance siren. The back screen opened and **slammed**. My daddy's dog, Nipper, was growling low and making his chain **clank in** the yard. He was a sullen dog trained to drink beer and bite strangers.
60. Enderson had been cremated, the urn with his ashes planted here, and gravediggers didn't go down very deep when they were burying an urn. The shovel blade **clanked** on it and he dug it out, picked it up.
61. It's been nearly a decade since the Concorde **crashed** into that small hotel, but last year the accident made news once again when French authorities accused a US airline of playing a key role and charged it with manslaughter. It was a highly unusual decision and fiercely debated.
62. Ronna Miller became a quadriplegic at age 15 when her Mustang **crashed** under a truck near Torrance, California, in 1980. She died last year.
63. In the same storm that sank the Edmund Fitzgerald. As waves **crashed** over the bridge he wondered if he'd ever see his baby again. "This is no way to live a life," he decided.
64. The barn door **creaked** open. After a few more steps the men dumped him on the ground.

65. The stairs **creaked** under the weight of our steps, despite the plush carpet runner designed to cushion the wood. Upon reaching the first landing, I detected an unmistakable odor -- the sickly-sweet smell of blood.
66. The front door rattled, then **creaked** open. "Anyone home?"
67. Then she found it, a latch up high. She had to stand on her toes to reach it. As her fingertips scraped several gears, a tiny window**creaked** open.
68. Behind him shoes **crunched** rocks, the third person following.
69. A man poured bleach over her, his girlfriend shook Knorr meat tenderizer over Taila's chest, rubbing sage on exposed skin. Her body **fizzed** into white blossoms of foam. I am being seasoned, she thought. Her eyes shone.
70. The river **gurgled** down below and turned away at the wide bend towards dark heavy trees. He went to the door but suddenly felt a hand on his shoulder.
71. I stepped into the tub. I didn't look down at the swirl of bloody water as it **gurgled** down the drain.
72. The gray sky pressed heavily on the rooftops and telephone poles, and the sound of the wind-driven rain was everywhere as it furiously assaulted the windows, **gurgled** down the drain pipes, and even fell with angry hisses on the glowing coals in the fireplace, on the floor in front of which Bess (Becky) and I were happily coloring.
73. The river's current, still high from spring rains, swirled and **hissed** along the bank and against piers. Trucks backed into the excavation to unload clattering I-beams.
74. He was standing to the left of the picnic table in the middle of the hiking trail, and the picnic table was covered and surrounded by leaves and sticks, and flames ripped from it, and rain **hissed** into it from the trees and the sky above. I must have stood there a minute, mouth agape, just staring at the scene.
75. A tube was passed into his trachea and oxygen **hissed** into the room. To our dismay, his EKG showed no electrical activity, no rhythm at all, a flat line.
76. A charm bracelet **jangled** as she punched numbers into the register.
77. A gentle rain **pattered** against the roof.
78. Rain **pattered** against the shutters.
79. Snow **pattered** against the window.
80. The seven-ton trucks in front of him continued to kick up dust as the convoy **rumbled** along single-file, each vehicle maintaining a fifty-meter buffer with the vehicle in front.
81. Cars still **rumbled** along the avenue and a surprising number of people were still wandering about on their pleasant, late-June evening. She wanted to be one of them, to start over with a clean slate.
82. She was now five months pregnant, and her condition was apparent. As the cart **rumbled** along the cobblestone streets from the railroad station that evening, Tuomas showed her the huge red brick factory buildings which were constructed on either side of the river Tammerkoski.
83. By the end of the summer, they **rumbled** into our kitchen like an avalanche. As it happened, though, the last ones were allowed to rot on the vines.

84. Trucks **rumbled** into the market, ferrying potatoes and rice from the interior. Trains departed from an elegant riverside railroad station to get around the impassable rapids upriver.
85. A plastic bottle **rumbled** into the bin at the bottom.
86. She was glad when the tow truck **rumbled** into the lot right behind Lois. The awkwardness of the reunion, of sorts, was smoothed over by the sudden bustle of activity. The two boys **buzzed** around the tow truck driver, asking him questions ...
87. Max didn't say anything either as the van **rumbled** away.
88. Ninety, " said Milton, and ten minutes later his battered truck **rumbled** away from the door of Ancien Orleans, Antiques for the Discriminating, into the early morning rush on Royal Street.
89. and the People crouched low on the hillside until the monster had **rumbled** away into distance and was gone.
90. The hooves of the horse **rumbled** on the stones. One, two, three, four. One, two, three, four.
91. It started out fine, and the lyrics washed through my brain as I **tootled** along: " Peg o' my heart I love you... " But then everything went to hell.
92. When Rosie grew up in the old reservation houses, the roads were dirt and the crab factory still **wheezed** along, ugly and reeking, and in early summer the factory stayed open all night--it was the only work you could get-
93. Trip leader Tony Witt, a retired Scottish banker who has led walks for six years, blazed the way. "Substantial ups and downs," Tony's description of our first day's walk, proved correct as we left the road and **wheezed** up tussocky fields and moors of dead bracken and green ferns.
94. She pressed her iron into a collar and a jet of steam **wheezed** into the air. The two boys went upstairs to Bryn's room, where they got the rope, the water bottle, and the tiny brass compass.
95. Wind **whistled** through the broken windows; combined with the night temperatures, it would have chilled the ride to the point of hypothermia if not for the warmth of the bodies jammed together.
96. Calchas raised his cleaver, about to bring it down on my head. " The gleaming blade **whistled** through the air. In the nick of time, even as the fearsome weapon was no more than a hair's breadth away, I sprang through a window, raced across the courtyard, scaled the wall, and dropped to the other side.
97. One wild bullet **whooshed** through my hair near the right side of my skull.
98. A dragon shape. It is not real, I thought. It can not be real. And yet it seemed to solidify as I watched, to draw nearer and clearer and brighter, until its back ridge cleaved the darkness, until I kenned the pattern of its scales. It **whooshed** through the air above me, its breath scorching my face, its wingbeat fanning my hair.
99. The curtains **whooshed** into flame.
100. A muzzle flashed, and a second bullet **zinged** through the night, shattering the lens in the pickup's spotlight. "Who are you?" someone shouted.

b) British National Corpus (EE-BNC) (100 rečenica)

1. Poshekhonov **babbled** as a stream runs over rocks. He said that a girl he knew once used to do it while in a handstand position.
2. Jonathon pressed on with his new model. Victoria **babbled** like a brook, chasing motes in the sunbeams.
3. "No orchestra in the world has ever equalled the Mannheim", wrote the poet and composer C F Schubart. "Its forte is a thunderclap, its crescendo a torrent, its diminuendo a limpid brook **babbling** into the distance, its piano a spring breeze."
4. She **banged** into something solid which she immediately grabbed hold of, imagining it was part of a house. She couldn't decipher it in the pitch black.
5. The two boats rubbed and **banged** at the gunwales, and when Pascoe, a Cornish giant if ever there was one, jumped from one to the other, both craft rocked violently.
6. The heads of the two cocks **banged** at one another and their legs churned the air. Ira Sanchez offered a bet and the bookie took it on the nod.
7. All of the cadets had been force-taught correct Imperial Gothic under hypno-casques. Even the ex-scumnik, Tundrish, spoke with reasonable fluency, though in his case concepts sometimes seemed to be lacking to accompany the words which **burbled** from his mouth, as if as yet he possessed more words than meanings. Yet how that former scumkid aspired to grasp those meanings and ideas.
8. To wash the smell and feel of Rory off her. As she **buzzed** along the M1 back into town, Jessica's resentment grew to flame heat. She could picture him so clearly, sitting waiting at the airport, that she ground her teeth at one point, made spitting noises.
9. Thoughts **buzzed** through her like swarming bees.
10. How friendship can be corrupted! It was there, while the starlings **chattered** outside his tall windows, there in Robert's amiable clutter of a room, that I appeared to confess to him some unpalatable and, indeed, extremely degrading "facts" about myself.
11. Thomas said, refusing any ordinary guess that it could be no accident. "Off somewhere?" said the doctor. Thomas suddenly started to shake so badly that the ice in his glass **chattered**. He fished the cubes out and put them into an ashtray...
12. "I'm sorry. What are we doing?" Her teeth **chattered**, and again not with the cold. "I am going to hire a car. We'll then drive the last few metres to the Colombi. Are we feeling better now?"
13. Sword **clanged** on stone, and Fedorov cursed as it jarred his wrist. "Merde," and even in his agony and confusion Lefevre-identified again the voice of his assailant of Amstetten.
14. As the tramcars **rattled, roared** and **clanged** along Norfolk Street, 60 yards or so from our tenement building, and horse-driven carts **rumbled** by, the kids of the street were playing, shouting, yelling --; or wiping snotters away with the sweat. It was after school, 4.30 on a nice afternoon.
15. When the door **clanged** shut we all turned to tend to Brian. He lay there, trembling all over, panting hard. He said that he was all right.
16. The tram **clanged** its bell and **rattled** off angrily into the gloom.

17. In the streets, vehicles **clattered** along on tyreless wheels, with the day not so far off—when even at the front the airforce would be forced to encase plane wheels in wooden clogs when being wheeled from the hangar, just to save precious rubber.
18. Horsemen rode among the infantry, and waggons **clattered** through the forest, butting against trees, being forced through marshy ground and over fallen trunks.
19. As they watched, he did this over and over. Sometimes money **clattered** into the tray. He scooped it out and moved on, never breaking his rhythm...
20. The air was full of the smell of ozone. An occasional spark **crackled** along the cable strung from the iron beams.
21. His headphones **crackled** into life. “Welcome home, Timberwolf Seven.” “Good to be back,” Vologsky acknowledged.
22. In the field a bit clinked in a horse’s mouth, a saddle **creaked** under the rider’s weight. Libby turned and walked along the path. “He’s coming,” said George.
23. Crisps **crunched** under her feet. She kicked aside some of the mess, bent down to pick up a crisp packet, dropped it again and leaned against a wall, overwhelmed.
24. And then, on the way home, something happened which raised their spirits almost to the point of singing. On the dirt road from the castle, headlights blinded them, great tyres **crunched** to a standstill and Hugh backed on to the bramble bushes.
25. A Scarab Minor dawdled along, dusting and watering the gutter. Tabitha’s boots **crunched** on the sandy pavement.
26. The ground was already thick with frost which **crunched** beneath his feet as he walked. He forced himself to go slowly, with frequent pauses to listen. Now that he was outside the car, the night seemed full of noises.
27. A stone hurled at a raised arm splashing casually in the approach, or the noise of stones **crunched** underfoot, was sufficient reminder of more deadly missiles that would come the way of a careless visitor on an enemy beach.
28. Struck one, breaking the match which **fizzed** out on the floor. Swore. Struck a second.
29. And she fished a small parcel from her pocket, and showed Sally-Anne her treasure just as the horse bus finally **groaned** up or neighed up, thought Sally-Anne irreverently.
30. On the near side the runners and straggling cyclists **groaned** up the rocky path of the corresponding incline. These were the food soldiers, the cannon fodder, and the horses were coming through.
31. Outside, the rain **gurgled** in shining gutters.
32. “At Kelso ...” the fellow slurred, then suddenly he went rigid, chest out, face forward, and I watched fascinated as the blood **gurgled** out of his mouth like water from an overflowing sewer: his eyes rolled in their sockets, his tongue came out as if he wished to talk, then he collapsed, choking on his own blood, on to the shit-strewn cobbles.
33. “Is he?” Mary said. The Volvo **hissed** along the dark road; a couple of cars went past, holes of white light in the night, scattering spray which the water jets and wipers of the Volvo swept away again.
34. Two miles away, at Lulling Station, a train **hooted**, and from Lulling Woods, in the valley on his right, an owl quavered and was answered by another.

35. It's not TB, you see, but just as deadly for all that." February was wet, with gales that **howled** up the valley and **rattled** the glass doors leading to the verandah. The floor-covering near the doors was dulled with damp, like the bloom on a plum.
36. Angled away from the path of the hurricane, the concrete tube had become a giant organ pipe across the mouth of which the hurricane **moaned** and **howled** as if driven into enraged dementia by their evasion of its savagery. Rainwater, driven off the highway, fell in a solid wall that cut them off from any view of the outside world.
37. Bees **hummed** steadily through the yellow bird's foot trefoil that wove itself in a tangled carpet over the sand.
38. As the police car **hummed** round the block, one or two other houses caught Dexter's attention because of their air of dirt and dilapidation: divided into bed-sits, they had batteries of bells by the main door, broken windows mended with brown tape and unkempt front gardens crammed with junk.
39. The taxi **hummed** in the road, motor idling, meter ticking over. Traffic passed it by.
40. The train **hummed**, the stereo tch-ed, and then the phone rang. The conversation was brief, embarrassed. Carrying a posser-phone is one thing, it seems. Answering it on a train is another.
41. She sighed with relief and steered him towards a gate half hanging on its rusted hinges. A short path led along cracked paving to a front door with coloured glass set into its wood. She **jangled** her keys. "Here we are then," she said.
42. "I know," the English clerk sweetly replied. "But," and he **jingled** the coins in his purse. "I can make up your undoubted losses!"
43. The words **murmured** through her hair and she nodded, barely able to speak.
44. he truck **purred** along the road, with the other truck following it. Masklin saw a third truck rattle down a side road and pull in behind them.
45. The car **purred** onwards, moving easily through the traffic, and eventually a light frown began to settle over her face.
46. When eventually she left the sitting-room to go to bed, she **pattered** into the hall, knowing in advance that she was in for another wretched night of it.
47. Thick, black rain clouds massed in the sky and, as I fell asleep, rattling raindrops **pattered** against the wooden shutters.
48. Carrie lifted her arm and threw the skull as hard as she could. It sailed high, in an arc, then **popped** into the pond. A few ripples, then nothing.
49. I threw the core of the apple over the creek; it **popped** into the mud on the far bank with a satisfying slurp.
50. He'd start with the gnarled old oak tree in the graveyard. That would be fine. But before they had reached the back gate a few drops of rain had already **popped** warningly on their heads.
51. "Ah," said Finn. "This is not like Chelsea." "No," she said. She kicked a tin which lay on the pavement. It had once held pineapple rings, if its label was to be believed. It **rattled** along the road, waking a baroque concerto of echoes from rotting red-brick gables, and somewhere, in a front-room shrouded with dirty net curtains, a baby began to cry.

52. The car **rattled** along, crossing the myriad narrow gauge loco tracks that ran between the factories lining the route.
53. The train **rattled** along and we both hung on to the straps looking at each other. He was a heavy muscular man of about sixty. He had a round face that hadn't done much smiling until middle age, and an uptilted nose that perhaps had been busted and reset by a plumber.
54. Yet if so, why weren't they cloistered? The driver and conductor made up for them by shouting and singing, and the little bus itself was extremely noisy as it **rattled** along the bumpy streets.
55. Coming Home The train **rattled** through the suburbs, then slid between the brick backs of tall tenement blocks where Dot could look right in the windows at women standing by their kitchen sinks.
56. The house was suddenly silent. A distant floorboard creaked. The wind still howled through the chimney pots and **rattled** through the cracks of the window frames.
57. Hunter-Blair bounced his pizza on to a plate and **rattled** through a drawer for a knife. He hacked the pizza into pieces and asked Wickham whether he would like some.
58. The car **roared** through another small village before the trees hid the view again.
59. And suddenly there was action; the van **roared** into reverse, rushing away from them, its headlights on full beam. It backed into an empty bay, and shot forward and up the ramp again.
60. "What will happen to Jamie?" Rachel asked as the jet **roared** into take-off, leaving London behind them in a blue-grey dawn. "You say he's been charged with assault ..."
61. The car **roared** through another small village before the trees hid the view again. Fiona kept her face away from him, looking out into the night, watching the vertical bright line of light the car threw onto the serried mass of dark conifers.
62. Burnt-out cars blitzed by the fireball which **roared** through the plant Fire heroes "rescue" toy A new £300,000 fire engine with turntable ladder raced to an "emergency"; a model plane stuck in a tree.
63. A succession of heavy trucks **rumbled** down Amwell Street as Graham turned onto it from Rosebery Avenue; they were big grey lorries, stone or chippings carriers with great corrugated sides and a plume of dust trailing after them in the near-still air, Graham was heading slightly uphill now, and slowed his pace accordingly.
64. It was not, as some historians claimed, the world's first passenger railway ticket office because only coal trains **rumbled** down into Stockton's dockland.
65. The desert boiled around his lorry while it **rumbled** down the slope. Two more lorries followed and stopped behind his.
66. The train **rumbled** through the dark.
67. Holding her small, hard waist, he spun her round. Harry laughed out loud. Doreen hunched miserably over her film magazine in the corner of the compartment, as the train **rumbled** through the night towards the north.
68. here was little traffic, so that Lefevre's main problem seemed likely to be that of remaining inconspicuous. His driver, though no speed merchant, had to be reminded to

- draw rein as the carriage ahead **rumbled** into the Stefansplatz, disappearing behind the cathedral as Lefevre's vehicle entered the square.
69. Her bush shirt was sticking to the small of her back and she could feel tiny rivulets of perspiration trickling between her breasts. In the distance thunder **rumbled** across the dark sky, and she suddenly raked her hands through her hair, holding both palms tight against her temples until the noise ceased.
70. Torches were already flaring on the castle walls when the first wagons carrying the dismantled mangonels **rumbled** across the drawbridge.
71. A man in a pick-up truck slammed his hand against the door and shouted "wow-wow". The sound was louder than the bus of cars along the highway I had left. My tyres **rumbled** across a cattle grating; I watched for a marker board of the Screw Worm Quarantine Line.
72. It's got your cheque-book in it, and we still haven't paid for tonight's meal." "All right." Rogers got down. The truck **rumbled** away.
73. A nurse **rustled** into the tiny space. Kate could smell Pears soap and the smell brought back memories of when she had been younger.
74. If he were possessed by devils, you couldn't fight against him: devils could possess people in the same way as other people were made to harbour poltergeists or were haunted by ghosts. Were they like vapours that **rustled** through him, devils owning him while he was unaware, making him smile his smile? Did he know what he was doing?
75. The twigs of the beeches drew black pencil lines against the sky in which were hiding animals, and flowers, faces and places. When the breeze **rustled** the branches, the pictures changed.
76. He sat down and, thrusting his hands into his trouser pockets, stared coolly at the audience which sat in complete silence before him. But then a wave of movement **rustled** across them, and several people jumped up waving notebooks.
77. The cream lace of her dress **rustled** softly as she moved towards him, the pearl and diamond earrings he had bought her gleaming against the dark honey tone of her neck.
78. The lawyer **rustled** his papers and cleared his throat. "This is the last will and testament of Lavinia Dorothy, Lady Merchiston of Merchiston Lodge, Switham, Leicestershire."
79. Bodie's car **screeched** through the London streets. A vision of Ray Doyle's shivering, bleeding body, shot three times purely for "revenge", came to his mind.
80. A high-pitched whistle **screeched** along the line. He was using the cordless phone she and David had bought him last Christmas.
81. Doyle did not waste time smiling. "We watch for visitors." They did not have long to wait. It was only a moment or two before a couple of cars came up the hill and **screeched** into the side of the road.
82. The van **screeched** round a bend at speed. Ashi smelt something strange.
83. Without breaking his stride Rincewind ducked again, so low that his chin was on a level with his knees, while a fist like a log **sizzled** through the air by his ear.

84. He led the Iranian through the elaborately etched glass doors. They were greeted by the solid smell of furniture polish, blending with the mouth-watering aroma of melting cheese as a croque monsieur **sizzled** under the grill.
85. He **snapped** out the cigarette lighter and leaned confidentially across the table. "I think this lead sounds good. We got to see a man."
86. We had to stand back from the edge of the pavement as their wheels **splashed** along the teeming gutters. As we waited for the lights to change I noticed a sleek white sports car which had stopped at the foot of the church steps to take in a passenger.
87. A stone rolled free and **splashed** into the water no more than a yard from Trent's feet. Silence.
88. Large tears **splashed** into her teacup.
89. Hurricane came down in a screaming dive and **splashed** into the sea.
90. She **squelched** through the mud at a half-trot and hoped with all her heart that someone, after all this agony, would be in; a kind, exceptionally friendly family would be nice...
91. "We **squelched** through the oozy wet mud of the long sea wall at Titchwell Marsh. We looked down to see goldfinches and snow buntings feasting on fallen seeds in the heaped litter of salt marsh plants: sea lavender and sea purslane.
92. The town was grey and empty in the dull afternoon light; cars **swished** through on the road going north, some with their headlights on, making everything else seem even dimmer.
93. She had pulled a pretty knitted skull-cap over her head and pinned it in place with metal grips. Her long hair was pulled through its centre to spring from her crown like a pony-tail that **swished** from side to side as she moved.
94. Angalo **swished** the axe through the air once or twice. "I haven't got any." A small red light started to flash on the Thing.
95. Sensations rushed in: the cries of the traders in the street below them mixed with the screams of the swallows that **swished** low across the roofs; the dark aroma of the strong coffee mingled with the fresh smell of the bread.
96. Small glass chandeliers **tinkled** in every room as the Captain's men worked their way rapidly through the apartment, leaving no trace of their visit behind them.
97. A goods train **thundered** by.
98. "I see the castle is still standing," she quipped. Barney, who had been deep in thought, spoke as the **carthundered** past the Berkeley Hunt kennels.
99. It was cold in the bedroom and the wind was extremely noisy. It howled around the house, **whistled** through cracks in the window-frames and rattled slates on the roof. Seb undressed and prepared for bed and had just blown out his candle when he heard a noise from the landing just outside his room.
100. When the winter wind **whistled** through the bare branches, the fragrance of this spicy cake was comforting.

DODATAK 2:

REČENIČNI KORPUS NA SRPSKOM JEZIKU

Primeri iz književnih dela (KKS) (288 rečenica)

a) *Zid smrti* (KKS-ZS)

1. Samo dve zvezde **šiču**, izranjaju iza okuke – nadnose se nad kola. (10 ZS)
2. Ide hodnikom, pokušavajući da oronulo telo drži uspravno. Sav se trese. Zubi mu **zvone**, oči zastire plamena skrama... (29 ZS)
3. Uplašen velikim brojem prisutnih, Stevan s ramena skida mauzerku, repetira je i cev uperuje Vampiru u leđa; zatvorenik čuje kako **škljoca** čelik. (32 ZS)
4. A ovo je neko snimio – ne verujem da je to mogao da bude Hans – **škljocnuo** je naš ulazak u Vranovac. (42 ZS)
5. ...Neprijatno mu je. Prepliće prste, **pucketa** zglobovima i gleda u pod. (42 ZS)
6. Vid mu je zamagljen, grudi se napinju kao jedro, u njima srce **lupa** sve jače... (46 ZS)
7. Ali dok su naši preživeli drugari trčali ka ćuviku s kojeg je **treštao** mitraljez, jedini si se ti vratio da me izvučeš ispod kljusine... (47 ZS)
8. Vetar **zviždi** iznad usamljenog hora i kroz otvore na tornju njiše teška klatna na zvonima. (60 ZS)
9. Kreće pored njega nesigurno, sluša vazduh što **šišti** kroz Babićeve nozdrve. (64 ZS)
10. Pred njim kao pred raonikom razgrće se crna noć, ledene struje **pijuču** oko ramena, peckaju uši. (64 ZS)
11. Kroz grmljavinu sličnu tutnjavi mlina razaznaje **šuškanje** prevrnutog lista i Slobodan-kin glas... (71 ZS)
12. Jedan od zidara ispusti čekić. Alatka **zveknu** na stepenik kraj Učine noge – istanjeni zvuk **cijuknu** i prekide se. (88 ZS)
13. Još su mu u ušima **zvonili** zidarski čekići. (89 ZS)
14. Zaustavio se ispred hora i oglasio piskutavim zvukom – u pomodrelim ustima glas je **fjukao** kao pisak manevrarke. (93 ZS)
15. Iz neizmernih daljina slično dalekom sevu munje – toliko udaljenom da se ne čuje grmljavina – shvatio je da je umesto reči 'iskra' kazao 'varnica' - i 'šta dalje?' **bubnjalo** mu je po glavi paničnim udarcima. (94 ZS)
16. Kad je završio, **prolomio** se aplauz. (94 ZS)
17. Kroz Vranovac su **protutnjali** kao kroz zamrli rudnik: nigde svetlosti, nigde stvora. (96 ZS)
18. Iza zida **bučao** je jaz – tu se reka Zjapina ulivala u Timok. (96 ZS)
19. Pod njima je **bučala** voda, penila se besno i opako. (96 ZS)

20. Stojanić pritrča vratima... **tresnu** pesnicom o hrastovu dasku. (96 ZS)
21. **Klepnu** zasun – stupiše u zagušljivu rupu. (96 ZS)
22. Zubi su mu **cvokotali**, čelo orosile graške znoja. (97 ZS)
23. Blagoje Jotić **tresnu** dlanom o sto i prasnu u smeh... (98 ZS)
24. ...– tanjiri **zazvečaste**. (98 ZS)
25. Reč starac narasta do grmljavine. Njena jeka **fijuče** kao bič. (100 ZS)
26. Kroz buku **sikće** pisak parnih lokomotiva sa utovara. (109 ZS)
27. S onu stranu ograde **dašću** niske lokomotive slične jazavičarima... (110 ZS)
28. Stevan u dnu kafane opaža vozače: **zveckaju** noževima, halapljivo jedu krmenadle i vešalice. (111 ZS)
29. **Treskajući** razglavljenim limom, hladnjača poskakuje po džombama; uranja u lokve i u rupe. (120 ZS)
30. Pod prisilom zategnutih uzda, konji staju. **Trupkaju** kraj bukve ržući i stresajući razigrana tela – iz posuvraćenih nozdrva bljuju plotuni bele pare. (129 ZS)
31. **Kuckaju** prstima o drvo zahvaljujući Bogu što je u nesreći bilo i sreće te se nije polomilo. (143 ZS)
32. S nemoćnim očajanjem propušta nosila i u podne leže ispod složenih uređaja koji dugo **škljocaju i zuje**. (145 ZS)
33. Novi život!... **Tutnji** krilatica u lobanji kao turbine u Štrpčevom mlinu. (156 ZS)
34. Ne razmišljajući, on rasklapa papir i vilicu trpa u usta – **škljoca** porcelanskim zubalom kao kljusama. (156 ZS)
35. U borovom lišću **fjukne** vetar. (159 ZS)
36. Dok se taksijem vozi kroz grad, kao praporci **zvone** iste reči. (160 ZS)
37. Srce mu **bubnja** u ušima, neizvesnost steže grlo ubilačkim stiskom – plaši se da će se srušiti. (161 ZS)
38. Vrata se zatvaraju. Ključ nemilosrdno **škljoca** i on zna da u ovoj zgradi više nema šta da traži. (162 ZS)
39. Vraća se s poslužavnikom. Na srebrnom pladnju **zveckaju** kristalne čašice nalivene rakijom i tanjirići sa sirom i pršutom. (166 ZS)
40. Tad i ja **svirnem** koji metak, razumiješ ti mene... (166 ZS)
41. Pada noć. Sve je hladnije. Katkad promiče kiša. Košava **sikće** i ujeda; međutim, on ne uspeva nikog da vidi. (168 ZS)
42. „Revolucija **tuče** na vratnicama našeg teatra, Branka!“ (178 ZS)
43. U ušima **tutnji** uskovitlana krv, sudara se sa uzvicima pijanih kockara i sa monotonim a neizdrživo snažnim ječanjem sintesajzera. (178 ZS)
44. Njihovi glasovi, moćni poput rike nemani u sadejstvu sa elektronskim salvama ogromnih zvučnika, **grme** slično plotunima brodskih topova. (182 ZS)
45. Šolju čaja prinosi ustima; oseća blagi miris kamilice. Ali, tresu mu se ruke. Veštački zubi **zveče** o porcelan. (184 ZS)
46. ... Stevan **škljoca** vilicama – kao da grize slatki plod. (196 ZS)
47. Suznog oka, gušio bi se u bujici tonova. Posle završnog akorda, dvoranom Kolarčevog univerziteta **prolomio** bi se oduševljeni aplauz. (210 ZS)

48. 'Ne', slaga Mančić posmatrajući pomno kako ispod električne mašine, što je **zujala** poput stršljena, s lobanje otpada poslednji pramen, a uši poleću u stranu kao palačinke... (217 ZS)
49. Osvrte se i opazi kako u daljini, s onu stranu maslinjaka, veliki žuti gliser **šljapka** povrh talasa i smanjuje brzinu. (217 ZS)
50. Mančić pogleda niz putanju i vide murvljanskog Figara kako se, **stružući** sandalama po šljunku, bliži kući. (222 ZS)
51. Meštani su ih već spazili. Istrčavali su iz kuća i okupljali se **zunzoreći** oko berbernice. (231 ZS)
52. Suva jara **brektala** je nad stazama, rasklopljena kapija i vrt iza nje zjapili su opustošenosti izumrlih ljudskih boravišta. (236 ZS)
53. Tad negde u kući **zaškripaše** vrata. (236 ZS)
54. Šibana promajom, **mlatila** su vrata o dovratka. (236 ZS)
55. Tad se iznad njegove glave opet **prolomi** tresak. (236 ZS)
56. Dok se uspinjao, u potkrovlju se vrata **zalupiše** silovito kao da je planula puška. (237 ZS)
57. **Tutnji** po skladištu kao razjareni bik. (240 ZS)
58. Pretura gomile vreća i paketa, **tumba** sanduke sa staklarijom osluškujući sa slašću cilik razbijenih epruveta. (240 ZS)
59. Figaro mu je **zujao** električnom mašinom oko klempavih ušiju. (241 ZS)
60. Zatim je po čaršavima, ubrusima i jastučnicama iz sve snage **tukla** prakljačom. (242 ZS)
61. Ispod retorte gori primus; kroz tek otvorenu pukotinu **šišti** žučksta para, šireći po prostoriji zadah sumpor-dioksida. (251 ZS)
62. Dižu se nad limeni krov Instituta zajedno sa suvim lišćem. **Tuku** o prozore i o vrata, ali ih niko ne čuje. (252 ZS)
63. Mučen neizdrživim bolom, **škljoca** vilicama, ravnodušan prema svom izgledu. (252)
64. Mančić izlazi iz lifta i upućuje se stepeništem; međutim, tutnjava uzastopnih udaraca čekićem o nakovanj **zvoni** po svetlarniku slično topovskoj kanonadi. (256 ZS)
65. Stric snažnim zamaskama **tuče** po konjskoj potkovici stegnutoj kleštima. (256 ZS)
66. Dole, u tamnoj dubini, voda **pljušti** po dnu haustora... (258 ZS)
67. Zamiče kroz odškrinuta vrata – odande besno **sikće** vođeni mlaz. (258 ZS)
68. Ne razume ih ni Pavle Šarac, iako te reči u njemu nikako da umuknu. **Zvonile** su na majčinom pogrebu, u ford tranzitu na putu za istočnu Srbiju... (259 ZS)
69. Lift **zuji**, promiče uvis, ili se strmoglavljuje. (265 ZS)
70. Pavle gubi strpljenje, nervozno pritiska dugme, **kuca** u metalna vrata. (265 ZS)
71. Pavlu se čini da čuje kako **kreka** led pod Baljkovim čizmama. (277 ZS)
72. Vetar šiba Pavla po licu, po vratu, po šakama i butinama – **skarliče** kao da je sam šiban. (279 ZS)
73. Ulazna vrata raskriljuju se u polje – vetar ih **treska** o duvar. (280 ZS)
74. „Ne se sekiraš“, mrmlja čuvar, **trupka** uzbuđeno i panjeve baca u ognjište. (280 ZS)
75. Pa opet **urla** vetar u brezovim krošnjama iznad brda i duž vedrog noćnog neba, sličnog devdiru od plavog emajla. (282 ZS)

76. ... Slap svetlosti na neočešljanoj Baljkovoj glavi; čuvar **tapka** po kuhinji i **zvecka** priborom za jelo...(289 ZS)
77. Zenice mu zableskuju hiljade varnica što u jatima poleću u plavo nebo, **prhnuvši** sa snežnog prostranstva obasjanog suncem. (290 ZS)
78. Kroz šištavo varničenje trola nad retkim tramvajima on kraj sebe čuje i kako **klepeću** ženske potpetice. (303 ZS)
79. Nad glavama bezdani prostor počinje da se žari, razmiču se kuće i ograde, drveće **hući** dubokim noćnim udisajima. (304 ZS)
80. Jedini je u varoši imao motocikl. I po Beogradu, neprestano je **tutnjao** na toj đavoljoj spravi. (307 ZS)
81. Krenuo je da je traži – moju Lanu – pa se **slupao**: naleteo motociklom na hladnjaču. (308 ZS)
82. Ciganin pada u san; njegova čelava lobanja **tresnu** na kafanski sto. (316 ZS)

b) *Zadah tela* (KKS-ZT)

1. Ne mogu više gledati, ni slušati; ceo život samo gledaš i slušaš kako Sima **lupa** sa čekić po ona gvožđa i kako lupa stihovi.... (9 ZT)
2. Ne možeš ostati slep; oko možeš zatvoriti al' srce ne prestane **kucati**, Slavoljub moj. (10 ZT)
3. **Kuca** srce kao Sima sa čekić po ona šklopocija. (10 ZT)
4. A kad doputovala jesam u Sataraš, ja kapija na kuća od moj otac zatekla zaključano! **Zvonila, lupala**, uplašila se: niko ne otvara! (17 ZT)
5. Nek Sima truća oni stihovi! Neka celo vek **probija** glava sa čekić po ona šklopocija, neka! (18 ZT)
6. Zatim trk u Novi Beograd, blok 46, Ribarsko naselje na samoj obali. Nikako da se otarasim proklete vođurine, od rođenja me **zapljuskaju** talasi. (21 ZT)
7. Čim sede, ja jurnuh niz Dušanovac, pravo na petlju, pa u Novi Beograd. „Šta ti je?“, čudi se Velinka i pridržava kristalčiće da ne **zveče**. „Besniš, kao da je za moju rodbinu, a ne za tvoju...“ (30 ZT)
8. Čekam. Svetlo se gasi. Motori lifta **škljocaju i zuje**. (34 ZT)
9. Ponovo zvonim i pitam se: kako li izgleda njen život, tu kraj lifta, koji stalno **škljoca i zuji**? (34 ZT)
10. Te se ja istog časa rasprsoh, Borivoje, brate moj mili. Raznesoh sam sebe kao da poda mnom **puče** kragujevka. Kao da **eksplodira** i rasturi me u paramparče. (39 ZT)
11. „Brine se da uz svaki svoj biznis utopi i meni neku mrvu“. – I sve tako, **grgoljeći** kao potok, do samog mrestilišta. (43 ZT)
12. Na žice bacam i drugu partiju mesa, iako ni prva nije pojedena. Bacam namerno. Biram ono najmasnije. Od vrata. Da **cvrči**. (59 ZT)
13. Oslušnuh. Ona ne reče ništa. Jedino u predsoblju **škripnu** parket. Podigoh oči i videh je kako stoji na pragu... (60 ZT)

14. Da začepim pukotine... i spasem obostrani mir od posledica nepogode koja tek što je **prohujala** kao vior iznad nas. (61 ZT)
15. „Lažeš!“, siknu; papilotne na nenoj glavi **zvecnuše** kao praporci. (71 ZT)
16. Izlete i **tresnu** vratima. (71 ZT)
17. Kažem ko sam, izvinjavam se, ali piskavi glas ne sluša, saopštava da je drug primarijus u operacionoj ali, **zalupljuje** telefon. (76 ZT)
18. Sad ja **zalupljujem** slušalicu. (76 ZT)
19. „Otkud znam, idi pa ga pitaj!“ i **treskam** slušalicom o aparat. (77 ZT)
20. Znam samo da sam u jedan sat već sedeo u „tristaću“ čiji je motor **brektao** kao traktor zreo za generalnu i preticao kao lud kolonu kamiona i autobusa (78 ZT)
21. Bila je u gumenim čizmama iako je sve oko **jektalo** pod vrelim suncem. (80 ZT)
22. Samo onaj suvi i iskolačeni pogled skrete na ključeve kojima sam joj **zveckao** ispred nosa. (82 ZT)
23. I šta li je to noćas **toptalo** oko vikendice? I trlo se o šiblje i o plot? (86 ZT)
24. Kad ga je keva (somče) iznela na čekrk i tupom stranom satare **zveknula** po čelu, obojica smo briznuli u plač. Kao da je nas udarila. (88 ZT)
25. ...Lica na kojima kao da više ne vidiš oči, već crne jame kroz koje **huji** vasijski dah nestajanja... (90 ZT)
26. Bane **suknu** motociklom ka Smederevu. (95 ZT)
27. Tad iza nekih vrata **zašišta** voda i ja poletih u dno ateljea. (96 ZT)
28. A onda je otišao, **krškajući** kroz šiblje. (106 ZT)
29. Mati je sedela iza njega. Od udarca, sletela je s motora i **tresnula** glavom o platan. Ostala je na mestu mrtva. (114 ZT)
30. Naginjem se nad telefon kao da tim pokretom mogu sakriti sopstveno uzbuđenje od kojeg mi krv u glavi **šikće** kao rudarska pumpa. (119 ZT)
31. U tom času, iz magle, ispod mosta naišao je Veljin tegljač ogrezao u alkohol, **tutnjeći** i **zavijajući** sirenom kao ranjeni kit. (123 ZT)
32. Oblačim se. Trčim niz drveno stepenište. Basamaci pod mojim nogama **gruvaju** kao topovska kanonada. (126 ZT)
33. Kao da je ovuda **prohujao** ratni vior. (127 ZT)
34. ...Kad kroz Vranovac **protutnja** ekspresni 99 iz Prahova za Zaječar. (132 ZT)
35. I tako na onoj neobezbeđenoj rampi kod selo Suva Reka **zveknusmo** u zapregu punu s drva. (133 ZT)
36. **Ruknu** mašina s pufi pravo u goveda, a kola prsnuše koj da si s nogu na šibicu nagazio – vido' kako leti meso i iver na sve strane. (133 ZT)
37. „Koji to, Borivoje?“ reče i nastavi da **gruva** s lonci po vanglu – bajagim i pere za večeru. (137 ZT)
38. Ućuta. Vrti se nad vanglu. I nastavi da **gruva** s posude. (137 ZT)
39. **Vrištim** i jedva se suzdržavam da je ne **lupim**. Al ona mirno pokazuje na Zorana, stišava me... (142 ZT)
40. „Tišina, molim!“ viče i **lupa** o astal. „Švercujete po sto gajbe u mašinu – koj da mi ne znamo!“ (144 ZT)

41. Sve čujem, al ništa ne vidim. Al osećam – ljuljam se, vetar **ćarlija** i **zuji**, ne znaš jal je vetar jal su čele, a zuka ti puni glavu koj voda testiju. (148 ZT)
42. **Kucnu** jedamput, pa još jedamput – utiša se smejanje, zagromaše koraci, pritajiše se. (148 ZT)
43. Skresa mi bolničarka, **zalupi** vrata; čujem gdi sikće: „Mani, ludak!“ (149 ZT)
44. Nalete na Ljubu i onog Veselina: **biju** u neakvu spravu s pesnice: kad udariš, kazaljka ripi, pokazuje kolika ti snaga u pesnicu. (153 ZT)
45. I zavirujem pod mašnu. A mašina **brekće** s ventil; čini ti se – njuši te vo. (154 ZT)
46. Tad voz – jurnu! **Zapišta** para, **zagromaše** klipovi – sav se ježim od promaja što mi s vrelin kapljicama zasiplje oči. (154 ZT)
47. Na prozor slete golub, gugutnu, **pr(h)nu** na štalu. (160 ZT)
48. „Majku ti... ti meni?“ dreknu on, izmanu s onu pomodreću ruku i **zveknu** je preko zubi. (161 ZT)
49. A na bunar – **čegrt**a čekrk, **zvecka** lanac, obrača ga – Milka. (163 ZT)
50. Vrti ručku, koča **groma** o kamen zid – nikako dizroni. (163 ZT)
51. Pauk plete, mreža sve šira, zrele petrovače kodaju se i padaju – u tu mrežu. Poneka i promaši. **Bubne** nazem; posle se kotrljaju nizbrdo. (164 ZT)
52. Al on – di da me sluša? Opet **kuca** u krov od kabinu, opet viče: „Stani kod onu baraku!“ (168 ZT)
53. Kreto niz tucanik; **škripi** šoder pod nogama – uši mi zaglunu. (170 ZT)
54. Posle – **šušti** ševar okolo, a ja ‘itam, žurim pred Panču i mašem s udicu. (170 ZT)
55. Ševar me seče po obrazi; gledam, osvrta se – nigdi ništo. **Brekće** parnjača na nasip; iz rakit u se primećiva samo dim. (170 ZT)
56. A glava – da mi prsne. Kroz otvoren prozor **treštu** kamioni – nateruju i’ na pretovar. (171 ZT)
57. Iz drugu sobu **buču** tranzistori. (171 ZT)
58. Oni zaseli, rezuckaju slaninu, **rskaju** crni luka – sam **pršti** pod zubi. (180 ZT)
59. Moj sin, a u zatvor! – to me **tresnu** ko grom. (183 ZT)
60. „Ne bulazni“, reče i nastavi da pere šerpe. Poče da **gruva**, da **šljiska** s vodu. (192 ZT)
61. **Trubnu** auto – ona skoči ko oparena, **cmoknu** me u obraz i odskakuta preko dvorište. (194 ZT)
62. Beše dovoljno da ga udarim. **Puč**e šamar preko uvo; on se cimnu i zgrabi me za košlju. (195 ZT)
63. Ja se zbuni – šta da mu odgovorim? I – samo ga **kvrcnu** s nokat u neočešljanu glavicu. (200 ZT)
64. Ustado, poče da se oblačim. **Zvecnu** s preljku o orman – on se trže. „Šta radiš, Bori-voje? Kud si navro usred noći?“ (202 ZT)
65. Oko osam, **dotandrka** i onaj moped. Majstor otključa reni bunar; uđe – ja za njim. (203 ZT)
66. Ona čaša **tresnu** na astal – razbi se. (209 ZT)
67. On bi skinuo gunj, a ja bih mu salivala hladnu vodu u ogromne crne šake. Njima bi se **pljuskao** po licu i vratu, hrapavom kao hrast. (223 ZT)
68. Sad, unatoč svim djedovim drmusanjima, ura nije **prokucala**. (227 ZT)

69. Do zore oka nisam sklopila. Nisam se usuđivala ni pisnutu, niti maknuti sve dok ne čuh baba Donu kako **čangrlja** bakračima i pod njih, na žeravicu, baca panjeve. (232 ZT)
70. Sunce je okomito **tuklo** u led dok je druga strana masiva na snimku izgledala gotovo crna. (239 ZT)
71. Tako je **hujalo** vreme a da ne budem svesna njegovog proticanja. (248 ZT)
72. Čule su se pištaljke; zatim je prugom bolno **zazviždala** lokomotiva. (250 ZT)
73. ...Ni vrućina, ni usijana čelična paluba na kojoj sam se neprestano spoticala o čurke djeda Sime kojima su krila svaki čas šišana da sa šlepa ne **prhnu** u rijeku, ni isprekidana dječja piska i gromoglasne grdnje bake-Eržebet.... (260 ZT)
74. ...Počinjalo joj je sve smetati: kad bi **zašuškali** listovi na knjizi, kukurijekanje pijetlova iz dvorišta majstora Džufe, mušice na prozorskom staklu... (261 ZT)
75. ...Činile se beznačajnim u usporedbi s ljepotom koja nas, mene i Slavoljuba, **zapljuskuje** čim se nađemo skupa. (262 ZT)
76. A ispred jedne kuće neki čovek nagazi na šaht. Noge mu letnuše uvis, **bubnu** i ostade da leži. (296 ZT)
77. One tri **prhnuše** u sobu; slušao sam ih do ponoći kako se kikoću – nikako da zaspu! (299 ZT)
78. Otvorio sam oči. Sunce je **tuklo** kroz kapke. (312 ZT)
79. I to bi se svakako desilo da pored splava nije **protutnjao** milicijski gliser **urlajući** sirenom. (313 ZT)
80. Talasi su **pljusnuli** o burad na kojoj je plutao splav. (313 ZT)
81. Da li da otvorim ili da se pravim lud? Kad – kvaka **škljocnu** i on uđe.... (316 ZT)
82. Ali, zahvaljujući tebi, iznenada sam stao na tanak led. Led je **krcnuo** i – ja sam potonuo. (316 ZT)
83. I na opšte zaprepašćenje, **pljusnuh** mu partijsku knjižicu posred čele. (330 ZT)

c) *Raslo mi je badem drvo* (KKS-RM)

1. Otoman, na kome sam spavao, nalazio se ispod visokog prozorčeta, te me je promaja **tukla** u teme. (10 RM)
2. Okrugao kao balon, kože nalik tankoj gumi pod kojom su drhtale naslage masti, valjao se ulicama, **sopćući** kao parni stroj. (11 RM)
3. Kad bi se mermernim predvorjem **razleglo** pevanje ili vika, moja gazdarica bi prošaptala: „Gosin Mita se opet napio“. (14 RM)
4. Odande su **ciktali** cirkulari za sečenje drva. (15 RM)
5. Kraj njih su se u ugljenoj prašini izležavali psi, a magarci, upregnuti u rasklimane taljige, **trupkali** su malenim kopitama. (15 RM)
6. Poslepodne je. U trpezariji **trešti** „Kavalerija rustikana“. (24 RM)
7. **Grmi** motocikl – u suludoj, ševrdavoj vožnji kroz bare i glib. (25 RM)
8. Stajao je i **šikao** kroz spljoštene nozdrve, psujući. (25 RM)
9. Sutradan, na vratima suterena **zakucala** je sobarica Balabanovićevih, zahtevajući da se javim gospodi Pelagiji. (28 RM)

10. Predvorjem se **prolomiše** pijanačke psovke. (28 RM)
11. Osluškiavao sam retke korake po pločniku s one strane prozora: slični dobovanju prstiju po udaljenim vratima, približavanjem postaju sve glasniji. Uz zvek potkova, **protutnje** pokraj suterenskog okna, pa se opet izgube u dnu ulice kao tihi topot bubnjeva. (29 RM)
12. A Rozalija je skičala i mazno kenjkala **trupkajući** papučicama... (41 RM)
13. Jer roj zagovornika života posle smrti bi sa saća gospođe Balabanović posle nedelju ili dve **odzujao** na drugo saće, u neki drugi deo Beograda – odleteo bi zajedno sa njom kao sa maticom. (51 RM)
14. Da će ih omamiti dah vetrova s Karpata što **zvižde** dolinom Timoka i Zjapine sve do stenovitih lisica Stare planine. (54 RM)
15. U gluvoj tišini kroz koju je Dimitrijevo hrkanje **grmelo** kao traktor, jedino se čulo da gospođa Pelagija nekud odlazi. (60 RM)
16. Umiren tihom plovidbom, svikao sam se da mi talasi **brbore** uza samo uvo. (70 RM)
17. Opsednut šikanjem Dimitrijevih spljoštenih nozdruva, strepeo sam da će se zagrcnuti, otvoriti volujske oči i, privučen magnetizmom pijančenja, **suknuti** u tamu kao slepi miš. (72 RM)
18. Duvao je vetar. **Hujao** je iz tame kao iz kakvog ždrela i lelujaio proređenu kosu na temenu sreskog načelnika. (75 RM)
19. To se događalo dok je konvoj šlepova **cvileo** ispod Smederevske tvrđave. (75 RM)
20. Malo dalje, iza pruge kojom su svaki čas **tutnjale** teretne kompozicije, vrilo je i komešao se Beograd. (78 RM)
21. Prvi finans zamahnu čizmom i pogodi Dimitrija u bradu. D.B. **tresnu** potiljkom o čelični kalem za sajle i sroza se pod čekrk u lokvu mašinskog ulja. (80 RM)
22. Na ortopedskoj klinici, umesto smrskane kosti ugradili su mi platinsku čašicu. Od tada, kad god je promena vremena, moje koleno **škripi**. (81 RM)
23. Međutim, nije ništa radila. Preplitala je prste **pucketajući** zglobovima i nervozno klatila prekrštenim mogama. (84 RM)
24. S pijace se čula vreva, kolski točkovi dok **praskaju** o kaldrmu, papreni uzvici piljarica. (90 RM)
25. Zrilo je leto. Beograd, sav u jari, **brektao** je kao pod crepuljom. (107 RM)
26. Meni dade znak da se popnem. **Švičnu** kajasima. Konji jurnuše putem niz reku i niz Sjemenski do. (116 RM)
27. On **trupnu** kao da hoće da se u snoplje ukopa do kolena, i iz sve snage ošinu konje. (117 RM)

d) *Lov na tigrove* (KKS-LT)

1. A jutros, čim sam mu na sto spustio doručak, skočio je, dohvatio me pod ruku, i upitao šapatom: je li tačno da sam ja u «Dijani» radio kao kelner kada je moj matori, u ovom hotelu, u kupatilu apartmana broj 3, metkom iz nagana **prosvirao** sebi mozak. (21 LT)

2. Evo – **tuklo** mi je u glavi kao brenca u zvonima koja oglašavaju požar – evo, učinila je prvi korak. (27 LT)
3. Vraćajući se u ćumez, sreo sam se sa Sonjom... **prozviždala** je pored mene po kosi iznad Žujana, izgubivši se u vejavici kao priviđenje. Pre no što je zamakla za horizont, podigla je skijaški štap u znak pozdrava. (28 LT)
4. A i da pogled njenih krupnih očiju ne **odzvanja** neprijatnom prazninom. (34 LT)
5. Kasao bi zaneseno, visoko podižući kolena, ili **krškao** kroz šiblje i paprat... (44 LT)
6. I samo što sam zakoračio u zapuštenu njivu, **prhnuše** fazani. (49 LT)
7. Posle desetak koraka nad mojom glavom začu se škljocanje, kлокot i siktava škripa – poput senke **suknu** kroz krošnje lepet krila, spor i neobičan. (50 LT)
8. Na rubu pećine iz koje je **bila** voda, spustili smo se na kamen. (52 LT)
9. Opet je dugo ćutao; opet je vrelo **bubnjalo** kao o vodenična vitla. (52 LT)
10. Senke su nas s vrba lovile u prozirane mreže; u lišću je **šumorio** ptičji prhut. (52 LT)
11. Traktor je **brektao**, kotrljajući se kroz noć... (57 LT)
12. Najednom zastajem, upozoren šumom nevidljivog stvora što **šušti** kroz graničevinu. (64 LT)
13. Krmače uz ciku **krškaju** u stranu, beže kroz gusti spel kupina – iščezavaju. (65 LT)
14. Na jazu nabujali potok **buči** preko ustave... (106 LT)
15. U vodenici, kroz rasušena brvna i polomljena stakla na prozorima, **huji** promaja. (106 LT)
16. Ja vidim očnjake svirepe nemaštine što vekovima **škljocaju** nad mizernim bitisanjem balkanskog varvarina. (141 LT)
17. Tijana čuje bat lovačkih čizama – **tuku** po obličastoj moštanici. (143 LT)
18. Dašćem kroz zube pod kojima **škripi** crna prašina... (156 LT)
19. Ali ga je njegov slavni protivnik, Bosanac Mehmed Gaziobralić, sačekao ispred Doma kulture i lopatom ga **zveknuo** po desnoj arkadi. (165 LT)
20. Kaldrmom, pokraj bivše Aronove apoteke, valjala su se i **tandrkala** seljačka kola sa starićama povrh vreća s kupusom ili krompirom. (175 LT)
21. **Brektali** su traktori vukući u prikolicama svinje i telad; **tutnjali** kamioni. (175 LT)
22. Bogdan ga **tresnu** pesnicom posred lica. (176 LT)
23. **Brekćući** i **zvečeći** točkovima, u stanicu uđe voz iz Vranovca. (185 LT)
24. Obrušavanje se nastavlja: teške stene crnog antracita **grme**, ruše se, zatrpavajući rudare. (186 LT)
25. Prozorče iznad klozerske šolje je otvoreno; napolju **tutnje** točkovi, **sikće** vetar i **huji** sablasna tmina. (187 LT)
26. Kad je na kapiji **klepnuo** zasun, prestao je da kruni i nakrivio glavu. (191 LT)
27. Osvrćem se i vidim je: udaljava se ponosito, lomeći se u struku pri svakom koraku – oglašava se **zveckajući** potpeticama. (196 LT)
28. To potvrđuje i užurbano pakovanje članova ekipe; **bruje** motori na parking... (207 LT)
29. Na devetom horizontu otreznila ga je buka američkih utovarivača: **ričući** dizel-motorima i bleskajući snažnim farovima, **tutnjali** su hodnicima poput podzemnih nemani. (208 LT)

30. Sledećeg trenutka pritisnuo je obarače: bedbedejke su **zaštekta**le zaglušnije od mitraljeza. (209 LT)
31. Posle sat hoda, najednom, kao pucanj lovačke puške, za leđima mi **prasne** udarac sekirom o bukovo drvo. (214 LT)
32. Obezglavljen pijanstvom, zanosio se udarajući o vrata i o zidove. Zanosio se i **šikao** kao zasopljeni bik. (226 LT)
33. Nekada bi to uradio jednostavno, pred drugovima, dok **škripe** točkovi na vagonetima i **tutnje** pneumatske bušilice. (235 LT)
34. Njen lelek **prašti** mu iza leđa poput kamdžije. (235 LT)

e) *Divlji vetar* (KKS-DV)

(Knjiga 1)

1. Plaminja besni lavež, **šušti** lepet nespokojnih ptica. (21 DV)
2. Oči čuju šapat vetra i žubor Zjapine, no u njemu **šumi** samo nemoćni dah i bubnja umorno srce. (22 DV)
3. Kad se spotakne, diže ga i nosi kao što se u naručju drži dete, praćen nemim mnoštvom čiji hod **sikće** klisurom poput kosa na livadama u kosidbi. (22 DV)
4. U klisuri, daleko ispod njih, tihne Zjapina. Pod nogama **pucketa** suvo granje, krcka žir. (23 DV)
5. A na Lipaku, uvrh Rebra, kada prva svetlost sine nad maglama, gorske ptice **prnhu** s duplja, mahnu krilima i vinu se u nebo, kružeći iznad zemlje i iznad ljudi. (23 DV)
6. Nad selom, od Roga do Bezdeta, iznad Zjapine i duž celog Sjemenskog dola **brenčalo** je crkveno zvono oglašavajući se umilnim zvukom... (32 DV)
7. Moj učitelj, Milorad Košutić delovao je strogo; njegov dubok glas, kojim se ispred kafane obraćao seljacima, **tutnjao** mi je u ušima kao mlinsko kamenje... (32 DV)
8. Pucanj, kao grom, razbio je tišinu. Jedna se ptica, uz tužno šikanje, zanela i **pljusnula** u vodu sred šaše. (38 DV)
9. Vraški slatko u trenutki kad ptičiji let preseče pucanj, a telo, poput krpe, strovali se s neba i prostreljenih grudi tupo **bubne** o zemlju kao poslednji akord zauvek utihnule melodije koju ljudi nazivaju život. (38 DV)
10. ...Dok reči, prevrtane jezikom, neprestano **klepeću** razgovarajući, hlabreći, savetujući... (43 DV)
11. I ja sam kao u blesku munje spazio da se led lomi, da **puca** kao staklo i provaljuje se pod famulusovim opancima. (46 DV)
12. Gledao sam ga kako drhti i kako mu, promočenom, zubi **zvone** poput praporaca. (47 DV)
13. Istrčao sam u dvorište, preskočio plot i **gacajući** sneg dojurio do škole zakucavši na vrata učiteljičinog stana. (47 DV)
14. **Trupkajući** po snegu, oklevao sam da se udaljim. (48 DV)
15. Ipak, za svaki slučaj, **lupnuo** sam o mraznim grančicama zastrveno staklo. (48 DV)
16. Ili besomučno **lupaju** pesnicama u staklo, sve dok, izbezumljena, ne počne da vrišti. (53 DV)

17. Zato sam se, očiju zaprašenih ljutom prašinom... a usta zasutih sitnim peskom što mi je, lepeći se za jezik i nepce **krckao** pod zubima, zaputio za Pusolićem. (61 DV)
18. Pokraj uzavrelih škola, prepunih kafana, dostojanstvenih nadležstava; pa uz crkvenu portu i protinu stasinu, **tandrkala** su kola kaldrmom. (66 DV)
19. U žilama mi je **bubnjala** krv. (70 DV)
20. Minuti i sekunde... **fijuču** oko mene šibajući me kao kamdžija. (72 DV)
21. Devojčica, visoka i mršava, ogrnuta muškim gunjem i zabrađena prljavom šamijom, **zveckala** je dairama i pevala iz sveg grla. (84 DV)
22. Činilo mi se da je tek svanulo i da će se, ako je strpljenja, sunce ipak pomoliti iznad Rebra. Da će, **čangrljajući** medenim praporcima, obasjati osedele bukve. (95 DV)
23. I, **zujeći** kao pčelinji roj, stresti skoreli oklop sa zemlje, **zazvečati** po kamenju i zvonkom jekom **zapljusnuti** retku šumu po ivici valovitih brda. (95 DV)
24. ...Pa zato sunca nema, a šuma ćuti, posuta injem kao samrtnim pepelom, ispod čijeg praha potok nikad neće **zažuboriti**, trava prokljati, ni čovek se oglasiti. (95 DV)

(Knjiga 2)

1. **Mrmori** bistri slap preko granitnih stena sa dna rečnog korita. (10 DV)
2. Evo i sad prašina od eksplozije **krcka** pod zubima i okoštava se u odvratnu zaptive-nost usne duplje. (13 DV)
3. ...**Fijuče** vrbov prut uz plač pretučenih đaćića. (20 DV)
4. Još osluškujem kako međ **bubnja** o limeni zid posude... (22 DV)
5. **Zveče** potkovice o kaldrmu uz tresak teških točkova. (25 DV)
6. ...Još prolaze njenom ulicom, **čangrljaju** zvoncima okačenim o vrat i mašu rascvalim vrbovim pručem. (31 DV)
7. **Zvone** mi u lobanji udarci malja. (34 DV)
8. Posrćući na dugačkim nogama kao na štulama upućuje se ka ulici zamičući među jabuke čiji ga zreli plodovi, dok slepo tetura od stabla do stabla, **tuku** po čelu i slepo-očnicama. (43 DV)
9. ...Gori drveće...bukte drveni lafeti zarđalih turskih topova, plamte mostovi između kula i utvrda, **pucketaju** u ognju živica. (47 DV)
10. ...Obojica ravnodušni prema topovskim eksplozijama koje **riču** i kuršumima koji **pijuču** oko ušiju. (56 DV)
11. Obradovan a da ne znam zašto, čak u sebi spreman da se nasmejem uprkos našem bezizlaznom položaju, ja mu se prikradam, **šljapkam** iza njega po mutnoj bari, ali me on, zaglušen mitraljeskom bukom, ne čuje. (65 DV)
12. ...Da bi povukao dobar gutljaj i podrignuo, pa zagrcnut, **hripajući** kroz alkoholom ožeženo grlo, nazdravio našem Kralju. (87 DV)
13. ...U daljini **kloparaju** železnički vagoni. (96 DV)
14. ...I u grotla pod samim bedenom, iz kojih složno (kao po komandi) srpski vojnici **tuku** kapislama ručnih granata o kundake i o kamen, zavrllačivši ih, takođe složno s onu stranu pružnog nasipa. (118 DV)
15. ...Dok iznad šuma i čestara **zuje** rojevi pčela ispredajući topli bruj kroz prozračan prolećni vazduh, mirišljav na bagrem i lipu. (122 DV)

f) *Azbuka* (KKS-AZ)

1. A voz je **tutnjao** nasipom; primicao se železnom mostu premetnutom preko Timoka i sopćući i dahćući smanjivao brzinu, da bi se uz škripu kočnica i zveket odbojnika zaustavio u železničkoj stanici na čijem je pročelju pisalo: Vratarnica. (14 AZ)
2. U avliji, na panju, često sam sekirom cepao čvorove ili **krckao** suvo granje, ostalo od lisnika. (25 AZ)
3. U dubokom šumskom miru čulo bi se samo kako potok **žubori**. (26 AZ)
4. Valjajući se niz vododerine, volovi su **brektali** u jarmu, kriveći vratove, glavčine su **škripale** na nizzbrdici i pod velikim teretom kola **krcala** – izgledalo je da će se izvrnuti i survati u ambis. (26 AZ)
5. Čuje se kako jednolično **šume** kapi i taj zvuk me sprečava da sklopim oči. (30 AZ)
6. Leto, kao lokomotiva, **tutnji** kroz moje sećanje. (32 AZ)
7. Mada vreme poput zahuktane lokomotive **tutnji** kroz trajanje – otegnutim i bolnim piskom nagoveštava blizinu poslednje stanice. (32 AZ)
8. Pod usudom čovek **prska** kao staklo, zla sudba koja ga zadesi lišava ga bilo kakvog smisla i on, načet ili sasečen dotrajava u tinjanju presahle volje za život. (41 AZ)
9. Noću vetar **zviždi** kroz ogolele šume; sa planina se **razleže** vučiji urlik. (45 AZ)
10. Ali s greda više ne vise ni slanina ni sušenice; niti ima miševa, niti preplašene ptice **lepeću** krilima. (55 AZ)
11. Kao u podrumu: među praznim balonima i rasušenim kacama ne **zuje** ose, i ne oseća se zemljani miris na krompir i na luk. (55 AZ)
12. Takođe, **zvonile** su mi (reči) u ušima i dok sam zidarima, kada je deda rešio da podigne novu kuću, pomagao da stovare pesak s kola. (58 AZ)
13. Zvone reči, sjaji se raskošno bogatstvo; ali – dok žeže sunce, dok **zriču** zrikavci, i dok **škripi** pesak ispod lopate – ja čujem i drugačije reči, reči neobičnog zvuka. (59 AZ)
14. I nijedan ručak, ma gde da se nalazim (kao ni doručak, kao ni večera) za mene nije pravi obed, ako pod zubima, kad ga zagrizem, ne **zakrcka** pečena kora. (63 AZ)
15. Ali moje sećanje ispunjava orašje – kroz njegovo granje crveni se ćeramida. Po njoj **zvoni** mlado sunce i **dobuju** prolećne kiše. (65 AZ)
16. Na orahu usred avlije **prska** ljuska; koštunjavi plod pada na zemlju i **bubnja** kao grad. (67 AZ)
17. Grdeći i **skićeći**, svinje ga (orah) **krckaju** razjapljenim raljama. (67 AZ)
18. Pod kopitama **tutnji** tvrda ilovača, **zvižduće** vetar oko ušiju, promiču bila obrasla bukvama... (68 AZ)
19. Voze se džakovi u vodenicu; brizga voda iz badnjeva – **tuče** u vitlove. (69 AZ)
20. Vrti se i **tutnji** mlinско kamenje, a beli se prah diže da mlina – leti pod krov. (69 AZ)
21. **Zvecka** čeketalu; curi zlatno zrno u rupu na žrvnju: tare se kamen o kamen, okreće se i **grmi**, a iz lule, pod žrvanjem, u džak se sliva brašno – sa Mivom i ja. (69 AZ)
22. Dok bosim nogama gazim po belutku kraj Timoka, osećajući po mladoj koži bolnu oblinu tvrdog, uglačanog kamena što mi se pod tabanima migolji i **škripi**. (70 AZ)

23. Šum vremena danas je jedini zvuk koji osluškujem: u meni **fijuče** kao divlji vetar i **grmi** poput pobesnelog mora. (71 AZ)

Primeri iz elektronskog korpusa

Korpus savremenog srpskog jezika na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu (ES-KSS) (212 rečenica)

1. U svakom slučaju, nema tu mesta za ponos, pa čak i ako se **aplaudira** iz Londona. Kada jedna intimna priča poprimi karakter uličnog nadmetanja onda to deluje degutanтно i smešno.
2. ...Patrole nisu bile strašne. Strašna je bila samo Policija misli. Iza Vinstonovih leđa onaj glas sa telekrana je i dalje **blebetao** o sirovom gvožđu i premašivanju devetog trogodišnjeg plana. Telekran je istovremeno primao i emitovao...
3. Lazaret je, u tom pogledu, samo pojačao naše razočaranje. Dok je stari ford **brektao** u prvoj brzini po džombastom putu, i dok sam sa oduševljenjem prepoznavao mnoge biljne vrste koje sam po prvi put video.
4. Pored toga, obnovljena je pruga uskog koloseka kojom stari, dobri "čira" **brekće** između železničke stanice i stare Fabrike kablova, sa tendencijom da se obnovi čitav krug od 68 kilometara.
5. Obračunaće se svi sa svima, bezlično, hladno, na komandu kad je kome za koga vreme. Kamion tamo u Dudarskoj **brekće** – da ne zakasni? Oblije ga znoj, sata nema, ali zna da je krenuo i prerano, uostalom eno jedan drugi, sa suprotne strane.
6. To je park u izgradnji, iz kojeg se ne glasaju ptice već od rane zore **brekću** pretovareni kamioni. Ne dižući se sa svoje pokretne stolice, ona se protegnu nazad.
7. Neka odjekuju kao što odjekuju molitve u Maloj srpskoj Svetoj Gori, sa Ovčara i Kablara, preko Morave. Neka **bruje** kao košava u Panoniji. Kao vetrovi na Lovčenu i oluje na Fruškoj gori. Neka nas uznesu kad se umorimo, kad zastanemo.
8. ...Rekao bih, svet budućnosti, svet ove dece kad budu odrasla, ili još kasnije, ali ne sasvim idiličan. Tmasti avioni **bruje** na slic, nad nama. Na crnoj podlozi, iz mraka, na slici Nine Jeftić 4 naziru se neopisiva bića.
9. ...Poslom pod zaklonjenom sijalicom; priprema dugačku kutiju u koju će položiti satni mehanizam, klatno, lice. Avion **bruji** iznad nas, nevidljiv u oblacima. Bacam nervozan pogled na Karltona. On se samouvereno smeši i pritiska mi zatiljak.
10. U lišću drveća lenjo se prelivalo sunce, a negde iza šume, iz pravca aerodroma, **bru-jali** su motori putničkog aviona. Minino otečeno lice dočekalo me je nedelju dana kasnije kao glasnik loših vesti.
11. Bilo je neosporno da je ceo svet, sva priroda bila protiv njega. U glavi mu je **bučalo**, ali od sve te množine misli i ideja, on ne uspevaše da dovede do kraja ni jednu.
12. Lako ga gurnuh u bravu i, zastavši, kazah da lift pri kretanju i zaustavljanju potmulo **buči**, a, uz to, što smo dublje u hodniku, manje će nam gostiju prolaziti pored vrata.

13. ...Prepoznati šta je negda bila, ali jedva. Mahovina, krezubi i načet kamen ovladali. Potok nazivaju Hladnica. On kulja, **buči** bistar preko kamenja, kao u raju, i komata se dole, plete valove, putem kuda je do nizine postojalo još šest vodenica.
14. Na dopler mašini pacijent sluša uzburkano more sopstvene krvi koje se probija kroz vene i arterije; **buči**, zapljuskuje nepoznate unutrašnje obale organa, kaplje kao voda kad pronađe izlaz i vrlo brzo natapa zemlju...
15. Pod tuđom čizmom, najgore je. Kada čujete da vam ispod prozora tuđa čizma **cvokoće**, kada čujete da vam je tuđi jezik u kući i pred kućom, kada je tuđi vojnik tu.
16. Bio je bez svesti nekoliko sekundi. Spone koje su mu studijale telo bile su olabavljene. Bilo mu je veoma hladno, zubi su mu **cvokotali**, niz obraze su mu tekle suze.
17. Kad je ponekad morao da ustane za trenutak, izgledao je kao da se prehladio i zubima je **cvokotao** po pola sata. Uskoro su znaci njegove slabosti postali neprijatniji.
18. Mančmelou od kokosa drži se iznad divnog, pepeljastocrnog i crvenog žara, a njegova sočna bela unutrašnjost kaplje i **cvrči** u pepelu, dok se slatkasta aroma izvija u svežem slanom vazduhu. Usijane crvene lopte pucketaju i prašte u dubokoj rupi.
19. Oko šporeta sa kalajsanim i bakarnim posudama, u kojima je **cvrčalo, krčkalo i ključalo**, poslovale su Milanova supruga Svetlana i šogorica Snežana. Pripremale su moćki paprikaš.
20. Čujem duboko škripanje njegovog daha. Oko naše kuće **cvrkuće** i bruji noć Ohaja.
21. Kad se rado o lovu, ja sam konzervativan. Halapljivi čovek uništiće ne samo zemlju, nego i nebo. Šta će da mu **cvrkuće** oko vikendice, šta će da mu leti iznad glave? Raketne zemlja - vazduh?
22. Da, u pravu si, nisam o tome razmišljao. – Idemo? – Čekaj malo – ode u kuhinju, traži tamo nešto, **čangrlja**, i vraća se s dve najlon kese. – Za kupus, obećao sam ti kupus. Vraćali su se istim putem, ispod zemlje.
23. **Mljackaju** pečenje i piju pivo. I imaju ruke kao lopate. Povremeno sevnu očima, između zalagaja i gutljaja, dok **čangrljaju** sa dve drvene kockice u uskoj plastičnoj posudi. Igraju neku vrstu kineskog barbuta...
24. Ali, već u toku noći postavka se promeni: uz neviđen vatromet munja i gromova, celim prostorom najednom počne da **dobuje** kiša. Kiša, pa još u planini, to je malo mnogo i za najdivljijeg planinara. Pošto među nama takvog nije bilo.
25. Prolom, tutanj, crveni i crni kolutovi, presečen dah, jeka gvozdenih ograde po kojoj **dobuje** krupan grad. Kada se sve umiri, Nenad diže glavu. Ustade. Pred njim se još pušio okrnjen toranj Saborne crkve.
26. Na Mići žive samo oči. Nenad napregnuto hvata svaki Mićin uzdah. Kroz okna o koja **dobuje** krupna kiša Mića vidi raskvašene sremske oranice; i po brazdama popadale vrane.
27. Ručamo tako ja i Ješa. Bilo oblačno, kiša stala da promiče. Krupna a retka, sve **dobuje** po lišću.
28. Kiša najzad stiže piskutajući i stade **dobovati** po krovu kuće, a onda se sruči i na njih, poput kakve izvijene zavese, besno tukući po prašini koja je prekrivala dvorište.
29. A žice bodu. Bodu lice, bodu mišice i u slepoočnice se uvukle duboko i **dobuju** po krvnim sudovima, kao po bubnjevima. **Zuji** mi u glavi i počinjem da se zanosim.

30. Stvari će se rasplesti, ovako ili onako. U mračnom vagonu po čijem krovu je **dobovala** kiša, kraj kožne strunjače po kojoj ću se uskoro ispružiti i budan prostudijati neko vreme, stajao sam uspravan...
31. Kiša je neko vreme teško **dobovala** po metalnom krovu jednospratnog obitavališta, a zatim je prestala. Nikada nije dugo padala.
32. Poslušao sam je i nastavio da vozim. Ona je zaspala, a i kako i ne bi kad je vreme zaista bilo samo za spavanje. Kiša je **dobovala** u jednoličnom ritmu po kolima i stvarno je delovala omamljujuće.
33. Pričala je. Veliko drveće je izraslo oko kuće, tako da se naše drvo jedva primećivalo. Lešnici su **dobovali** po krovu i kotrljali se niz crep. Na konopcu vijugavom kao zmija sušio se avetinjski beo veš.
34. U Limasolu je **eksplodirala** bomba ispod kabriolet "mercedesa" 35-godišnjeg Jugoslovena Milivoja Babića, direktora "off shore" kompanije.
35. Prvo smo otpremili ekipe novinara. Ali, kako je kolona kretala, tako su **fjukala** snajperska zrna, vatra ja oživljavala. Zatim smo i mi napustili Lučane, po mraku i bez svetala na vozilima, pod kišom.
36. Sva su jedra bila uvučena, pa ipak su sva užad **fjukala** usred vihora. Naravno da se brzina broda znatno smanjila i moglo se računati da će se u Hong-Kong stići sa dvadeset...
37. Pa na zemlju a onda hitro da dopuže na drugo mesto i odande otvori vatru. Ubrzo začu rafale iza leđa, ali oni su **fjukali** iznad njega i pogađali vojnike: bili su to njegovi saborci koji mu pritekoše u pomoć s mitraljezima.
38. Braćo! – podigao je de Costa svoje koščate ruke prema njujorškom nebu preko koga su **fjukali** oblaci. – Našu otadžbinu još uvek kljuje galeb krvavog kljuna! Krvava mu krila i kandže!
39. Uto se iz Dvadeset devetog novembra natraške sa gradilišta izvuče u Dečansku prepuni ogromni žuti teretnjak. Dimeći, **grmeo** je ulicom prema Trgu Marksa i Engelsa i ljudi su ga ravnodušno gledali. Preko novina osmatrao ga je i inženjer.
40. ...I s izvesnim osećanjem nelagodnosti posmatrali ogromnu decu koja su teško poskakivala po pesku i divlje konje koji su **grmeli** nebom dok su uzimali sveže zalihe ojačanih ograda prema Zonama Neodređenosti...
41. "A na kraju bure . . ." pevušio je Edi. Dva projektila grubo su se povećavala na ekranu dok su **grmeli** prema brodu.
42. Brza promena uvećanja prenela ih je u krupni plan – dve glomazno stvarne rakete koje su **grmele** nebom. Iznenadnost svega toga delovala je kao pravi šok. "Mislim da će se baš potruditi da ih upotrebe na nama."
43. Svi viču: "Krv, krv, krv!" Peva se, peva se, pije se! Uto Perun doleće na vatrenim kolima da sveti sestru. Nebom **grmi**, oblacima tutnji.
44. Mnogi zato predviđaju da će motori Ferarija, Meklarena, Vilijamsa i drugih sve više **grmeti** po pistama Rusije, Kine i sličnih zemalja. Ko bi posle svega još razmišljao i o posledicama od pušenja.

45. Odozgo, sa Rumije, sa padina zvanih Majlika, Bual i Korpula, tamo gde je pećina Spila a dole, kroz kanjon **gruva** bujičav, čist i snažan Rikavac – duva jak vetar. I vazдушna strujanja i voda, sve hrli u nizinu, u novi Bar...
46. Pokušam da mu se istrgnem, ali pre nego što sam oslobodio ruke, veliki Džordž je opet ispred mene i **gruva** me u stomak. Bilo je grozno, čoveče, pravo tranžiranje, masakr u tehnikoloru.
47. Povuč se u dno sobe, u ćošak se zavuč. Obe šake stavi na teme, štiti glavu od treska. A znam, na ostrvu su ga **gruvali** u glavu, najviše. I kod Valjara počinje neiskazano sećanje.
48. Voda izvire ispod kamena, pored drveta, iz velike trave; čista, bistra. Ponekad izbija jak izvor na jednom mestu, **hući** i probija se preko strmih stena i dolina. Prava reka. Ovaj jak izvor naziva se vrelo.
49. Naleteli smo na bodljikav gustiš i morali da sjašemo. Dole, u još mračnoj dubini, **hučala** je reka.
50. Naša domaća košava, koja **huji** brzinom od tridesetak metara u sekundi, pravi je po-vetarac prema vetrovitim nemanima romantičnih imena koje svake godine...
51. Po praznim placevima deca se vijaju grajeći. Tuku se kamenjem. Krvave. Igraju. Nabujala Nišava **huji** ispod gvozdenog mosta.
52. Samo duša još u nekom dalekom htenju tu, u toj rastočenoj krčmi na obali kroz koju vetar **huji** - kao sen onih koji su nestajali u magli. Kao u nekom starom, iskrzanom filmu...
53. Oblačići neбом plove sanjivi, kukuruzi već se beru na njivi. Za put spremna, s krova roda **klepeće**: "Čekajte me kada dođe proleće!" Pored reke, duž poljane zelene ostale su dve-tri lopte krpene.
54. Satima kasnije, opruženi smo na sofi ispred televizora, obični kao Vali i Biv. Majka u kuhinji sprema večeru. Poklopac **klepeće**. Nas dvojica smo agenti na tajnom zadatku. Pokušavam da prikrijem zaprepašćenje.
55. Nebo zeleno, neko ga ljuto sunce žari, i crn lanac divljih gusaka **klepeće**; odjednom se lanac prekinu, sam od sebe, bez pucnja.
56. Znalo se kako udara kad poziva majstoricu, ili mene iz "sigre"... Kao što mu je pevao nakovanj, tako su pevali i **klokotali** točkovi kola, koje je Laka okovao. Takva kola u selu Brestovcu paori su nazivali "Lakina kola".
57. Za njima vodonoše, pa mi. Neko je u hodu zapitao: ko je prvi bacio kamen? U celoj koloni muk, **klopara** odabrano bratstvo, drvena obuća gazi po suvoj kosti.
58. Napolju vetar **fijuče**, pa prozorska okna **kloparaju** i remete ovaj svečani mir. **Klopa-
raju** grubo, tvrdo, zloslutno kao gavrani da **grakću**.
59. Jedva stižem vojničke korake. Potrčavam. Okrenuh se ne zastajući. Ruma ide za mnom. Čujem joj papuče kako **kloparaju**. Jeca. Čisto cvili.
60. Za to vreme voz je, dahćući, puštajući naglo paru, **kloparao** visokim nasipom između požutelih kukuruznih polja, između retkih ridih šuma, između talasastih livada...
61. Kada se okrete, Nenad vide da je to Jasna. Jasna se stašno naljuti. Od srama Nenad počeo tonuti u ševan. Nasipom je **kloparao** voz. On htelo potrčati, ali više nije imao nogu.

62. U podne svi zajedno trče na ručak, **kloparaju** drvenim potpeticama po hodniku i niz stepenice, javljajući se starom brkatom vrataru, izlećući na suncem obasjanu ulicu.
63. Bio je daleko pa nisam mogao da ga dobro vidim. Tramvaj **klopara** po bleštavim šinama, pristiže i raskrili u isti mah prednja i zadnja vrata.
64. Cvokoćući, Nenad se podiže malo. U tom času voz pređe, **kloparajući**, preko nekog mosta ispod koga je tekla široka prljava reka. Nenadu je u glavi bilo mutno.
65. Opet se pridržava rukama za oba zida jer pod nogama **krcka**, tako **krcka**... da je sve to ono veče propalo pod Gudinom težinom ništa se ne bi čudila, ma niko se ne bi čudio...
66. Jednog trenutka čini mu se da čuje kako mu pod telom nešto **krcka** i **škripuće** kao da ga nekud nose.
67. Dole, pod nogama, nešto **krcka**, patos valjda, i tu i tamo **zajauče** neko ugnjavljeno dete, pa ga onda dignu na krkače, što joj dodatno zaklanja vidik.
68. Svojom glavom može i druge da počasti, a da pri tom gleda i čuje kako ona **krcka** u tuđim zubima. Atelje na radnom mestu: Milan Novčić, Ko ovo ne veruje, može da proverí kod Milana Novčića, mesara.
69. U sobi se čuo šum kao kada se stolica odgurne, zatim koraci do vrata (pod je **krckao** pod težinom); ali se vrata ne otvoriše. Glas je sada bio ljut: Ostavi me jednom na miru sa tom tvojom operom!
70. ...O avionskoj nesreći, o samoubistvu pesnika, o velikim i malim trčanjima – jednom reći o svemu onome čime život silovito **kuca** na naša vrata, i nije nimalo slučajno što na čelu njegovog eseja o “dobu koje traži svoj ozvučeni lik” nalazimo opis...
71. Njemu je tuđinski narod Austrija, simbol katoličanstva i sila koja **kuca** preko Drine i šta je prirodnije da on sanja san o njenoj propasti. San mu se ispunio skoro još za života.
72. Damar života **kuca** svežim tokom između ksenofobije i klaustrofobije. Između Scile i Haribde prolazi se, u svet, kroz otvorena vrata.
73. Onda sam dugo isprobavao jaja tražeći najjače, **kucao** ih o zube sve dok se nisam umorio i zadremao. I negde u snu, najednom mi se pojavio sveštenik...
74. Kako sam velikim htjenjem i velikom vjerom u tjebe **kucao** koščastim prstom na jedna vrata u Resavskoj ulici, broj svejedno koji. A evo vidiš sad smo dušmani.
75. Tražio sam da mi daju veliku količinu dobre rakije, nasuo sebi vodu u čašu i išao od stola do stola i **kucao** se sa učesnicima konferencije. Ponovio sam to jedno 20 puta, posle sat i po dve suprotstavljene strane pevale su...
76. ...Ali se moj pogled na silu vezivao za neki njen pokret, za senku njenog pokreta na stolu ili zidu i ponovo je u meni **kucao** strah. Prividno ravnodušan, slušao sam njen korak, njen glas, pratio sam njene planove i lovio skrivene znake.
77. Osnovna razlika između Hrvata i Srba je što smo mi ljudi a oni blesavi, ali smo narod sa istim manama i narod koji **lupa** čašom na iste strofe.
78. Okej, mama, odgovara Karlton, veličanstveno glumeći normalnost. Otac **lupa** čekićem u podrumu.
79. Pera **lupa** fudbal o zemlju i tako privlači građane. Kad je raspoložen Pera priča brzo i glasno, držeći šaku ispred usta.

80. Jednako sam ukočen, i klečim; ne osećam ni sunce ni vodu; samo srce **lupa** kroz suhu košaru; mekana lupa odzvanja; i ženino srce čujem; dobro je da glavu još malo izokrenem.
81. I zbog toga se još više razdraživao. Tako poče na ženu i da viče, da **lupa** pesnicom po stolu. Postade zao.
82. Sva je razdragana, uhvatilo je sunce. A moju majku su uhvatile lutke i celo veče **lupa** po kompjuteru. Pitaj boga šta radi, makar čuti. Ja sutra odoh na Adu, Jovana kako hoće.
83. Grci su verovali da je za cunami kriv Posejdon, bog mora, koji u svom besu **lupa** u morsko dno svojim trozupcem i da tako izaziva zemljotres i cunami.
84. U kući dosta čisto; prozori oplepljeni osušenom bešikom, te vetar **lupka** o njih, u sredi ognjište; u jednom uglu budžak, u drugom uglu mutvak, u trećem uglu dolap.
85. ...Bez ikakvih zahteva prema meni, kao što ih nema ni slepi čovek koji sada, nekoliko metara ispod mog prozora, štapom **lupka** o zid i bez zapinjanja klizi trotoarom.
86. ...I to starijeg, gospodina, imućnog ili čak i siromašnog, koji iz ugrijanog tanjira srće supu, potom **lupka** prstima po belom batistanom stolnjaku, ne dižući glavu da vidi zašto još nema kelnera s posuđem koje **zvecka** na kolicima.
87. ...I pripila uz najbližeg do sebe – a to je bio Gerhard – i dozvolila mu da joj gurne ruku u nedra; od tada je trebalo samo da **zalupa** na tarabi koja je delila dvorišta dveju kuća, u bilo koje doba dan, i ona bi se uskoro pojavila na kapiji...
88. Niti on na povratak i misli. Gledao je gore – dole niz Makedonsku ulicu. Hoće li mu ko prići? Otkaći dve četke i **zalupa** njima po dasci kao u doboš.
89. Bezumno dugo, pre toga, činilo se, čula se mukla grmljavina što se valjala od jednog obzorja ka drugom; **mrmorila** je zemlja što je šikljala put neba i **vrištali** konji i prozuklo jadikovali ljudi; **zviždukao** je metal.
90. ...Sevala su konjska kopita, hujao je vetar **mrmoreći** ljudskim glasovima nekog muškog hora nemačku pesmu “Der Erlkonig” koju je svojevremeno učila kod Fraulein.
91. Posle toga, uzdahnuvši, sede kraj štednjaka, u kome je **pištalo** mokro drvo, i stade čistiti crni luk za zapršku.
92. Da mu se glava, izmičući nogama, pomerila još desetak santimetara napred, **pljesnuo** bi licem o površinu vode. Okrenuo se prema meni i kratko nasmejao, stojeći u vodi do iznad pojasa.
93. Kišilo, duvalo, bombe **pljuštale** (i tad se radilo) ona je na “radnoj stolici” pod platanom, među upravnim kontejnerima.
94. Novčići **pljušte, zveče, zveckaju**, vrte se i pokrivaju pločnik. Zaprepašćeni članovi crkve stoje u dubokoj tišini.
95. Skini tu krpu s usta! Žurajica je spustio šal, **Prasnua** je šamar. Tek kad je udario čoveka pred sobom, Eduard Sajfert bio je svestan njegovog krupnog, čudnog lica...
96. Kada i drugi krenuše za njima, smesta ga zaustavi energetski snop zgrom – i – puca koji **prasnua** kroz vazduh nekoliko inča ispred njega i sprži maleni deo susednog zida.
97. ...Ali kad je njegov zapovednik Mira naredio da se kraljevići pošalju na granicu, zemljom je **prohujao** talas gneva: Burboni nisu bili naročito omiljeni, ali narod nije hteo da trpi da mu tuđini nameću zakon.

98. Ko sudi sudijama. Doduše, naši vojni sudovi su trenutno zatrpani krivičnim predmetima u vezi s ratovima koji su **prohujali** ovim prostorima. Najviše je neodazivanja pozivu na vojnu vežbu, izbegavanja vojne službe i samovoljnog udaljavanja iz obuke.
99. ...Se gotovo simbolično moglo spasti ispred kandži i grabeži raznoraznih pustolova, varvara i probisveta koji su **prohujali** preko bečkih ulica za vreme rata i posle njegovog završetka.
100. ...Se prema babi, koja ostade sasvim mirna, kako se ubrzo ispostavi ne bez razloga jer je muva ne pogodi u čelo, već samo **prozvižda** kraj njenog uva. Tada mi odskoči desna noga i, odmah zatim, **pljesnuh** dlanom po skočnom zglobu.
101. Htedoh da odskočim u stranu, ali se spotakoh o pušku i padoh preko nje. Tik iznad glave **prozvižda** mi metalna štangla. "Zardala", prošaptah dok sam se uspravljaao s puškom u ruci.
102. Nemoj biti smešan: toljagu. Govoriš kao da smo u kamenom dobu. Pa ovo je vreme motorizacije. Smrt **prašti** iz tenkova, iz bombardera."
103. ...Smeje se krupna, zdrava ljudina i čvrstim koracima odlazi gazeći sneg, koji mu pod nogama **pršti**. Ode u svoju jedinicu.
104. Gomes Kariljo, niti drugi, Antoan de Sent-Egziperi, a da ne bude reč i o njoj, malom salvadorskom vulkanu iz koga **pršti** oganj po krovovima Pariza, svedoči Arsiniegas, pisac i ambasador Kolumbije u Parizu.
105. Nes je to primio kao još jedan dobar znak. Slušao je trenutak, dva, kako voda **pršti** po kadi, a onda je obukao čistu belu košulju i izvadio novac koji je iz pretinca u kolima prebacio u jedan od svojih kofera.
106. Kao kada se sipa sveža kisela voda u veliku čašu – mehurići **pršte** i **pucketaju** oko kocke leda, samo što je ovo bilo deset puta glasnije.
107. Duboko odahnui, podrigujući od zadovoljstva. Ponovo uze slaninu i luk. Zalogaji mu **pršte** ispod zuba kao netaknuti sneg ispod sanki.
108. I, jednoga dana, u kafani **zazvečaje** lonci i čaše, a kafanski radio izlete kroz prozor i **pršte** na trotoaru. Dođe stvar i do SUP-a, pa inspektori počnu saslušavati Sima Kecmana u kumovoj kafani.
109. Njegov prednji deo gotovo se u potpunosti rastopio i krupne kapi tečnog metala počele su da **pršte** prema mestu na kome su se begunci šćućurili.
110. ...Vetar je lepršao trobojnicom: njeno novo platno, u stalnom talasanju, **puckalo** je bez prestanka. Masa je brujala, mestimice se čulo pevanje, brzo nadjačano klicanjem sa drugog kraja.
111. U tom trenutku dečaku se učini da čuje kako negde u gustišu **pucketa** granje i on zastade, zadihan.
112. Kao kada se sipa sveža kisela voda u veliku čašu – mehurići **pršte** i **pucketaju** oko kocke leda, samo što je ovo bilo deset puta glasnije.
113. Kad one odmakoše, ona ravnodušno **pucnu** usnama, još jednom se osvrte ka "Borbi", pa lako **strugući** cipelama s tankom petom...
114. ...Niko se tu neće prokrasti, iako roman nije napisati kao kad neko **pukne** dlanovima u praznoj Pavlovoj mehani – čitamo u najnovijem romanu jednog od naših najosobnijih pisaca...

115. Prevežbao sam mišić u ruci, nikako nisam mogao da je podignem. I neki udarac sa strane; znaš, meni je u glavi **puklo** kao dečiji balon.
116. Dok automobil **stenje** u krivinama koje su toliko spiralne da se čak ne bi mogle uporediti ni sa zavrtnjem, kroz maglu koja dočarava visoke planine...
117. Vojna vozila **stenju** uz planinu. Ne pomaže ni redukovana brzina.
118. Ali i kiše ne donose uvek radost i olakšanje. Danima već ne prestaju. Uz to vetar **zuji**, a promaja **svira** kroz ogromne otvore još ogromnijih nedovršenih zgrada.
119. Kurt Kobejn je sebi **prosvirao** glavu, momci iz "Perl džema" su u depresiji, prestali su da snimaju spotove.
120. ...Prisutni učestvuju... Svi se ventili otvaraju... Para **šišti** na sve strane... I na kraju, svako sa sobom ponese taj tren, pothranjujući ga negde u sebi...
121. Al nikad ne znam za čim jači Žude čutljivi polivači, dok **šište** kroz noć gumene zmije Crnim dnom gradske provalije? Ali . . . kako je krenula da jenjava rana mladost... počinjalo je...
122. Kapljice znoja rosile su Pekišeovo čelo, i Buvar poče da **škljoca** zubima, neki grč ga je hvatao u gornjem delu stomaka; pod, kao da je neki talas, izmicao mu se pod petama...
123. Prema tvrdnji kineske štampe, premijer Džu je svojevremeno otpustio jednog visokog vladinog činovnika koji je napadno **škljocao** zlatnim upaljačem kakav nije mogao da kupi od svoje plate.
124. ...Što bi ovaj samo prezrivo slegnuo ramenima i prošetao se po sobi, ili u susednu trepezariju, nastojeći da što napadnije **škripi** donovima cipela. Ipak, nije se udaljavao izvan čujnog kruga emisije dokle god je ona trajala.
125. U noćnoj tišini čulo se jasno kako pesak pod nogama **škripi**.
126. ...Bio je toga dana neobično gord, jer je divna kožna lopta, čija koža miriše na novo i **škripi** pod pritiskom ruku, njegova.
127. ...Onda kad jak mrzaz tako steže da sneg **škripi** pod skijama.
128. Mercedesov autobus, nabavljen očigledno u vreme kada je bilo mnogo više para, **cvili** i **škripi** pri ovakvoj vožnji.
129. Grane borova i jela povile se pod teretom snega. Prava zimska slika. Pod nogama **škripi** sneg stegnut na 16 stepeni ispod nule. Sa krova vise ledenice. Reže hladan vetar.
130. A Argentinci, oni i dalje raspravljaju da li i kako **škripi** tramvaj u ulici Arenales u prelepom Buenos Ajresu u 21. veku. I ne opraštaju greške.
131. Plačem, valjda me žena više ne vidi, tako sam uhapšen. U plavom sam automobilu, **škripe** gume, kočnice, snažno voze. Izvode me, kesten još nije procvetao, u ulici sam Miloša Velikog.
132. Ja to nisam znala, odradim lepo svoj posao, a njega zatvore. Sledeći dan **škripe** kočnice iza čoška, Giška izleće iz kola i pravo pred mene.
133. Tek pred vodom, tek na domaku pokreta koji je vladao na obali, **škripe** kolica koja istovaruju iz šlepova pesak, piske malih remorkera koji vršljaju po sredini reke...

134. Posle smrti, i u ekstazi, duhovi se tamo prenose. Ali se neki put spuštaju na zemljinu kuglu, i tu **škripe** nameštajem, mešaju se u naše razonode, uživaju u lepotama prirode i zadovoljstvima umetnosti.
135. Stavite parče grafita od olovke između šarki koje **škripe** pa će škripa odmah prestati.
136. I samo je gledao pod sobom mnoge njive uzorane. I mnogo ljudi kako izvikuju za zapretom plugova, Kako **škripe** točkovi kola natovarenih hranom zreloom.
137. Toma je postojao pre Golog otoka, i još samo na Golom otoku. **Škripe** vagoni, zaleđeni odbojnici, voz kao da hoće da krene, popucava, trzaj u mestu, napon, i ostaje zalepljen za šine.
138. ...I kome je skoro smetao šum elise, kome je smetao čamac između drveća, natovaren svežim lisnikom, na kome **škripe** velika i teška vesla. Šta je davalo svom tom pejsažu, ravnom međutim, svuda istom, tu žestoku i živu lepotu?
139. Ipak, kao da sam sebi odgovara, zavrti u neverici glavom. Jer čuo bi kako **škripe** vrata. Sigurno bi čuo.
140. Na samo pedesetak koračaja od njegove kuće, ono je bilo devičanski čisto i neoskrnavljeno. Pod nogama su mu **škrípali** obluci, koje su milionima godina pre toga glagali i oblikovali slani talasi Sredozemlje, sve dok ne dobiše savršene oblike.
141. Onda su krenuli, tiho, kao da se kriju, točkovi kućica su **škrípali** tužno, a kroz prozore, pored zamahnutih zavesa, moglo se videti kako posluju oko ručka čarobne žene – ribe...
142. ...Trotoar ga golicao po tabanima; čak je i otvaranje i zatvaranje šake bilo napor od koga su mu **škrípali** zglobovi. Za pet dana je isterao više od devedeset sati rada, kao i svi ostali u Ministarstvu.
143. Milana izdade strpljenje i viknu: "Miči se ženo, e vala bombe ti jezik raznele, a tu ludu glavu ostavile!" **Škrípnu** kapija. Evo i Bore. Više trči nego što ide. Razbarušen. Zadihan.
144. Tu pas ne može da živi. Stojao sam i osluškivao. Nigde niko nije koračao, nigde ni vrata da **škrípnu**, nigde nikakvog automobila. Čak se ni vozovi na stanici nisu doziivali. Nemoguće.
145. "Šta ćete tamo? Imate li neki plan?" obrati mi se gotovo zabrinuto. Protegnuh se i plastična stolica **škrípnu**. "Veoma lepa kolena", kazah kao da ne govorim o njenim.
146. Kad stupismo unutra, osetih da je vazduh ustajao. Ubrzo gramofon **škrípnu**, zatim igla kliznu kako treba i odjeknu muzika za igru.
147. Opet tišina. Više nisam ležala, sedela sam na krevetu. Prislonila sam uvo uz zid i osluškivala. Opet je **škrípnuo** orman. Tišina. Napravio je nekoliko koraka i stao.
148. Ispružio je ruke i šakama stegao kolena, protekao se tako u svom uskom sedištu da je ono **škrípnuo**. Onda sam, gotovo kao neko drugi i koji mi to saopštava preko loše telefonske veze, sastavio rečenicu...
149. Nenad je osećao dolazak tog događaja svakom svojom česticom, to je bilo tu, **šumelo** u ušima, slatko gamizalo kroz kičmu i potiljak, naviralo iz tamnih dubina, prevlivalo se, slatko, opojno...
150. Dočekali su sa njima ponoć. Otvoriše se nove boce i **zašumi** penušavo vino. Video je kako odbacuju štake i crne ebonosove štapove sa srebrnim psećim glavama...

151. Krv mu **zašume** u ušima, celom težinom se upre u vrata Ali vrata izdržaše, cvileći, napad.
152. Gle, zora zarude, šuma se protegli, magla se diže, lavovi **zalajaše**, konji **zarzaše**, tice **zapevaše**, reke **zašumeše**, planine baciše senke, oblaci zaploviše, parobrodi **zapištaše**, železnice **zatutnjaš**, aeroplani **pr'nuše** ...
153. ...Njen plač se kruni u vidu ogrlica nanizanih retkim biserjem, koje **šuška** i nekako mokro **pucketa**. To suzno kaptanje šumarskog naroda, i bezazlenog i opakog, sliva se...
154. Glupo je da izidem na početku a ne na kraju pauze, kad gotovo svi već zauzmu svoja mesta i prestanu da pričaju i **šuškaju** hartijicama od čokoladnih bombona, konačno pripravnici da slušaju i drugi deo koncerta.
155. Celim telom je milovala novac, uranjala u njega, činilo joj se da ispod nje sami anđeli **šuškaju** svojim krilima.
156. Početi slovo o sebi. Nikog nema u sobi, goli zidovi čist žut patos, i propeler **šušti**, neko je biće u mojoj samoći. Oglašavam u sebi: hajde, pronađi svoje rastojanje, svoj razmak, ako umeš, ako smeš.
157. Na svakom sumnjivom mestu kolona zastaje i nakon izviđanja ponovo krće. **Šušti** suvo lišće pod nogama. Posle jednočasovnog pešačenja stižemo do table Kfora na kojoj piše: Granica Kosovo – Srbija.
158. Potmulo **odzvanja** dok koračaju, najpre jedno pa drugo, pipajući, jer ne pale svetlo, u kupatilo, odakle dugo **pljuska** i **šušti** voda u zahodskoj šolji i kadi.
159. Suvo lišće i žuta etiketa, zgužvana od vetra, **šušte** na mermernom podu.
160. Reč je o tome da u Kortasarovom Buenos Ajresu, zaista u toj istoj ulici **tandrću** ti tramvaji. Ostavština jednog pisca sasvoji se iz sveta koji je on svojim delom napravio.
161. Ulicom ljuljaju velika kola, kaldrma je, pa **tandrću**. Upregnuli su jaki konji, štajerci, trapavih i čupavih kopita. A na kolima ormani, stolovi i drvene klupe.
162. Opuštena sablja besno je **tandrkala** za njim. U razredu je bio mir, strašan mir.
163. ...I kako otac zove Izabel, Izabel, dok majka, zadovoljna prizorom razbacanih olovaka, **treska** još stvari na pod. Nadam se da neće razbiti televizor, kažem. Učiniće šta joj je po volji, kaže Karlton.
164. Onda neka stoji tamo, do đavola! Neka stoji, bar dok ne umre! Prebacuje ruksak preko praga i **treska** vratima. Janek ostaje u predsoblju Janek, Izvini... Nismo hteli...
165. Pojma nemam. Stvarno pojma nemam. Iz kola izlazi ogromna bunda preko koje se prosipa pregršt blajhanskih lokni i **treska** vratima. – Viktorija! – viknu Veselin za njom. Nije se ni osvrnula, već besno otperja prema bočnom ulazu u kuću.
166. Odmah kraj prozora sedela su tri raskomočena čoveka i burno **treskala** po uglačanoj dasci izmašćenim kartama. – U bulu, pet u bulu, nemoj da se znojiš badava!
167. Vazduh je bio pun duhova. Njihov dah je ulazio kroz sve pukotine. Njihova krila zajedno sa naletom vetra i kiše, **treskala** su o prozorska okna, niz koja su se slevali gusti vođeni mlazevi.
168. Jeo je kajganu kad je pripiti Grmalj **tresnuo** flašom o sto i dreknuo da se kafana isprazni dok izbroji do deset. Grmalj je tako rekao.

169. Stavio sam naočare, počeo da dozivam pomoć i **tresnuo** ga novinama – ovako uvi-jenim, vidiš? – svaki put kad bi nasrnuo na mene. Žene su ga molile: Pusti čoveka!
170. Ali gad se razjario i neće da stane. Zgrabi me za košulju, i tad sam otkao i **tresnuo** ga pesnicom pravo u stomak. Probao sam da pobegnem, ali nisam prešao ni metar, a jedan od tih advokata me uhvati.
171. Umalo je nastradao – **tresnuo** je glavom o ivicu Gudvilovog staromodnog polovnog ormara kakav obično drže belci u svojim spavaćim sobama.
172. Brzo me zapitao: "Što si se tako iskezio?" Nisam ništa odgovorio. On je neko vreme gledao u mene pa je oborio oči. **Tresnuo** je tiganj u rernu i izašao napolje, **zalupivši** za sobom vrata. Otišao sam u kupatilo.
173. Fića ide ka zgradi SUP-a. Manojlović tvrdi da je išao da se preda. Automobil uleće u policijsku zasedu, **trešti** unakrsna paljba sa svih strana. Manojlović je pogođen sa devet metaka.
174. Lepa atmosfera uz violine "Sto Cigana" sa mađarske puste. Kao kad **tutnji** ergela između đermova i čardi... Razgledanje fotografija novih i starih, prijateljski razgovori.
175. Sistem se čini savršeno zatvorenim, hermetičnim, a ipak pretpostavljamo da ispod tog okamenjenog privida **tutnji** ludačko kretanje, ono kretanje koje je barok oslobodio a koje je sa modernizmom neobuzdano zahvatilo čitav sistem.
176. "Nije loš, jeftin je. Bilo je i puno mladih i to mi se jako dopalo. Jedino mi je smetalo što se noću **tutnji** po hodnicima", kaže studentkinja Žanaina Herera iz Francuske.
177. "Najbolji mjuzikl od pedesetih", "Kirija **tutnji** pozornicom kao urbane požar"...
178. To je teško oceniti kad 20 000 ljudi, koliko ih je bilo na otvaranju, **tutnji** prostorom. Upravo mi je stigao podatak da je izložbu do sada videlo 300 000 ljudi.
179. Ali, uočice i posledice blizine međunarodnog puta kojim **tutnje** teška vozila, i još vidljivije posledice blizine kamenoloma...
180. Čas su to piramide ili snopovi, džakovi tela, čas stratišta oblikovana telima, čas tela preko kojih **tutnje** vozovi, čas tela sa velelepkih renesansnih hramova, tela u sukobu, u pripadanju i odbijanju.
181. **Protutnjali** su naši najbolji rukometaši Austrijom. Pobili su Španiju (24:21), Rumuniju (32:24) i domaćina (33:25).
182. Nisu se, međutim, svi među njima odlučili na povratak. Nekima su se više dopale pustinje kojima **zavija** vetar. Preko dvadeset godina dvanaest brodova koje je odonjanskim Naseljivačima stavilo na raspolaganje Veće svetskih vlasti.
183. Sećam se kada su ovuda hiljade vojnika JNA, kao statisti, u ulogama partizana, četnika i Nemaca, jurišali i ginuli. **Zavijali** su avioni, bacali bombe, sve se treslo od eksplozija.
184. Njihova su gledišta bila ista, mada je Buvar bio možda malo liberalniji. Zveket gvozdarije **zazveča** po kaldri u vohoru prašine; to behu troja otvorenih najamnih kočija...
185. Koliko pohvala povodom dobrog izgleda i gospode i gospodina, a onda bih malo iskrenuo glavu kao da se pitam nije li posude **zazvečalo** od slabog, obzirnog popodnevnog zemljotresa.

186. Kelner se rasmeja do suza, što samo još više razdraga Andreju. On pusti da malo **zuji**, između tanjira i čaša, svetloplavi automobilčić. – To je za malog, a za onog većeg, vidiš, čitava fabrika...
187. Ko se to smije? Aptaht! Potiljak! Cijelu uru ćete mi stajati tako. Ne naslanjaj se o klupu. U potiljak. Mušica **zuji** pod tavanicom.
188. Opijeni i poneseni tim mirisima, teškim i izmešanim, i tim bojama, zbunjujuće isprepletenim, pčele i insekti **zuje** bezglavo po tom mirišljavom razbojištu, sudaraju se sa zunzarama i osama, sa lažipčelama i leptirima.
189. Na terasi hotela Belvi, ispod stare lipe videlo se čitavo jezero od ušća Rone do daleko na zapad, i videli smo kako rakete **zuje** u nebo i kako se fantastične svetlosne prilike šire vazduhom.
190. Nigde ga nije bilo. Dečaci su i dalje igrali fudbal, devojčice su se šetale u grupi, muve su **zujale** nad kantama za đubre – samo njega nigde nije bilo.
191. Dok se po vrtu i njemu prosipala rumen dolazeće večeri. Okolo po cvjetnoj livadi i po mirisnom bagrenju **zujale** su pčele. Ona je sva gorela, buktala, iz nje orkan duvao.
192. Miris lipa u cvetu, lepljiv i sladak padao je kao tečnost između grana. Pčele su, pomahnitale, **zujale** u cveću. Iz gustog šipraga na vrhu brega čulo se zanosno priželjkivanje slavlja.
193. Podstaknuta novim tonom u njegovom glasu ona poče žurno da se oblači. Komarci su **zujali** oko nje. Vrućina kao da je bivala sve veća.
194. Zatvorio je oči i pokušao da spava. Plamen sveće neprestano se izvijao. Komarci su mu **zujali** oko ušiju. Zatvorenih očiju video je sveću kao plesača u agoniji, sveg u znoju. Neprijatno je mirisao.
195. Šta sam drugo i mogla da učinim kad je u najčarobnijoj od “šljaštećih” laguna ajkula **prozujala** pored mene na jedva metar! Bili su u pravu: nije me ni pogledala. Ako vas, ipak, pogleda i zapliva prema vama...
196. ...Jeca glasno da mu se tresu mršava ramena u pozelenelom geroku. Mir. Hodnicima **zveckaju** oficirske sablje Aptahti i pozori. Učenici ne smeju trčati stepeništem. Učenici ne smeju pevati; ni vikati.
197. Momak se drži previše ukočeno. Naravno, ne očekujem da se živahno cima dok mu makaze **zvekeću** poviše očiju. Po svoj prilici još se nije svikao na šišanje i budno prati svaki frizerov pokret.
198. Zatim ga zablesnu i zagluhnu prolom: u oči mu sunu zemlja, jedno parče crepa, zujeći kroz vazduh, **zveknu** ga po čelu. Nenad potonu u maglu; zatim se pribra i dođe k svesti. Pipnu čelo: velika čvoruga, još topla.
199. On se okrete šahovskoj tabli i ponovo podiže belog konja. Figura skoro u istom trenutku pade i **zveknu** na tabli. Winston se trgao kao da mu je u telo zabodena igla. Oštar trubni znak probi vazduh. Bilten! Pobeda!
200. ...Koji je pun snage jurio levo i desno, zaobišavši me ulete glavom u listove “Politike” i zaustavi se tek kad čelom **zveknu** o metalnu predicu na Markovom kaišu. Umesto da zaplače klinac zamahnu nogom prema Markovoj cevanici.

201. U drvenoj pregradi ničega nije bilo, samo ključ od njegove sobe. Popeo se u sobu i spakovao. U džepu je **zveknulo** nekoliko franaka, nije hteo da ih broji. Preslišao se: nije gladan, ima plaćen hotel za poslednju noć.
202. Sada se može videti još samo 57 lobanja: u severnom zidu 21, u zapadnom 13, u južnom 12 i istočnom 11. Kroz njih sada ne **zviždi** povetarac, ali kula od lobanja budi osećanja koja je Lamartin poneto opisao...
203. U ušima mi je grohot. A pred očima svetlucanje od rafala. Nad desnim uvom **zvižde** čaure. Kažiprst počinje da trne. U ključnjači bol. Ne znam ni sam koliko sve to traje.
204. ...U kamuflažnim uniformama i naoružana kalašnjikovima, čuči iza zida kuće u napuštenom selu Lavce dok im nad glavama **zvižde** meci iz snajpera. "U redu je. To su naši", kaže jedan.
205. Ovuda se, do pre neki dan, prolazilo preko Krčmara, zaobilaznim putem, koji su ljudi gradili iako su svakodnevno **zvrndali** avioni i **treštali** projektili. Ko je video kako je izgledao most na Toplici, posle tih bombardovanja...
206. Kraj svega napora, on se osećao još uvek, naročito, izuzetno dobro. Stalno je slušao kako ptičice **žagore** po čestaru. Onaj dobri miris smole, koji ispuštaju borovi pod jakim suncem, ispunjavao je ceo vazduh.
207. Odmah ga probudi, kaži: zvao ga Čkalja... Halo, zdravo, Branko... Blago tebi, spavaš dok ti Dunav **žubori** ispod jastuka. Pitaj Stojadina šta njemu žubori...
208. Zatim nastavi svojim putem sve dok ne izide iz šume, i potom ivicom polja, dok ne stiže do izvora koji je **žuborio** niz padinu. Kraj izvora je sedelo neko žensko čeljade, i on u njemu odmah prepoznađe Lusi Fišer.
209. Bajkić se opravda da mora pisati članak, oprost se i napusti kafanu. Park beše već pust. Nišava **žuboreći** oticaše kraj bedema. Bajkić dođe do drvenog mosta što vodi u Beograd.
210. Četrdeset metara ispod njih planinska rečica **žuborila** je klancem među poprskanim stenama.
211. A u zemaljskim vrtovima kojima je obilovao Širaz, građenim po uzoru na opise raja iz Kurana, **žuborila** je voda pod palmama i drugim rastinjem. Grad je živio i danju i dobrim delom noću...
212. I sada, prišivajući dugme, žena je **žuborila** ono što će kasnije prepričati kao žestok napad na muža. Njihov sin je ležao zatvorenih očiju, zadivljen lepotom.

Doc. dr Nataša Milivojević

**KONSTRUKCIONI IDIOMI
U ENGLESKOM I SRPSKOM JEZIKU**

Edicija E-disertacija, knjiga 10

Filozofski fakultet, Novi Sad

Za izdavača:

Prof. dr Ivana Živančević Sekeruš, dekan

Urednici:

Prof. dr Tvrtko Prčić

Prof. dr Biljana Šimunović Bešlin

Recenzenti:

Prof. dr Vladimir Ž. Jovanović

Filozofski fakultet, Niš

Prof. dr Boban Arsenijević

Filozofski fakultet, Niš

Prof. dr Maja Marković

Filozofski fakultet, Novi Sad

Korektura:

Mr Nataša Belić

Autorka

Kompjuterski slog, korice i konverzija:

Ferenc Finčur

KriMel, Budisava

2016.

ISBN 978-86-6065-384-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

811.111'373.72

811.163.41'373.72

МИЛИВОЈЕВИЋ, Наташа

Konstrukcioni idiomi u engleskom i srpskom jeziku
[Elektronski izvor] / Nataša Milivojević. - Novi Sad : Filozofski
fakultet, 2016. - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) : tekst ;
12 cm. - (Edicija E-disertacija ; knj. 10)

Nasl. sa naslovnog ekrana. - Bibliografija.

ISBN 978-86-6065-384-2

a) Енглески језик - Идиоми b) Српски језик - Идиоми
COBISS.SR-ID 309088263

E-DISERTACIJA

10